



รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ
ศึกษาประวัติวัฒนธรรมและทรัพยากรของชุมชนวัดท่าลิพง
เพื่อสร้างตัวตนและความเข้มแข็งชุมชน

โดย นายคล่อง โรจนเมธากุล และคณะ

กรกฎาคม 2550

หมายเหตุ : เอกสารที่ต้องส่งประกอบการปิดโครงการ

1. รายงานฉบับสมบูรณ์เข้าเล่มปกสีเหลืองนวล + ใต้วาง จำนวน 5 เล่ม
2. แผ่น Diskette หรือ แผ่น CD ของรายงานฉบับสมบูรณ์ จำนวน 1 แผ่น
3. รายงานการเงิน
4. สำเนาสมุดบัญชีที่ปรบยอดเป็นปัจจุบันแล้ว

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามหลักของการวิจัย	2
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
การดำเนินงาน	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
ทีมงานวิจัย	5
ทีมที่ปรึกษา	6
พื้นที่ดำเนินการ	6
ระยะเวลา	6
งบประมาณ	6
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าลิพง	7
สภาพพื้นที่	7
1. ที่ตั้ง-อาณาเขต	7
2. ลักษณะทางภูมิศาสตร์	7
3. ประวัติศาสตร์ชุมชน	7
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	9
1. ประชากร	9
2. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	9
3. เส้นทางคมนาคมและการติดต่อกับภายนอก	10
4. การศึกษา	10
5. สาธารณสุขและสวัสดิการชุมชน	11
6. วัฒนธรรมและประเพณี	11
7. ศาสนา ความเชื่อและการเคารพนับถือ	12
8. การปกครองและภาวะผู้นำ	12
9. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชน	12
10. ระเบียบข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของชุมชน	12
11. การจัดการความขัดแย้ง ความผิด บทลงโทษ การปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย	13

ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการและระบบกรรมสิทธิ์	13
1. พื้นดิน	13
2. พื้นน้ำ	14
สภาพทางเศรษฐกิจ	16
1. การประกอบอาชีพ	16
2. การตลาด การค้า และการขนส่ง	17
3. การใช้แรงงาน	18
4. การสนับสนุนขององค์กรภายนอก	18
สภาพปัญหาของชุมชนและสังคม	18
1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ	18
2. ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	19
สรุป	19
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	21
ขอบเขตของการศึกษา	21
พื้นที่ดำเนินการวิจัย	21
กลุ่มคนเป้าหมาย	21
แหล่งของข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	22
การวิเคราะห์ข้อมูล	24
บทที่ 4 ประวัติวัดท่าลิพงและชุมชนวัดท่าลิพง	25
ประวัติวัดท่าลิพง	25
1. ที่ตั้งและความสำคัญ	25
2. ผู้สร้างวัดท่าลิพง	28
3. ที่มาของชื่อ “ท่าลิพง”	29
4. โบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าภายในวัด	30
5. ทำเนียบเจ้าอาวาส	31
5.1 หลวงปู่จับ อุทโยหรือพระครูอุทัยสีลาจารย์ (ระหว่างพ.ศ. 2478-2527)	32
5.2 พ่อท่านคล้าหรือท่านมหาอัมพนหรือพระครูประโชติจันทร์สาร (ระหว่าง พ.ศ. 2527-2543)	37
5.3 ท่านพระครูปลัดสมบุญ สัมปันโน (ระหว่าง พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน)	37
บทสรุป : วัดและอนาคตของคนท่าลิพง	38

ประวัติชุมชนวัดท่าลิพง	38
1. หมู่ที่ 1 บ้านเกาะหวด	39
2. หมู่ที่ 2 บ้านพร้าวหัก	41
3. หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา	41
4. หมู่ที่ 4 บ้านถาวร	42
5. หมู่ที่ 5 บ้านการะเกด	44
6. หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด	45
7. หมู่ที่ 7 บ้านในอ่าวพูนถนน	46
8. หมู่ที่ 8 บ้านนานอก	48
9. หมู่ที่ 9 บ้านบ้านนา	49
10. หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น	50
11. หมู่ที่ 11 บ้านศาลาตะเคียน	51
12. หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล	52
สรุป	53
บทที่ 5 วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม	55
งานประเพณี	55
1. งานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา	55
1.1 ประเพณีการลากพระ แห่พระ หรือชักพระ	55
1.2 ประเพณีบวชพระ	56
1.3 ประเพณียกขันหมากปฐุม	60
1.4 ประเพณีการทำบุญในวัน 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ	61
2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด-แก่-เจ็บ-ตายหรือวิญญูสงสาร	61
2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด	61
2.2 ประเพณีแต่งงาน	63
2.3 ประเพณีการทำศพ	69
3. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษ	71
3.1 การรำโนราโรงครู	71
3.2 ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ	74
3.3 ประเพณีสงกรานต์	77
สรุป	78

การละเล่นของคนชุมชนการะเกดในอดีต	78
1. การเล่นเชื้พระยาหงส์	78
2. การเล่นอุบลูกไก่	79
3. การเล่นตีจับ	80
4. การเล่นฟาดทึง	80
5. การเล่นช้างข้ามห้วย	81
สรุป	82
ความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชนวัดท่าลิพง	82
1. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่”	82
1.1 ทวดการะเกด(คนจีนเรียก “ทวดหลากัง”)	82
1.2 ตาขุนดำตาขุนแดง	83
1.3 สระน้ำหมู่ที่ 6	84
1.4 ทวดสีหลวง	84
1.5 ทวดเจ้ายา	85
1.6 ศาลหลวงตันไทร	85
“จากตันไทร” มาเป็นศาลหลวงตันไทร	86
2. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อคนในแต่ละโอกาส	86
3. ความเชื่อเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ	87
4. ความเชื่อว่าด้วยโชคลาภ สิริมงคล และนิมิตในด้านดี	88
5. ความเชื่อว่าด้วยสิ่งอุปาทนและนิมิตในด้านร้าย	88
6. ความเชื่อเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	89
7. ความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าวหรือแม่โพสพ	91
8. ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์	91
8.1 การใช้เวทย์มนต์คาถาทำ	91
8.2 การเสก	92
สรุป	93
บทที่ 6 ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมกับการดำรงอยู่ของชุมชน	94
สภาพพื้นดิน	94
สภาพพื้นที่ทั่วไป รูปแบบ และการเข้าใช้ทรัพยากร	95

1. รูปแบบและการใช้ทรัพยากรของครัวเรือน/เอกชน	95
1.1 ทอน : ทางน้ำไว้จอดเรือ	97
2. รูปแบบและการเข้าใช้ทรัพยากรส่วนรวม	98
2.1 ทรัพยากรร่วมในระดับชุมชน	98
1) สระน้ำ : แหล่งที่มีเรื่องราวเล่าขานกันมานาน่าสนใจในชุมชน	98
2) ลำบาง : แหล่งเส้นทางเข้าชุมชนหาปลา ทางระบายน้ำและเส้นเขต	100
2.2 ทรัพยากรร่วมระดับลุ่มน้ำ	102
1) แม่น้ำชะอวด-ปากพนัง : สายน้ำแห่งชีวิต	102
2) ป่าพรุ : ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าน่าหวงแหน	104
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดทรัพยากรธรรมชาติในพรุ	105
3.1 เสม็ด : ไม้เศรษฐกิจเลี้ยงชีวิตอย่างพอเพียง	105
3.2 พังกาน : ที่ดอนในพรุ	107
3.3 เม : แหล่งซ่อนตัวของปลา	108
3.4 กระจุต : พืชส่งเสริมหัตถกรรมในครัวเรือน	110
3.5 ช้างป่าพรุ : โขลงผู้เป็นเจ้าของดินแดนพรุใหญ่ในอดีต	110
3.6 ตาอินทอง ตาอินแก้ว และยายชีเขียว : ผู้คุ้มครองพรุ	113
บทสรุป : ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร	114
1. ผลกระทบในแง่ลบหรือผลเสีย	114
2. ผลกระทบในแง่บวก หรือ ผลดี	116
บทที่ 7 วิธีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาของชาวชุมชนวัดท่าลิพง	117
ปฏิทินชีวิตตามรอบฤดูกาลเพาะปลูก	117
การทำนา : อาชีพดั้งเดิมของชาวชุมชนท่าลิพง	121
เพลงบอก : ความบันเทิงและข้อสื่อสารอย่างชาวลูกทุ่ง	123
สรุป	126
บทที่ 8 การจัดการความรู้ : หลากรูปแบบการดำเนินงานวิจัยสู่ชุมชน	127
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการแล้ว	127
1. กิจกรรมเผยแพร่โดยธรรมชาติตามบทบาทหน้าที่เดิม	127
1.1 การเล่าเรื่องในงานบุญและกิจกรรมทางประเพณี	127
1.2 การเล่าเรื่องในงานประจำปีของท้องถิ่น	128
1.3 นำไปเป็นวาระหนึ่งในการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	128

1.4 การเล่าเรื่องผ่านรายการวิทยุ	128
1.5 เล่าเรื่องชุมชนในแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน	128
2. กิจกรรมเผยแพร่โดยกิจกรรมตามโครงการ	129
2.1 รายงานผลผ่านเวทีชุมชน	129
2.2. การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านเอกสารเล่มเล็ก “วัดท่าลิพงของเรา”	129
กิจกรรมที่วางแผนจะดำเนินการต่อไปในอนาคต	130
1. การทำแผ่นพับ	130
2. การนำข้อมูลเข้าเพิ่มวาระการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน	130
3. การจัดนิทรรศการ	130
4. การเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน	130
5. การจัดทำเอกสารเป็นเล่มเล็กส่งมอบให้อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน	130
6. จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น	131
บทที่ 9 งานวิจัย : การได้มาและบทบาทต่อ “ชุมชนวัดท่าลิพง”	132
สิ่งที่ได้มาจากการทำงานวิจัย	132
1. การเรียนรู้ตามประเด็นเนื้อหา	132
2. เกร็ดข่ายคนชุมชนวัดท่าลิพง	133
การเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานวิจัย	136
1. การพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัย	136
1.1 สำหรับทีมวิจัย	139
1.2 สำหรับชุมชน	138
2. การวางแผนลุ่มข้อจำกัด	139
2.1 ด้านทีมวิจัยและทีมที่ปรึกษา	139
2.2 ด้านชุมชน	140
2.3 การจัดทำรายงาน	140
3. วิธีหรือเทคนิคการทำงาน	141
ข้อสังเกตการเปลี่ยนแปลงของชุมชน	141
การร่วมกันสรรค์สร้างแนวทางใหม่แล้ว...ก้าวไป...ให้ถึง	142
เอกสารอ้างอิง	144
บุคลากรกรม	145

ภาคผนวก 1 บันทึก"ปาพรทำช้างข้าม" ไว้ในความทรงจำ	149
แหล่งน้ำและพื้นที่ใช้สอยหลากหลายชนิดในปาพร	150
ปลา : ชื่อ ลักษณะ ภูมิปัญญาการเก็บหา และการใช้ประโยชน์	152
สัตว์บก สัตว์น้ำ : ชื่อ ลักษณะ-การเก็บหา และใช้ประโยชน์	155
ภาคผนวก 2 ความเข้าใจจากทีมวิจัย	160
คำปรารภจากผู้เขียน	161
เขียนแล้ว จากใจถึงใจ	163
“ภายในอยากบอก เรื่องภายนอกอยากเล่า”	165
ความเข้าใจ “แค่สิบในร้อย” ที่อยากบอก	168
บอกกล่าวเล่าความจากงานวิจัย	170
แม้หนทางจะยาวไกล แต่ก็ไปจนถึง	171
ภาคผนวก 3 ประวัตินักวิจัย	172
ภาคผนวก 4 ประมวลภาพกิจกรรมและกระบวนการวิจัย	179

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดท่าลิพง อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช เป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมาแต่ครั้งสมัยสุโขทัย ในอดีตวัดเคยเป็นศูนย์กลางทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติพิธีกรรม งานประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงการคมนาคมขนส่งโดยอาศัยเส้นทางน้ำซึ่งอยู่ติดกับวัด และพบร่องรอยประวัติศาสตร์ความเก่าแก่ของชุมชนบริเวณวัดและรอบวัด ได้แก่ เศษถ้วยชามที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสมัยสุโขทัยปะปนอยู่กับดินมากมาย รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่รายรอบชุมชน

ปัจจุบันด้วยการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคม ด้วยการตัดถนนสายนครศรีธรรมราช-สงขลา ตัดผ่าน ไม่ห่างจากวัดและชุมชนนัก การพัฒนาแบบนี้ทำให้วัดท่าลิพงและชุมชนที่รายรอบได้รับอานิสงส์จากการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก วัดท่าลิพงซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของท้องถิ่นถูกลดบทบาทลง สาเหตุสำคัญคือเส้นทางคมนาคมเปลี่ยนจากทางน้ำไปเป็นทางบก ชุมชนวัดท่าลิพงซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางเรือก็หมดความสำคัญลง ชุมชนขยับตัวเองไปตั้งอยู่บริเวณริมถนน วัดจึงกลายเป็นส่วนที่อยู่ด้านหลังชุมชน แต่อย่างไรก็ตามวัดก็พยายามปรับตัวเองเข้าสู่การพัฒนาแบบใหม่ ซึ่งประสบผลสำเร็จพอสมควร อาทิ ในปี 2531 วัดท่าลิพงได้รับการประกาศให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างของกรมศาสนา เป็นต้น

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าในห้วงเวลาที่คนสนใจการพัฒนาแบบใหม่มากกว่าวิถีชีวิตแบบเดิม และวัดถูกผลักดันให้พัฒนาเป็นวัดสมัยใหม่ คุณค่าของวัดและชุมชนที่เกิดจากการมีรากเหง้ามายาวนานก็ค่อยๆ ถูกลืมนำไป ในปัจจุบันจึงไม่ค่อยมีใครรู้จักวัดนี้ในฐานะแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ คนในชุมชนรุ่นหลังก็ไม่รู้และไม่สนใจ นับวันวัดจึงเหลือเพียงบทบาทในการประกอบพิธีกรรมหรือประเพณีบางอย่างเช่นเดียวกับวัดทั่วไป

ในขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติสำคัญโดยเฉพาะป่าก็ถูกทำลายอย่างต่อเนื่องโดยชาวบ้านจากการกระตุ้นของการพัฒนาแบบใหม่ที่สนับสนุนให้คนขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนาเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด

ปัจจุบันทางราชการได้พยายามขยายการท่องเที่ยวทางน้ำในเขตลุ่มน้ำปากพนัง โดยกำหนดให้มีท่าเรือที่บริเวณหน้าวัดท่าลิพง เพราะเป็นเขตที่นักท่องเที่ยวสะดวกต่อการเดินทางมาตามถนนสายนครศรีธรรมราช-สงขลาแล้วนำรถเข้าไปจอดเพื่อขึ้นลงเรือ แต่การดำเนินการของทางราชการดังกล่าววัดและชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ นำมาสู่ความหวงหวัดของทางวัดและผู้อาวุโส ว่าในสถานการณ์ที่คนรุ่นหลังก็ไม่ค่อยสนใจความเป็นมาของวัดและชุมชนอยู่แล้ว หากวัดถูกทำให้เป็นทางผ่านและที่พักของนักท่องเที่ยวดังกล่าว ผลกระทบก็จะเกิดกับวัดและชุมชนตามมาอีกมาก ทั้งในแง่ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และความเป็นสถาบันทางสังคมของวัด

ทางวัดและผู้อาวุโสในชุมชนจึงได้ปรึกษาหารือกัน เห็นว่าทางวัดและชุมชนคงจะขัดทางราชการ ไม่ได้ ทางที่ดีคือชุมชนและวัดควรจะเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญสถานการณ์ดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็ใช้วิกฤติดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและวัดด้วย จึงเห็นพ้องต้องกันว่าชุมชนควรที่จะฟื้นฟูและสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง ที่จะทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมถึงความเป็นคนบ้านเดียวกัน รู้สึกรักและหวงแหนวิถีชีวิตที่สะท้อนถึงความเป็นพวกเขา ในขณะเดียวกันก็สามารถนำสิ่งที่ภาคภูมิใจดังกล่าวไปสร้างพื้นที่การต่อรองกับคนภายนอกที่เข้ามาติดต่อกับชุมชนหรือที่คนในชุมชนออกไปติดต่อกับภายนอก เพื่อให้ชุมชนหรือคนในชุมชนได้รับความเคารพนับถือ อย่างกรณีที่วัดจะกลายเป็นทางผ่านและที่จอดรถของนักท่องเที่ยว ที่จะมาขึ้นลงเรือ ณ บริเวณท่าเรือหน้าวัดจะต้องเข้ามาวัดด้วยความเคารพ เข้ามาเพื่อเรียนรู้ความเป็นมาและความสำคัญของวัด เคารพวิถีชีวิตของคนรอบๆ วัด ปฏิบัติตามกฎหมายที่วัดหรือชุมชนขอความร่วมมืออย่างเคร่งครัด

ดังนั้นชุมชนจึงต้องสร้างกระบวนการปลูกฝังให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้เห็น ความสำคัญและเกิดความรู้สึก พฤติกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ โดยการศึกษาและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดท่าลิพง การรื้อฟื้นเรื่องราวของวัดที่เชื่อมโยงกับชุมชน พร้อมทั้งการสร้างใจถึงถึงความสำคัญของป่าพุ เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหว ฟื้นฟูทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และฐานทรัพยากรของชุมชนไปพร้อมๆ กัน

คำถามหลักของการวิจัย

1. ประวัติวัดและชุมชนวัดท่าลิพงเป็นมาอย่างไร ทั้งในแง่ประวัติของตนเองและประวัติในส่วนที่ติดต่อด้านสัมพันธ์กับท้องถิ่นอื่นหรือคนกลุ่มอื่น โดยศึกษาทั้งจากหลักฐานที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หลักฐานโบราณคดี หลักฐานที่เป็นความทรงจำสืบทอดกันมา และหลักฐานที่เป็นตำนาน
2. ประวัติวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชุมชน เป็นอย่างไร มีพัฒนาการอย่างไร มีความหมายทางสังคมอย่างไร ทั้งความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีดังกล่าวสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ตามข้อ 1 อย่างไร มีพัฒนาการหรือเปลี่ยนแปลงคลี่คลายมาอย่างไร
3. ลักษณะของป่ารอบๆ ชุมชนเป็นอย่างไร ทั้งในแง่ความอุดมสมบูรณ์ของพรรณพืชและพรรณสัตว์ และการเข้าไปใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน ทั้งในแง่รายละเอียดของการใช้ประโยชน์ และกฎเกณฑ์การใช้ทรัพยากรลักษณะต่างๆ ร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงของลักษณะที่กล่าวข้างต้นนี้ทั้งหมดความสัมพันธ์กับข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันจะสร้างกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างไร ที่จะทำให้ความรู้ที่ได้จากข้อที่ 1 ถึง 3 ได้แพร่หลายไปถึงกลุ่มเป้าหมาย ทั้งคนในชุมชนกลุ่มต่างๆ และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น การผลักดันให้มีการบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในชุมชน(ปัจจุบันเรียกหลักสูตรสถานศึกษา) การใช้วัดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งโดยการ

พูดคุยในวันประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น ในวันพระ การรื้อฟื้นพิธีกรรมและประเพณีบางอย่างที่คนไม่เห็นคุณค่าให้กลับมามีความหมายใหม่ การเผยแพร่ความรู้ผ่านรายการวิทยุชุมชน การร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และสถานีวิทย์และโทรทัศน์ในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ และท้ายสุดคือการจัดการเรียนรู้หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยเชิญบุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้และเยี่ยมชมตามประสบการณ์ที่ชุมชนจะจัดเตรียมตามความรู้ที่ได้ดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อให้ตัวแทนของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาหาคำตอบในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของวัดและของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1.2 ประวัติความเป็นมาและปฏิบัติการของชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่สำคัญของชุมชน

1.3 ประวัติความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทรัพยากรป่าพุ่มและการใช้ การจัดการทรัพยากรดังกล่าวของชุมชน

ทั้งนี้ในการศึกษาทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าวจะศึกษาอย่างเกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

2. เพื่อสร้างกระบวนการจัดการความรู้ที่ได้ตามข้อ 1 สำหรับให้ความรู้ดังกล่าวเผยแพร่ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทำให้คนกลุ่มต่างๆ ได้เรียนรู้ เกิดความรู้สึกรู้สึกคิดและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของโครงการ

การดำเนินงาน

1. เวทีเตรียมความพร้อมของนักวิจัย
2. เวทีชุมชนครั้งที่ 1 ชี้แจงโครงการวิจัย
3. อบรมทีมวิจัย เรื่องวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูล
4. ศึกษาข้อมูลเอกสาร
5. เวทีชุมชนครั้งที่ 2 รายงานผลการศึกษาข้อมูลเอกสาร
6. อบรมทีมวิจัย เรื่องวิธีให้ความหมายและวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล
7. สัมภาษณ์กลุ่มย่อย 12 ชุมชน
8. เวทีชุมชนครั้งที่ 3 รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 1
9. สัมภาษณ์เดี่ยว
10. เวทีการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้รู้ในชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 4 ครั้ง

11. เวทีชุมชนครั้งที่ 4 รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2
12. ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมนอกพื้นที่
13. อบรมทีมวิจัย เรื่องวิธีการเขียนรายงานผลการศึกษา
14. เวทีชุมชนครั้งที่ 5 รายงานผลการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลลัพธ์โดยตรง

1.1 ได้ความรู้ที่สร้างขึ้นโดยชุมชนที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดและของชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาและปฏิบัติการของชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และ ประเพณีที่สำคัญของชุมชน ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทรัพยากรป่าฟรุ การใช้ และการจัดการทรัพยากรดังกล่าวของชุมชน

1.2 ได้กลุ่มบุคคลที่พัฒนาตนเองโดยกระบวนการวิจัยจนเป็นกลุ่มแกนนำชุมชนที่ชัดเจน มีความสามารถในการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างการเคลื่อนไหวทางสังคมสำหรับการแก้ปัญหาและการ เปิดพื้นที่ทางสังคมให้ชุมชนมีทางเลือกและอำนาจการต่อรองมากขึ้น

1.3 เกิดกระบวนการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การ เรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เช่น การผลักดันให้มีการบรรจุเป็นเนื้อหาใน หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในชุมชน การใช้วัดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งโดยการพูดคุยในวันประกอบ พิธีกรรมต่างๆ การรื้อฟื้นพิธีกรรมและประเพณีบางอย่างที่คนไม่เห็นคุณค่าให้กลับมามีความหมายใหม่ การเผยแพร่ความรู้ผ่านรายการวิทยุชุมชน การร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และสถานีวิทยุและโทรทัศน์ใน ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ เป็นต้น

1.4 เกิดการจัดการเรียนรู้หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยประชาสัมพันธ์เชิญชวน บุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้และเยี่ยมชมชุมชนตามประสบการณ์ที่ชุมชนจะจัดเตรียมตามความรู้ที่ได้ จากโครงการนี้ และชุมชนจะเข้าไปร่วมงานกับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในเขตลุ่มน้ำ ปากพนังตอนกลางที่ สกว.ท้องถิ่นกำลังสนับสนุนอยู่ เพื่อผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของ ชุมชนท้องถิ่นเขตลุ่มน้ำปากพนังตอนกลางผ่านกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

2. ผลลัพธ์ในลักษณะที่เป็นผลกระทบ

เกิดกระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์แบบใหม่ของคนในชุมชนในลักษณะของกลุ่มคนที่มีความรักใน มาตุภูมิ ภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน ดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เสียสละเพื่อ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนรักและอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีน้ำใสใจคอที่ดีงาม เป็นต้น และเกิดกระบวนการที่จะสร้างสรรคให้คนภายนอกได้มองเห็นตัวตนของคนและชุมชนวัดท่าลิพง เช่น เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่น่าศึกษาเรียนรู้ ผู้คนมี

รากเหง้าของตนเองที่น่าสนใจและน่ายกย่อง มีขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยและน่าเรียนรู้ ผู้คนมีน้ำใจงาม วัด และพระสงฆ์สามารถเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเป็นที่พักของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในลักษณะที่คนภายนอกมีความเคารพชุมชน ให้เกียรติแก่คนในชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่คนภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนในชุมชน หรือกรณีที่คนในชุมชนออกไปติดต่อกับคนภายนอกก็ตาม

ทีมงานวิจัย

1. พระครูสมบุรณ์ สมฺปนฺโน	เจ้าอาวาสวัดท่าลิพง	ประธานโครงการ
2. พระครูสุจิตตานุกูล	พระวัดท่าลิพง	ทีมวิจัย
3. พระดำเกิง เตชปญฺโญ	พระวัดท่าลิพง	ทีมวิจัย
4. นายคล่อง โรจนเมธากุล	ประธานวัฒนธรรม ต.การะเกด	ผู้เสนอโครงการ
5. นายสุจิตต์ เทพแก้ว	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
6. นายสมปอง บุญแก้ววรรณ	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
7. นายอมร สดศรี	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
8. นายสัมฤทธิ์ ณ นคร	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
9. นางจรี พรหมเพ็ญ	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
10. นางสมหมาย ดีเป็นแก้ว	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
11. นางยีนดี ณ นคร	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
12. นายประคิน บุญจริง	กำนันตำบลการะเกด	ทีมวิจัย
13. นายสมพิศ ทองเกต	ผู้ใหญ่บ้าน ม.6	ทีมวิจัย
14. นายไมตรี จากระโนด	ผู้ใหญ่บ้าน ม.8	ทีมวิจัย
15. นายจรรยา อักษรทิพย์	รองนายก อบต. การะเกด	ทีมวิจัย
16. นางกนกวรรณ หนูทับ	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
17. นายสมคิด หนูทับ	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
18. นางทัศนีย์ สุทธิพงศ์	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
19. นางสาววิมล จิระโร	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
20. นางผุสดี หลวงทิพย์รินทร์	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
21. นายนิยม ทองนอก	เกษตรกร	ทีมวิจัย
22. นางกาญจนาจรี เป่าอุบลย์	แม่บ้าน	ทีมวิจัย

ทีมที่ปรึกษา

1. นายวัน	ทองเกตุ	ทีมที่ปรึกษา
2. นายถวิล	ดำจันทร์	ทีมที่ปรึกษา
3. นายจ้าย	ชูแก้ว	ทีมที่ปรึกษา
4. นายสามารถ	เรืองอ่อน	ทีมที่ปรึกษา
5. นางจารึก	เรืองอ่อน	ทีมที่ปรึกษา
6. นางศิริบุญรัตน์	จันทร์วิโรจน์	ทีมที่ปรึกษา
7. ด.ต.คำนึ่ง	พัฒน์เชียร	ทีมที่ปรึกษา
8. ด.ต.คลอง	ทองเกตุ	ทีมที่ปรึกษา
9. นายสมบุญ	สายเอก	ทีมที่ปรึกษา
10. นายสงวน	ภุมราเสวต	ทีมที่ปรึกษา
11. นางพุม	เกียรติทองแก้ว	ทีมที่ปรึกษา
12. นายประทีป	จงไกรจักร	ทีมที่ปรึกษา
13. นางปริญญา	ชื่นช่วย	ทีมที่ปรึกษา
14. นายชลอ	เอี่ยมสุทธิ	ทีมที่ปรึกษา
15. นายไฉ	ชุมเทพ	ทีมที่ปรึกษา
16. นายจำเริญ	ทองเกลี้ยง	ทีมที่ปรึกษา
17. นายไฉ	เศรษฐประเสริฐ	ทีมที่ปรึกษา

พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่ดำเนินการครอบคลุมทั้ง 12 หมู่บ้าน ในตำบลเกาะเกิด

ระยะเวลา

ตั้งแต่ 1 มกราคม 2549-31 ธันวาคม 2549

งบประมาณ

จำนวน 128,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นแปดพันบาทถ้วน)

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าลิพง

ชุมชนวัดท่าลิพง หมายถึง พื้นที่ที่ผู้คนมีความสัมพันธ์กับวัดท่าลิพง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล การเกิด จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและการสอบถามเบื้องต้น พบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

สภาพพื้นที่

1. ที่ตั้ง-อาณาเขต

ตำบลการะเกดเป็น 1 ใน 10 ตำบลของ อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ทางทิศใต้ ประมาณ 12 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,028 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,767,558 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท่าขนาน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด ตำบลแหลม อำเภอหัวไทร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลเขาพระบาท
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำชะอวด-ปากพนัง, ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว และตำบลท้องลำเจียก

2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่ตำบลการะเกด แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ดินเหนียวประกอบด้วย หมู่ที่ 1,2,3,5,6 และ 4,7,8,9,10 บางส่วน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะสำหรับทำนาทำสวน
2. ดินเปรี้ยว ประกอบด้วย หมู่ที่ 11,12 และ หมู่ที่ 4,7,8 บางส่วนพื้นที่เป็นที่ราบต่ำ บางแห่งเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นป่าพรุ ซึ่งมีไม้เสม็ดเป็นจำนวนมาก มีต้นไทรใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง เมื่อมีโครงการพระราชดำริขุดคลองส่งน้ำจากคลองชะอวด-แพรกเมือง ยาว 27 กิโลเมตร ได้มีพระบรมราชานุญาตให้สร้างศาลหลวงขึ้นริมคลองบริเวณต้นไทร บริเวณหมู่ที่ 11 ตำบลการะเกดเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและสักการบูชา

3. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ข้อมูลเดิมของการประกาศจัดตั้งตำบลการะเกดโดยกระทรวงมหาดไทย ตำบลการะเกดประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะทวด หมู่ที่ 2 บ้านพร้าหัก หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา หมู่ที่ 4 บ้านศาลาฝาชี(บ้านถาวรปัจจุบัน) หมู่ที่ 5 บ้านการะเกด หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด หมู่ที่ 7 บ้านอ่าวพูน

ถนน หมู่ที่ 8 บ้านน่านอก หมู่ที่ 9 บ้านนา หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น ต่อมาได้แบ่งแยกเป็น 2 หมู่บ้าน อีก คือ หมู่ที่ 4 แยกเป็น หมู่ที่ 11 เป็นบ้านศาลาตะเคียน และ หมู่ที่ 7 แยกเป็น หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล

ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนจะเรียกหมู่บ้านว่า กลุ่ม หรือ บ้าน ซึ่งชื่อของกลุ่มหรือบ้านนี้จะตั้งจากชื่อของบุคคล ต้นไม้ สัตว์ หรือสิ่งธรรมชาติที่มีอยู่ในกลุ่มบ้านนั้นๆ เช่น บ้านหนองพันสี บ้านปลายทอง บ้านหนองช้างเล่น บ้านศาลาตะเคียน บ้านลานควาย เป็นต้น ซึ่งแต่ละชื่อบ้านนามเมืองแสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ตำนานและการตั้งถิ่นฐานของชาวชุมชนท่าลิพงอย่างน่าสนใจ ซึ่งจากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าถึงที่มาของแต่ละหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านเกาะทวด ในอดีตมีคนจีนมาค้าขาย ได้สร้างศาลาทวดไว้กลางน้ำ แล้วเอาหัวจระเข้ไปไว้ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านเกาะทวด”

หมู่ที่ 2 บ้านพร้าหัก ในอดีตชาวบ้านนำพร้าไปแผ้วถางและตัดไม้ พร้าที่นำไปใช้เกิดหัก 2 ท่อน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านพร้าหัก”

หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา ชาวบ้านตั้งชื่อตามต้นไม้ชนิดหนึ่ง คือต้นไม้วา ลักษณะคล้ายๆ ต้นมังคุด ซึ่งมีจำนวนมากในพื้นที่นี้ จึงเรียกว่า “บ้านท่าวา”

หมู่ที่ 4 บ้านศาลาฝาชี ชื่อตามศาลาที่พักริมทาง ซึ่งทำหลังคาเป็นรูปทรงฝาชี

หมู่ที่ 5 บ้านการะเกด ตั้งชื่อตามต้นไม้ คือ ต้น การะเกด คล้ายต้นลำเจียก ออกดอกในฤดูฝน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านการะเกด” และนำมาตั้งเป็นชื่อตำบลด้วย คือ ตำบลการะเกด

หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด เดิมเป็นเส้นทางสัญจรไปมาของชาวบ้านจากหัวไทรไปนครศรีธรรมราชจะต้องมาพักเพื่อรอเรือข้ามฟาก เพราะมีแม่น้ำ สะอวด- ปากพนัง ไหลผ่าน ที่นี้เป็นชุมชนค้าขาย และเป็นทีสิ้นสุดของถนน เพราะถนนมาชนกับแม่น้ำ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านหัวถนนการะเกด”

หมู่ที่ 7 บ้านอ่าวพุนถนน เป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำสะอวด-ปากพนังล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านอ่าวพุนถนน”

หมู่ที่ 8 บ้านน่านอก นายสินวล ทองนอก (อดีตกำนันตำบลการะเกด) เล่าว่า เป็นที่ว่างเปล่าริมป่าพรุ ชาวบ้านนำวัวควายมากินหญ้าและประกอบอาชีพทำนา และได้สร้างบ้านพักอาศัยเพิ่มเติมมากขึ้น และอยู่ห่างไกลจากบ้านอื่นๆ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านน่านอก”

หมู่ที่ 9 บ้านนา เดิมเป็นที่โล่งเตียน ชาวบ้านที่อยู่บริเวณนั้นทำแต่นาอย่างเดียว ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านนา”

หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น เดิมมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ 1 แห่ง ชาวบ้านสร้างรากปักฐานทำนาทำไร่ ใช้น้ำในสระนั้นสำหรับดื่ม ต่อมาช้างโขลงหนึ่งมากัดกินพืชผักของชาวบ้านและลงเล่นน้ำในหนองน้ำนี้เป็นประจำและจะอยู่ที่หนองน้ำนี้ครั้งละหลายๆ วัน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านหนองช้างเล่น”

หมู่ที่ 11 บ้านศาลาตะเคียน เดิมเป็นพื้นที่หมู่ที่ 4 ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ยากต่อการปกครอง จึงได้แยกหมู่ที่ 4 เป็นหมู่ที่ 11 ชาวบ้านได้ตั้งชื่อบ้านตามต้นไม้ คือ ต้นตะเคียน ซึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่มาก ชาวบ้านจะตัดก็ไม่กล้าตัด ต่อมามีคนแก่มากจากที่อื่น บอกว่าถ้าจะตัดต้นตะเคียนต้นนี้ ต้องบนบานศาลกล่าว ว่า เมื่อตัดแล้วจะนำต้นไม้ตะเคียนไปสร้างศาลาให้ ชาวบ้านจึงทำตาม และตั้งชื่อว่า “บ้านศาลาตะเคียน”

หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล เดิมเป็นพื้นที่หมู่ที่ 7 เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ยากต่อการปกครอง ได้แยกหมู่บ้านอ่าวพุนถนน เป็นหมู่บ้านที่ 12 สภาพพื้นที่บ้านท้ายทะเลทางทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง มีทะเลเล็กๆ อยู่ 2 แห่ง คือ ทะเลขี้หมูและทะเลสองห้อง ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านท้ายทะเล”

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

1. ประชากร

ประชากรในเขตชุมชนวัดท่าลิพง หมายถึง ประชากรที่มีความสัมพันธ์เชิงสังคมกับวัดท่าลิพงซึ่งส่วนใหญ่อาศัยในตำบลกระแจะ อำเภอยะวดี จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งปัจจุบันมีประชากรเป็นจำนวนมาก อาศัยอยู่กันค่อนข้างหนาแน่นเป็นหย่อมบ้าน แต่ละหย่อมบ้านจะมีชื่อเรียกเฉพาะแตกต่างกันไป ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธเกือบร้อยละ 90 มีชาวจีนที่มีเชื้อสายผสมระหว่างไทยกับจีนอาศัยอยู่บ้าง และชาวต่างชาติที่เป็นฝรั่งมาแต่งงานกับลูกหลานของคนในชุมชนวัดท่าลิพงบ้าง แต่ไม่ได้มาตั้งถิ่นฐานถาวร คงไปๆ มาๆ เท่านั้น จำนวนประชากรในเขตชุมชนวัดท่าลิพงในปัจจุบัน จากการสำรวจข้อมูลแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารองรับการบริการส่วนตำบลกระแจะ ในปี 2548 พบว่ามีจำนวน 7,549 คน ผู้ชาย 3,720 คน ผู้หญิง 3,829 คน จำนวนครัวเรือน 1,800 ครัวเรือน

2. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ชาวกระแจะที่อาศัยในเขตชุมชนวัดท่าลิพง จะปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกันเป็นหย่อมบ้าน บ้านเรือนแต่ละหลังมีคนอาศัยอยู่กันหลายคนเป็นครอบครัวใหญ่มีพ่อแม่ลูกปู่ย่าตายาย ในสมัยก่อนเมื่อลูกๆ ออกเรือนหรือแต่งงานไปแล้ว พ่อแม่มักจะแบ่งที่ดินในเขตบริเวณบ้านหรือใกล้ๆ กับบ้านของพ่อแม่ให้ลูกสร้างบ้าน บ้านของลูกๆ หลานๆ จึงมักจะอยู่ใกล้ๆ กับบ้านของพ่อแม่ ทำให้สะดวกในการเดินทางไปมาหากันและสามารถเรียกหากันได้ยิน การปลูกบ้านในสมัยก่อนมักจะปลูกด้วยไม้กันฝาบ้านและมุงหลังคาด้วยตับจากเป็นบ้านโล่งๆ ไม่มีห้อง แบ่งเป็นมุมทำครัว มุมสำหรับที่นอน มุมนั่งพักผ่อน มีนอกชานไว้นั่งเล่น ครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีจะสร้างบ้านด้วยไม้มุงกระเบื้องแดงซึ่งมีขนาดเล็กเตี้ยหน้าดูได้ยากมาก ฝาบ้านด้วยกระดาน ยิงบ้านหลังใหญ่แสดงว่ามักจะเป็นคนที่คนในชุมชนให้ความนับถือ

ปัจจุบันบ้านเรือนในชุมชนวัดท่าลิพงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ผู้คนนิยมสร้างบ้านด้วยอิฐฉาบปูน เป็นตึกเดี่ยวตึกแถว บางหลังดัดแปลงจากหลังเดิมที่เป็นบ้านไม้ ต่อเติมด้วยการก่ออิฐฉาบปูนให้ดูสวยงามขึ้น บางหลังก็สร้างเป็นแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงพบบ้านเรือนที่เป็นของผู้มีฐานะดีในสมัยก่อนหลงเหลืออยู่บ้างในแต่ละหมู่บ้านเพราะลูกหลานตั้งใจจะอนุรักษ์เอาไว้

3. เส้นทางคมนาคมและการติดต่อกับภายนอก

ในสมัยก่อนการคมนาคมไปมาหาสู่กัน จะใช้การเดินทางเท้าไปตามคันนาหรือถนนสายเล็กๆ ในบางหมู่บ้านเป็นการเดินทางที่ลำบาก น้ำหนักเกวียนหรือถ้าเดินทางไปทางน้ำก็ใช้เรือพาย เรือถ่อ เรือแจว เรือยนต์ การเดินทางติดต่อกับภายนอกต้องใช้เวลานาน ไม่สะดวกเท่าที่ควร

ในสมัยปัจจุบันนี้ การคมนาคมไปมาของคนในชุมชนวัดท่าลิพงสะดวกสบายมากเพราะมีการตัดถนนหนทาง ลาดยาง เทคอนกรีตหรือไม้ก็เป็นถนนถล่มลูกรังที่สามารถใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ขับขี่โดยสารไปมาได้อย่างสะดวก การติดต่อกับภายนอกก็สะดวกมากขึ้น เนื่องจากถนนหนทางมีพร้อมและทันสมัย บางเส้นทางมีรถโดยสารประจำทางผ่าน มีการติดต่อสื่อสารกันสะดวกผ่านทางโทรศัพท์สาธารณะในทุกหมู่บ้าน เกือบทุกครัวเรือนจะมีโทรศัพท์มือถือใช้ และมีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ไว้ใช้งาน

4. การศึกษา

คนในชุมชนวัดท่าลิพงมีนิสัยใฝ่การศึกษามาตั้งแต่ในสมัยโบราณ เมื่อครั้งที่ยังไม่มีโรงเรียนจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้จากวัด โดยเฉพาะวัดท่าลิพงจะเล็งเลืกลือชื่อในด้านการให้ศิลปวิทยาแก่เยาวชนแบบสหวิทยาการดังที่คนรุ่นก่อนกล่าวไว้เป็นบทกลอนซึ่งนายชัยชนะ ดีเป็นแก้ว บันทึกไว้ว่า

“ เรียนครู	ให้อยู่วัดบ่อล่อ
เรียนหมอ	ให้อยู่วัดบางเหลง
เรียนนักเลง	ให้อยู่วัดบางแก้ว
หากไม่รู้แล้ว	ให้อยู่วัดท่าลิพง”

คน 60 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาอย่างน้อยก็จบระดับประถมศึกษา สำหรับคนส่วนคนวัยทำงาน อายุระหว่าง 25 – 60 ปี ส่วนใหญ่จะจบระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ส่วนคนที่อยู่ในช่วงอายุ 25 ปีลงมา ขณะนี้กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คนในเขตชุมชนวัดท่าลิพงจะส่งเสริมให้ลูกหลานได้เรียนต่อในระดับสูงๆ ด้วยพื้นฐานทางครอบครัวที่ค่อนข้างยากจนเป็นส่วนมาก บางครอบครัวต้องกู้หนี้ยืมสิน(กู้เงิน) มาส่งเสียให้ลูกเรียน จึงทำให้เด็กๆ ต้องบากบั่นพยายามศึกษาเล่าเรียน เพื่อเอาความรู้มาทำมาหากิน สร้างฐานะของครอบครัวต่อไป

5. สาธารณสุขและสวัสดิการชุมชน

ในชุมชนวัดท่าลิพงมีสถานีนอนามัยประจำตำบลการะเกด เป็นหน่วยงานทางสาธารณสุขที่คอยให้บริการทางด้านสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน และแต่ละหมู่บ้านจะมีเครือข่ายจากสถานีนอนามัยที่เรียกว่า “อ.ส.ม.” ให้บริการช่วยเหลือแก่ผู้คนในหมู่บ้านของตน และทำหน้าที่ช่วยแบ่งเบาภาระงานของเจ้าหน้าที่อนามัย

การให้บริการทางด้านสาธารณสุข จะเป็นความร่วมมือกันจากหลายฝ่าย เช่น

- ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านสร้างประปาหมู่บ้าน จัดหาที่เก็บกักน้ำไว้ให้ชุมชน สร้างถนนหนทาง ให้สะดวกในการเดินทางเพื่อความปลอดภัยในชีวิต
- เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรการะเกด คอยอำนวยความสะดวกในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชน
- โรงเรียนให้ความรู้แก่นักเรียนและชุมชนในการรักษาสุขภาพอนามัย มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่เป็นแพทย์แผนโบราณหลายท่านในเขตชุมชนวัดท่าลิพง ที่สามารถช่วยเหลือให้บริการแก่ชุมชนในด้าน การป้องกันและรักษาโรคด้วยพืชสมุนไพรได้

6. วัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ หรือเป็นวิถีชีวิตของหมู่คณะ เป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่คณะผลิตหรือสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และใช้กันในหมู่ของตนสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานแล้ว วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนวัดท่าลิพงบางอย่างได้ดำรงรักษาไว้ หรือร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ แต่ก็มีวัฒนธรรมและประเพณีอีกหลายอย่าง ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วโดยสิ้นเชิง ขาดการสืบทอดต่อ จากการสืบค้นโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ จากผู้สูงอายุ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน พบว่ามีวัฒนธรรมและประเพณีเดิมๆ หลายอย่างที่น่าสนใจที่คนรุ่นหลังไม่ได้รับรู้แล้วหรือไม่มีให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติต่อกันมา แต่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากแล้วตามกาลเวลาและยุคสมัยที่พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เช่น ประเพณีการแต่งงาน การหมั้น การบวช การทำขวัญนาค การโกนจุก การจัดงานศพ การลงแขก หรือที่เรียกว่า “การออกปาก” การละเล่นของเด็กๆ และคนในชุมชน หมอแผนโบราณ หมอبيبหมอนวด หมอตำแย การแรกนา การทิมเฒ่า การแรกเอาเลี้ยงข้าวขึ้นห้อง การตั้งชื่อบ้านหรือหมู่บ้าน การเกิดการทำคลอดของหมอตำแย การทำขวัญแม่สื่อ การขึ้นเปล การฝากท้องกับหมอตำแย การร้องเรือ ร้องเพลงกล่อมเด็ก การตั้งชื่อ เป็นต้น

7. ศาสนา ความเชื่อและการเคารพนับถือ

คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธตามบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งค่อนข้างจะเคร่งครัดในศาสนพิธี คนเฒ่าคนแก่ที่สูงอายุมักจะปลุกฝังในบุตรหลานศรัทธาและปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธศาสนา นิยมนำบุตรหลานเข้าวัดฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา สอนให้ลูกหลานเชื่อในกฎแห่งกรรมและผลของการกระทำ “ทำดีได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว” ในการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมจะนำพิธีกรรมทางศาสนาเข้าร่วมด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคล

8. การปกครองและภาวะผู้นำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นของชุมชนวัดท่าลิพง ตำบลกระเกต อาจแบ่งเป็น 2 สมัย คือ

สมัยอดีต ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละกลุ่มบ้านมักจะมีเชื้อสายเป็นญาติๆ กันแทบทั้งกลุ่มบ้าน มีญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ตา ทวด ลูกๆ หลานๆ ให้ความรัก นับถือ ยกย่อง จะถูกแต่งตั้งขึ้นเป็นผู้นำของกลุ่มบ้าน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้นำก็จะตั้งเป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อใช้เป็นข้อปฏิบัติในกลุ่มบ้านนั้นๆ

ยุคปัจจุบัน เมื่อทางราชการได้กำหนดให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น มีการเลือกผู้นำของท้องถิ่น เช่น เลือกตัวแทนเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แนวทางปฏิบัติยึดตามตัวบทกฎหมาย หรืออาจแบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น 2 ฝ่ายคือ 1) ฝ่ายพัฒนา เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(เรียกย่อๆ ว่า อบต.) ซึ่งจะมีข้าราชการส่วนท้องถิ่น และสมาชิกสภา อบต. ที่ได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน เพื่อเข้าไปทำหน้าที่บริหาร 2) ฝ่ายปกครอง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน คณะกรรมการตำบล ซึ่งทุกตำแหน่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น

9. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชน

ในอดีตความสัมพันธ์ของคนในชุมชนวัดท่าลิพง และบริเวณหมู่บ้านรอบนอกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากเป็นญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกัน หรือมีสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มีคนที่มาจากต่างถิ่นค่อนข้างน้อย คนในชุมชนมีความผูกพันกันทางจิตใจ มีความรัก สามัคคี รักใคร่กลมเกลียว มีการเอื้อเฟื้อจุนเจือกันเป็นอย่างดี ไม่ค่อยมีปัญหารุนแรง ปัญหาที่มีการกระทบกันบ้างจะเป็นเรื่องที่ปรองดองกันได้ง่าย โดยไม่ต้องอาศัยหลักกฎหมายใดๆ แม้แต่เมื่อมีคนต่างถิ่นมาอาศัยอยู่ใหม่ ก็ปฏิบัติตามอย่างคนในถิ่นแบบอัตโนมัติ นอกจากนี้ยังมีประเพณีวัฒนธรรมช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างดีอีกด้วย

10. ระเบียบข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของชุมชน

ในอดีตกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติจะมีขึ้นโดยผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งมักจะแต่งตั้งผู้อาวุโสหรือคนที่เป็นที่เคารพหรือญาติผู้ใหญ่ของตระกูลใหญ่ เมื่อเกิดข้อขัดแย้ง ภายในชุมชน ซึ่งลูกบ้านก็เต็มใจปฏิบัติตาม

ไม่กระด้างกระเดื่อง บางกฎเกณฑ์เกิดจากความเชื่อทางศาสนา และเกิดจากจารีตประเพณี วัฒนธรรม เช่น

- การไม่เคารพพ่อแม่ปู่ตา ยายและ การไม่เลี้ยงดูบุพการีถือเป็นบาปเป็นที่น่ารังเกียจของคนในชุมชน
- ผู้หญิงหนีตามผู้ชายไปเป็นคู่ผัวตัวเมีย โดยที่ผู้ใหญ่ไม่รับรู้หรือผู้ใหญ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย ชาวบ้านจะไม่ให้การยอมรับและจะถูกติฉินนินทา
- ต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านเชื่อว่ามีเทวดาที่เรียกว่า “รุกขเทวดา” อาศัยอยู่ จะเอาผ้าสีต่างๆ ไปผูกรอบต้นเป็นการสักการะหรือทำศาลไว้ใกล้ๆ ใครผ่านไปมา ก็จะเข้าไปกราบไหว้ขอพรบ้าง ขอให้คุ้มครองบ้าง จะไม่มีใครกล้าโค่นหรือตัด ถ้าใครฝ่าฝืนเชื่อว่าจะมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว
- ไม่เอาของสกปรกทิ้งลงในลำคลอง เพราะพระแม่คงคาช่วยให้ได้ใช้น้ำ ให้ประโยชน์มากมาย ถ้าทิ้งสิ่งสกปรกลงไปเป็นบาป ถ้าพระแม่คงคาโกรธจะไม่มีน้ำให้ใช้ อาจะบันดาลให้เกิดน้ำท่วมเป็นการลงโทษที่ไม่ให้ความเคารพ เป็นต้น กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อปฏิบัติต่างๆ ในอดีต บางสิ่งบางอย่างยังคงถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

11. การจัดการความขัดแย้ง ความผิด บทลงโทษ การปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

เนื่องจากผู้คนในบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความเชื่อมโยงกันทางสายโลหิต เป็นพี่น้องร่วมปู่ย่าตาทวดเดียวกันแทบทั้งสิ้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงมักไม่ค่อยมีความรุนแรง จะได้รับการไกล่เกลี่ยปรองดองจากผู้นำหรือญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ที่ผู้คนในถิ่นให้การเคารพนับถือ เชื้อพ้อง เมื่อเกิดความผิดจะมีการคาดโทษไว้ ลูกบ้านหรือลูกหลานก็จะปฏิบัติตามบางครั้งอาจมีการลงโทษ(มักจะเป็นเหตุการณ์ไม่รุนแรง) เช่น กวาดลานวัด ขุดดินถมถนนที่เป็นหลุม ความผิดที่รุนแรงก็จะมีบทลงโทษ เช่น ตอกเล็บตอกลิ้มตีมือหัว ต่อมาสังคมเจริญมากขึ้น ประชาชนมีการศึกษามากขึ้น สื่อต่างๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับตัวบทกฎหมายมากขึ้น ทำให้ความขัดแย้งความผิดที่เกิดขึ้นในชุมชนลดน้อยลง ถ้าเป็นความผิดที่มีในตัวบทกฎหมายก็จะให้เป็นไปตามกระบวนการของรัฐ

ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการและระบบกรรมสิทธิ์

1. พื้นดิน

สภาพพื้นดินในตำบลเกาะเกด สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เขตพื้นที่ดินเหนียว อยู่ในพื้นที่ของ หมู่ที่ 1,2,5,6,9,10 และพื้นที่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 7

บางส่วน

ส่วนที่ 2 เขตพื้นที่ดินเปรี้ยว ซึ่งมีผืนป่าพฤษภาคมใหญ่ อยู่ในพื้นที่ของหมู่ที่ 7, 11, 12 และหมู่ที่ 4 และ 8 บางส่วน นอกจากนั้นยังสามารถแบ่งชนิดของดินได้ 5 ชนิดด้วยกัน คือ

1. ดินเหนียว มีเนื้อละเอียด เก็บน้ำได้ดี เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนา
2. ดินเปรี้ยว สภาพดินมีความเป็นกรดสูง เป็นดินในป่าพฤษภาคม เกิดจากการทับถมของใบไม้ หญ้า เป็นต้น ในป่าพฤษภาคมจะมีพรรณไม้หลายชนิด เช่น ไม้เสม็ด ไม้เตย ไม้ตะเคียน ไม้ขวน ไม้หลาโอน ต้นค้อ ต้นลำพู ไม้เถียง นอกจากนั้นยังมีหญ้าอีกหลายชนิด เช่น จูดหนู หญ้าไคร้ ต้นปรี๊ด ย่านลิเภา กขั้หมา และกระจูดใหญ่ เป็นต้น
3. ดินย่น เกิดจากการทับถมของใบไม้ใบหญ้ามียสภาพเป็นดินเหลวอ่อน
4. ดินชายเลน เป็นดินที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำชะอวดปากพวงพบได้ทั้ง 2 ฝั่ง สมัยก่อนมีสภาพน้ำขึ้น น้ำลงชัดเจน มีพรรณไม้หลายชนิด เช่น ต้นจาก ต้นโกงกาง ต้นลำพู ต้นรัก ต้นจิก ต้นขุระ ต้นหูลิง ย่านเขาคัน(บางแห่งเรียกเถาคัน) หวายลิง ย่านมันแดง ย่านอ้ายกลาง ต้นปรัง ต้นไทร ไม้คัลก ไม้เมา ฯลฯ
5. ดินโคลนดินตม มีลักษณะเป็นดินอ่อน พบได้ในบริเวณที่เป็นดินเหนียว สำหรับวัดท่าลิพงนั้น ที่ตั้งวัดตั้งอยู่เขตพื้นที่ดินเหนียว อยู่ติดชายฝั่งแม่น้ำชะอวด ปากพวง

2. พื้นที่น้ำ

ตำบลการะเกดอาศัยแม่น้ำธรรมชาติคือแม่น้ำชะอวดปากพวง แม่น้ำสาขานี้อยู่ทางทิศตะวันตกของตำบล เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างตำบลการะเกดและตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ต้นน้ำมาจากเทือกเขาบรรทัด ไหลผ่านอำเภอชะอวด อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอปากพวง ออกสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอปากพวง

ในตำบลการะเกดมีลำบางซึ่งเป็นสายน้ำขนาดเล็กแยกออกจากแม่น้ำชะอวด-ปากพวงมีอยู่ประมาณ 19 บาง ดังต่อไปนี้

1. บางแก้ว อยู่ทางทิศเหนือของตำบลการะเกด เป็นบางที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างตำบลการะเกดและตำบลท่าขนาน
2. บางปอ ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1
3. บางยี่ว ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 2 และ 3
4. บางลำพู (หลังวัดไทรทอง) หมู่ที่ 3 และ 5
5. บางบ้าน เป็นเขตแดนของหมู่ที่ 5 และ 6
6. บางหอไทร ตั้งอยู่ในเขตของวัดท่าลิพง
7. บางพลายงาทอง แบ่งเขตวัดกับหมู่ที่ 7
8. บางทองมาก ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
9. บางปลิง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

10. บางท่อน ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
11. บางเตย ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
12. บางหมก ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
13. บางลานควาย ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
14. บางบาย ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
15. บางวัน ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 แบ่งเขตแดนกับหมู่ที่ 12
16. บางกุ้ง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 12
17. บางเหมงราม ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 12
18. บางรัก อยู่ในหมู่ที่ 12
19. บางเค็ง เป็นลำบางที่แบ่งเขตแดนระหว่างอำเภอเชียรใหญ่ กับ อ.ชะอวด

ในพื้นที่ตำบลเกาะเกิดซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดท่าลิพงนั้น ยังมีทางน้ำที่มีขนาดเล็ก สั้นกว่าลำบาง ใช้สำหรับแวะจอดเรือในสมัยก่อน เรียกว่า ทอน ซึ่งหลายทอนด้วยกันคือ

1. ทอนลำพู อยู่ในหมู่ที่ 12
2. ทอนหม่อมด้วง อยู่ในหมู่ที่ 12
3. ทอนอีกลาง อยู่ในหมู่ที่ 12
4. ทอนอ้ายต่าง อยู่ในหมู่ที่ 12
5. ทอนจอก แยกออกจากบางเตยในพื้นที่หมู่ที่ 7
6. ทอนเหม็ด อยู่ในหมู่ที่ 7

นอกจากนี้ยังมีสภาพแหล่งน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่าห้วยอยู่ 1 ที่ คือ ห้วยน้ำเย็น เป็นแหล่งน้ำที่แยกมาจากบางเตยในพื้นที่หมู่ที่ 7,8 อีกประการหนึ่งสภาพแหล่งน้ำในตำบลเกาะเกิดยังมีสถานที่ที่ชาวบ้านเรียกว่า เหมือง มีชื่อว่า “เหมืองกว้าง” ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7,8

สมัยก่อนเป็นที่ทราบกันอยู่ดีว่าผู้คนส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำในการสัญจรไปมา หรือการค้าขายก็ดี ตามลักษณะภูมิประเทศตำบลเกาะเกิดซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดท่าลิพงนั้นมีแม่น้ำชะอวด ปากพ่วงไหลผ่าน จึงเป็นตำนานถึงท่าน้ำเพื่อสำหรับแวะจอดเรือ ซึ่งมีอยู่หลายท่าด้วยกัน คือ

1. ท่าหลา อยู่ในหมู่ที่ 7
2. ท่าบางลำพู อยู่ในหมู่ที่ 5
3. ท่าแพ อยู่ในหมู่ที่ 5 อยู่ติดกับบ้านอดีตกำนันแห่ง อักษรทิพย์
4. ท่าช้างข้าม อยู่ในหมู่ที่ 6 ปัจจุบันเป็นสร้างสะพานการะเกด
5. ท่าลิพง อยู่ในหมู่ที่ 6 เป็นที่ตั้งในบริเวณวัดท่าลิพง
6. ท่านอก อยู่ในหมู่ที่ 7

7. ทำขนมจีน อยู่ในหมู่ที่ 7
8. ทำทิดจันทร์ อยู่ในหมู่ที่ 7
9. ทำชา อยู่ในหมู่ที่ 12
10. ทำท้ายทะเล อยู่ในหมู่ที่ 12

ในยุคก่อนนั้นพื้นที่ตำบลเกาะเกิดจะมีสภาพเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์มาก ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ โดยเฉพาะผืนป่าที่มีมากที่สุดคือป่าพรุ ที่มีพรรณไม้นานาชนิด โดยเฉพาะไม้เสม็ดซึ่งมีมากที่สุด ให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ ในป่าพรุยังเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เพราะป่าพรุจะมีน้ำขังเกือบตลอดปี ชาวบ้านสามารถหาปลาเป็นอาหารได้อย่างเพียงพอ การหาปลาไม่ใช้รูปแบบการทำลาย ถือว่าที่ใดมีน้ำที่นั่นจะมีปลา ว่ากันว่าในอดีตขณะที่บ้านไปหาปลาแม่บ้านที่อยู่ที่บ้านสามารถตั้งหม้อแกง ตำเครื่องรอปรงได้เลยไม่ผิดหวังแน่นอน ปัจจุบันทางราชการเรียกชื่อป่าพรุว่า “ป่าท่าช้างข้าม” ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7,11,12 และ หมู่ที่ 4,8 บางส่วน เนื้อที่ประมาณ 3 หมื่นกว่าไร่ ในสมัยก่อนมีสัตว์อาศัยอยู่มากมายหลายชนิด เช่น

1. สัตว์บก มี ช้าง อาศัยอยู่เป็นโขลง เสือ กวาง หมูป่า ลิง ค่าง มดส้ม ลิ่น(ตัวนิ่ม) ไก่เถื่อน กระรอก กระแต ตะกวด งู เป็นต้น

2. สัตว์น้ำ มีพันธุ์ปลามากมาย มีปลาเม่น ปลาอีเต็ง ปลาลำพัน ปลาทก(ปัจจุบันสูญพันธุ์ไปแล้ว) ปลาเก็ด ปลาอิน ปลาตุ้ม ปลาชะโด ปลาโม้ ปลาโทง ปลาแขยง ปลาชีว ปลาตื้อ ปลาทราย ปลาเป่า ปลาทิง ปลาสด เป็นต้น สัตว์น้ำชนิดอื่นก็มีจระเข้ เต่าดำ เต่าคืบ เต่ากา เป็นต้น

3. สัตว์ปีก มีนกประเภทต่าง ๆ เช่น อีแร้ง นกกาน้ำ นกกระยาง นกกระสา นกทูก นกฮูก นกฮ้าง นกอีลุ้ม นกหัวขวาน นกคุ่ม นกเขา นกพริก นกบินหลา นกกรง นกเป็ดน้ำ นกกาน้ำ เหยี่ยว นกเงือก นกเป็ดน้ำ นกตีเดียวเห็ด นกสั๊ก นกแอ่น นกคูด เป็นต้น

สัตว์แต่ละประเภทจะอยู่กับธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อย่างมีความสุข ชาวบ้านจะมีการล่ามาทำเป็นอาหารบ้างเป็นครั้งคราว แต่มาระยะหลังๆ เมื่อป่าขาดความสมบูรณ์ สัตว์ต่างๆ ลดน้อยลงไปเรื่อยๆ จนบางชนิดก็สูญพันธุ์ไป

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามาตั้งแต่อดีตและมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด หมู ฯลฯ ประชาชนหมู่บ้านรอบนอกมักจะเป็นชาวนาส่วนใหญ่ บริเวณรอบๆ ชุมชนวัดท่าลิพงจะมีอาชีพค้าขายของเล็กๆน้อยๆ เช่น ของชำ ของใช้ ซึ่งนอกจากจำหน่ายที่บ้านแล้ว ยังนำไปจำหน่ายที่ตลาดนัดในหมู่บ้านการเกิดอีกด้วย ผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้คลองมีอาชีพประมง นอกจากนี้บางครอบครัวก็ปลูกผักสวนครัว เพื่อเป็นอาหารในครัวเรือนและจำหน่าย

ประมาณปี พ.ศ. 2531-2532 มีอาชีพที่น่าสนใจเพราะถ้าได้ผลจะทำกำไรให้ผู้ลงทุนเป็นกอบเป็นกำ แต่ต้องใช้เงินลงทุนเป็นเงินก้อนใหญ่ คือ อาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ประชาชนที่มีที่ดินใกล้หรือติดกับลำคลองจะขุดพื้นที่นาข้าวเป็นบ่อเพื่อเลี้ยงกุ้ง บางคนที่ไม่มีทุนก็จะให้ผู้อื่นเช่าที่ บางรายขายที่ดินเลยระยะนี้มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยเพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำมากและคนในพื้นที่เองก็เลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นอาชีพด้วย ช่วงนั้นที่ดินนาข้าวถูกเปลี่ยนเป็นบ่อเลี้ยง ส่วนที่ดินนาข้าวที่อยู่ใกล้เคียงไม่สามารถทำนาได้เนื่องจากดินเค็ม อาชีพการเลี้ยงกุ้งเฟื่องฟูอยู่หลายปี มีทั้งคนที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บางรายร่ำรวยและคนที่หมดเนื้อหมดตัวไปเลยก็มี หลังจากนั้นอาชีพนี้ไม่ประสบผล เนื่องจากราคากุ้งตกต่ำ กุ้งเป็นโรคตายบ้างทำให้ขาดทุน อาชีพการเลี้ยงกุ้งก็ค่อยๆ หายไป ขณะนี้แทบไม่มีคนเลี้ยงกุ้งเลย

ส่วนหมู่บ้านรอบๆ นอก เช่น หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 8 ปัจจุบันนอกจากทำนาก็มีอาชีพเสริมคือการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง เช่น เจีย ดานเคียง(เขียง) ไม้กวาด ไซ ตะกร้อสอยผลไม้ นอกจากนี้ก็มีผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพืชพื้นเมือง เช่น น้ำส้ม ลูกตาลโตนดอ่อน น้ำตาลสด น้ำตาลแว่น เป็นต้น สินค้าเหล่านี้ชาวบ้านจะปลูกบ้านแถวๆ ริมถนนหลวงสายนคร-สงขลา ซึ่งสามารถทำรายได้เสริมแก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ปัจจุบันเริ่มมีอาชีพใหม่ขึ้นคือการปลูกสวนปาล์ม สวนสน เวลานี้ยังให้ผลไม่เด่นชัดเนื่องจากเพิ่งเริ่มทำมาไม่กี่ปี

2. การตลาด การค้า และการขนส่ง

ในอดีตบ้านหัวถนนการะเกด หมู่ 6 มีตลาดนัด 2 วันครั้ง พ่อค้าแม่ค้าก็เป็นคนในพื้นที่ตำบลการะเกด ส่วนมากมาจากหมู่บ้านรอบนอกนำสินค้า เช่น ผักสด ผลไม้ที่ปลูกเอง โดยการเดินเท้ามาตั้งแต่เช้ามืดเพราะยังไม่ค่อยมีรถจักรยานยนต์รับจ้างหรือรถยนต์ ชาวบ้านทั้งแม่ค้าทั้งคนซื้อจะใช้วิธีเดินเท้ามา แม่ค้าบางรายก็มานอนค้างแรมที่แถวตลาดนัดก่อนถึงวันตลาดนัด ชาวบ้านที่มีอาชีพประมงซึ่งมักจะเป็นชาวบ้านบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงจะนำพวกปลา ที่หาได้ในคลองมาจำหน่าย นอกจากแม่ค้าในท้องถิ่นแล้วก็มีแม่ค้าจากตำบลใกล้เคียงแถวฝั่งคลองฝั่งตะวันตกของชุมชนวัดท่าลิพงมากับเรือแจวรับจ้างข้ามฟาก แม่ค้าที่มาจากต่างอำเภอก็มี เช่น จากชะอวด ปากพนัง แม่ค้าเหล่านี้มาโดยรถยนต์ประจำทางตั้งแต่เช้ามืดเช่นกัน ตลาดนัดในอดีตอยู่บริเวณข้างสะพานข้ามคลองการะเกดปัจจุบันเจ้าของตลาดเป็นคนในพื้นที่จะเก็บค่าหัวตลาด (ค่าพื้นที่ขายของ) จากแม่ค้าเป็นรายนัด ตลาดจะเลิกช่วงสายๆ ลูกค้านี้ทุกคนในบริเวณตำบลการะเกดและตำบลใกล้เคียงเป็นตลาดนัดที่มีการจับจ่ายซื้อขายกันมาก หลังจากที่ดินตลาดนัดเป็นของเอกชน ต่อมาเปลี่ยนไปเป็นของสภาตำบล และขณะนี้ เป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล และย้ายสถานที่มาอยู่ที่หน้าองค์การบริหารส่วนตำบลนี้เอง ปัจจุบันการคมนาคมสะดวกมาก เพราะมีถนนหนทางติดต่อเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างตำบล ระหว่างอำเภอมากมาย มีร้านค้าเกิดขึ้นในหมู่บ้านรอบนอกๆ มีตลาดนัดเปิดท้าย มีตลาดเร่ ให้รถยนต์ขนาดเล็กเข้าไปจำหน่ายสินค้าตามตรอก ซอก ซอย สะดวก ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องออกมาหาซื้อข้างนอก ไม่ว่าจะเป็น

อาหารหวานคาวต่างๆ ทำให้การค้าปัจจุบันเจียบเหงา วันตลาดนัดคนขายมากกว่าคนซื้อ แม้แต่ร้านค้าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยด้วยในบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงเองก็ยังขายไม่ค่อยได้ ซึ่งร้านค้าริมสองข้างทางถนนหลวงที่เปิดข้างหน้าบ้านค้าขายเหล่านี้ในอดีตการค้าค่อนข้างดี ยิ่งช่วงที่มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเศรษฐกิจที่นี้ดีมาก ขายได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น อาหาร ของใช้ อาหารกุ้ง แต่ตอนนี้แย่

3. การใช้แรงงาน

ชุมชนวัดท่าลิพงทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่ใช่แหล่งอุตสาหกรรม ดังนั้นการใช้แรงงานเป็นการใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น ทำนา ไถนา ปลูกผัก ทำสวน และการให้ความช่วยเหลือกันในหมู่บ้านซึ่งเรียกกันในภาษาท้องถิ่นว่า “การออกปาก” เช่น ออกปากเก็บข้าว(ช่วยเก็บเกี่ยวข้าวที่สุกแล้วโดยไม่ได้ค่าจ้าง) ออกปากช่วยหามเงิน(ช่วยกันแบกหามบ้านทั้งหลังไปตั้งที่ใหม่) แรงงานหนักเช่นนี้เป็นของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงก็จะเป็นการช่วยเหลืองานเบาๆ เช่น หุงหาอาหารให้สมาชิกที่มาช่วย ปัจจุบันการช่วยเหลือแรงงานแบบที่เรียกว่า “การออกปาก” นี้ไม่ค่อยพบเห็นมากนักแต่อาจยังมีแถวหมู่บ้านรอบนอก การใช้แรงงานภายนอกมีการเป็นลูกจ้างตามฟาร์มกุ้งต่างๆ ในต่างจังหวัด

4. การสนับสนุนขององค์กรภายนอก

พื้นที่เขตตำบลเกาะเกิด ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ หลายหน่วยงาน โดยความช่วยเหลือที่เด่นซึ่งจะหยิบมาเป็นตัวอย่างได้ เช่น

- จากศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง ต.แม่เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นโครงการของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ โดยการให้ทำการฝีมือพวกเย็บปักถักร้อย ส่งผลงานให้ศูนย์ฯ และรับค่าจ้างตามความประณีต สวยงาม ผลงานเด่น คือ กลุ่มถักโครเชต์
- วิทยาลัยการอาชีพอำเภอหัวไทร เคยส่งอาจารย์มาช่วยฝึกสอนประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยเศษวัสดุต่างๆ ให้แก่แม่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะเกิด
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อ.เมือง ซึ่งจะเข้ามาจ้างแรงงานจากชุมชนไปทำงานลอกผักตบชวาในคลองของ ต.ท่าเรือ เป็นครั้งคราว
- พัฒนาการอำเภอเข้ามาฝึกสอนการทำขนมต่างๆ ให้กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา หมู่ที่ 4

สภาพปัญหาของชุมชน/สังคม

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตประชาชนตำบลเกาะเกิด ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามีรายได้ไม่มากมายแค่พอเลี้ยงครอบครัวได้กินอยู่ได้ตามประสา มีน้อยจ่ายน้อย รู้จักอดออม รู้จักประหยัด บางคนส่งเสียให้ลูกหลานศึกษาจนจบอย่างน้อยระดับมัธยม บางคนครอบครัวลูกเรียนจบปริญญาตรีก็มี ในช่วงที่ประเทศไทยประสบ

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในปี 2540 ประชาชนที่นี่ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน กล่าวคือรายได้มีเข้ามาเท่าไร ก็มันที่จะต้องจ่ายออกไป ข้าวของราคาแพงขึ้นแทบไม่น่าเชื่อ ในอดีตมีเงินไปตลาด 100 บาท ซื้อของกลับบ้านได้หลายอย่าง ปัจจุบันแค่ไปตลาดซื้อกับข้าวร้อยกว่าบาทได้ไม่พอมือ ยิ่งชาวบ้านที่มีรายได้ไม่แน่นอน ยังมีปัญหามาก กระทั่งว่ามีการกู้หนี้ยืมสินที่ไหนก็ไปเป็นสมาชิกแทบทุกที่ จะเห็นว่าประชาชนตำบลเกาะเกิดขึ้นทะเบียนคนจนหลายราย บางรายเกิดจากไม่มีระเบียบในการใช้จ่าย มีน้อยจ่ายมาก ใช้สิทธิเอาอย่าง เห็นเพื่อนมีอะไรก็ต้องมีบ้าง กลัวจะน้อยหน้าจึงทำให้เกิดปัญหาเช่นนี้

2. ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีปัญหาด้านนี้ก็จะเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมามากมาย ในอดีตสังคมชาวเกาะเกิดและบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงจะเป็นญาติพี่น้อง มีอะไรแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ใช่ญาติก็เหมือนญาติ มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ถ้ามีปัญหาเล็กๆ น้อยเกิดขึ้น ก็อาศัยการไกล่เกลี่ยกันได้ง่าย ลูกเต๋าวุ่นนอนสง่างาม เคารพญาติผู้ใหญ่ เรียกญาติตามศักดิ์หรือสายเครือญาติ มีศักดิ์เป็นพี่เรียกพี่แม้ว่าคนๆ นั้นจะมีอายุน้อยกว่า เด็กๆ ไม่ดื้อดั่งเชื่อฟังพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์เป็นสังคมที่สงบสุข

พอถึงยุคไฮเทคโนโลยี สังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจและการว่างงาน เช่น ครอบครัวไม่มีเงินจ่าย พ่อกลุ้มใจหันไปดื่มสุราเพื่อให้หายกลุ้ม ลูกขอเงินแม่ไม่มีให้ก็ดูด่าว่ากล่าวลูก ลูกไม่พอใจก็ออกนอกบ้าน คบเพื่อนเชื่อเพื่อนรักเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ออกจากบ้านไปนอนบ้านเพื่อน เกิดทะเลาะเบาะแว้งกันภายในครอบครัว ตามมาด้วยปัญหาสังคมและปัญหาทางวัฒนธรรมมากมาย เช่น พ่อบ้านติดสุราไม่ทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวที่ดี สามีภรรยาแยกกันอยู่ ลูกๆ ขาดความอบอุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่ขาดคนดูแล ถ้าชุมชนสร้างงานขึ้นเองได้ หรือหางานมารองรับให้มีรายได้ พ่อจนเจือครอบครัว ชาวบ้านก็จะสามารถทำงานในท้องถิ่นของตนจะเกิดประโยชน์สูงสุด

ปัญหาที่เป็นผลจากการว่างงาน คือ การเล่นเกมพนัน ชาวบ้านบริเวณชุมชนวัดท่าลิพง ผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย ทั้งวัยทำงานและไม่ใช่วัยทำงานจะรวมกลุ่มเล่นเกมพนันแทบทุกวัน บางบ้านหัดให้ลูกหลานเล่น ทั้งที่ลูกหลานยังเป็นเด็กชั้นประถมอยู่ก็ยัง

สรุป

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชุมชนวัดท่าลิพงซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบลเกาะเกิด มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดท่าลิพง ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ การศึกษา ศิลปะวิชาแขนงต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่าบริเวณรอบๆ วัดเป็นแหล่งกิจกรรมต่างๆ ทั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ร้านค้า จุดพักและเส้นทางคมนาคมรากฐานทางเศรษฐกิจที่ผู้คนส่วนใหญ่พึ่งพาอาชีพการเกษตร เช่น ทำนาข้าว เลี้ยงสัตว์ หาปลาและเก็บหาอาหารจากแหล่งน้ำ-ป่าธรรมชาติ ทำให้ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันทั้งในแง่การเป็นผู้คนร่วมชุมชนและการเป็นพี่น้องกันตามสายเครือญาติ แม้จะมีความขัดแย้งกันจะหาทางไกล่เกลี่ยโดยให้

ผู้อาวุโสหรือผู้มีคุณธรรมดัดสัน ประชาชนทั่วไปมีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างมาก ดังจะเห็นได้ในการเรียกขานบ้านนามเมืองและการจำแนกพื้นที่ในการเข้าใช้ เช่น บาง ทอน หนอง ฯลฯ ในปัจจุบันนี้ความผูกพันนั้นยังคงเหลืออยู่บ้างแต่เห็นไม่ใคร่ชัดเหมือนอดีต ชุมชนได้ผ่านเลยช่วงเศรษฐกิจน่ากังว่งเรื่องมาแล้ว และคว้นหลังจากความรุ่งเรืองนี้เมื่อรวมกับการอยู่ในท่ามกลางสังคมที่ต้องหาเงินมาเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน ทำให้ผู้คนถอยห่างจากวัด ขณะที่การให้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างมั่งคั่งที่จะทำให้เกิดรายได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเกิดขึ้น และเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกถึงในระดับครอบครัว

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ คือ การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดท่าลิพง การรื้อฟื้นเรื่องราวของวัดที่เชื่อมโยงกับชุมชน พร้อมทั้งการสร้างทำความเข้าใจถึงความสำคัญของป่าพรุ เพื่อสร้างกระบวนการปลูกฝังให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้เห็นความสำคัญและเกิดความรู้สึก พฤติกรรมต่างๆ และสร้างอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหวฟื้นฟูทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และฐานทรัพยากรของชุมชนไปพร้อมกัน หรือเน้นข้อมูล 3 หัวข้อ คือ ประวัติความเป็นมาของวัดท่าลิพง สภาพและการเข้าใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และประเพณีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ชุมชนวัดท่าลิพง ทั้งนี้โดยชี้ถึงความสำคัญของวัด ทรัพยากรและประเพณีวัฒนธรรมต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนและความเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

ชุมชนวัดท่าลิพง ซึ่งครอบคลุมตำบลเกาะเกดทั้ง 12 หมู่บ้าน อ. เขียวใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช โดยผู้คนในพื้นที่เหล่านี้ต่างมีความผูกพันหรือมีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับวัดท่าลิพง ในเชิงกายภาพรวมประมาณ 7,549 คน หรือ 1,800 ครัวเรือน ในเนื้อที่ 6,028 กิโลเมตรหรือ 3,767,558 ไร่ แต่ในงานนี้จะกล่าวถึงกลุ่มผู้คนที่มีความศรัทธาหรือเกี่ยวข้องกับวัดในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลด้วย ทั้งในกลุ่มคนที่ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น กลุ่มคนที่ศรัทธาหลวงปู่จับ อุทัย เป็นต้น

กลุ่มคนเป้าหมาย

1. นักวิจัยและทีมวิจัย

แกนหลักในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดและผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 42 คน ประกอบด้วย คณะวิจัย จำนวน 22 คน และที่ปรึกษา จำนวน 20 คน

- 1) คณะวิจัย ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดท่าลิพง พระวัดท่าลิพง ประธานวัฒนธรรม ต. เกาะเกด ข้าราชการบำนาญ จำนวน 4 คน ข้าราชการครู จำนวน 7 คน กำนันตำบลเกาะเกด ผู้ใหญ่บ้าน ม.6, ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ,รองนายก อบต เกาะเกด ,เกษตรกร ,แม่บ้าน
- 2) คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย ผู้ทรงวุฒิและผู้อาวุโสที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 20 คน

2. กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกด คณะสงฆ์วัด ท่าลิพง คณาจารย์โรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง

3. คณะวิทยากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการเสริมความรู้ประสบการณ์

- นายสงวน ภูมราเสวต อดีตข้าราชการครูโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง
- เจ้าหน้าที่ภัณฑสถาน สถาบันทักษิณคดีศึกษา เกาะยอ จ. สงขลา
- คณะสงฆ์อำเภอเชียรใหญ่
- นางสุพรรณิ หมื่นใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางยี่
- นายวัน ทองเกตุ อดีตผู้ใหญ่บ้าน ม. 6
- นายสิน ทองแป้น
- นายพริต จันทรแก้ว
- สำนักงานสนับสนุนการวิจัย(สกว.สำนักงานภาค) โดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ. นครศรีธรรมราช

4. ผู้สนับสนุนหรือองค์กรสนับสนุน

- ทีมวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัว นำโดย ผู้ใหญ่ชลอ เอี่ยมสุทธิ
- พระสงฆ์ วัดท่าลิพงและคณะสงฆ์อำเภอเชียรใหญ่
- ข้าราชการครู โดยเฉพาะโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง
- ข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจกาละเกด
- เจ้าหน้าที่อนามัยการะเกด
- คณะผู้บริหารและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลการะเกด
- กลุ่มคณะลูกศิษย์หลวงปู่จับ อุทัย
- ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม. และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น นายหนังตะลุง อดีตผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการครูเกษียณ หมอ/แพทย์ในพื้นที่

แหล่งของข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

1. ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลที่งานวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษา ข้อมูล 3 ด้าน คือ 1) ประวัติความเป็นมาของวัดและชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2) ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่สำคัญของชุมชน และ 3) ระบบนิเวศและทรัพยากรในชุมชน

แหล่งที่มาของข้อมูลขั้นต้นหรือข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคล บุคคล ข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้างานเขียนและเอกสาร ทั้งนี้เนื้อหาของข้อมูลครอบคลุมข้อมูล 3 ด้านข้างต้น

2. วิธีเก็บข้อมูล

- ทางตรง ได้แก่ การจัดเวทีชุมชนชี้แจงโครงการวิจัย ศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ทั้งแบบสัมภาษณ์เดี่ยวและสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้อาวุโสและปัญญาชน บางท่านที่มิวิจัยเข้าไปสัมภาษณ์อย่างเจาะจง บางท่านที่มิวิจัยได้รู้จักผ่านการอ้างอิง/การบอกต่อ(Snowball sampling) จากปัญญาชน/ผู้รู้ในละแวกชุมชนเพื่อให้ทีมวิจัยได้ไปสอบถามกับผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้ชำนาญในแต่ละเรื่องโดยตรง และบางท่านที่มิวิจัยขอความอนุเคราะห์ข้อมูลผ่านทางจดหมาย โดยกำหนดประเด็น/หัวข้อที่เป็นความถนัดของผู้ให้ข้อมูลแนบไปเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลกรอกข้อมูลแล้วเสร็จจึงส่งกลับมา

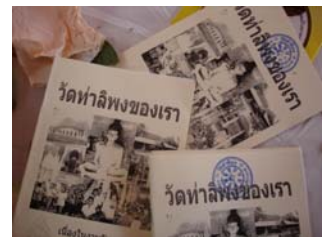
- ทางอ้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมและการสังเกตการณ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และทางศาสนา เช่น งานวันเข้าพรรษา งานทอดกฐิน ประเพณีโนราโรงครู เป็นต้น

ทั้งนี้จากประเภทของข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล สามารถนำมากำหนดเป็นกระบวนการทำงานประกอบด้วย

- 1) การเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เช่น การศึกษาดูงานนอกสถานที่ อบรมวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประชุมเพื่อติดตามงาน อบรมวิธีให้ความหมายและวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล อบรมวิธีการเขียนรายงาน เป็นต้น
- 2) การจัดเวทีชุมชน จำนวน 5 ครั้ง เพื่อชี้แจงแนวการทำงานต่อชุมชน รายงานผลการศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสาร รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ครั้งที่ 1 รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2 และรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ตามลำดับ

นับได้ว่าตั้งแต่เริ่มต้นชี้แจงต่อชุมชนว่าจะเริ่มทำงานวิจัย ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งทำให้ชุมชนได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานโครงการครั้งนี้ได้ทำให้เกิดความร่วมมือบอกเล่าข้อมูล อย่างไรก็ตามก็พบว่าบางครั้งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเกร็งไม่คุ้นชินกับการพูดกลางที่สาธารณะ ดังนั้นนอกจากมีการให้ข้อมูล-ข้อมูลเพิ่มในเวทีแล้วในบางเวทีคณะผู้วิจัยได้จัดแยกกลุ่มคนตามความถนัดในแต่ละหัวข้อ แต่ส่วนใหญ่ที่มิวิจัยจะใช้การตามลงไปสัมภาษณ์ข้อมูลที่บ้านของท่านเหล่านั้นซึ่งได้ข้อมูลตามที่ต้องการเป็นอย่างดี

ในการจัดประชุมเวทีเสนอผลงานครั้งสุดท้าย คือ วันที่ 25 เมษายน 2550 ทางทีมวิจัยได้นำเสนอผลการทำงานพร้อมกับขออนุเคราะห์ข้อมูลใน 3 ประเด็นเพิ่มซึ่งมีขอเสนอให้เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าอาวาสคนที่ 2 (ท่านมหาคล้า) ในวันที่ 28 เมษายน 2550 ทางทีมวิจัยทดลองนำข้อมูลเกี่ยวกับวัดพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกเนื่องในงานมุตติตาคิดหลวงปู่จับ อุทโย จำนวน 200 เล่ม ชื่อว่า



“วัดท่าลิพงของเรา” ปรากฏว่าได้รับการตอบรับอย่างดี และมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความ

ถูกต้องของข้อมูลตามมา ทีมวิจัยได้ใช้โอกาสนี้ขอให้ผู้มาร่วมงานช่วยกันตรวจสอบข้อมูลพร้อมกับขอความอนุเคราะห์ ข้อมูลที่ยังไม่ปรากฏในเอกสารเล่มเล็กนั้น ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยสัมผัสวัดในช่วงที่หลวงปู่จับเป็นเจ้าอาวาสได้เสริมเพิ่มข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น เช่น ยุคสมัยการก่อตั้งวัดก่อนที่หลวงปู่จับจะมาจำวัดอย่างถาวร ท่านได้ทำพิธีแปรแผ่นดิน เพื่อล้างอาถรรพ์วัดที่ว่า “วัดนี้มักกินหัววัด” (เจ้าอาวาสจำพรรษาเพียงช่วงสั้นๆ แล้วเสียชีวิต)

- 3) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย 12 หมู่บ้าน
- 4) การสัมภาษณ์เดี่ยว ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหรือปัญญาชน ในพื้นที่
- 5) การขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหรือปัญญาชนในพื้นที่ โดยทีมวิจัยตั้งประเด็น แล้วให้ท่านเหล่านั้นเขียน/ตอบผ่านเอกสาร
- 6) บันทึกภาพกิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้โครงการฯ เช่น บุคคล สภาพแวดล้อมของพื้นที่และธรรมชาติรอบๆ หมู่บ้าน สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน งานประเพณีและพิธีกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลผ่านเวทีของผู้รู้ในชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 4 ครั้ง โดยเน้นไปที่การนำข้อมูลที่ได้ออกมาตอบโจทย์หรือวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ มีการตรวจสอบข้อมูลด้วยการสอบถามกับกลุ่มผู้ร่วมในเหตุการณ์หรือผู้รู้โดยตรง มากกว่า 2 ท่าน กรณีที่เป็นข้อมูลในอดีตอันยาวนาน อาทิ ดำเนินการก่อตั้งวัด ผู้สร้างวัด จะไม่ชี้หรือตัดสินว่าจะไร้อะไรผิด แต่จะเน้นให้ข้อสันนิษฐานที่แตกต่างกันได้ถูกบันทึกไว้เนื่องจากมองว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้โอกาสจากการจัดเวทีระดับชุมชน ระดับกลุ่มย่อยเพื่อกระตุ้นให้มีการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ซึ่งมีทั้งการบอกเล่าในเวทีของวันนั้นและการให้ผู้เข้าร่วมประชุมกรอกหรือเขียนข้อมูลมาเพิ่มแล้วจะนำมาวิเคราะห์และเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของรายงานผลการศึกษา

บทที่ 4

ประวัติวัดท่าลิพงและชุมชนวัดท่าลิพง

โครงการวิจัย “การศึกษาประวัติศาสตร์และทรัพยากรของชุมชนวัดท่าลิพงเพื่อสร้างตัวตนและความเข้มแข็งชุมชน” ได้ดำเนินการวิจัยตลอดระยะเวลา 1 ปี ซึ่งได้ค้นพบข้อมูลตามประเด็นประวัติวัดและชุมชนวัดท่าลิพง ดังนี้

ประวัติวัดท่าลิพง

1. ที่ตั้งและความสำคัญ

วัดท่าลิพง ตั้งอยู่เลขที่ 91 ม.6 ต.การะเกด อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช ตามหนังสือรับรองสภาพวัด ที่ ศธ. 0303/6727 ออกโดยกรมศาสนาระบุว่าวัดท่าลิพงก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 1800 หรือมีอายุราวประมาณ 750 ปี ร่วมสมัยกับยุคกรุงสุโขทัย หรือมีมาก่อน

ทางการประกาศยกฐานะบ้านการะเกดเป็นตำบลการะเกด และก่อนที่บ้านปากเชียรจะยกฐานะเป็น กิ่ง อ.เชียรใหญ่ ซึ่งก็คือ อ.เชียรใหญ่ ทุกวันนี้ในอดีตวัดท่าลิพงเคยเป็นศูนย์กลางทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติพิธีกรรม งานประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงการคมนาคมขนส่งอาศัยเส้นทางน้ำซึ่งอยู่ติดกับวัด และพบร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความเก่าแก่ของชุมชน ได้แก่ ใบเสมา เศษถ้วยชามที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสมัยสุโขทัยปะปนอยู่กับดินมากมาย อีกทั้งระบบนิเวศรอบวัดก็คงสภาพให้เห็นทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ แม้กระทั่งภายในวัดเองก็ยังมีพื้นที่บางส่วนเป็นป่าเหลือเป็นร่องรอย



นางสุพรรณิ หมื่นใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางอีโต้(โรงเรียนวัดบางอีโต้ตั้งอยู่หมู่ที่ 3) เล่าว่านอกเหนือจากวัดท่าลิพงเป็นวัดเก่าแก่และเป็นวัดศูนย์กลางของแหล่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น งานประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นซึ่งมีผู้ชมและผู้แข่งขันจากทั่วสารทิศเดินทางมาร่วมกันที่วัดท่าลิพงแห่งนี้ อาทิ การแข่งขันตีปัด¹ แต่การที่วัดมีผืนป่าเป็นของตนเองถือว่าเป็นสิ่งที่พิเศษและสร้างความประทับใจให้แก่ นางสุพรรณิมาก ป่าของวัดท่าลิพงเป็นผืนป่าที่บิที่ที่เหมาะสมกับบริเวณ มีต้นไม้ใหญ่หนาแน่น แผ่กิ่งก้านร่มเย็น สัตว์ป่าหลายชนิดมาอาศัย ด้วยเหตุที่บริเวณป่าแห่งนี้มีบางน้ำเล็กๆ จากลำคลองตัดผ่านเข้ามาบางส่วน จึงมีสัตว์หลากหลายชนิด อีกทั้งสมัยนั้นผู้คนจากทางทิศใต้ เช่น บ้านโนนอ่าว บ้านบางบาย หรือแม้แต่จากบ้านท้ายทะเลที่จะออกสู่ตลาดชุมชนหรือขึ้นสู่ถนนสายหลักขึ้นรถประจำทาง มักมาทางวัด

¹ การตีปัด เป็นการละเล่นโบราณที่ไม่ปรากฏให้พบเห็นในสมัยนี้ ปัดเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งคล้ายตะโพน ที่พอกข้าวสุกบดละเอียดไว้ตรงกลางหน้าหนัง เพื่อกำกับเสียงและความไพเราะในการตี

โดยผ่านถนนโรงเรียน ผ่านป่านี้ซึ่งเป็นทางเท้าแคบๆ เข้าสู่บริเวณวัดอันเป็นที่ตั้งอาคารสำหรับกิจสงฆ์ แล้วออกสู่ประตูวัด หรือหน้าวัดซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ มาช่วงหนึ่งทางวัดได้ทำบันไดคอนกรีตขึ้น 4 ขั้น ลง 4 ขั้น กว้างประมาณ 1.5 เมตร สูงประมาณ เมตรเศษ ขึ้นในบริเวณนั้น และมักจะเป็นที่พักเหนื่อยครั้งทางของผู้คนที่เดินมาถึงตรงบันไดนี้

ขณะที่ลุงเจิม บุญช่วย ปัจจุบันอายุ 85 ปี ผู้อาวุโสแห่งหมู่ที่ 6 ก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่มักพูดให้ฟังเสมอๆ ว่า ต้นไม้ใหญ่เก่าแก่เหล่านี้เคยเป็นที่แขวนศพ เพราะเชื่อว่าคนตายจะฟื้นมา จึงนำไปค้างไว้ตามกิ่งไม้สูงใหญ่เหล่านั้น เมื่อนึกภาพช่วงเดินผ่านเส้นทางนี้ จึงให้รู้สึกหวั่นๆ อยู่บ้างในช่วงใกล้ค่ำและกลางคืน เมื่อถึงบริเวณที่ตั้งตัววัด พื้นเป็นลานดิน ก็ยังมีต้นไม้ใหญ่ๆ หลายต้นให้พบเห็นอีกจำนวนมาก แต่ก็สามารถแบ่งส่วนของวัดได้อย่างชัดเจน คือ ส่วนของป่าและส่วนของตัววัดหรือบริเวณวัด ครั้งหนึ่งสมัยพ่อท่านคล้าหรือพระครูประโชติ-จันทสาร(หลวงพ่อกล้า) เจ้าอาวาสรูปหนึ่งที่สองได้กำหนดสวนป่าเป็นธรรมฐานหรือเขตธรรมานาปณสติ เมื่อย่างเข้าไปในบริเวณนั้นจะรู้สึกเย็นสบาย ได้ยินเสียงนกกาเจื้อยแจ้วตลอดเวลา ทำให้รู้สึกเหมือนป่าแห่งนี้จะกว้างใหญ่ แน่นขนัด ท่านพระครูว่า ต้นไม้ทุกต้นมีความมาก อย่างน้อยในอนาคตที่แห่งนี้จะเป็นแหล่งให้สัตว์ได้พลอยอาศัยด้วย



สภาพความร่มรื่นในปัจจุบัน

ในอดีตที่วัดเป็นวัดที่เปลี่ยนเจ้าอาวาสบ่อยๆ จากการย้ายบ้างตายบ้าง เรียกลักษณะแบบนี้ว่า “แพ้ววัด” นั้น นางห่อเนี่ยว คงเรือง อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 114 เล่าถึงสภาพวัดและการแก้ไขดังนี้ว่า “ย่าข้า หมั่นใจ เล่าให้ฟังว่า ยุคพม่าตีเมืองแตก ชาวบ้านตกใจกันมาจึงเอาพระลากไปถ่วงน้ำ พม่าบอกว่าคนไทยมีหางเหมือนหมาเพราะยุคนั้นคนไทยนุ่งผ้าโจงกระเบนกัน ต่อมาสมภารมาอยู่วัดแล้วอยู่ไม่ได้ ต้องไปอยู่ที่อื่น บางสมภารก็ตาย เรียกว่า **แพ้ววัด** ชาวบ้านจึงคิดว่าจะสวดวัด 3 วัน 3 คืน พอครบ 3 วัน 3 คืน นำวัวขามาไถที่ดินในวัดเพื่อพลิกแผ่นดินใหม่และเปลี่ยนวัดชื่อจาก**วัดลิท่าพง**เป็น**วัดประตูหอม** หลังจากนั้นชาวบ้านก็นิมนต์พระมาจำพรรษา เท่าที่จำได้ คือ พ่อหลวงเหลือซึ่งอยู่มาก่อนหลวงปู่จับ มีแม่ชีทองหุงหาอาหารให้พ่อหลวงเหลือได้ฉันเพราะบริเวณวัดยังเป็นป่าดงรักบางวันพระชาวบ้านจะดับ ธนะ² ช่วงจำพรรษาต้องจำพรรษาเพียงรูปเดียว เป็นเช่นนี้อยู่หลายปี”

ข้อมูลอีกแง่มุมหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 8 ต.การะเกด อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช เล่าเรื่องที่เกี่ยวกับวัดซึ่งพอทำให้ทราบถึงสภาพวัดในอดีตและผู้ปกครองวัดว่า “ในตอนที่ผมยังเป็นเด็กพอจำความได้ พ่อเฒ่าเอียดและแม่เฒ่าฉิมได้ไปขอให้ผมมาอยู่ด้วยกับท่านที่บ้านน้ำบ่อ ต.แม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช ในขณะนั้นพ่อเฒ่าอายุ

² ธนะ คือ ถ้วยมีอาหาร หวานควมมีฝาปิด จัดเรียงใส่ถาด ใช้ผ้าขาวกว้างๆ ห่อธนะและทูนหรือเทินมาถวายพระ

เกือบ 100 ปี ผมถามพ่อเฒ่าว่าบ้านเดิมของพ่อเฒ่าอยู่ที่ไหนท่านเล่าว่าท่านเป็นคนบ้านนาดอน (ควนเค็ง) ส่วนแม่เฒ่าเป็นคนหน้าคอก ต.เขาพระบาท ท่านอยู่ที่บ้านนาดอนไม่มีที่ท่าน้ำจึงได้ย้ายจากในควนเดินทางมาทางน้ำ มาพร้อมเพื่อนอีกคนหนึ่งคือตาหามนุ้ย ซึ่งเป็นปู่ของกำนันทุ่น ทองนอก เดินทางมาโดยเอาเรือมาฝากไว้ที่บ้านพุนถนน คือบ้านพ่อหนู แล้วเดินทางมาทางบ้านดอนโดมายังบ้านนาออก ปลุกบ้านอยู่ริมทางน้ำ คือ คลองบางเตยทุกวันนี้ ขณะที่ผมไปอยู่ก็มีเพื่อนอีกคนหนึ่ง คือ นายวิน ชุสุข พอตอนคำพ่อเฒ่าจะเล่านิทานต่างๆ ให้ฟังเป็นประจำทุกคืน และที่สำคัญจำได้ว่าพ่อเฒ่าได้เล่าเกี่ยวกับวัดท่าลิพงให้ฟังด้วยว่า วัดท่าลิพง เดิมเรียกกันว่า **วัดท่าลิพง** ชาวบ้านพุนถนนเวลาจะไปทำบุญที่วัดท่าลิพงจะเดินทางมาทางบ้านพลายทอง(ปลายทอง) บ้านพลายทองเป็นปารกทึบมีสัตว์ป่านานาชนิดและที่สำคัญคือมีช้างพลายตัวใหญ่งาสีแดงอยู่หนึ่งเชือก คนจึงเรียกว่าบ้านพลายทอง ก่อนจะถึงวัดท่าลิพงจะต้องเดินทางมาทางวัดโคกมะพร้าว(ปัจจุบันเป็นวัดร้าง อยู่เยื้องกับเมรุเผาศพ เป็นที่ทิ้งขยะ) และจะมาแต่งตัวใหม่ที่สระน้ำเรียกว่าสระแตงแอ (แตงแอ หมายถึง แต่งตัว ปัจจุบันคือสระอนามัย) ถึงจะเดินเข้าไปในวัดท่าลิพง

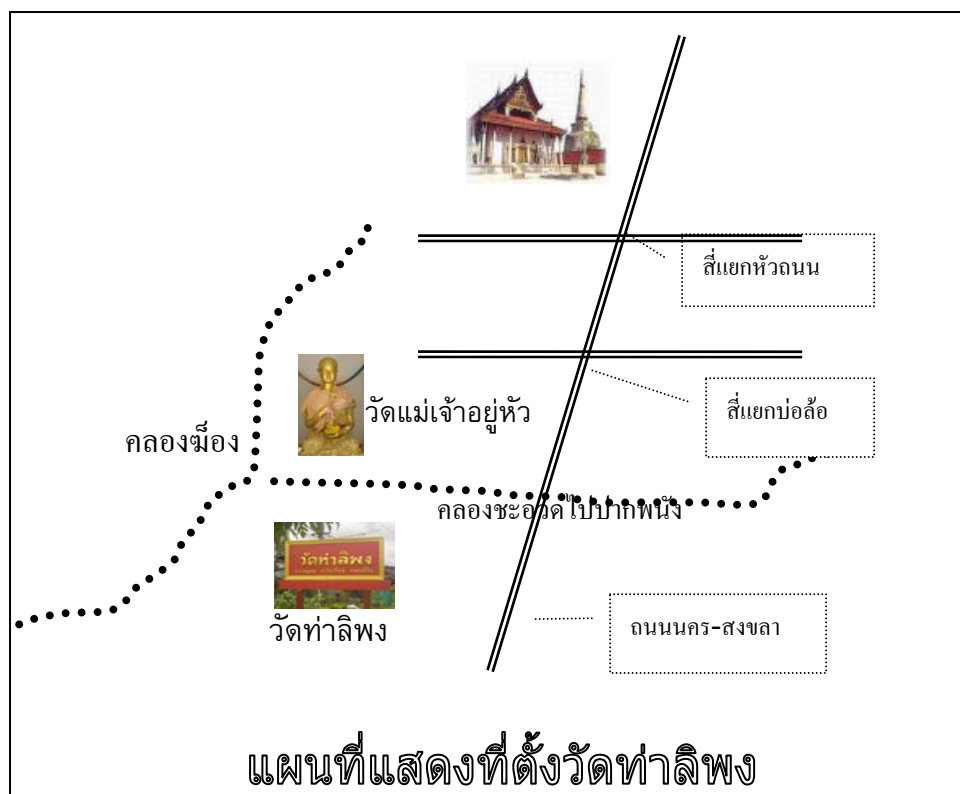
โบสถ์วัดท่าลิพงดั้งเดิมในสมัย **ท่านสมภารทองอิน** ทำด้วยไม้ มีเด็กวัดอยู่กันมากและที่ริมคลองจะมีศาลาอยู่มีต้นไม้สำโรง ในลำคลองมีจะเข้อยู่มาก เมื่อเด็กขึ้นมาจากน้ำ จะเข้ก็จะมาเล่นน้ำที่หน้าท่าวัดอยู่เป็นประจำ ต่อมาท่านสมภารทองอินได้หายไปจากวัด ทำให้วัดท่าลิพงเป็นวัดร้างไป เมื่อไม่มีพระอยู่ วัดท่าลิพงกลายเป็นวัดร้าง ช้างได้เข้ามาเหยียบย่ำทำลายจนหมด อยู่ต่อมาพระจากสทิงพระได้เดินทางไปนมัสการพระบรมธาตุฯกลับได้แวะพักที่วัดท่าลิพงเพราะเห็นเป็นวัดร้าง ชาวบ้านได้นิมนต์ให้ท่านอยู่ที่วัด ภิกษุรูปนั้นชื่อว่า**ท่านแก้ว** ท่านได้ชักชวนพี่น้องชาวบ้านช่วยกันปรับปรุงวัดขึ้นมาใหม่ ท่านเป็นผู้ริเริ่มการปฏิสังขรณ์โบสถ์ขึ้นมาอีกครั้ง โดยท่านแก้วได้ชักชวนชาวบ้านช่วยกันทำอิฐและเลื่อยไม้ พ่อเฒ่าเอียดเป็นผู้เลื่อยไม้ระแนงแล้วปั้นรูปไว้ที่หน้าหุ้มกรอง(หน้าจั่ว) เป็นรูปราหูอมจันทร์ เมื่อเสร็จแล้วท่านได้นำไม้ที่เหลือไปสร้างศาลาที่ท่าข้ามข้างอีกหนึ่งหลังด้วย(ตรงที่ตั้งบ้านหมอลาศในปัจจุบัน) พ่อเฒ่าเอียดเล่าว่าตรงศาลาท่าข้ามข้างนั้นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมานมัสการพระพุทธรูปที่วัดพระบาท เมื่อสร้างอุโบสถและศาลาเสร็จแล้วท่านแก้วก็ไปจากวัดท่าลิพงอีกวัดร้างอีกครั้ง ต่อมาชาวบ้านได้นิมนต์พ่อท่านเคลื่อนจากวัดบางแก้วมาอยู่อีก ต่อมาไม่นานท่านก็ได้ไปอยู่ที่วัดพระบาทกับท่านกลินซึ่งเป็นพี่ชายและเป็นเจ้าอาวาสวัดพระบาท ชาวบ้านได้ไปนิมนต์**พ่อหลวงเหลือ**มาอยู่ที่วัด ตอนนั้นผมจะได้ดีว่าพ่อหลวงเหลือเป็นคนอยู่บ้านน้ำบ่อ ท่านมาอยู่ได้พักหนึ่งก็ไปอยู่ที่คงคาเลี้ยว หลังจากพ่อหลวงเหลือได้ไปอยู่ที่อื่น ชาวบ้านได้ไปนิมนต์**พ่อท่านจับ**มาจากวัดพัทธสีมา มาอยู่ที่วัดท่าลิพง อาจารย์จับเมื่อได้มาอยู่ที่วัดท่าลิพง ท่านได้สร้างโรงเรียน สร้างโรงธรรม และอุโบสถ หลังจากท่านมรณภาพ**ท่านคล้า**ก็มาเป็นเจ้าอาวาสและมรณภาพ หลังจากนั้น **พระครูปลัดสมบุญ** ก็มาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพงและพัฒนาวัดต่อมาจนถึงปัจจุบัน”

จากข้อมูลนี้แสดงว่า ผู้คนในบริเวณรอบๆ วัดได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาวัดมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าโบสถ์หลังแรก(ปัจจุบันบูรณะใหม่แล้ว) สร้างมาไม่น้อยกว่า 70 ปี (นับจากอายุตอนที่นายพุ่ม พูลสวัสดิ์จำความได้) และทราบด้วยว่าพระสงฆ์รูปแรกๆ ที่เข้ามามีบทบาทในพัฒนาก่อนหน้าพ่อท่านจับ คือ สมภารทองอิน ท่านแก้วและพ่อท่านเหลือ โดยรวมแล้วสิ่งที่หลายท่านเล่าตรงกัน คือ สภาพความร่มรื่นของวัดซึ่งทำให้วัดเป็นที่อยู่ของบรรดาสัตว์เล็กสัตว์น้อยและสร้างความสบายใจแก่ทุกคนที่เข้ามา

2. ผู้สร้างวัดท่าลิพง

ความที่วัดท่าลิพงเป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานข้างต้น แม้ไม่มีหลักฐานเรื่องผู้สร้างวัดที่แน่ชัด แต่นายสงวน ภูมราเศวต อดีตครูวิชาภาษาไทยและเป็นศิษย์ใกล้ชิดของหลวงปู่จับ อุทัยหรือท่านพระครูอุทัยสีลาจาร และเป็นผู้สนับสนุนกิจการของวัดท่าลิพงตลอดมา สันนิษฐานว่า **ผู้สร้างวัดแห่งนี้คือ แม่เจ้าอยู่หัว³**

โดยวิเคราะห์จากเหตุผลที่ว่า แม่เจ้าอยู่หัวเป็นเบญจกัลยาณี ผู้มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา กระทั่งมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนาจากอาณาจักรนครศรีธรรมราชไปทั่วแถบคาบสมุทรมลายู ท่านชอบสร้างวัดวาอารามหรือปฏิสังขรณ์วัด เมื่อสร้างวัดที่บ้านของท่านคือวัดแม่เจ้าอยู่หัวแล้ว หลังจากนั้น 5 ปี จึงอาจจะมาสร้างวัดท่าลิพงซึ่งอยู่คนละฝั่งคลองกับวัดแม่เจ้าอยู่หัวก็ได้ดังแผนที่



³ หรือพระนางเลือดขาว พระมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช แห่งอาณาจักรนครศรีธรรมราช

3. ที่มาของชื่อ “ท่าลิพง”

เอกสารประกอบการบรรยายโครงการอบรมเครือข่ายผู้นำชุมชนและอนุรักษ์โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เรื่อง การขนานนามชื่อวัดของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึง หลักการตั้งชื่อวัด 8 ข้อ ดังนี้

1. ขนานนามตามสิ่งสำคัญ อันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้า เช่น วัดพระบรมธาตุ
2. ขนานนามตามฐานานุกติของผู้สร้าง เช่น วัดราชบูรณะ
3. ขนานนามตามเหตุการณ์ที่เป็นศุภนิมิต เช่น วัดชนะสงคราม
4. ขนานนามตามชื่อวัดสำคัญแต่โบราณ เช่น วัดพระเชตุพน
5. ขนานนามตามลักษณะสิ่งสำคัญภายในวัด เช่น วัดระฆัง วัดท่าลิพง
6. ขนานนามตามตำบลที่ตั้งหรือสภาพพื้นที่ เช่น วัดเขาพระบาท
7. ขนานนามตามชื่อผู้สร้าง เช่น วัดพระยาไกร
8. ขนานนามจากสาเหตุอื่นๆ เช่น วัดใหม่ วัดสว่างอารมณ์

สำหรับที่มาของชื่อว่า วัดท่าลิพง นั้น จากการค้นคว้าพบว่าที่มาของชื่อวัดว่า “ท่าลิพง” เบื้องต้น มี 2 ที่มา ดังนี้

ข้อสันนิษฐานแรก หมายถึง วัดซึ่งตั้งอยู่บริเวณท่าน้ำที่มีหน้าคา โดยคำว่า **ท่า** เป็นภาษาไทยแท้ หมายถึง ริมฝั่งคลองที่ริมตลิ่งสูง อาจจะเตียนหรือมีหน้าคาบ้าง แต่ก็ใช้เป็นสถานที่สำหรับให้เรือหรือแพที่ใช้ประโยชน์ทางสายน้ำได้จอดเพื่อหยุดพักผ่อนหรือหุงหาอาหารตลอดจนพักแรม เช่น ท่าวา ท่าขนาน ท่าหลา ท่าช้างข้าม ท่าติดจั่น (เป็นชื่อบ้านในหมู่บ้านของตำบลการะเกด) ส่วนคำว่า **ลิพง** เป็นภาษาแขกกูลา(ลังกา) เป็นภาษาของพ่อของแม่เจ้าอยู่หัว ตามตำนานเล่าว่าพ่อของแม่เจ้าอยู่หัวเป็นชาวพัทลุงเชื้อสายลังกา แม่เป็นชาวบ้านเก่าหรือบ้านผึ่ง ปัจจุบันอยู่คนละฝั่งคลองกับตำบลการะเกด ขณะที่จากตำราภาษาไทยของ ศ.สุริวงค์ พงศ์ไพมูลย์ กล่าวว่า **ลิ** เป็นคำเดิม ชื่อ หน้าเพื่อบอกชนิดหรือประเภท เช่น ลิเภา ลิบง **ลิพง แปลว่า หน้าคา**

ข้อสันนิษฐานนี้ นายสงวน ภูมราเศวต ปัจจุบันอายุ 73 ปี ย้อนอดีตว่า สมัยตนเองอายุ 6-7 ปี ได้มาเป็นศิษย์หลวงปู่จบ บริเวณวัดยุคนั้นเต็มไปด้วยป่าหน้าคาจริงๆ แม้ตามริมฝั่งคลองก็ยังมีหน้าคาปะปนอยู่กับพันธุ์ไม้ชนิดอื่นตลอด คนใกล้เคียงมาหาหน้าคาไปทำยาสมุนไพรบ้าง นำไปถักเป็นสายยาวบ้าง และใช้ในการมุงคาบ้าง แม้หลังจาก พ.ศ.2527 เมื่อทำสวนห้อยมอญที่สี่อาจารย์ตรงบริเวณที่ใช้ในการพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่จบก็ยังปราบหน้าคาไม่หมด

ข้อสันนิษฐานที่สอง หนังสือประทีป จงไกรจักร กล่าวว่า วัดท่าลิพง หมายถึง วัดที่ตั้งอยู่บริเวณท่าน้ำที่มีลิง ซึ่งมักจะพุ่งเข้ามาหาเพื่อปกป้องถิ่นที่อยู่เดิมของมัน นายสุพัฒน์ สุขเพ็ง⁴ กล่าวว่าพ่อเฒ่าสังข์ เดชสุทธิ ชาวบ้านนาออก เคยเล่ามาว่าเดิมบริเวณวัดเป็นป่าทึบมีฝูงลิงใหญ่อาศัยอยู่ คนกลัวลิงที่นั่นกันมาก ไม่กล้าเข้าใกล้ กลัวลิงจะขบ(กัด) เมื่อเห็นคนมันจะวิ่งพุ่งเข้ามาหาหรือตามภาษาบ้านเราว่า “ลิงพง” ต่อมาก่อเสียงเลื้อยเพียง “ลิพง” หลักฐานที่สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานนี้ คือ ตอนคิดตั้งวัด ต้องขอแรงทหารมาช่วยโค่นต้นไม้ถางป่าเพราะป่ารกมากและป่าเหล่านี้อาจจะเคยเป็นที่อยู่ของลิงมาก่อน



4. โบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าภายในวัด

ภายในวัดมีสิ่งสำคัญในวัดท่าลิพงมีอะไรบ้างที่น่าสนใจและน่าศึกษาหลายอย่าง ลุงพุ่ม พูลสวัสดิ์ว่า สิ่งที่ชาวบ้านรู้จักกันทั่วไป เช่น พระลาก พระเปิดโลกทำจากหินทราย หลักพัทธสีมาแกะจากหินทรายแดง ขณะที่พระที่นำไปแสดงอยู่ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา ส่วนรอบวัดที่เป็นแหล่งที่น่าศึกษาถึงความเกี่ยวเนื่องกับวัดท่าลิพง คือ วัดโคกพร้าว (ร้าง) วัดใหม่ที่ท่าหลา(ร้าง) เพราะเคยมีการพบแผ่นอิฐสมัยก่อน

หลักฐานที่แสดงว่าวัดสร้างร่วมสมัยกับกรุงสุโขทัย นอกจากเศษถ้วยชามแล้ว ยังมีโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งขณะนี้บางชิ้นอยู่ภายในวัด บางชิ้นสถาบันทักษิณคดีศึกษาขอยืมไปแสดง ทั้งนี้หลักฐานโบราณวัตถุดังกล่าว ได้แก่

1. ใบเสมา แกะสลักด้วยหินทรายแดง จำนวน 8 หลัก ซึ่งมีบางหลักที่หักพังลง สันนิษฐานว่าอาจจะข้างจากพรุเข้ามาเล่นตามประสาช้างในช่วงหนึ่งที่วัดร้างลงก็เป็นได้
2. ภาพสลักพระพุทธรูป แกะสลักจากหินทรายเทาแบบนูนต่ำ
3. ภาพสลักช้าง แกะสลักจากหินทรายสีเทา แบบนูนต่ำ ปัจจุบันสถาบันทักษิณคดีศึกษายืมไปจัดแสดง
4. พระพุทธรูปหล่อสำริดแบบลอยตัว ประทับยืน ปางทรงรับบิณฑบาต ทางใต้เรียก “พระลาก” เนื้อโลหะผสมหรือเนื้อสำริด พระเศวตเปลวเพลิงเป็นทองคำ เป็นศิลปะผสมผสานระหว่างฝีมือช่างนครศรีธรรมราชกับสุโขทัย ลักษณะสกุลช่างนครศรีธรรมราช คือ เส้นพระเศวตม้วนกันหอย (เป็นหนามนูน) พระนาสิกโด่ง จมูกอ ส่วนลักษณะแบบสกุลช่างสุโขทัย คือ 1) พระพักตร์รูปไข่สงบนิ่งยิ้มเล็กน้อย 2) นิ้วพระหัตถ์ยาวเท่ากันหมดทั้ง 4 นิ้ว 3) พระเศวตเป็นเปลวเพลิง พระเศวตจวบขนุน 4) พระศอเป็นปล้องแสดงว่าการสร้างวัดนี้น่าจะมี



⁴ ข้อมูลจากเวทีชี้แจงชุมชนครั้งที่ 1 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2549 ณ วิหารวัดท่าลิพง ม.6 ต.เกาะเกิด อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช

ความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเมืองสุโขทัย สันนิษฐานว่าเป็นไปได้ทั้ง ประการแรกช่างปั้นสุโขทัยปั้นหุ่นและหล่อพระลากที่สุโขทัยแล้วนำมายังวัดท่าลิพง หรือ ประการที่สอง ช่างสุโขทัยมานครศรีธรรมราชปั้นหุ่นหล่อจนสำเร็จ แล้วนำมายังวัดท่าลิพง พระองค์นี้อดีตเคยนำมาเป็นพระลากช่วงเดือน 11 (งานลากพระในช่วงออกพรรษา) แต่ปัจจุบันได้จำลองขนาดเท่าองค์เดิมและใช้องค์จำลองเป็นพระลากแทน

นายสงวนขยายความว่า คุณนิคม มุสิกคามะ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งเป็นชาวควนเคืองอำเภอชะอวดและมีศักดิ์เป็นน้องภรรยาของนายสงวน เคยเข้ามาชมหลักฐานดังกล่าวที่วัดในช่วงที่เรียนจบปริญญาตรีสาขาโบราณคดีมาใหม่ๆ ก่อนจะเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอิตาลี ได้บอกว่าวัตถุเหล่านี้เป็นวัตถุโบราณที่ควรรักษาไว้ให้ดีที่สุด โดยเฉพาะเนื้อหินที่นำมาแกะสลักไม่พบเลยในภาคใต้ พบเฉพาะในแถบอีสานเหนือ-อีสานตะวันตกเฉียงใต้ นับตั้งแต่ศรีสะเกษ โคราช ลพบุรี สุโขทัย และสันนิษฐานว่า รูปแกะสลักข้างเป็นฝีมือคนไทยร่วมกับเขมร อายุราว 1,000 กว่าปีมาแล้ว จึงเป็นที่สงสัยว่าโบราณวัตถุเหล่านี้มาอยู่ที่วัดท่าลิพงได้อย่างไร

5. ทำเนียบเจ้าอาวาส

นายสงวน ภูมราเศวต เล่าว่าสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กนั้น หลวงปู่จับ อุทโยและผู้สูงอายุในตำบลการะเกดมักจะเล่าว่า ในสมัยปู่ย่าตาทวด ช่วงเข้าพรรษาบางปีก็จะมีพระสงฆ์จำพรรษาที่วัดท่าลิพงบางปีก็ไม่มี ช่วงที่ไม่มีพระสงฆ์สภาพวัดจะรกร้างเรียกว่า “ป่าร้างข้างนอน” ที่เรียกเช่นนี้เพราะช่วงหน้าฝนน้ำจะนองท่วมทุ่งรอบๆ วัดซึ่งสร้างบริเวณเนินหรือที่สูงกว่าบริเวณนี้จึงกลายเป็นที่อาศัยนอนของสัตว์จำพวกข้าง เสือ หมูป่า มดสัง(อีเห็น) พอน้ำลดจึงจะกลับออกไป จากการพูดคุยในเวทีชุมชนย่อยพบว่า ก่อนที่ชาวบ้านซึ่งนำโดยกำนันเหง้า(นิธิ) อักษรทิพย์พร้อมด้วยคณะญาติโยมจะนิมนต์หลวงปู่จับ อุทโยจากวัดพัทธสีมา อ. หัวไทร เป็นเจ้าอาวาสนั้น วัดท่าลิพงมีพระสงฆ์มาประจำอยู่เป็นช่วงสั้นๆ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปีทำให้ทราบว่าพระสงฆ์ที่เคยมาอยู่ที่วัดก่อนหน้าหลวงปู่จับ คือ ท่านสมภารทองอิน ท่านแก้ว พ่อหลวงเหลือ

- **ท่านสมภารทองอิน** เริ่มสร้างโบสถ์วัดท่าลิพงทำด้วยไม้
- **ท่านแก้ว** มีการชักชวนชาวบ้านปรับปรุงวัดขึ้นมาใหม่และริเริ่มการปฏิสังขรณ์โบสถ์สร้างศาลาที่ทำข้างข้าม
- **พ่อหลวงเหลือ** ภายหลังท่านได้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดไทรทอง ม. 5 ตำบลการะเกด

วัดท่าลิพงเริ่มเป็นปึกแผ่นมั่นคงหรือมีพระจำพรรษาตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นปีแรกที่หลวงปู่จับ อุทโย เป็นเจ้าอาวาส ดังนั้นนับแต่ พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา วัดท่าลิพงมีเจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถปกครองเรื่อยมา ปราภฏตามทำเนียบ ดังนี้

1. หลวงปู่จับ อุทัยหรือพระครูอุทัยสีลาจารย์(ระหว่างพ.ศ. 2478-2527)

นายไล่ เศรษฐประเสริฐ อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 54 อดีตผู้ใหญ่บ้านม.6 ซึ่งในอดีตเป็นศิษย์อาจารย์จับ วัดท่าลิพง รุ่นเดียวกับ นายสงวน ภมราเศวต เล่าว่า พ่อหลวงเหลือ ไปๆ มาวัดท่าลิพง ทำให้ชาวบ้านเห็นว่ามีเจ้าอาวาสที่แน่นอนสักที กำนันนิธิ อักษรทิพย์ ซึ่งชาวบ้านเรียกติดปากว่า กำนันแห่ง อดีตกำนันตำบลการะเกด และชาวบ้านปรึกษาหารือกันว่าจะไปนิมนต์พระที่เ็นมาเป็นเจ้าอาวาสดี จึงพากันไปพบท่าน อาจารย์หนูจันทร์(อดีตเจ้าอาวาส วัดแดง) ซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกันกับกำนันนิธิ ท่านไปบวชอยู่ที่วัดพัทธสีมา อำเภอหัวไทร ซึ่งเป็นวัดที่มีพระมาก และพระเป็นที่ยอมรับของราษฎรทั้งใกล้และไกลเพราะที่วัดนั้นมีโรงเรียน และเรียนหนังสือขอมด้วยจึงได้รับคำแนะนำว่าสมควรนิมนต์หลวงปู่จับ

ตามประวัติแล้วท่านจับเคยเป็นเด็กวัดพัทธสีมา ก่อนจะบรรพชา 2-3 ปี โดยเป็นศิษย์ของพระอธิการชู พันธโม(พ่อท่านชูเฒ่า) ⁵ เช่นเดียวกับท่านหนูจันทร์ ปุณฺณสุวรรณโณ ทำให้ท่านได้ศึกษาตัวหนังสือขอมและการแพทย์แผนไทยที่เรียกว่ายาต้ม ตำราหมอดู ฤกษ์ยามนาทียามอุบาสก ตำราแขกจากคณาจารย์ในสำนักวัดพัทธสีมาหลายท่าน เมื่ออายุ 17 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรวัดพัทธสีมา พออายุครบ 20 ปี ในพ.ศ.2467 ได้อุปสมบท ฉายาว่า **อุทัย** เมื่อ พ.ศ.2469 ได้ไปศึกษานักธรรมที่วัดพระบรมธาตุ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ใน พ.ศ.2472 สอบได้นักธรรมตรี สามปีต่อมา คือ พ.ศ.2475 สอบได้นักธรรมโท กระทั่ง พ.ศ.2478 ชาวตำบลการะเกดไปนิมนต์ท่านมาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพง หลวงปู่เป็นพระที่สมณะ พูดน้อย ใจเย็น มีเมตตาต่อทุกคน ใครที่ได้เข้ามาพูดคุยกับท่านจะกลับไปด้วยความสบายใจ หลวงปู่จับมักเน้นให้ลูกศิษย์มุ่งมั่นในการประพฤติตนเป็นคนดีและอาศัยปัญญานำพาชีวิต แต่บางคนมักมาหาเพื่อขอ “ของดี” ซึ่งมีชื่อเสียงมาก เช่น คาถาเมตตามหานิยม เครื่องรางของขลัง พระเครื่อง อย่างหลังนี้รำลึกกันในหมู่ผู้นิยมพระว่า ตอนที่หลวงปู่จับปลุกเสกเหรียญที่ระลึก ปี 2520 เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์สร้างอุโบสถสำหรับญาติโยม ท่านได้เอาเหรียญนี้ใส่ในบาตร เหรียญได้วิ่งเกยวกราวในบาตรตลอดเวลา



หลวงปู่จับยังเป็นคนมีวาจาสิทธิ์พูดอะไรก็เป็นการเช่นนั้น เท่าที่ลูกศิษย์ลูกหาจำได้มีอยู่หลายครั้ง เช่น กรณีที่หนึ่งในปีหนึ่งมีโจรมาลักวัววัดที่อาจารย์เลี้ยงไว้ พาไปเข้าจังหวัดพัทลุง อาจารย์จับพูดว่า “มัน

⁵ พ่อท่านชูเฒ่าเป็นเจ้าอาวาสวัดพัทธสีมาระหว่าง พ.ศ. 2428-2470 ถือเป็นพระสงฆ์ที่มีบารมีและบทบาทต่อการพัฒนาสังคมลุ่มน้ำปากพนังท่านหนึ่ง แดกจกานทั้งด้าน พระธรรมคำสอน การแพทย์พื้นบ้าน คาถาเวทย์อาคม การดูฤกษ์ยาม การก่อสร้างและสถาปัตยกรรม ฯลฯ ท่านได้เป็นต้นแบบของพระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อชาวบ้านและสร้างลูกศิษย์ลูกหาไว้มากมาย เช่น หลวงปู่จับและท่านหนูจันทร์ซึ่งเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของวัดพัทธสีมา ที่มีบทบาทด้านต่างๆ โดดเด่นอีกท่านหนึ่งของลุ่มน้ำปากพนัง

จะพาไปถึงไหน” อยู่ไม่เท่าใดใจก็พากลับมาในวัดไว้ตามเดิม กรณีที่สองมีคนทีเอาเงินวัดหรือของวัดไปใช้บุคคลเหล่านั้น “จะพุงแตกท้องแตกเองแหละ” เป็นคำพูดของอาจารย์ กรณีที่สามมีชาวบ้านไปลักขึ้นลูกตาลโตนดโดยมิได้ขออนุญาต ชาวบ้านพูดกันว่า เออ....เหมือนแม่ฉันมาปลุก ส่วนอาจารย์ว่า “พูดไม่รู้เรื่องมันจะตายโหง” แล้วต่อมาคนๆ นั้นตายโหง เหมือนอาจารย์พูด

เรื่องอภินิหารของหลวงปู่จับอีกกรณีหนึ่ง คือ รว พ.ศ. 2505 มีพายุใหญ่มากทีเดียวบ้านโรงสีข้าวหลังคาลมเปิดไปหมดยังเหลือไม้ก็แผ่นสังกะสี แต่ในวัดและกุฏิใหญ่ไม่เสียหายแต่อย่างใด ชาวบ้านหลายครอบครัวไปอาศัยที่กุฏิอาจารย์ หลวงปู่ยังมีของดีๆ มากมายและสามารถแบ่งแยกลมได้ทางวัดจึงไม่เสียหายอะไรเลย ด้วยเหตุนี้หลวงปู่จึงมีผู้ศรัทธาเป็นจำนวนมาก อาทิ นายพริต จันทรแก้ว เล่าว่า “ผมก็เป็นศิษย์คนหนึ่งของอาจารย์จับ อุทโย พ.ศ.2482 มาอยู่วัดขึ้นโรงเรียน 3 ปี จบป.4 เมื่อ 2484 แล้วไปต่อเรียนม. 2 ปี จบ ม.3 มาอยู่บ้านอายุครบอุปสมบทก็มาอยู่วัด 1 พรรษาลาสิกขา และมีได้เห็นห่างกับวัดท่าฬ่อกจนทุกวันนี้”

- คาถาเมตตามหานิยม เล่ากันว่าคาถาที่ท่านให้ไปใช้ในการค้าขาย ได้ผลร่ำรวยกันไปหลายรายตัวอย่างคาถาของหลวงปู่จับ อุทโย สำหรับผู้ที่สนใจจะนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้มีข้อพึงระลึกว่า ผู้ที่จะนำคาถาเหล่านี้ไปใช้ให้ได้ผล จะต้องเป็นผู้มีศีล ประกอบอาชีพสุจริต เช่น



เหรียญหลวงปู่จับ อุทโย ทั้ง 3 รุ่น
ปี 2520 – ปี 2524 – ปี 2538

1. คาถาช่วยให้คลอดแคล้วต่อศัตรูและภัยนานาประการ (ท่องประจำ)

พุทัง อรหัง พุทโธ สุคโต พุทโธ อรหัง

2. คาถาปราบปีศาจ (ท่องเวลาเดินทางยามค่ำคืนหรือป้องกันผี)

ปิ สุ อุ ซา ปิ ลา ปา มิ

3. คาถาภาวนาก่อนออกจากที่พัก ขอความปลอดภัย

นะ เมตตา โม กรุณา พุทธ ปรานี ทา ยินดี ยะ เอ็นดู

4. คาถาเสกข้าวเสกน้ำให้เด็กกินเป็นเด็กฉลาดเรียนหนังสือดี

ปัญญาปชลิโต ชิตวา มุนินโท ตันเตชสา ภวตุเต ชยมังคลัง

5. คาถากวาดบ้าน ขอที่อยู่อาศัย ให้เป็นมงคล

ทุกซบปัดตา จะ นิททุกขา ภัยปัดตา จะ นิพภยา โสภปัดตาจะ นิจโสกา โหนตุ สัพเพปิปานิ โน (คาถาบทนี้กวาดไปพรางท่องไปพรางแล้วเอาขยะหรือไม้ไปไว้นอกบริเวณ พร้อมกับบอกว่า สิ่งร้ายทั้งหลาย ขอให้อยู่ที่นี้ ที่เดิมซ้ำๆ จะขออยู่ต่อไป อธิษฐานด้วยบท) อิมังมิง วิหาเร อิมัง เต วาสัง วัสสัง อุเปมิ (ว่า 3 เทียว)

- คาถาเสกป๋อย(กะลา) ให้หมูน โดยเอากะลามีรูผูกเชือกแขวนกับชื่อให้คนนั่งบนกะลาที่วางอยู่บนพื้น เมื่อท่านนั่งบริกรรมคาถา คนที่นั่งบนกะลาก็หมุนได้อย่างน่าอัศจรรย์
- การเสกเครื่องรางของขลัง เช่น ทำผ้ายันต์ ทำสายเอว ทำพิศหมอน ตะกรุดใบตาล เอาผูกคอสัตว์แล้วยิงด้วยปืน ปรากฏว่าปืนยิงไม่ออก
- การยิงธนูกลับหลัง เรียกว่าศุูนย์โค้งหรือศุูนย์คด โดยไม่ต้องดูเป้า คือ ยืนหันหลังให้เป้าสามารถยิงแม่นยำเหมือนจับวาง
- การอยู่ยงคงกะพัน หลวงปู่จะทำลูกตุ๊กด้วยใบตาลแล้วแขวนคอสัตว์ยิงไม่ออก ต้นเค้าเล่ามาว่า หมออยู่ที่สถานีอนามัยการะเกดซึ่งอยู่รั้วติดกับวัดท่าลิพงเลี้ยงหมูไว้มาก ส่วนหลวงปู่ก็เลี้ยงหมาไว้ในวัดหมาของหลวงปู่ไล่กัดหมูของหมอ หมอโกรธมากเอาปืนยิงหมาของหลวงปู่ที่มีลูกตุ๊กใบตาลแขวนคอไว้หมอยิง 3-4 นัด แต่ลูกกระสุนด้านหมด ทำให้ชาวบ้านที่ยืนดูรู้สึกพิศวงในความศักดิ์สิทธิ์ในเครื่องรางของท่าน
- การออกฤกษ์ยามาที่ต่างๆ เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ จะมีชาวบ้านทั้งใกล้-ไกลมาหาท่านเพื่อออกฤกษ์ให้หรือพิธีต่างๆ เพราะเชื่อว่าเมื่อท่านออกฤกษ์ให้แล้วจะมีโชคมีลาภตลอดไป อยู่เย็นเป็นสุขกันทั้งครอบครัว

นอกจากนี้หลวงปู่ยังเป็นหมอยาที่ชาวบ้านนับถือ ในอดีตคนในหมู่บ้านที่ 6 และบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง เวลาเจ็บไข้ไม่สบาย นอกจากจะไปหาญาติที่ท่านอาจารย์จับหรือหาหมอสมุนไพรแล้ว ยังมาสู่ขศาลา ซึ่งจะมีหมออยู่แค่หนึ่งคนเท่านั้น ถ้าอาการเจ็บไข้เกิดกำลังของหมออนามัย ก็ต้องเดินทางไปรักษาที่อำเภอปากพะนังหรืออำเภอเมืองนคร สำหรับยาสูตรที่ปรุงโดยหลวงปู่ยาวนานที่ชะงัดมากและมีชื่อเสียงรู้จักทั่วไป คือ ยาเม็ดพันธุ์ผักกาด ซึ่งรักษาได้สารพัดโรค ป้องกันคุณไสย ดูดพิษร้ายต่างๆ เช่น พิษงู พิษจากปลา(ปลาดุก ปลากด ปลากระเบน) โดยนำยามาละลายน้ำมะนาวทาครั้งเดียวก็หายเหมือนปลิดทิ้ง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างตำราอาจารย์จับ อุทโย อาทิ ยาแก้ความดันโลหิตสูง มีอยู่ว่า“รากระย่อม พยับเมฆ ผักคื่นฉ่าย หนักสิ่งละ 5 บาท ต้มรับประทานประจำ หายแล”

บทบาทที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของท่าน คือ การอุปถัมภ์ช่วยเหลือเด็กให้ได้เรียนหนังสือและแสดงออกถึงความสามารถตามแนวทางของเด็กคนนั้น ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กไร้โอกาสและยากจนท่านจะเมตตาเป็นพิเศษ บางกรณีท่านถึงกับอุปถัมภ์แบบยกครอบครัวเลยก็มี วัดท่าลิพงในยุคหลวงปู่จวบวัดจึงเต็มไปด้วยเด็กวัดดูคล้ายกับสถานสงเคราะห์เลยทีเดียว จนอาจจะเป็นที่มาของกลอนท่อนหนึ่งซึ่งท่องกันทั่วไปว่า

“ เรียนครู	ให้อยู่วัดบ่อล่อ
เรียนหมอ	ให้อยู่วัดบางเหลง
เรียนนักเลง	ให้อยู่วัดบางแก้ว
หากไม่รู้แล้ว	ให้อยู่วัดท่าลิพง”

ทั้งนี้ขอแจกแจงคุณูปการทางด้านการศึกษาทั้งการศึกษาทั้งในและนอกระบบของท่านเป็นข้อๆ ดังนี้

1. หากคนในชุมชนมีความสามารถในการแสดงหนังตะลุง เพลงบอก มโนราห์ เช่น หนังสือชุม คงมา , หนังสือเล่าร้อย โรจนเมธากุล, มโนราห์เพิ่ม, เพลงบอกสมปอง บุญแก้ววรรณ เป็นต้น ก็จะอบรมให้ความรู้เรื่องธรรมะเพื่อจะได้นำหลักธรรมไปสอดแทรกในการแสดงทำให้ชาวบ้านที่มาชมได้ซึมซับหลักศีลธรรมพร้อมกับรับความบันเทิง

2. เปิดสอนนักธรรมตรีและโท สำหรับพระสงฆ์ ขึ้นในวัด

3. บุกเบิกและเปิดสอนหนังสือในระบบโรงเรียนโดยใช้วิหารเป็นห้องเรียน มีพระเป็นครูผู้สอน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2481

จากการสัมภาษณ์นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปี เล่าว่า หลังจากอาจารย์จับมาเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้นิมนต์พระมาอีก 2 รูป คือ พระจางและพระใส่ว ให้มาสอนหนังสือเด็ก หลังจากนั้นประมาณ 2 ปี อาจารย์จับได้ทำเรื่องไปทางกิ่งอำเภอเชียรใหญ่เพื่อขอครู ทางราชการได้ให้อาจารย์พิน ไสยวงศ์ มาเป็นคนแรก หลังจากเปิดเป็นโรงเรียนได้ประมาณ 4-5 ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่ นครศรีธรรมราช นักเรียนที่เรียนต้องช่วยกันชุดหลุมหลบภัยที่หลังโรงเรียนวัดท่าลิพงในปัจจุบัน และในที่สุดทางการก็อนุมัติให้นักเรียนรุ่นนี้จบชั้น ป.4 เรียกกันตามชาวบ้านว่า “ป.4 ญี่ปุ่น” เพราะให้จบในภาวะที่ญี่ปุ่นขึ้นปะทะนั่นเอง

ขณะที่นายไล่เล่าว่า เมื่อท่านอาจารย์จับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพง ท่านเห็นว่าเด็กตำบลกระแจะ ไม่มีโรงเรียน เรียนหนังสือ จึงคิดกับกำนันแห่งและพวก จัดตั้งโรงเรียนและไปวอนขอชาวบ้านให้ส่งเด็กๆ มาขึ้นโรงเรียน โดยไม่คิดค่าเรียนค่าสอน ใช้วิหารวัดให้เด็กเรียนหนังสือ ออกปาก(ขอช่วย) พระ และชาวบ้านมาช่วยสอนหนังสือ ชาวบ้านสมัยนั้นเท่าที่ผู้เล่า(นายไล่) จำได้ชื่อนาย



กระแจะ ท่านมีครอบครัวอยู่ที่บางปลายทอง เด็กๆ เรียนรวมกันทั้งหมด ไม่มีชั้นเรียน สอนได้ประมาณ 1 ปี ขณะนั้นอำเภอเชียรใหญ่มีฐานะเป็นเพียงกิ่งอำเภอเชียรใหญ่ ปลัดกิ่งอำเภอ กล่าว ว่า ท่านอาจารย์จับ อุทัย เปิดโรงเรียนเถื่อนอาจะถูกดำเนินคดี เมื่อท่านอาจารย์จับรู้ข่าว ท่านพูดว่า “ให้มาจับกุญ กูอยากให้เด็กมีความรู้เพื่อเป็นคนดีของบ้านเมือง” ต่อจากนั้นกำนันแห่งพร้อมกับท่านอาจารย์จับก็ไปที่ทำการกิ่งอำเภอเชียรใหญ่ ได้พูดคุยกับปลัดกิ่งอ.เชียรใหญ่ จนเข้าใจกันและยินยอมให้เปิดเป็นโรงเรียนชื่อ “โรงเรียนประชาบาลตำบลกระแจะ 1 วัดท่าลิพง” เป็นโรงเรียนแรกของตำบลกระแจะ โดยชั้นเตรียมเรียนที่ในวิหารและใต้ต้นไม้ ชั้นป.1-ป.3 เรียนที่ในวิหาร ส่วนชั้นป.4 เรียนในโบสถ์ ต่อมาท่านเห็น



ว่าวิหารที่เด็กเรียนเป็นวิหารขนาดเล็กไม่พอกับจำนวนนักเรียน จึงชักชวนชาวบ้านขึ้นไปหาไม้ที่บ้านเกาะร้าง อำเภอสะอวดเพื่อมาสร้างวิหาร เมื่อได้ไม้แล้วก็ล่องแพลอยตามน้ำมาหลายวันกว่าจะถึงใช้เวลาเลื่อยให้เป็นตัวไม้ก็อีกหลายวันหลายเดือน นับว่าท่านอาจารย์จับเป็นตัวจักรเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญในการบุกเบิกให้เด็กในตำบลเกาะเกิดได้เรียนหนังสือ เหมือนกับเด็กที่วัดพัทธสีมาและวัดบางทองคำ (อยู่ในอำเภอยะใหญ่) ส่วนกำนันแห่งเมื่อนิมนต์ท่านอาจารย์จับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพงได้สำเร็จแล้ว ก็ช่วยพัฒนาวัดให้เป็นวัดที่สมบูรณ์โดยขุดคูรอบๆ วัด ใช้วิธีออกปากชาวบ้านมาช่วยด้วย ดังนั้นตามความคิดของลุงไล่แล้วเห็นว่า ท่านอาจารย์จับและกำนันแห่งสมควรได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพของชุมชน วัดท่าลิพง ขณะที่ทางราชการเองได้เห็นความสำคัญและผลงานของวัด ในปี 2519 จึงได้ยกย่องให้วัดท่าลิพงเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง โดยอนุมัติงบประมาณ 2519-2520 ปีละ 50,000 บาท ซึ่งเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเล่าว่า หลวงปู่ได้นำเงินส่วนหนึ่งมาปรับปรุงลานวัดให้เป็นพื้นที่ทรายและหินคลุก และส่วนหนึ่งนำไปสร้างรั้ววัด

หลวงปู่ไม่ได้แต่สร้างโรงเรียนเพื่อให้เด็กแค่เรียนจบหลักสูตร หากเด็กเรียนจบหลักสูตรของวัดหรือโรงเรียนแล้ว ท่านจะหาทางให้เด็กที่เรียนเก่งและประพฤติดีให้ได้เรียนหนังสือในระดับสูงขึ้นต่อไป ทั้งการศึกษายานักธรรมและการศึกษายานวราสาร(สามัญ) พร้อมกันนั้นท่านจะฝากฝังเรื่องที่อยู่อาศัยให้ด้วยตาม อ.ชะอวดบ้าง ตัวเมืองนครศรีฯ บ้าง กรุงเทพฯ บ้าง รวมทั้งอุดหนุนปัจจัยต่างๆ จนสำเร็จการศึกษา

บรรดาเด็กวัดรุ่นแล้วรุ่นเล่าที่เคยได้รับความเมตตาจากท่าน ต่อมากลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีอาชีพการงานมั่นคง ประสบความสำเร็จในชีวิต สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและมีชื่อเสียงอยู่มากมายหลายท่าน โดยขอยกตัวอย่างพอสังเขป เช่น พระครูประโชติ จันทสาร, พระครูปลัดสมบุญ สัมปันโน, พระครูสุจิตตานุกูล, พระมหาคล่อง, พระมหาสุวิทย์ ชินศรี, พระมหาเสถียร กุลแก้ว, นายกิตติ นพคุณ, นายสงวน ภูมราเสวต(ขาวภู)⁶, นายจรัญ อักษรทิพย์, นายสุจิตต์ เทพแก้ว, นายคล่อง ไรจนเมธากุล(คงมา), นายบัวจันทร์ บุญจริง, นายพีระ บุญจริง, พ.ต.อ.สุวรรณ ทองนอก เป็นต้น

นายสงวน ภูมราเสวต เป็นอดีตข้าราชการครูโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง ขณะนี้เป็นข้าราชการบำนาญ เป็นศิษย์รักหรือศิษย์ก้นกุฏิของอดีตเจ้าอาวาสวัดท่าลิพง คือ ท่านอาจารย์จับ อุทัย เป็นเด็กวัดปรณินิบัติ รับใช้ท่านอาจารย์ตั้งแต่เรียนชั้นประถมศึกษา เป็นคนเรียนเก่ง ท่านเจ้าอาวาสรักใคร่อุปการะเรื่องการเรียนจนจบระดับมัธยมศึกษาและช่วยให้เรียนการตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นแรงหนุนให้สอบเทียบวุฒิและเรียนจนถึงปริญญาตรี มีอะไรท่านจะเรียกหาใช้สอยเล่าความไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัดท่าลิพงหรือเรื่องส่วนตัวของท่าน ดังนั้นเรื่องราวต่างๆ จะถูกถ่ายทอดมายังนายสงวนมากมาย ปัจจุบันนายสงวนย้ายไปอยู่ที่จังหวัดสุโขทัยกับลูกหลาน แต่ก็ยังคงกลับมาเยี่ยมพรรคพวกเพื่อนเก่า บ้านเก่าที่เกาะเกิดเสมอๆ

2. พ่อท่านคล้าหรือท่านมหาอัมพนหรือพระครูประดิษฐ์จันทสาร

(ระหว่าง พ.ศ. 2527-2543)

หลังจากสิ้นบุญหลวงปู่จับ ใน พ.ศ. 2527 ชาวบ้านนำโดยนายเจิม บุญช่วย⁷ จึงพร้อมใจกันไปนิมนต์ท่านมหาอัมพน(พ่อท่านคล้า) ซึ่งเป็นลูกศิษย์หลวงปู่จับจากวัดในอำเภอระโนดมาเป็นเจ้าอาวาส พ่อท่านคล้าเป็นพระสายปฏิบัติและเป็นศิษย์วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ จึงมีความสามารถในการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติเกี่ยวกับวิปัสสนาธุระ นอกจากนี้ยังสร้างคุณประโยชน์แก่วัดและชุมชนไว้มากมาย ได้แก่ พัฒนาและปรับปรุงศาสนสถานและบริเวณวัด เพียง 5 ปี วัดได้รับรางวัลวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น ปี พ.ศ.



2531 นำชาวบ้านสวดมนต์แปล เข้า-เย็นและนั่งวิปัสสนา หลังจากไหว้พระเสร็จแล้ว ให้นั่งสมาธิด้วยความสงบห้ามพูดคุย แนะนำให้ชาวบ้านที่เข้าวัดแต่งตัวเรียบร้อย มีสไบพาดเฉียง ช่วงเช้าพรรษาให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมกับพระสงฆ์ ผู้ที่บวชจะต้องเข้าพรรษาจึงจะอยู่ที่นี่ได้ สร้างเมรุบริเวณหลังโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงและรักษาป่าในวัดห้ามไม่ให้ตัดหรือทำลายต้นไม้แม้แต่ต้นเดียวแสดงให้เห็นว่าพ่อท่านคล้าเป็นพระนักพัฒนาคน โดยเฉพาะด้านจิตใจ เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก อาทิ ผู้สูงอายุค่อยๆ ยอมรับการดึกาและแบบแผนปฏิบัติเปลี่ยนมาเข้าวัดกันเป็นจำนวนมาก

3. ท่านพระครูปลัดสมบุรณ์ สัมปันโน (ระหว่าง พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน)

หลังท่านมหาอัมพน(พ่อท่านคล้า) มรณภาพใน พ.ศ. 2543 กลุ่มมัคทายกวัดท่าลิพงพร้อมใจกันนิมนต์พระครูปลัดสมบุรณ์ สัมปันโน เป็นศิษย์ของหลวงปู่จับ ประจำอยู่ที่วัดนาคนิมิต กรุงเทพฯ มาเป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ท่านปลัดสมบุรณ์ได้เริ่มพัฒนาวัดด้านต่างๆ เช่น การปรับปรุงศาสนสถาน อุโบสถ กุฏิ วิหาร สถูปเจดีย์ หอระฆัง จัดปลูกสวนป่า จัดระเบียบการใช้พื้นที่แยกเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส ออกเป็นสัดส่วน จัดอบรมปฏิบัติธรรมและจริยธรรมให้แก่พุทธบริษัทอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นทางแนวทางสำหรับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน



⁷ ข้อมูลสัมภาษณ์นายพริต จันทรแก้ว อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 445 ม.6 ต.เกาะเกด อ. เขียวใหญ่ จ. นครศรีฯ

บทสรุป : วัดและอนาคตของคนท่าลิพง

จากข้อมูลเหล่านี้สะท้อนว่า วัดท่าลิพงมีความมั่นคงและได้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมตามหลักการพัฒนาแบบ บ-ว-ร อย่างต่อเนื่อง ในยุคหลวงปู่จับ อุทัย ท่านได้วางรากฐานทางการศึกษาและบุกเบิกทางการเรียนการสอนหนังสือให้แก่ชาวกระเกต จนได้มีการก่อตั้งโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงอย่างเป็นทางการขึ้นในปี พ.ศ. 2481 ใน ยุค พ่อ ท่าน คล้า วัด



กลายเป็นสถานที่พัฒนาทางด้านจิตใจ(พัฒนาคน) เช่น การอบรมธรรมะ สอนการนั่งสมาธิ การบวชเรียนของบุตรหลาน ภารกิจเหล่านี้สืบสานมาในยุคของท่านพระครูปลัดสมบุญ สัมปันโน เป็นเหตุให้วัดยังคงเป็นที่พึ่งและศูนย์รวมจิตใจของชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่าที่ผ่านมาวัดมีการพัฒนาและมีบทบาทต่อชุมชนแทบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการให้การศึกษากล่อมเกล่าประชาชนให้เป็นคนดี ทั้งนี้ก็เนื่องจากได้รับการเอาใจใส่ทำนุบำรุงโดยเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ และเปี่ยมเมตตา ขณะที่ชาวบ้านทั้งชาวตำบลกระเกตและพี่น้องจากต่างภูมิลำเนาก็ได้ช่วยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของวัด เช่น พัฒนาและดูแลรักษาความสะอาด ตักบาตร ฟังเทศน์ฟังธรรม จัดงานประเพณีต่างๆ เช่น บวชนาค ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ฯลฯ มาโดยตลอด

อย่างไรก็ดีทุกวันนี้ สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากคนรุ่นปู่ย่าตายายเป็นอย่างมาก ทำให้คนยุคใหม่ห่างเหินจากวัด จากชุมชน และไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนา จึงเป็นประเด็นใหญ่ที่อยากฝากไปยังทุกคนว่าถึงเวลาแล้วที่เราควรมาขบคิดกันว่า จะทำอย่างไรได้บ้างเพื่อให้ลูกหลานได้อยู่กันอย่างมีความสุขอย่างรู้เท่าทัน ?

ประวัติชุมชนวัดท่าลิพง

ชุมชนวัดท่าลิพงหรือพื้นที่ความสัมพันธ์ที่มีผู้คนมีต่อวัดท่าลิพงครอบคลุมทั้งตำบลกระเกต ซึ่งดั้งเดิมตำบลนี้มีประชาชนไม่ค่อยมากเหมือนปัจจุบัน มักจะอยู่กันเป็นเครือญาติสองสามบ้านรวมกันเรียกว่า คุ่มบ้าน จะมีหลายคุ่มบ้าน เช่น คุ่มบ้านน่านอก คุ่มบ้านนบผล เป็นต้น หลังจากนั้นก็จะมีผู้คนอพยพเข้ามาอาศัย ในระยะใหม่ๆ ก็ยังคง เป็นเครือญาติห่างๆ และเริ่มมีคนต่างถิ่น ที่แต่งงานอยู่กินกับลูกหลานของคนในชุมชนนี้เข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น จึงได้ยกฐานะจากคุ่มบ้านเป็นหมู่บ้านตามกฎหมายของราชการและยกฐานะเป็นตำบลกระเกต ทั้งนี้จากการสืบค้นประวัติของตำบล พบว่า ตำบลกระเกตมีกำนันมาแล้ว 10 คน คือ

1. นายหนูบาง ณ นคร จากหมู่ที่ 7
2. นายรีน ณ นคร จากหมู่ที่ 7
3. นายเกิด ถนนวนแก้ว จากหมู่ที่ 7
4. นายนิธิ(ก้านนึ่ง) อักษรทิพย์จากหมู่ที่ 6
5. นายศรีนวล ทองนอก จากหมู่ที่ 8 (ก่อนพ.ศ. 2516)
6. นายหุ่น ทองนอก จากหมู่ที่ 8 (ระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2524)
7. นายพุ่ม บุญจริง จากหมู่ที่ 5 (ระหว่าง พ.ศ. 2524 - 2533)
8. นายจรรยา อักษรทิพย์ จากหมู่ที่ 8 (ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2544)
9. นายสมจิตร สุขเอียด จากหมู่ที่ 4 (ระหว่าง พ.ศ. 2544 - 2547)
10. นายประคิน บุญจริง จากหมู่ที่ 5 (ระหว่าง พ.ศ. 2547 – ปัจจุบัน)

ในระดับชุมชนพบว่าแต่ละคุ้มบ้านหรือหมู่บ้านมีตำนานหรือเรื่องเล่าซึ่งสะท้อนถึงสภาพความสัมพันธ์ของผู้คน สภาพแวดล้อม และความเชื่อในด้านต่างๆ ไว้อย่างน่าสนใจ รวม 12 หมู่บ้าน ดังนี้

1. หมู่ที่ 1 บ้านเกาะทวด

ความเป็นมาของบ้านเกาะทวด จากการสัมภาษณ์นางอินทร์ แก้วสองสี อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 45 นางซ้อย ทองโอ อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 35 นายทวี สมบูรณ์ อายุ 63 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน นางทิพย์ พูลชัย อายุ 85 ปี นางแพง มณีวงศ์ อายุ 88 ปี นางนั้ ชูแก้ว อายุ 70 ปี นางโสภา สมบูรณ์ อายุ 62 ปี นางภู แซ่ภู อายุ 89 ปี นางลอย รุ่งเรือง อายุ 79 ปี และนายลบ อินปิ่น ผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 1 ทุกคน ให้ข้อมูลว่า

ตามที่นายคง บัวทองพ่อของนางอินทร์ แก้วสองสีและบรรพบุรุษของผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ได้เล่าให้พวกเขาฟังนั้น เดิมบริเวณนี้พื้นที่จะเป็นดินเหนียวที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ชาวบ้านจึงมีอาชีพทำนา มีบางไหลผ่าน บางนี้มาจากบางแก้ว(ปัจจุบันอยู่ในตำบลท่าขนาน) ไปสิ้นสุดที่ปลายมาบ ตำบลเขาพระบาท ต้นไม้ที่ขึ้นริมบางเป็นต้นไม้สูงไม่มาก เช่น ต้นตูด ต้นหนามหมอ(ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว) พื้นที่นี้จะมองเห็นทิวบ้านทองพูนยังมองเห็นต่างตำบลคือตำบลเขาพระบาท ส่วนต้นไม้ใหญ่จะมีอยู่แถวบางไผ่และบางปอ

จากประวัติการตั้งถิ่นฐาน มีคนจีนอพยพเข้ามาอยู่เป็นพวกแรก เช่น ไก่สร้ง แซ่ลิ้ม, ไก่ลิ้ม แซ่ลิ้ม, ไก่ฝอย คนจีนเหล่านี้มีอาชีพทำทอง ดีทอง คำขาย

ประวัติชื่อบ้าน แต่เดิมมีพราหมณ์ชื่อ คง ชาวบ้านเรียก พราหมณ์คง ภรรยาชื่อ นางแก้ว ตัวพราหมณ์มีความสามารถทางไสยศาสตร์ มีคาถาสกดจิตได้ ผู้คนในละแวกนี้ให้ความนับถือจึงเรียก

ขานหย่อมบ้านว่า **บ้านห้วยพราหมณ์คง** ซึ่งต่อมาเสียงเพี้ยนเป็น **บ้านห้วยรามคง** พอนางแก้วเสียชีวิต ก็ไม่มีใครเห็นพราหมณ์คงอีกเลย ไม่มีใครทราบว่าพราหมณ์คงหายไปไหนหรือไปพักอยู่ที่ใด เวลาหลายปีต่อมา มีจระเข้ตัวหนึ่งสีขามาตายที่เกาะ(บริเวณนี้มีน้ำล้อมรอบเป็นเกาะเล็กๆ ยังไม่มีชื่อเรียก) ใกล้ไร่ร้าง แซ่ลิ่มจึงสร้างหลา(ศาลา) ตั้งเก็บห้วยจะเข้ไว้เพราะเชื่อว่าพราหมณ์คงก็คือนางจระเข้ตัวนี้ ซึ่งไม่ได้เสียชีวิตในร่างของคนแต่มาเสียชีวิตในร่างของจระเข้ ผู้คนในหมู่บ้านสักการะนับถือว่าเป็น**ทวด** ด้วยความเชื่อว่าท่านเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ หมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อว่าเป็น **บ้าน เกาะทวด**

หมู่ที่ 1 บ้านเกาะทวด ประกอบด้วย บ้านเกาะทวด บ้านห้วยรามคง บ้านบางปอ บ้านบางไผ่เสื่อ และบ้านไม้ไผ่รอบ (ปัจจุบันชื่อบ้านนี้ไม่มีแล้ว)

บ้านบางไผ่เสื่อ ในอดีตสภาพพื้นที่เป็นป่าเล็กๆ มีเสื่อมาอาศัยอยู่และเสื่อก็ก่เคยกัดคน จึงได้ชื่อ บางไผ่เสื่อ

บ้านบางปอ สภาพพื้นที่อยู่ติดกับบาง มีต้นปอขึ้นทั้งสองข้างของบางมีต้นปอใหญ่มากอยู่ต้นหนึ่ง ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านบางปอ ปัจจุบันมีการสร้างศาลาทวด มีห้วยจะเข้อยู่ เรียกว่า **หลาทวด** ชาวบ้านนับถือว่าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ มีเรื่องเดือดร้อนใดๆ ก็จะไปบนบานศาลกล่าวหรือเรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า กาด(บนบาน) ขอให้ทวดคุ้มครองหรืออื่นๆ เมื่อสิ่งที่ขอหรือกาดสำเร็จแล้วก็จะถวายหรือทำการแก้ตามที่บนบานไว้ ยังมีอีกทวดหนึ่ง ที่ชาวบ้านบอกเล่า คือ **งูบองหลา**(งูจงอาง) จากการบอกเล่าของนางงู แซ่กู่ ว่าเคยมีคนเห็นงูเลื้อยเป็นคู่ ตัวผู้กับตัวเมีย ตัวผู้มีหงอน (งูที่มีหงอนจะเป็นงูตัวขนาดใหญ่) ลำตัวมีสีลูกหวาย(ลายๆ) อีกตัวหนึ่งตัวสีขาวเป็นงูตัวเมีย ตัวผู้จะอยู่แถวๆ บ้านเกาะทวด ส่วนตัวเมียจะเลื้อยข้ามพรมมาทางบ้านบ้านนา

การปกครองหมู่บ้าน ตั้งแต่ยุคที่มีการแต่งตั้งจนถึงยุคที่มีการเลือกตั้งผู้นำระดับหมู่บ้าน ปรากฏทำเนียบผู้ใหญ่บ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายแก้ว อินทรปิ่น
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายสงค์ รักมั่นคง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายเกต(ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายคลัง(ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายชวน พูลสมบัติ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6	นายพร้อย รักหอม
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7	นายนิศย์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 8	นายจวน บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 9	นายชวน ดอกขัน
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 10	นายทวี สมบูรณ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 11	นายริน บัวชุม

2. หมู่บ้านที่ 2 บ้านพำหัก

จากการสัมภาษณ์บรรดาผู้อาวุโสของชุมชน ได้แก่ นายกลิ้ง ดิษฐรักษ์ อายุ 74 ปี อยู่บ้านเลขที่ 23 นายวิน ชูเชิด อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 ท่านทั้งสองเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 2 ให้ข้อมูลดังนี้

ตำนานบ้านพำหัก เล่ากันมาว่า ในสมัยที่ชาวบ้านแห่งศของท่านขรัว(พี่ชายของแม่เจ้าอยู่หัว) ไปวัดบ่อล้อยด้วยเรือสำเภานั้น ระหว่างทางชาวบ้านนำพำไปพันไม้เพื่อทำเป็นพินใช้หุงหาอาหาร พำที่ไปพันพินเกิดหัก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อบ้านว่า **บ้านพำหัก** ปัจจุบันหมู่ที่ 2 ประกอบด้วย บ้านพำหักและบ้านบางยี่ว

บ้านบางยี่ว เมื่อก่อนบริเวณนี้มีนกเหยี่ยวหรือเรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า นกยี่ว จำนวนมาก จึงเรียกชื่อบ้านว่า **บ้านบางยี่ว** บ้านบางยี่วแต่เดิมมีวัดชื่อวัดท่าเลียบ วัดนี้มีพระพุทธรูป 3 องค์ คือ พระงาม พระบางยี่วและพระกระเถิดประดิษฐานอยู่ ต่อมาเมื่อวัดท่าเลียบร้าง ชาวบ้านได้นำพระพุทธรูป ทั้ง 3 องค์ไปไว้ที่**วัดใน**(วัดในอยู่ใกล้ๆ กับวัดสระแก้ว ในปัจจุบันวัดในเป็นวัดร้างแล้ว) โดยแต่เดิมนั้นชาวบ้านบางยี่วตั้งใจจะนำพระพุทธรูปไปไว้ที่วัดสระแก้ว แต่พระพุทธรูปเข้าฝันชาวบ้านบอกว่าต้องการอยู่ที่วัดใน ชาวบ้านจึงไม่กล้านำไปที่วัดสระแก้ว ได้แต่สร้างศาลาเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปดังกล่าวไว้

สมัยก่อนมีชาวจีนมาทำอาชีพค้าขายอยู่ระหว่างบ้านบางยี่วกับบ้านพำหักหลายครอบครัว ต่อมาเมื่อการค้าขายไม่ดีจึงอพยพไปอยู่ที่อื่น บางคนกลับไปเมืองจีน ปัจจุบันไม่มีคนจีนหลงเหลืออยู่เลย

การปกครอง ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำของหมู่ที่ 2 บ้านบางยี่ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายสว่าง เขียวจันทร์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายเจริญ บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายคล่อง ชูเชิด

3. หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้านจากนายเพิ่ม ชุนนำ อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 8, นายสิน ชูมา อายุ 92 ปี, นางรุ่น ชูมา อายุ 84 ปี, นายจ้าย ดีชู อายุ 80 ปี อยู่บ้านเลขที่ 3 ทุกคนล้วนเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 3 ให้ข้อมูล ดังนี้

คนรุ่นแรกที่เข้ามาอาศัยในบ้านท่าวา ได้แก่ ครอบครัวสกุลนวลศรี มาจากจังหวัดสงขลา ครอบครัวนายชุ่ม ครอบครัวนายคลิ้ง ชูเทพ ครอบครัวยายหนูและครอบครัวยายปล้อง ไม่ทราบนามสกุล เข้ามาจับจองที่ดินและทำที่อยู่อาศัยทำมาหากินที่นี่ หลังจากนั้นมีคนอีกหลายครอบครัวเข้ามาอยู่ ที่เรียกว่า **บ้านท่าวา** เพราะติดอยู่ริมแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง มีท่าจอดเรือ มีต้นไม้ยืนต้น เรียกว่า **ต้นวา** ลักษณะคล้ายต้นมังคุด ผลของมันรับประทานได้ คนที่เข้ามาอยู่หักร้างถางป่า ทำเป็นที่นา จนปัจจุบันไม่มีต้นวาหลงเหลืออยู่ และมีที่ลุ่มริมแม่น้ำบริเวณนี้เป็นดินเลน ชาวบ้านเรียก “บ้านท้องเลน”

ข้อมูลประวัติบ้านท่าวาอีกข้อมูลหนึ่งซึ่งได้จากนางขวด ดีเป็นแก้ว อายุ 85 ปี อยู่บ้าน เลขที่ 7 หมู่ที่ 3 และนางเอื่อน ปานมี อายุ 55 ปี หมู่ที่ 3 ซึ่งแม่เฒ่า⁸ คือ นางแก้ว นวลศรี รับฟังมาจากคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังว่า ตอนที่คณะแพทย์ของพระนางเลือดขาวแห่งมาทางน้ำ ผ่านมาถึงบริเวณนี้ก็หยุดพักเพื่อหุงหาอาหารเลี้ยงพวกแพทย์ซึ่งมากันจำนวนมาก ผู้คนเหล่านี้เหนื่อยจากการเดินทางแพทย์ ตอนต้องทำเลี้ยงคนจำนวนมากจึงต้องใช้ภาษาที่ใช้ทำอาหาร คือ กระทะ ภาษาบ้านเราเรียกสั้นว่า **ท่า** ที่มีความกว้างของขอบกระทะยาวเป็น **วา** จึงเรียกว่า **บ้านท่าวา**

หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา ประกอบด้วย 3 หย่อมบ้าน คือ บ้านท่าวา บ้านทองกุล และบ้านสระนางวัง

บ้านทองกุล เล่ากันว่าบริเวณนี้เมื่อก่อนมีต้นพิกุลมากมายส่งกลิ่นหอมตลบ มีครอบครัวนายสิน ชูมา เข้ามาจับจองที่ดินทำกิน ต่อมาก็มีตามมาอีกหลายครอบครัว โดยต่างก็มีอาชีพทำนา ตั้งชื่อบ้านตามชื่อต้นไม่ว่า **บ้านทองกุล** และมีบางแห่งที่มีตอม่น้ำจากแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง เว้าเข้ามาล้อม 3 ด้าน คือด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตก มีลักษณะเป็นอ่าว เรียก อ่าวทองกุล

บ้านสระนางวัง เดิมบริเวณนี้มีสระใหญ่ขนาดประมาณ 10x10 เมตรริมสระมีต้นไม้ขนาดใหญ่ เช่น ต้นพุท ต้นมะขาม ต้นส้ม(หรือต้นมะสัง ยอดและผลรับประทานได้) บนต้นไม้มีหญิงสาว หญิงสาวนี้เป็น ผู้ดูแลรักษาทรัพย์สมบัติที่บรรจอยู่ในไห บางเวลาให้ก็จะลงมาอยู่ขอบสระ แต่เมื่อมีคนเดินมา ไหก็จะกลิ้งลงไปสระ หญิงสาวนั้นก็หายลงอยู่ในสระด้วย ชาวบ้านจึงเรียกชื่อบ้านว่า **สระนางวัง**(วังในที่นี้หมายถึง เฝ้ารวัง) ปัจจุบันสระนี้ไม่มีแล้ว คนที่เป็นเจ้าของที่ดินซึ่งถมสระต่อมาถูกยิงตาย ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเพราะไปถมสระซึ่งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนๆ นั้นจึงต้องมีอันเป็นไป

ที่ผ่านมามหมู่ที่ 3 มีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายดั่ง	ชูเทพ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายพุฒ	เรืองฤทธิ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายเปี่ยม	สาระมาศ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายจำย	ดีชู
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายอรุณ	ชูเทพ

4. หมู่ที่ 4 บ้านถาวร

จากการสัมภาษณ์นายขรุต ปานหนู อายุ 93 ปี อยู่บ้านเลขที่ 3, นางพิน ทวี อายุ 86 ปี อยู่บ้านเลขที่ 25 นายเอื่อน กล่อมเกลี้ยง ทุกคนเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 4 ได้ให้ข้อมูลประวัติความเป็นมา ดังนี้

⁸ภาษาท้องถิ่น หมายถึงแม่ของแม่ หรือ ยาย ในท้องถิ่นใต้ มีคำเรียกยายหลายคำ เช่น แม่เฒ่า นม แม่ยม คำว่ายายนี้บางที่ใช้เรียกหญิงชราทั้งที่เป็นน้องของแม่เฒ่า น้องของตา น้องของปู่ น้องของย่า และหญิงชราทั่วไปก็ได้

เดิมหมู่ที่ 4 ชื่อว่า **บ้านศาลาฝ้าย** มีนายคล้อย จงไกรจักร เป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดสร้างศาลาแต่ไม่ได้สร้าง ผู้ใหญ่บ้านคนต่อมา คือ นายเพิ่ม จงไกรจักร ก็ได้สานต่อสร้างศาลาเป็นรูปฝ้ายสำเร็จ ใช้เป็นที่หยุดพักของคนเดินทางจึงเรียกบ้านนี้ว่า **บ้านศาลาฝ้าย** ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น**บ้านถาวร**

บ้านถาวรมีหย่อมบ้านจำนวนหกหย่อมบ้าน ดังนี้ 1) คุ่มบ้านโคกลาน 2.) คุ่มบ้านนบผล 3) คุ่มบ้านโคกเมรุ 4) คุ่มบ้านท่อมถิ 5) คุ่มบ้านโคกโหนด 6) คุ่มบ้านศาลาฝ้าย

บ้านโคกลาน แต่เดิมบริเวณนี้เป็นโคกสูง มีต้นลานงอกขึ้นตามธรรมชาติเป็น จำนวนมาก ผู้คนบริเวณนั้นจึงเรียกว่า **บ้านโคกลาน**

บ้านนบผล เล่าว่านายผลขุดดินทำนบกั้นน้ำเพื่อดักปลา จึงเรียกว่า **บ้านนบผล**

บ้านโคกเมรุ(โคกเมน) ทวดหมื่นรักษ รัชชนวงศ์ อีกชื่อหนึ่งคือทวดเกลี้ยง ได้ทำเมรุไว้ พอท่านเสียชีวิต ญาติๆ และชาวบ้านนำศพท่านไปเผาที่นั่น จึงเรียกกันต่อๆ มาว่า **บ้านโคกเมรุ**

บ้านท่อมถิ มีหมื่นรักษเป็นหัวหน้ากรบไปตีเมืองไทร มาสร้างกระท่อมที่นี้เป็นคนแรก หลังจากนั้นก็มีพรรคพวกไปสร้างกระท่อมอยู่ด้วย รวมเป็น 5-6 หลัง บริเวณนี้ไม่ปลูกต้นไม้อะไรเลย ปลูกแต่ต้นท่อม(กระท่อม) ถี่ๆ กัน จึงเรียกว่า **บ้านท่อมถิ**

บ้านโคกโหนด แต่เดิมเป็นโคกสูง มีต้นโหนด(ต้นตาล) ขึ้นอยู่รวมกันหลายๆ ต้น ชาวบ้านเข้ามาทำมาหากิน คดข้าวหอมมากินกันที่นี่ และต่อมาได้สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยจึงกลายเป็นคุ่มบ้าน เรียก **บ้านโคกโหนด**

บ้านศาลาฝ้าย เดิมเป็นทางหมอน เป็นทางที่ผู้คนใช้สัญจรไปมา ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือนายคล้อย จงไกรจักร คิดสร้างศาลาต่อมาผู้ใหญ่บ้านคนที่สองคือนายเพิ่ม จงไกรจักร สานต่อความคิดสร้างศาลารูปทรงฝ้าย ใช้เป็นที่หยุดพักของคนเดินทาง เรียก **บ้านศาลาฝ้าย** ต่อมาได้มีการขุดถนนดินเหนียวสายนคร-หัวไทร(โดยใช้แรงคน) ท่านเจ้าอาวาสวัดสระเลียบ คือ ท่านสมพร จึงย้ายวัดสระเลียบจากบ้านศาลาฝ้ายมาอยู่ที่ริมถนนสายดังกล่าว ซึ่งห่างจากที่เดิมประมาณ 1 กิโลเมตร(บ้านโคกลาน) เมื่อ พ.ศ. 2489 ท่านสมพรซึ่งเป็นพระนักเทศน์ ท่านบอกว่าเมื่อย้ายมาอยู่ที่ตรงนี้แล้วก็ให้อยู่ถาวรไปเลย จึงตั้งชื่อวัดว่า **วัดถาวร** พ.ศ 2490 จึงย้าย โรงเรียนวัดสระเลียบ(โรงเรียนประชาบาลการะเกด สาขา 2) ขณะนั้นครูใหญ่ คือ นายวิน บุญช่วย มาตั้งอยู่ใกล้กับวัดถาวร เลยเรียกโรงเรียนนี้ว่า **โรงเรียนวัดถาวร** และเรียกคุ่มบ้านนี้ว่า **บ้านถาวร** ตลอดมา พ.ศ. 2491 พระไพศาลศีลพงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดหัวค่าย (อำเภอหัวไทร) เป็นผู้อุปถัมภ์วัดถาวรมาตลอด ได้เปลี่ยนชื่อ วัดและโรงเรียน เป็น วัดทายการาม และโรงเรียนวัดทายการาม เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ยายฟุ่น หนูยิ้มซ้าย(สกุลเดิม รัชชน) และบุญพาริของท่าน ซึ่งเป็นผู้อุทิศที่ดินจำนวน 6 ไร่เศษ เพื่อให้สร้างวัดนี้ ต่อมาซื้อที่ดินแม่ของนางเริ่ม ชูแก้ว อีก 6 ไร่ จากนายน้อย หมื่นอักษร 2 ไร่ จากนายอิน 1 ไร่ และนายรุ่ง สงกรด อีก 6 ไร่) คำว่า **ทายการาม** หมายความว่า วัดที่ผู้หญิงเป็นผู้บริจาคให้ นอกจากนี้หมู่บ้านนี้มีผู้คนซึ่งมีความเป็นนักเลงกลอนและแต่ละคนก็มักรู้จักสนิทสนมกันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดคำกลอนบอกเอกลักษณ์หรือตั้งฉายาให้กับคนที่รักใคร่

ชอบพอรวมถึงคนดังในถิ่น ว่า “พูดมาก **แก้ว**ปากพลายทอง พูดหลกนอง **อิน**นบผล พูดสัปดน **ชู**บ้านนา เมาเหล้ากล้า **ลา**โคกเมรุ พูดเลนเป่น **เสน**นานอก พูดไม่ออก **พรม**โคกโหนด พูดให้เพื่อนโกรธ **จิน**นบผล”

การปกครอง บ้านถาวรมีผู้ใหญ่บ้านปรากฏในทำเนียบทั้งหมด ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายคล้อย	จงไกรจักร
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายเพิ่ม	จงไกรจักร
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายพัน	ศรีศักดิ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายสมจิตร	สุดเอียด
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายมณี	ไทยราช

5. หมู่ที่ 5 บ้านกระเกต

จากการให้สัมภาษณ์ของนายไฉ่ ไรจนอิฎฐ อายุ 92 ปี อยู่บ้านเลขที่ 19, นายจิว บวรณसार อายุ 83 ปี นางยี่ บวรณसार อายุ 79 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 ทั้ง 3 ท่าน เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 5 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่ที่ 5 บ้านกระเกต ดังนี้

หมู่ที่ 5 บ้านกระเกต ประกอบด้วย 1) บ้านกระเกต 2) บ้านปากล้วย 3) บ้านไทรทอง 4) บ้านหน้าท่าลำพู แต่ละหย่อมบ้านมีเรื่องเล่าแตกต่างกันไป

บ้านกระเกต เรียกชื่อบ้านตามชื่อของต้นไม้คือต้น **กระเกต** ลำต้นคล้ายลำเจียก ดอกสีเหลืองนวลมีกลิ่นหอม ปัจจุบันต้นกระเกตยังพอมืออยู่บ้าง

บ้านปากล้วย พื้นที่ตรงนี้มีต้นกล้วยมาก เรียก บ้านปากล้วย

บ้านไทรทอง ตั้งชื่อบ้านตามชื่อต้นไม้เพราะมีต้นไทร ท่านคล้ายเป็นผู้บุกเบิกและตั้งวัดว่า วัดไทรทอง

บ้านหน้าท่าลำพู มีต้นลำพูมาก อยู่ติดกับแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง เป็นท่าจอดเรือ ไม่มีสะพานจึงเรียก **บ้านหน้าท่าลำพู**

เดิมในหมู่ที่ 5 มีวัดชื่อ **วัดกระเกต** วัดนี้มีน้ำล้อมรอบ มีมาก่อนวัดท่าลิพงในหมู่ที่ 6 ที่วัดนี้มีพระพุทธรูป คือ พระกระเกต ต่อมานิมนต์ไปอยู่วัดท่าเลียบในหมู่ที่ 2 บ้านบางยี่ว ปัจจุบันอยู่ที่วัดโน ซึ่ง เป็นวัดร้างไปแล้ว

ทั้งนี้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านนี้มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายปั่น บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายพุ่ม บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายประคิน บุญจริง

6. หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด

เป็นหมู่บ้านที่เปรียบเสมือนประตูหรือหน้าบ้านของตำบลการะเกด และเป็นชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ประกอบด้วย บ้านหัวถนนการะเกด(บ้านท่าข้ามช้างเดิม) บ้านเพิง บ้านพลายทอง และบ้านท่าพง

บ้านเพิง บริเวณนี้ติดกับแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจรไปมาและการค้าขายต้องใช้ทางเรือ ชาวบ้านที่ทำนาได้ข้าวมากๆ ต้องนำไปขายที่อำเภอปากพนังก็ไปทางเรือ เวลาที่เอาข้าวมาเพื่อลงเรือต้องบรรทุกเกวียนหรือใช้हनวน ลากมาไว้ที่ริมแม่น้ำ ได้ทำเพิงพักข้าวไว้ จึงเรียกว่า **บ้านเพิง**

บ้านท่าข้ามช้าง ปัจจุบันก็คือบริเวณที่เรียกว่าบ้านหัวถนนการะเกด บริเวณนี้จะอยู่คนละฝั่งกับตำบลแม่เจ้าอยู่หัว มีแม่น้ำปากพนัง-ชะอวดไหลผ่านกลาง สันนิษฐานว่าในอดีตพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช เจ้าเมืองนครจะไปสงขลาต้องเดินทางมาตามสันเนิน โดยใช้ช้างเป็นพาหนะต้องมาข้ามแม่น้ำ (ที่จริงชาวบ้านไม่เรียกแม่น้ำแต่เรียกว่าคลองการะเกด) ตรงบริเวณนี้ซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่ระหว่างบ้านท่าพงกับบ้านเพิง ข้ามโดยว่ายน้ำข้ามคลอง และได้สร้างศาลาที่พัก 1 หลัง ทางฝั่งตะวันตกของคลองที่ข้ามข้าม ปัจจุบันไม่เรียกท่าข้ามช้างแล้ว เรียกว่า บ้านหัวถนนการะเกด เพราะเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จัหวัดนครศรีธรรมราชได้สร้างถนนหนทางหลายสาย

ลุงไต้ ใจจนอิกกุล ยังเล่าถึงสภาพถนนในช่วงแรกกับบริการเรือโดยสารว่า เดิมชุมชนหมู่ที่ 6 มีถนนสายหลักสายเดียว (ปัจจุบันคือถนนนคร-สงขลา) ซึ่งเป็นดินเหนียว พอถึงฤดูฝน หรือเวลาฝนตกไปไหนมาไหนลำบากมาก เวลาที่ต้องการจะออกไปนอกหมู่บ้าน เช่น ไปในเมืองนคร ต้องลงเรือแจวรับจ้างข้ามฟากจากฝั่งการะเกดไปฝั่งคลองตะวันตก เพื่อขึ้นรถโดยสารซึ่งมีวิ่งอยู่เพียงคันเดียว จะออก ช่วงเช้าเมื่อไปถึงตัวเมืองนคร ต้องรีบทำธุระให้เสร็จ เพื่อจะได้กลับมากับรถคันเดิม ถ้าจะไปชะอวด หรือปากพนังก็ต้องไปทางเรือ จะมีเรือยนต์โดยสารแล่นประจำ

(กำหนดให้มีเรือโดยสารวิ่งจาก ชะอวดไปปากพนังด้วย) บางคนจะไปตัวเมืองนคร แต่เกิดไม่ทันรถดังกล่าว ต้องนั่งเรือไปทางปากพนัง แล้วไปต่อรถยนต์ประจำทาง ทางฝั่งตะวันออกของอำเภอปากพนัง จึงจะไปตัวเมืองนครได้ ขากลับถ้าไม่ทันรถยนต์ที่วิ่งมาการะเกด ก็ต้องใช้เส้นทางเดิมคือมาทางปากพนัง แล้วลงเรือกลับ



บ้าน พอเราย้อนกลับไปนึกภาพในอดีตเหล่านี้ จะเห็นว่าค่อนข้างลำบากมากเลยทีเดียว ช่วงที่ทางการสร้างถนนสายใหม่ๆ ขึ้นหลายสาม ม.6 บ้านเรา ยังไม่มีสะพานข้ามคลอง ถนนมาจรดริมคลอง ช่วงนั้นมีชาวบ้านแถวนอกๆ มาอยู่กันหลายหลังคาเรือน เช่น ครอบครัว มหาลับ กสิพล ครอบครัวแม่จันทร์ ศิวกโมกข์ (แซ่เฮง) ครอบครัว นายเฟียน สุขมาก ครอบครัวทั้ง 3 นี้เป็น พ่อค้าค้าข้าวเปลือก เทียวรับซื้อข้าวเปลือกตามหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลการะเกด ไปส่งขายที่โรงสีอำเภอปากพนัง ต่อมามีคนอพยพมาอยู่

กันมากขึ้น มหาลัย จึงเปิดเป็นตลาดนัด ซึ่งตลาดนัดนี้ต่อมาพัฒนามาเรื่อยๆ จากของเอกชน มาเป็นของส่วนราชการในท้องถิ่นปัจจุบัน

บ้านพลายทอง เดิมเป็นกลุ่มบ้านอยู่ก่อน แต่ไม่ทราบชื่อ เล่ากันต่อมาว่าเมื่อพระเจ้าศรีธรรมไตรราชเดินทางไปเมืองสงขลา เห็นว่าระยะทางยังอีกไกลมากจึงให้พักแรมก่อน ปรากฏว่าช้างที่ใช้เป็นพาหนะมาหลายเชือก ได้ล้มป่วยลงและตาย 1 เชือก เชือกที่ตายชื่อ ช้างพลายทองเป็นช้างตัวผู้ถูกฝังไว้ที่ตรงนั้น ต่อมา ชาวบ้านเลยเรียกหย่อมบ้านนี้ว่า **บ้านพลายทอง**

บ้านท่าพง น่าจะเป็นการเรียกกลุ่มบ้านนี้ตามชื่อของวัดเพราะบริเวณบ้านท่าพงอยู่ใกล้ๆ กับวัดท่าฬ่ง(วัดท่าพง)

รายนามผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายนกแก้ว มาแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายแป้น ไม่ทราบนามสกุล
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายพุ่ม กองทอง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายคล้อย จงไกรจักร
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายลาม สายเพอ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6	นายนิธิ(เหง) อักษรทิพย์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7	นายวัน ทองเกตุ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 8	นายไล่ เศรษฐประเสริฐ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 9	นายสมพิศ ทองเกตุ

7. หมู่ที่ 7 บ้านในอ่าวพุนถนน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสิน สองแป้น อดีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ 81 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46 นายสินาคง ทั้งสองท่านเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 7 ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาดังนี้

หมู่ที่ 7 หรือที่เรียกว่า บ้านในอ่าวพุนถนน เป็นหมู่บ้านที่ติดกับหมู่ที่ 6 อยู่ทางทิศใต้ของหมู่ที่ 6 พื้นที่ในอดีตนั้นเป็นป่าละและติดต่อกับป่าพรุและป่าท่าช้างข้าม ผู้ที่เข้ามาตั้งรกรากครั้งแรก มีนายหนู ณ นคร นายวัน ณ นคร นายบัว คงเรือง ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ หลังจากนั้นก็มีญาติๆ รวมทั้งเพื่อนฝูงพาครอบครัวตามมาอยู่กันเป็นก๊กเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นพวกหมู่เดียวกันหรือเครือญาติตระกูลเดียวกัน ก่อนจะมีการจัดตั้งหมู่บ้าน ที่ 7 ของตำบลเกาะเกิด

บ้านในอ่าวพุนถนน ประกอบด้วย บ้านในอ่าวพุนถนน บ้านท่าหลา บ้านลานควาย บ้านท่าชา บ้านท่าทิดจันทร์ บ้านดอนโด บ้านบางบาย

⁹ ป่าละและ หมายถึง ป่าที่มีพุ่มไม้เตี้ยๆ อยู่เป็นหย่อมๆ มีส่วนที่โล่งเตียน หนาขึ้น

บ้านในอ่าวพุนहन(ถนน) พื้นที่มีลักษณะเป็นอ่าว คือ มีน้ำล้อมรอบทั้ง 3 ด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ น้ำนี้คือส่วนหนึ่งของแม่น้ำ สะอวด-ปากพ่อง มีการขุดถนน ขุดดิน ถมให้พูนสูงขึ้นจึงเรียกว่า **บ้านในอ่าวพุนहन**

บ้านท่าหลา มีการสร้างหลาหรือท้องถนนกลางเรียกศาลาเป็นท่า ไว้จอดเรือ

บ้านลานควาย เป็นลานทุ่งกว้างสงวนไว้เลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านจะเอารวควายมาเลี้ยงปล่อยไว้ที่นี่

บ้านท่าทิดจันทร์ มีคนชื่อทิดจันทร์ มาสร้างบ้านอยู่ มีท่าจอดเรือสาย สะอวด-ปากพ่อง เพื่อรับส่งผู้โดยสาร

บ้านท่าขา ในอดีตบริเวณนี้มีสัตว์มากมาย เช่น ช้าง กวาง หมูเถื่อน จะเข้ ช้างมีเป็นโขลงเลยทีเดียว ช้างเหล่านี้ขึ้นมากัดกินข้าวของชาวบ้าน รอยเท้าที่ช้างเดินเป็นทางลึก เดินย้อนไปย้อนมาทางเดิมเป็นทางยาวประมาณ 2,200 เมตร เรียกคลองช้างท่าขา(รอยขาช้าง) และหัวคลองช้างใหม่

บ้านดอนโด ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ นายยอม จากระโนต อายุ 71 ปี อยู่บ้านเลขที่ 6 หมู่ 8 เดิมทวดพุด ทวดสุก ทวดแก้ว อยู่ที่บ้านนาดอน ในควน(ตำบลเคร็ง อ.สะอวด) เล่าว่าเมื่อเกิดไข้ห่า(อหิวาตกโรค) จึงหนีมาหวังหาที่อยู่ใหม่ ทวดพุดเห็นว่าพื้นที่นี้เป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงจึงปลูกสร้างที่อยู่อาศัย บริเวณนี้ยังมีต้นโด(ต้นประดู่) ขนาดใหญ่ จึงตั้งชื่อว่า บ้านดอนโด

บ้านบางเตย หมู่บ้านนี้ตั้งชื่อตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายสิน สองแป้น เล่าว่า คนเฒ่าคนแก่เขาบอกเล่าให้ฟังว่า มีต้นเตยออกสองข้างบางเต็มไปด้วยตลอดคลองและมีไม้อื่นๆ งอกปะปนอยู่บ้างไม่มากนัก มีลำบางยาวตลอดหมู่ 7 ถึง หมู่ 8

บ้านบางบาย นายสิน สองแป้น กล่าวอีกว่า หมู่บ้านบางบายก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งชื่อตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยข้อมูลที่คนเฒ่าคนแก่เล่าต่อมานั้น บริเวณนี้มีน้ำไหลออกจากพรุไปออกคลองใหญ่ มีน้ำขึ้นน้ำลงอยู่ตลอดคลองบางบาย ในคลองน้ำใสแจ๋วแลเห็นท้องคลองและตัวปลา เมื่อแลดูไปที่ในคลองบางบายแลดูก็สบายตาสดชื่น เพราะน้ำใสแจ๋วตลอดลำบาง ไหลออกมาจากป่าพรุเสม็ด

การปกครอง ตั้งแต่หมู่ที่ 7 มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายอินทอง ไสยวงศ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายจัด ณ นคร
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายสิน สองแป้น
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายคลอง สามแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายเลือนยศ ขุนนวล

8. หมู่ที่ 8 บ้านน่านอก

จากการสัมภาษณ์นางคล้อย สังข์ด้วงยา อายุ 92 ปี อยู่บ้านเลขที่ 102 นางสาวพิน นาพ้ง อายุ 84 ปี นายคง บุญแก้ววรรณ อายุ 94 ปี ทุกท่านที่เอยนามเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 8 ได้ให้ข้อมูลความเป็นมาของบ้านน่านอกว่า บ้านน่านอก ประกอบด้วย 4 หย่อมบ้าน คือ บ้านน่านอก บ้านหัวพาน บ้านหนองพันสีและบ้านปากเมง

บ้านน่านอก มีทวดหมาน้อย ทองนอก เข้ามาบุกเบิกอาศัยอยู่ที่นี่ โดยยกขนำบริเวณริมมาบ ซึ่งเป็นต้นทางน้ำไหล ไปลงแม่น้ำชะอวด ที่ปากบางเตย บ้านในอ่าวพุนหนน(เขตหมู่ที่ 7) และแยกสายน้ำไปทางเหนือบ้านหัวพาน ไปลงแม่น้ำชะอวด-ปากพ้ง ที่บางพลายทอง (เขตหมู่ที่ 6) บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่ม อุดมสมบูรณ์ ทำนาได้ผลดี ลูกหลานและพวกญาติๆ จึงทยอยเข้ามาอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ แต่ห่างไกลจากบ้านอื่นๆ จึงเรียกว่า **บ้านน่านอก** คือ นอกบ้านไกลออกไป

บ้านหัวพาน อยู่ทางตะวันตกของกลุ่มบ้านน่านอก บุคคลกลุ่มแรกที่มาอาศัยอยู่ คือ ทวดแจ่ม-ทวดเขียว ถนนจีนตั้งบ้านเรือนอยู่ริมมาบทางน้ำไหลและได้สร้างสะพานข้ามลำมาบ ให้หัวสะพานตรงกับตัวเรือนพอดิ จึงเรียกชื่อกลุ่มบ้านนี้ว่า **บ้านหัวพาน (หัวสะพาน)**

บ้านหนองพันสี ตั้งอยู่กลางทุ่งนา เริ่มแรกมีนายเกตุ ถนนแก้ว นายฝ่าย-นางพร้อม คงมา ได้ย้ายมาจากบ้านพุนหนน(หมู่ที่ 7) เดินทางข้ามสะพานที่บ้านหัวพานและได้วิดหนองน้ำ ได้ปลาจำนวนมาก ปลาที่ได้มากที่สุดคือปลาดุกได้ถึง 1,400 ตัว จึงเรียกหนองน้ำที่นี้ว่า หนองพันสี แต่สำเนียงได้กร่อนเป็น **หนองพันสี**

บ้านปากเมง จากการบอกเล่าของนางสาวหนูพิน นาพ้ง อายุ 84 ปี ซึ่งเกิดและเติบโตที่บ้านปากเมง จนถึงปัจจุบันกล่าวว่า พ่อ คือ นายกลิน นาพ้ง เล่าต่อให้ฟังอีกทีว่า แผ่นดินที่เราอยู่ทุกวันนี้เป็น**พังการสูง** เป็นที่ดอน ประมาณ 20 กว่าไร่ น้ำไม่เคยท่วม มีลำมาบ กั้นเป็นเขตทางใต้ ระหว่าง พังกานกับเม(ป่าพรุไม้เสม็ด) มีพรุป่าลูกเด็ก อยู่ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันถูกขุดเป็นอ่างน้ำจุนป่าลูกเด็กสูญเสียไป ทางทิศใต้เป็นเมกระจุหรือเมโอน ทางตะวันตกเป็นเมหนองขวน บริเวณพังกานนี้เป็นที่พักของช้าง กวาง และหมูป่า คนแรกที่มาตั้งหน้าเลี้ยงวัวควาย คือ ทวดชู ทวดทรัพย์ ซึ่งเป็นทวดของพ่อกลิน นาพ้ง ต้องต่อสู้กับช้าง หมูป่า ที่มาทำลายข้าวกล้าอยู่เป็นประจำ พังกานนี้อยู่ปากทางลงเม และทวดชู เข้ามาอยู่ครอบครอง จึงเรียกชื่อว่า **"ปากเมงชู"** ปัจจุบัน เรียกเป็น **ปากเมง**

การปกครอง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้ใหญ่บ้านปกครอง 4 คน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายเกตุ ถนนแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายขจร ถนนทิพย์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายศรีนวล ทองนอก
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายตุ่น ทองนอก
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายจรรยา อักษรทิพย์

ผู้ใหญ่นบ้านคนที่ 6 นายไมตรี จากระโนด (คนปัจจุบัน)

9. หมู่ที่ 9 บ้านบ้านนา

จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน จำนวน 11 ท่าน ประกอบด้วย นางเรียง จงไกรจักร อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 9, นายบัว สัตย์ศรี อายุ 89 ปี นางหมูน สัตย์ศรี อายุ 87 ปี อยู่บ้านเลขที่ 55, นางพัน เรืองอ่อน อายุ 84 ปี อยู่บ้านเลขที่ 57, นางจวน ศรีสมโภชน์ อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 72, นางบุตร จันทวงศ์ อายุ 74 ปี อยู่บ้านเลขที่ 44, นายจ้าย ชูแก้ว อายุ 71 ปี (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) อยู่บ้านเลขที่ 53, นายคลาด บัวด้วง อายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 65, นายรุ่ง ไทยราช อายุ 75 ปี, นายหมูน ไทยราช อายุ 83 ปี ทุกท่านอยู่ในหมู่ที่ 9 และนางเทียน คงมา อายุ 94 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 178/1 ม.6 ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

บ้านนาเมื่อประมาณ 160 กว่าปีมาแล้ว เป็นสภาพป่าที่สมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่น้อยเต็มไปหมด เช่น ต้นไผ่ ต้นทองหลาง ต้นโหนด(ตาลโตนด) ต้นไทร และยังเป็นที่ยึดของสัตว์น้อยใหญ่นานาชนิด ต่อมานายไช่รอด-นางตัวเอียด ทองสุข, นายกลับ-นางปราง ชูแก้ว ชาวบ้านควนพร้าวจากจังหวัดพัทลุง ได้อพยพครอบครัวจากบ้านเกิดเดินทางรอนแรมมาถึงที่นี่ เห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การสร้างที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรจึงชวนกันถางป่า บุกร้างสร้างบ้านเรือน ทำนาและปลูกผัก

ต่อมานายเพ็ง-นายชู ชูเชิด สองพี่น้องพร้อมด้วย นายเอียดเทือก(ไม่ทราบนามสกุล) ชาวบ้านอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้นำครอบครัวอพยพมาถึงที่นี่เช่นกัน นายเอียดเทือกตั้งครอบครัวอยู่ที่บ้านนา ส่วนนายเพ็งและนายชูนำครอบครัวไปบุกร้างตั้งบ้านเรือน ห่างไปจากบ้านนาประมาณ 2 กิโลเมตร ปัจจุบันคือบ้านหนองช้างเล่น เมื่อเห็นว่าเป็นอยู่มั่นคงแล้วจึงส่งข่าวไปยังญาติพี่น้อง ชักชวนกันมาตั้งครอบครัวสมทบ ขณะเดียวกันก็มีเพื่อนบ้านจากหมู่บ้านใกล้เคียงพากันมาจับจอง แล่นถางป่า สร้างที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินกันมากขึ้นตามลำดับ อาชีพหลักคือการทำนา ถางป่าเพื่อเอาพื้นที่ทำนา จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า **บ้านนา** เมื่อมีผู้คนมาอาศัยอยู่ร่วมกันมากขึ้น จึงได้จัดระเบียบสังคมโดยการตั้งผู้นำหมู่บ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน) ตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน

การปกครอง มีผู้นำหมู่บ้าน และ ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้นำหมู่บ้านคนที่ 1	นายไช่รอด ทองสุข
ผู้นำหมู่บ้านคนที่ 2	นายกลับ ชูแก้ว
ผู้นำหมู่บ้านคนที่ 3	นายคุด เรืองรัตน์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายจัน (ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายวัน ทองนาค
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายจ้าย ชูแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายสมบูรณ์ นาค

บ้านนาได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านศิลปิน โดยเฉพาะหนังตะลุงที่มีการหลายโรง ดังมีคำกล่าวให้สมญานามไว้ว่า "หนังบ้านนา ในราตรีไซงด" ศิลปินหนังตะลุงของบ้านนา มีดังนี้

1. นายไหม ทองสุข ชื่อหนังศรีไหม
2. นายสีชุม คงมา ชื่อหนังสีชุม
3. นายรุ่ง สุวรรณรัตน์(ชูแก้ว)
4. นายเคล้า คงมา ชื่อหนังเคล้าน้อย
5. นายไสว ไพจิตร ชื่อหนังไสว ขวัญใจทุ่งรวงทอง
6. นายวันชัย ชูแก้ว ชื่อหนังอาจารย์วันชัย ตะลุงทอง

10. หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น

จากการสัมภาษณ์นายฉาย จงไกรจักร อายุ 81 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24, นางบุญให้ จงไกรจักร อายุ 76 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24, นางจวง ศรณรินทร์ อายุ 79 ปี อยู่บ้านเลขที่ 23 นายผล นาทอง อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 39 และนายเขียน คำนวน อายุ 77 ปี อยู่บ้านเลขที่ 14 ชาวบ้าน หมู่ที่ 10 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ที่ 10 ดังนี้

ปู่และทวดหมาน้อย นาทอง เคยเล่าให้นายผล นาทอง ฟังว่าเดิมบริเวณนี้เป็นที่ว่าง เป็นเกาะเลาะและมีต้นไม้หลายชนิด เช่น ไม้ขมิ้น ท่อขี้หมู กกทรง ต้นตาลและต้นไม้ขนาดเล็กอื่นๆ เดิมทีนายหมาน้อย นาทอง(ทวดของผู้เล่า) ได้เข้ามาตากถางตั้งรากฐานสร้างที่อยู่อาศัยจับจองที่ดินทำกินเป็นคนแรก ต่อมาพวกญาติเพื่อนฝูงเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น ทำนา ปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงวัวควายเพราะมีที่ว่างมาก ดินก็อุดมสมบูรณ์ หลังจากนั้นก็มีฝูงช้างไม่ทราบจำนวนได้มากินน้ำเลนัวที่หนองน้ำในหมู่บ้าน ซึ่งมีขนาดใหญ่ หนองน้ำนี้เป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านนำวัวควายมากิน ช้างที่มาอยู่แต่ละครั้งหลายวัน จึงจะเดินทางไปทีอื่น เมื่อทางราชการจัดตั้งหมู่บ้านตำบลและให้ตั้งชื่อของหมู่บ้าน จากความคิดของคนที่มาอยู่ก่อนจึงคิดว่าน่าจะตั้งชื่อให้สอดคล้องกับหนองน้ำเพราะในพื้นที่ไม่มีหลักฐานอะไรที่สำคัญ ชาวบ้านกลุ่มนี้มีความเห็นพ้องกันว่า ชื่อ "บ้านหนองช้างเล่น"

บ้านหนองช้างเล่น หมู่ที่ 10 ประกอบด้วยสองหย่อมบ้าน คือ บ้านหนองช้างเล่นและบ้านพร้าว สำหรับ บ้านพร้าว อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหย่อมบ้านหนองช้างเล่น ที่มาของการตั้งชื่อเพราะมีต้นมะพร้าวอยู่ต้นหนึ่งสูงมาก มีคนมาลักเอาหัวไปจากหย่อมบ้านน้ำ พอคนถามว่าได้มาจากที่ไหน ก็ตอบว่านำมาจากหน้าต้นพร้าว จึงเรียกว่า บ้านพร้าว ตลอดมา ที่บ้านพร้าวมีวัดชื่อ วัดวังพระบาทโพธิธรราม ซึ่งเคยเป็นสำนักสงฆ์มาก่อน

นับจากอดีต หมู่ที่ 10 มีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ผู้ใหญ่ทองนวล ไม่ทราบนามสกุล ท่านเป็นคนชื่อสัตย์ ได้รับฉายาว่า ไครอย่าใหญ่เหลือเสือผู้ใหญ่ทองนวล

- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ผู้ใหญ่เสือ ช่วยสกุล
 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ผู้ใหญ่หนูคง กุลแก้ว
 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 ผู้ใหญ่สุด นาทอง
 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 ผู้ใหญ่ปราโมทย์ เปลี่ยวปลอด
 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6 ผู้ใหญ่นุกูล วังจำนงค์
 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7 ผู้ใหญ่อุดร คำนวน

11. หมู่ที่ 11 บ้านศาลาตะเคียน

จากการสัมภาษณ์นายพา นิตยปราณ อายุ 79 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน นางพร้อย นิตยปราณ อายุ 77 ปี ทั้งสองอยู่บ้านเลขที่ 12,นางอารมณ คกงลับ อายุ 57 ปี อยู่บ้าน เลขที่ 74, ทั้งหมดเป็นชาวบ้าน หมู่ที่ 11 ให้ข้อมูลดังนี้

บ้านศาลาตะเคียนในยุคก่อนที่จะมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ที่นั่นเป็นบริเวณป่าพรุ มีไม้เสม็ดที่อุดมสมบูรณ์มาก นอกจากนี้ยังมีพรรณไม้นานาชนิด เช่น ต้นเฒ่า เสม็ดซุน โอน ตะเคียน เตียว เตียว สัตว์ป่าก็มีพวกช้าง หมูป่า ลิงกวาว กระเจิง เป็นต้น กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งรกราก คือ ชาวบ้านรากชาย อำเภอกันทรวิชัย นำวัวมาเลี้ยง มาหาปลา หาปู และเห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงพากันครอบครัวเข้ามาตั้งรกราก เริ่มจากตอนนั้นมีกันอยู่ไม่กี่ครัว ที่จำได้มีครอบครัวของนายเกลื่อน นางราย ลูกพรัด ลูกยวน ทั้งหมดมีประมาณ 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มีพรรคพวกญาติพี่น้องทยอยตามมาอยู่ด้วย

ประวัติชื่อบ้านศาลาตะเคียน บริเวณนี้เป็นป่าพรุ มีต้นไม้มาก ต้นตะเคียนก็มาก มีต้นตะเคียนใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง มีคนจากที่ไหนไม่แน่ชัดต้องการไม้ตะเคียนไปทำเรือ จึงพากันมาตัด แต่ตัดไม่ได้ ก็เลยทำพิธีขอว่าถ้าตัดได้จะเอาไม้สร้างศาลาให้ เมื่อตัดได้ก็ใช้ไม้ตะเคียนทำศาลา ส่วนที่เหลือจากสร้างศาลาก็เอาไปทำเรือ จึงเรียกว่า **บ้านหลาเคียน(ศาลาตะเคียน)** ปัจจุบันหมู่ที่ 11 บ้านศาลา ประกอบด้วยบ้านหัวลาน บ้านขี้พรว้า บ้านช้างคู้ บ้านไอบ้อง

บ้านหัวลาน มีพื้นที่เป็นลานกว้างและมีสันโคกนูน มีต้นลานขึ้น ช้างชอบมาเล่นแถวนี้ จึงเรียกว่า **บ้านหัวลาน**

บ้านขี้พรว้า เป็นหอย่อมบ้าน ที่เมื่อก่อนมีต้นขี้พรว้า(พักเขี้ยว) ขึ้นจำนวนมาก

บ้านช้างคู้ หอย่อมบ้านนี้ มีต้นไม้ต่างๆ ขึ้นเป็นแนว พอแสงแดดส่องมา มองเห็นเหมือนกับช้างมายืนคู่ตากแดดอยู่จึงเรียก **บ้านช้างคู้**

นับแต่อดีต หมู่บ้านนี้มีผู้ใหญ่บ้านปกครอง มีดังนี้

- | | |
|--------------------|----------------|
| ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 | นายแก้ว คกงลับ |
| ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 | นายพา นิตยปราณ |
| ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 | นายเศียร รอดดำ |

ผู้ใหญ่นบ้านคนที่ 4 นายมาศ จันทรศรีนวล
 ผู้ใหญ่นบ้านคนที่ 5 นายจำนงค์ ชุมทอง

12. หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านหมู่ที่ 12 ซึ่งได้แก่ นายเต๋อม อุดตะมั่ง อายุ 67 ปี อยู่บ้านเลขที่ 35, นายจันทร หวังแก้ว อายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 นายลาก มากจันทร นายจำปา ถนนแก้ว อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 125 นายหนูเรียง เอียดแก้ว อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 78 ผู้ใหญ่นบ้านทุกคนเป็นชาวบ้าน หมู่ที่ 12 เล่าว่าข้อมูลบางส่วนได้รับมาจากคำบอกเล่าของปู่ย่าตาทวดและข้อมูลที่ได้จากเอกสาร “หนังสือหัวไทรสัมพันธ์” โดยชมรมชาวอำเภอหัวไทร ฉบับวันเสาร์ที่ 15 พฤศจิกายน 2546 ครั้งที่ 36 พบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับหมู่บ้านท้ายทะเล ดังนี้

บ้านท้ายทะเล อยู่ตอนบนสุด(ท้าย) ของทะเลสาบสงขลา เมื่ออดีตเรียก ทะเลน้อย มีลักษณะเป็นเว้าน้ำหรือหนองน้ำขนาดใหญ่ ชื่อตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์ ส่วนหัวทะเลคือพื้นที่ตอนล่างสุดของทะเลสาบสงขลาที่หัวเขาแดง ในอดีตท้ายทะเลเป็นช่องแคบ เป็นเส้นทางเดินเรือลำภาขนาดใหญ่ ชาวฮอลันดาเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนถ่ายสินค้าจากเมืองพัทลุงมายังเมืองนครศรีธรรมราช และยังเป็นเส้นทางเดินเรือของชาวจีนเดินทางจากปากพนังไปเมืองพัทลุง กับต้นวาวจันต์ สมธิ นักเดินเรือชาวอังกฤษบรรยายเมื่อ ปี 2431-2439 ว่า ทะเลนี้มีลักษณะเหมือนทะเลสาบที่เกิดจากหินปะการังอยู่ใกล้พื้นแผ่นดินใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราช มีความยาวประมาณ 80 ก.ม. ทะเลนี้แผ่ขยายเข้าไปทางตอนเหนือของหนองน้ำหรือเว้าน้ำ มีต้นเสม็ดหนาแน่น มีแม่น้ำที่ต้นน้ำอยู่ในเทือกเขานครศรีธรรมราชไหลลงมากกว่า 10 สาย ทะเลสาบนี้มีลักษณะตื้นเขินมาก เรือขนาดใหญ่กินน้ำลึกไม่สามารถผ่านได้ ต้องใช้เรือท้องแบนขนาดเล็ก บริเวณรอบทะเลเป็นที่ราบลุ่มราบเรียบ บางแห่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำขังแต่ถูกตัดออกจากกัน มีป่าเสม็ดกระจายอยู่อย่างหนาแน่น มีภูเขาหินโผล่เหนือน้ำอยู่บ้างแต่ไม่สูงนักประมาณ 100-400 เมตร ชาวบ้านเรียก **ควน** ต่อมาการเดินทางระหว่างนครศรีธรรมราชกับพัทลุงต้องปิดตัวลงเพราะถูกกั้นด้วยสันทรายและแนวป่าเสม็ด พื้นที่ตื้นเขินอย่างรวดเร็วมีพีชีน้ำ เช่น กระจูด บัว ขึ้นปกคลุมหนาแน่น ยุ้งชุมชุมเป็นแหล่งซุ่มโจรเพราะเป็นป่า มีสัตว์ เช่น จระเข้ ช้างแกลบ ช้างแคระ ช้างค่อม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นายจำปา ถนนแก้ว กล่าวว่า **ช้างดังกล่าวคือช้างแดง** มีขนสีแดงอ่อนหรือน้ำตาล สูง 6 ฟุต อยู่ในน้ำกร่อย กินหญ้าและกินพีชีน้ำ บ้านท้ายทะเลเกิดจากแม่น้ำปากพนัง-ชะอวด ไหลเข้าไปได้บริเวณพื้นดิน แยกเป็นสองจุด จุดแรกคือทะเลขี้หมู บริเวณนี้มีต้นท่อมขี้หมูจำนวนมาก เนื้อที่ประมาณ 90-100 ไร่ ส่วนจุดที่ 2 เรียกทะเลสองห้อง เนื้อที่ประมาณ 90-120 ไร่ ที่กลางทะเลมีพื้นที่คล้ายเกาะเล็กๆ เลยทำให้พื้นที่แบ่งเป็นสองข้าง จึงเรียกว่าทะเลสองห้อง ประมาณ พ.ศ.2445 มีกลุ่มบุคคลจากหลายพื้นที่ทั้งในเขตอำเภอเชียรใหญ่ จากต่างอำเภอและต่างจังหวัดเข้ามาบุกเบิกจับจองอาศัย เช่น กำนันเจตรีน ถนนแก้ว มาจากหนองพันสี(อำเภอเชียรใหญ่) นายไข่ นาทอง

อพยพมาจาก ม. 10 บ้านเกาะทวด นายลอบ ผลจันทร์ มาจากตำบลเลื้อหึ่ง นายคง นาทอง นายแค็บ นายเปิง คงแก้ว มาจากเคร็ง(ชะอวด) นายสีคง ถนอมแก้ว มาจากทรายขาว(หัวไทร) นายเขียว อินทร์ชัย มาจาก ม. 4 ทรายขาว (หัวไทร)

บ้านท้ายทะเลแยกมาจากหมู่ที่ 7 ตำบลกระเเดด เมื่อ พ.ศ. 2516 ปัจจุบันหมู่ที่ 12 ประกอบด้วย บ้านไสขาว บ้านเคียนด้วน บ้านสุขสมบูรณ์ ขณะที่จากคำบอกเล่าของนายเต๋อม อุดมิ่ง หมู่ที่ 12 ประกอบด้วย บ้านไสขาว บ้านบางรัก บ้านบางชี้หมู บ้านพังกานหัวขา บ้านสุขสมบูรณ์ แต่ละบ้านมีประวัติความเป็นมา ดังนี้

บ้านไสขาว เดิมทีคนชื่อ ขาว มาอาศัยอยู่ เป็นที่กว้าง พอกำนันเกิดมาอยู่ นายขาวได้ไปอยู่ที่อื่น พร้อมกับได้จุดไฟเผาพื้นที่ มีหญ้าคาออกดอกสีขาวเต็มไปหมด และมีต้นไม้เตี้ยๆ ขึ้นเป็นหย่อมๆ ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านไสขาว

บ้านบางรัก เนื่องจากบริเวณนี้มีต้นรักใหญ่อยู่และอยู่ติดกับทะเลสองห้อง

บ้านบางชี้หมู เดิมมีสันเนินเป็นทางสัญจรไปมา เป็นป่าต้นกระท่อมชี้หมู (ต้นกระท่อมชนิดนี้กินไม่ได้) มีลำบางออกมาที่คลองใหญ่ที่เลชี้หมู จึงเรียกว่า บ้านบางชี้หมู

บ้านพังกานหัวขา เดิมมีคนมาจากบ้านทุ่ง(บ้านไสหมาก) นำวัวมาเลี้ยง หลังจากไถนาแล้ว ปลุกต้นข้าวไว้ที่โรงวัว ต่อมาต้นข้าวขยายพันธุ์ไปมากมาย จึงเรียกว่า บ้านพังกานหัวขา

บ้านสุขสมบูรณ์ ที่แห่งนี้มีโรงถ่านครุฑฯ ใครที่จะไปอีกฝั่งหนึ่งจะมีเรือข้ามให้ชาวบ้านเห็นว่า มีที่แห่งนี้มีความสมบูรณ์ จึงเรียกว่า บ้านสุขสมบูรณ์

ในด้านการปกครอง ตั้งแต่อดีตมา มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายหนูบง หนูมี

ผู้ใหญ่คนปัจจุบัน คือ นายหนูเรียง เอียดแก้ว

สรุป

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวได้ว่า ชุมชนวัดท่าลิพงเป็นชุมชนที่บุกเบิกโดยผู้คนที่อพยพมาจากที่ต่างๆ เฉพาะหมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนถือเป็นชุมชนเก่าแก่และมีบทบาทในฐานะที่เป็นจุดพักและค้าขายในยุคสัญจรทางน้ำเส้นทางปากพนัง-หัวไทร อีกทั้งยังเป็นเส้นทางบกสำหรับผู้ปกครองอาณาจักรนครศรีธรรมราชที่จะเดินทางระหว่างนครศรีธรรมราช – สงขลาและพัทลุง ปรากฏตามที่มาของชื่อบ้านนามเมืองที่มีการกล่าวถึงบุคคลในประวัติศาสตร์ เช่น พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช แม่เจ้าอยู่หัว ขวี่ตาที่เป็นพี่ชายของแม่เจ้าอยู่หัว เป็นต้น

การบุกเบิกที่ดินในพื้นที่รอบๆ วัดท่าลิพง ซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ตำบลกระเเดดมีความคึกคักมากยิ่งขึ้นในช่วงประมาณ 150 ปีก่อนหน้านั้นหรือตรงยุคสมัยของการผลิตข้าวเป็นสินค้าออก ผู้คนทั้งคนไทยจากพื้นที่ใกล้เคียงในพื้นที่ จ. นครศรีธรรมราช เช่น บ้านหนองพันสี, บ้านทรายขาว อ. หัวไทร, บ้านเลื้อหึ่ง

อ.ปากพนัง, บ้านเคร็ง อ.ชะอวด และจังหวัดใกล้เคียง เช่น อ. ระโนด จ. สงขลา บ้านควนพร้าว จ. พัทลุง หลังไหลกันเข้ามาบุกเบิกพื้นที่นาเพื่อปลูกข้าวและพืชผักต่างๆ และคนจีนที่เข้ามาทำการค้าขายตรงบริเวณ ม. 6 บ้านหัวถนนซึ่งเป็นจุดแวะพักของเรือขนส่งและตลาดจำหน่ายสินค้า เมื่อทำการผลิตได้ผลดีก็จะชักชวนญาติพี่น้องในภูมิภาคใกล้เคียงเข้ามาอยู่ด้วยเพื่อช่วยกันขยายพื้นที่การเพาะปลูก ผลผลิตที่มีมากในท้องถิ่น คือ ข้าวและปลาน้ำจืดและน้ำกร่อย ชุมชนวัดการะเกดยังเป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมีระบบนิเวศที่หลากหลายทั้งพื้นที่ที่เป็นพรุ-ป่าพรุ-แม่น้ำปากพนัง เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า-สัตว์น้ำ และพืชพรรณต่างๆ นานาชนิด ดังจะเห็นว่ามี การนำเอาลักษณะของธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารและพืชพันธุ์(เม-หนอง-นา-ต้นไม้) มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

ลักษณะที่เด่นอีกอย่างที่เกิดขึ้นได้จากชื่อบ้านนามเมืองประการหนึ่ง คือ การเคารพต่อบรรพบุรุษและเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผู้บุกเบิกพื้นที่หรืออาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ ซึ่งให้ความคุ้มครองแก่ลูกหลาน โดยมองไปที่การประกอบคุณงามความดีมากกว่ามองกันแต่รูปลักษณะภายนอก ไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณะแบบคน สัตว์ต่างๆ เช่น ให้ความเคารพต่อพราหมณ์คงในรูปหัวจระเข้ เคารพต่องูบงปลาเจ้าที่ ต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้ชาวบ้านเชื่อว่าจะช่วยปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่อาศัยอย่างสบายใจและปลอดภัย เหล่านี้แสดงถึงคุณธรรมด้านความกตัญญูของคนในท้องถิ่นนี้ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวชุมชนวัดท่าลิพงเป็นคนที่มีความผูกพันกันในกลุ่มเครือญาติ คำสอนทางพุทธศาสนา และระบบนิเวศเฉพาะ ขณะเดียวกันผู้คนในชุมชนมีทั้งชาวไทยและชาวจีน การอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศเดียวกันก่อให้เกิดภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกับคนที่อยู่ในชุมชน ธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติมากมาย เกิดจากการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ การนำมาใช้และการหลอมประยุกต์สิ่งต่าง ๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ การสังเกตและการศึกษาเอกสาร พบว่า วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่คนชุมชนวัดท่าลิพงถือปฏิบัติอยู่มากมาย บางอย่างเหมือนกับวิถีปฏิบัติในท้องถิ่นอื่น แต่บางอย่างปรากฏออกมาในรูปแบบเฉพาะท้องถิ่นที่มีเสน่ห์ควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้ จะได้นำเสนอในงานชิ้นนี้

งานประเพณี

1. งานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

1.1 ประเพณีการลากพระ แห่งพระ หรือชักพระ

จากคำบอกเล่าของนางห่อเนี่ยว คงเรือง ชาวบ้านหมู่ที่ 6 เล่าให้ฟังว่า วันลากพระตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 สมัยก่อนชาวบ้านเชื่อว่าปีไหนถ้าไม่มีการลากพระฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล มีทั้งลากพระบกและลากพระน้ำ ก่อนจะถึงเดือน 11 ซึ่งเป็นเดือนที่ลากพระ ประมาณ 15 วัน ชาวบ้านจะชักชวนกันเข้าไปในวัดเพื่อตกแต่งนมพระ(นมพระคืออุปกรณ์ที่ใช้วางพระลาก) ให้สวยงาม โดยใช้ผลิตภัณฑ์แต่ละคนมีอยู่ เช่น กล้วย อ้อย ทะลายจาก ดอกไม้และอื่นๆ มีการชักซ้อมตีเครื่องให้จังหวะคือกลอง ช่วยกันตกแต่งกันอยู่หลายวัน ชาวบ้านจะมีความครึกครื้น สนุกสนาน รู้สึกว่าเป็นบุญกุศล ดังนั้นต่างคนก็เต็มใจไปทำกิจกรรมดังกล่าว ชาวบ้านทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เด็กๆ หนุ่มสาว ผู้เฒ่า ผู้แก่ จะสวมเสื้อผ้าใหม่ๆ เพื่อจะได้ไปอวดความงามกันที่วัดในวันนั้น ช่วงเช้าจะมีการตักบาตรเทโว มีข้าวกับข้าวห่อใบตองและ ขนมต้มหลังจากตักบาตร จะเอาต้มแขวนไว้ที่นมพระ หาเชือกเส้นขนาดใหญ่มีความทนทานผูกกับนมพระที่มีพระลากประดิษฐานอยู่ บางนมจะมีพระภิกษุนั่งอยู่ด้วย มีคนตีจังหวะกลอง และเครื่องดนตรีอื่นๆ ที่หาได้

การลากพระบนบก ชาวบ้านที่ไปร่วมลากพระจะจับเชือกตั้งแต่หัวเชือกจนสุดปลายเชือก เพื่อดึงหรือลากให้นมพระเคลื่อนที่ไป ต้องใช้แรงอย่างมาก เพราะนมพระมีน้ำหนักมากและทางก็ขรุขระ ต้องอาศัยความสามัคคีของชาวบ้านทั้งหมด ขณะที่ลากจะว่าเพลง ที่เป็นทำนองคล้องจอง เนื้อหาอาจจะเป็นการหยอกล้อของหนุ่มสาว เกี่ยวพาราสี หรือเชิญชวนให้คนที่ไม่ได้เข้าร่วม ให้เข้ามาลากพระด้วยเกิดความสนุกสนานทำให้หายเหนื่อย

ตัวอย่างเนื้อร้องเวลาลากพระ

ต้นเสียง “อีสาละพา”

ลูกคู่รับ “เฮโล เฮโล”

พร้อมกัน “อีสาระพา ลากพระไม่ไป สาวนั้นสาวไหน สาวใส่เสื้อเขียว ห้วนมรีววๆ ไชรไม่เข้า มาลากพระ เฮ.....”

ถ้าเป็นลากพระทางน้ำ นมพระอยู่ในเรือ คนลากนั่งเรือพาย โดยสายเชือกผูกเรือต่อๆ กันไป ส่วนผู้ที่ไม่สามารถเอาเรือเข้ามาผูกเชือกได้ ก็จะพายเรือเคียงไปเรื่อยๆ เพื่อผลัดเปลี่ยน มีแม่ค้าพายเรือขายของ มีคนซื้อ คนขาย หนุ่มสาวหยอกล้อกัน สาดน้ำใส่กัน บ้างก็แก้มึงเหี้ยบแค้นเรือให้จม ไม่มีใครโกรธใคร นำนมพระไปวัดข้างเคียงหรือบ้านที่ต้องการจะร่วมทำบุญกับนมพระด้วย ระหว่างทางจะมีกลุ่มชาวบ้านรอบนอก ที่นมพระผ่านต้องการจะนำนมพระค้ำ(พักแรม) ก็จะเข้ามาแย่งเชือกหรือถ้าเจ้าของเดิมไม่ให้เชือกก็จะเอาเชือกที่นำมาผูกอีกด้านหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างออกแรงดึงนมพระเพื่อให้ได้ข้างตน ไม่มีการทะเลาะวิวาท เพราะเป็นกติกาที่ปฏิบัติกันสืบมา(ถ้ามีคนเมาสุราเข้ามาอาละวาดจะมีคนเอาหรือกันคนประเภทแรกออกไป) ขณะที่แย่งเชือกกัน คนตีจังหวะกลอง จะตีจังหวะเร่งเร้า ทำให้เกิดความสุขสนานครึกครื้น ส่วนนมนพระจะถึงเวลาพลบค่ำ จากนั้นชาวบ้านจะชวนกันกลับบ้าน ส่วนนมนพระค้ำคืนที่วัดหรือบ้านนั้นๆ บ้านที่นมพระไปค้ำคืน เจ้าของบ้านจะทำอาหารเลี้ยงผู้คนด้วย ส่วนพระภิกษุที่ไปด้วยก็จำวัดที่บ้านหรือวัดนั้น บ้านดังกล่าวมักจะมีฐานะค่อนข้างดี รุ่งเช้าชาวบ้านจึงนำนมพระกลับวัด ตามปกติ นมพระค้ำคืนเพียงคืนเดียว ฝนก็จะตก ถ้าฝนยังไม่ตกก็ต้องค้ำถึง 2-3 คืน จนกว่าฝนจะตก น่าแปลกที่อย่างมาก 2-3 คืนฝนก็จะตกให้ ชาวบ้านจึงเกิดความเชื่อว่าการ ลากพระช่วยให้ฝนตก การทำบุญหรือลากพระเชื่อว่าจะทำให้เกิดบุญกุศล



1.2 ประเพณีบวชพระ

ข้อมูลการบวชได้มาจาก นางศิริบุรณ์ จันทวิโรจน์ อายุ 61 ปี อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 9 และ นายไฉ่ โรจนอิทธิกุล อายุ 92 ปี อยู่บ้านเลขที่ 019 หมู่ที่ 5 มีเนื้อหาว่า

ประเพณีการบวชเป็นประเพณีดั้งเดิมของไทยมาตั้งแต่โบราณกาล แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ก็ทรงผนวชเป็นพระภิกษุถึง 1 พรรษา ผู้ชายไทยเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ก็ต้องบวชอย่างน้อย 1 พรรษา ถ้าอายุต่ำกว่า 20 ปีก็**บวชสามเณร** การบวชจะบวชวันเดียวแล้วสึกก็ได้ ไม่มีบทบัญญัติพระวินัยของสงฆ์หวงห้าม

วัตถุประสงค์การบวชยังมีหลายอย่างดังมีคำกล่าวตั้งแต่โบราณมาว่า **บวชลี บวชลอง บวชครองเพณี บวชหนีสงสาร บวชผลาญข้าวสุก บวชหนูกตามเพื่อน** ด้วยเหตุนี้ตากปกติแล้วผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ปู่ย่าตาทวดมักจะบอกให้ลูกหลานชาย **บวชก่อนเบียด** คือ บวชก่อนได้ลูกเมียหรือแต่งงาน เชื่อกันว่าชายใดบวชตอนที่ยังไม่มีครอบครัว อานิสงส์ของการบวชทั้งหมด นอกจากจะได้แก่ตนเองแล้วยังจะได้กับพ่อแม่ทั้งหมด แต่ถ้ามีครอบครัวก่อน อานิสงส์นั้นจะถูกแบ่งไปยังลูกและเมียด้วย เพื่อให้การบวชเป็นการตอบแทนคุณน้านมมารดาตอบแทนคุณพ่อแม่ที่เลี้ยงดูมาจนเติบโตใหญ่ ด้วยความยากลำบาก บุญอานิสงส์ควรจะยกให้แก่ท่านเพราะสิ่งที่พ่อแม่บุญการีมอบให้ตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์จนถึงวันบวชนั้นจะไม่เคยได้รับจากลูกและเมียเลย

สมัยก่อนจะบวชกันคราวละ 40-50 คน เมื่อถึงเดือน 6 พ่อแม่จะหาวันดีๆ พาลูกไปเข้าวัด เพื่อศึกษาเล่าเรียน ท่องบทสวดมนต์ที่สำคัญและจำเป็น เช่น คำไหว้พระ สวดมนต์ทำวัตร เช้า เย็น คำกรวดน้ำ คำขอพรพรพาอุปสมบท ฟังคำอบรมสั่งสอนจากท่านเจ้าอาวาส และพระภิกษุอาวุโสตลอดจนเรียนรู้วิธีบรรพชา การขานรับและการตอบอุปัชฌาย์จะได้ไม่ต้องคอยบอกเมื่อถึงเวลาบวช นอกจากนี้จะได้เรียนรู้และปรับตัวจากเคยอยู่ในเพศของฆราวาสมาเป็นบรรพชิต เริ่มจากอยู่บ้านมาเป็นอยู่วัด ไม่หลับนอนกับลูกเมีย กินอยู่กับพระเณร ประณิบัติรับใช้พระเณรอย่างศิษย์วัด ต้องถือยามถือขัน (ปิ่นโต) ตามหลังพระเมื่อท่านออกบิณฑบาต ต้องฝึกหัดอ่าน ท่องคำพระที่อ่านยากแสนยาก

คนสมัยก่อนเขาไม่ได้บวชแก้สับบน หรือบวชเจ็ดวัน หรือสิบห้าวัน แต่บวชเพื่อศึกษาธรรมะก่อนที่จะออกเรือน นิยมบวชกันในเดือน 8 บวชแล้วเข้าพรรษากันทุกคน ต้องออกบิณฑบาตทุกรูป ขณะออกบิณฑบาตในช่วงฤดูฝนต้องเดินตามคันนา หกล้มหกละเม็นดีลังกาหนามตำเท้าก็ต้องเดินทางไกลประมาณ 2-3 กิโลเมตร พระจะเคร่งครัดทางด้านศาสนา ก่อนบวชถ้ามีคนใดใส่ฟันทอง อุปัชฌาย์ไม่บวชให้ ตอนเข้าก่อนไปบิณฑบาตต้องลงปิ่นตามต้นไม้เพื่อโปรดสัตว์ และอุทิศผลบุญถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งเรียกว่า “ปัจเจก” เวลาชาวบ้านใส่บาตรต้องว่าปัจเจกหรือภาษาปากว่า “ปัจ” เสียก่อน เวลาไปนั่งตามบ้านก่อนนั่งต้องว่าปัจ เวลาลุกขึ้นเวลารับประเคนของหรือเวลาฉันอาหารเสร็จก็ต้องว่าปัจส่ง รวมทั้งไม่แตะต้องเงิน หากชาวบ้านประเคนปัจจัยใส่ของ พระจะเก็บเงินไว้ในก๊ีบสมุด(ก๊ีบสมุดหมายถึงหน้าสมุด) เวลาซื้อของพระจะให้เจ้าของร้านหยิบเงินเอาเองจากในก๊ีบสมุด

ทั้งนี้อาจจะลำดับขั้นตอนการบวช ดังนี้

ก่อนบวช พ่อแม่จะต้องดูฤกษ์ยามก่อน จะบวชแล้วอยู่วัดไหน ก็ต้องไปหาเจ้าอาวาสวัดนั้น เพื่อตกลงเรื่องการบวชและติดต่ออุปัชฌาย์ พอใกล้จะถึงวันบวช ประมาณ 7-10 วัน ผู้เตรียมตัวบวชจะจัดดอกไม้ธูปเทียน ไปกราบญาติพี่น้องหรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเพื่อเป็นการบอกการบวชและขอขมาลาโทษหรือขอโทษ ขอศีล ขอพร พร้อมกันนี้มีการตระเตรียมงานและของใช้ที่จำเป็น ได้แก่

1. อัฐบริวารหรือเครื่องใช้อื่นๆ ที่จำเป็น ได้แก่ ผ้าไตร(สบง-จีวร-สังฆาฏิ) บาตรพร้อมเชิงรอง ผาบาตร สลกบาตรและสายโยค มีดโกน เข็มเย็บผ้า กรวยอุปัชฌาย์(แก้ว 3 ใบเอาไว้ใส่หมากพลู ดอกไม้

และบุหรี) เครื่องนอน เช่น หมอน มุ้ง ผ้าห่มนอน เสื้อ ยามสำหรับใส่ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า ไฟฉาย นาฬิกา กากัดม้น้ำ แก้วน้ำ กระติกน้ำ ขันอาบน้ำ แปรง ยาสีฟัน ผ้าขนหนู บางบ้านเตรียมเครื่องใช้ในครัว หรือเครื่องมือการเกษตรก็ได้

2. ข้าวปลาอาหารต้อนรับผู้ร่วมงาน เมื่อจะมีการบวช เพื่อนบ้านหรือญาติๆ จะช่วยเหลือโดยนำของต่างๆ มาช่วยงาน เช่น อาหาร เครื่องครัว ข้าวสาร ตามที่ตนมี ขนมหที่ชาวภาคใต้นิยมทำขนมในงานบวช คือ **ยาหนม** (กะละแม) ซึ่งจะต้องเตรียมทำให้เสร็จก่อนวันงานเพื่อแจกจ่ายญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน ขนมหชนิดนี้ทำจากข้าวเจ้า ข้าวเหนียว น้ำตาลแดง มะพร้าว ใส่กวนในกระทะ มีเพื่อนบ้านผลัดเปลี่ยนเวียนกันมาช่วยกวนเพราะต้องใช้เวลาค่อนข้างนานกว่าจะได้สักกระทะ ทำให้ขนมนี้สามารถเก็บไว้ได้นานไม่เสียง่าย

บวชนาค เริ่มจาก **ขั้นแรก การสระหัวนาค** คือ ก่อนวันบวช 1 วันพ่อแม่จะไปนิมนต์พระมาโกนหัวที่บ้านหรือไปโกนที่วัดก็ได้ โดยนิมนต์พระ 1 รูป หรือ 1-5 รูป ถ้าเป็นการบวชหมู่ก็จะนัดมาโกนหัวพร้อมกัน โดยให้ปู่ตายายหรือพระสงฆ์เป็นคนทำพิธีลงมือโกนผมเป็นปฐมฤกษ์ โดยใช้คาถาอิติปิโส เพื่อความเป็นสิริมงคล จากนั้นจะให้ พ่อ แม่ และญาติๆ โกนต่อคนละเล็กละน้อยแล้วให้ช่างตัดผมหรือผู้ที่ชำนาญในการโกนผมโกนจนเสร็จเรียบร้อย(รวมทั้ง คิ้ว หนวด เครา) อาบน้ำแล้วแต่งตัวนาคจะใช้เสื้อผ้าสีอะไรก็ได้ ส่วนมากใช้ผ้าถุงสีขาวและเสื้อสีขาว ใช้ด้ายดิบขั้ววันเป็นวงกลมๆ นำมาสวมหัวนาค เรียกว่า หงอนนาค แต่สมัยใหม่ใส่เสื้อครุยตัดสวยงาม ใส่เครื่องทอง เช่น สร้อยคอทองคำ เข็มขัดนาค เข็มขัดทอง เข็มขัดเงินแล้วแต่ฐานะ ทำกรวยดอกไม้ ธูป เทียน ให้นาคถือเรียก เขี้ยวนาค จากนั้นให้นาครับศีลรับพร ขอโหสิต่อญาติพี่น้อง



การทำขวัญนาค เจ้าภาพงานบวชบางราย ทำพิธีขวัญนาคก่อนบวช 1 วันทั้งนี้แล้วแต่ฐานะว่าต้องการจัดให้เอิกเกริกหรือจัดแบบเรียบง่าย พิธีทำขวัญนาค ประกอบด้วย เครื่องบายศรี ธูป เทียนแพ ฝ้องและหม้อทำขวัญ หม้อทำขวัญจะร้องบทกล่อมขวัญนาค เป็นการบอกถึงบุญคุณของพ่อแม่ ตั้งแต่ก่อนปฏิสนธิ จนถึงอายุครบบวช บอกให้รู้ประโยชน์ของการบวชและบวชแล้วต้องปฏิบัติตนอย่างไร

ตัวอย่างบทกล่อมนาค

“พ่อนาคเอ๋ย บารมีของพ่อได้สร้างสมมามากแล้ว น้ำจิตพ่อผ่องแผ้วยินดีนัก ปัญญาของพระไตรลักษณ์จึงประกอบเกิด พ่อเห็นว่ามราวาสนี้ ไม่ประเสริฐแสนทเวศบรรพชิตนี้แลวิเศษสง่างาม พ่อจึงพากเพียรพยายามไม่หย่อนหยุด จะใคร่เป็นหน่อเนื้อเชื้อชินบุตรในพระศาสนา ด้วยกุศลศรัทธาไม่หวาดหวั่น พ่อเห็นว่าอานิสงส์ในพรหมจรรย์เป็นจอมบุญ จึงยึดหน่วงเอาพุทธคุณ เป็นบันได ไม่เอื้อเพื่ออาลัยปลิโพธ ด้วยบรรพชานี้เป็นมหาประโยชน์อย่างวิเศษ อาจข้ามเขื่อนสังสารเขตให้พ้นภัย

กาวสาวพัสดร์เล่าก็เป็นธงชัยเฉลิมโลก จะดับทุกข์ให้สิ้นโรคแสนเทเวศ เข้าสู่ศิวังคะประเทศมหา
นิพพาน

วันบวช เป็นวันที่มีความสำคัญที่สุดของเจ้านาค เพราะเป็นวันสุดท้ายที่จะอยู่ในเพศของ
ฆราวาสและเป็นวันแรกที่จะอยู่ในเพศของบรรพชิต พ่อ แม่ พี่น้องจะมีความปิติเกิดความสุขใจเป็นที่สุด
พิธีบวชมักจะทำกันช่วงบ่าย ก่อนจะถึงพิธีบวชจะมีพิธีการย่อยๆ คือ **การแห่ นาค** บางบ้านทำสำหรับ
เจ้านาคหนึ่งเป็นดอกบัวบ้าง ม้าบ้าง นกบ้าง บางงานก็ให้นาคขี่คอคน การจัดขบวนแห่ แถวน้ำเป็นกลอง
ยาว มีเพื่อนๆ เจ้านาคบ้าง ญาติพี่น้องบ้างรำตามจังหวะของกลอง
ยาว แม่เจ้านาคถือผ้าไตร พ่อเจ้านาคถือบาตร เจ้านาคพนมมือถือ
ดอกบัว 3 ดอก ธูป เทียน และคนอื่นๆ ถือสิ่งของอื่นๆ ที่เตรียมไว้
ตามลำดับ เมื่อแห่ไปถึงวัดจะแห่เวียนรอบโบสถ์ โดยจะเวียนขวา
หรือที่เรียกว่า ทำทักษิณาวรรต 3 รอบ เพื่อแสดงความเคารพต่อ
พระพุทธเจ้า ขณะเวียนรอบโบสถ์หญิงชายที่อยู่ในขบวนแห่จะให้ร้องรำกันอย่างสนุกสนาน ญาติๆ ที่ไม่มี
ลูกชายก็จะมาขอผลัดแม่เจ้านาคเพื่ออุ้มผ้าไตรบ้าง เพราะไม่มีโอกาสได้บวช ลูกชาย **การหว่านกำ
พริก**¹⁰ จะทำหรือไม่ทำก็ได้ เด็กๆ ญาติที่อยู่ในขบวนแห่ จะคอยรับกำพริกเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเวียนครบ
3 รอบ จะนำนาคพร้อมด้วยเครื่องอัฐบริขารเข้าในอุโบสถ ส่วนผู้บวชต้องทำการ **วันทาสิมาหน้า
อุโบสถ**ก่อน โดยจุดธูปเทียนบูชาพระ กรวดน้ำตั้งจิตอธิษฐานขอโหสิกรรมและอุทิศส่วนกุศลจากการ
บวชแก่ผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ญาติพี่น้อง เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย เสร็จแล้วเข้าโบสถ์ โดยมีพ่อแม่ลุง
ไป พร้อมญาติพี่น้องเกาะต่อๆ กันพอถึงประตูโบสถ์ ต้องยกให้เจ้านาคพ้นประตู บ้างก็ให้เจ้านาคเอามือ
แตะให้ถึงขอบประตูโบสถ์ด้านบน **การอุปสมบท** เมื่อพระสงฆ์และพระอุปัชฌาย์ นั่งประจำที่เรียบร้อยแล้ว
เจ้านาคเข้ามารับผ้าจากพ่อแม่ แล้วเดินเข้าไปหาอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์รับผ้าไตรพร้อมเครื่องสักการะ เจ้า
นาคกราบ 3 ครั้ง วางผ้าไตรเหนือข้อมือเจ้านาค กล่าวคำขออุปสมบท เจ้านาคต้องเปล่งเสียงให้ดังๆ
ให้พระสงฆ์ได้ยินทั่วถึงกันชัดเจนถูกต้อง เมื่อกล่าวคำอุปสมบทจบแล้ว อุปัชฌาย์ รับผ้าไตรมา นาค
ประนมมือคอยรับฟังโอวาท เมื่อท่านสอนเสร็จ ท่านจะนำอังสะออกมาคล้องเฉลี่ยงเบื้องซ้ายแล้วให้
นาคออกไปครองผ้า หลังจากนั้นนาคเข้าไปหากรรมวาจาเพื่อรับศีลเป็นสามเณร แล้วรับบาตรจากพ่อแม่
เข้าไปหาอุปัชฌาย์เพื่อ **ขอนิสัย**ต่อไป สำหรับการขอนิสัยนี้หมายถึงการที่พระสงฆ์ผู้เป็นอุปัชฌาย์ได้สั่ง
สอนแนะนำการปฏิบัติตนในระหว่างที่พระบวชใหม่บวชอยู่ ที่วัดซึ่งมีความแตกต่างจากวิถีชีวิตในสมัยที่
เป็นฆราวาสเพื่อให้พระบวชใหม่ทราบว่าจะไรบ้างที่ควรปฏิบัติ ไรบ้างที่ไม่ควร ต่อจากนั้นนาคต้องไป
ยืนอยู่ด้านหน้าโบสถ์ตรงข้ามกับพระพุทธรูปบนเสื่อที่ปูไว้ในท่าประนมมือเพื่อให้พระกรรมวาจาหรือพระ
คู่สวดออกไปถาม เมื่อพระคู่สวดออกไปถามตามพระวินัยเรียบร้อยแล้ว เรียกว่า สวดญัตติอุปสมบท



¹⁰ การโปรยเงินที่ห่อด้วยพลาสติก กระดาษแก้วเป็นการทำบุญของเจ้านาค

จากนั้นญาติๆ ก็ถวายเครื่องสักการะที่เตรียมไป ถ้าฉลองก็ประเคนบายศรี ข้าวตอก ดอกไม้ เป็นอันเสร็จพิธี

ระหว่างการทำพิธีกรรมนี้มีความเชื่อว่า ขณะที่พระทำพิธีอุปสมบทนาคในโบสถ์ จะแนะนำให้นางที่มีครรภ์ออกไปจากสถานที่ทำพิธี เพราะมีความเชื่อว่าถ้าหญิงมีครรภ์เข้าไปอยู่ในพิธีช่วงเวลาพระสวดมนต์จะคลอดไม่ออก ขณะที่ปู้ย่าตายายและบรรพบุรุษมีความเชื่อว่าลูกชายเมื่อเติบโตแล้วได้บวชเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ยิ่งใหญ่กว่าการตอบแทนแบบใดๆ พ่อแม่จะไม่ตกรอกเพราะได้พุงหรือจับชายผ้าเหลืองของลูกชายได้บุญกุศลไป 30 กัลป์ ถ้าผู้ชายคนไหนไม่ได้บวชถือว่าเป็น คนดิบ

การฉลองพระบวชใหม่ อาจจะจัดหลังเสร็จพิธีในโบสถ์หรือวันบวช หรือฉลองในวันรุ่งขึ้นของที่ต้องเตรียม มีดังนี้ ข้าวต้มแดงต้มขาว(ขนมโค) ข้าวเหนียว หรือข้าวปากหม้อ กล้วย อ้อย ขนมถั่ว งา ข้าวตอก ดอกไม้ บายศรี เทียน 1 เล่ม ปักยอดกรวย การฉลองพระบวชใหม่นี้ อาจไปทำที่วัดหรือนิมนต์พระมาทำพิธีที่บ้านก็ได้

1.3 ประเพณียกขันหมากปฐุม

ประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีเฉพาะถิ่นการะเกด สมัยก่อนนอกจากวัดจะได้เงินจากศรัทธาของชาวบ้านในการทอดผ้าป่าหรือทอดกฐิน ยังมีวิธีการหาเงินเข้าวัดอีกอย่างหนึ่งคือ การยกขันหมากปฐุม ทำกันประมาณเดือน 6 หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว

จากการสัมภาษณ์ท่านดำเกิง พระวัดท่าลิพง บอกว่า การยกขันหมากปฐุม เป็นวิธีการหาเงินเข้าวัด โดยมีกุศโลบายว่า บ่าวสาวจะแต่งงานกับเจ้าบ่าวแต่มีเงินไม่พอดึงขอให้ชาวบ้านช่วยจะได้สมหวัง โดยทางวัดจัดประชุมปรึกษากรรณการวัดร่วมกับชาวบ้าน ขอความช่วยเหลือจากหมู่บ้านและวัดใกล้เคียงภายในเขตตำบลหรือนอกเขต โดยทางวัดจะจัดเจ้าสาวไว้ให้ และให้หมู่บ้านและวัดจัดหาเจ้าบ่าว(มักใช้ผู้หญิงแสดงเป็นเจ้าบ่าว) เพื่อมาสู่ขอเจ้าสาวของวัด เจ้าบ่าวของแต่ละวัดหรือแต่ละหมู่บ้านต้องหาเงินเพื่อมาขอเจ้าสาว ถ้าเงินที่นำมาไม่พอก็ต้องไปหาเงินมาจนพอที่จะสามารถแต่งกับเจ้าสาวได้ เจ้าบ่าว(ผู้หญิงแต่งกายเป็นเจ้าบ่าว) จะออกเดินไปตามบ้านทุกบ้านเพื่อให้อยู่ช่วย ชาวบ้านก็จะให้เงินแก่เจ้าบ่าวทุกบ้านเพราะทราบดีว่าเงินนั้นเป็นเงินทำบุญให้วัด ถ้าวันแรกไปไม่ครบทุกบ้าน รุ่งขึ้นก็จะไปอีก เมื่อได้เงินมากพอก็จะนำเงินกลับมาให้แก่วัดต่อไป ทางวัดจะทำพิธีแต่งงานให้

ทางวัดท่าลิพงของชุมชนเราก็เคยจัดให้มีการยกขันหมากปฐุม ตอนที่ผู้เขียน(นางจรี พรหมเพ็ญ และนางสมหมาย ดีเป็นแก้ว) เป็นนักเรียนอายุประมาณ 15-16 เรียนที่โรงเรียนเชียรใหญ่สงเคราะห์¹¹ ยังเคยเห็นผู้หญิงแต่งเป็นบ่าวสาวมีหลายคู่ เดินตามหน้าบ้านดูแปลกตา ยังสงสัยว่าเขาทำอะไร พอบ่าวสาวไปหยุดยืนหน้าบ้านใคร ชาวบ้านก็จะร่วมให้ความช่วยเหลือตามกำลังเงิน

¹¹ โรงเรียนเอกชน ตั้งอยู่ริมถนนสาย นคร - สงขลา เนื่องจากถนนเข้าศาลหลวงต้นไทรปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว

ปัจจุบันชุมชนของเราไม่มีการยกขันหมากปฐมนิเทศให้เห็นแล้ว ประเพณีนี้น่าจะฟื้นฟูขึ้นมา อีกอย่างน้อยๆ เด็กๆ รุ่นหลัง เช่น ลูก หลาน เหลนของชุมชนเรา จะได้รู้ถึงประเพณีดั้งเดิม และเป็นการอนุรักษ์ไว้ต่อไป

1.4 การทำบุญในวัน 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ

ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัด แต่ละคนจะจัดเป็นสำรับ คือ จัดของต่างๆ ใส่ถ้วยมีฝาปิด จัดใส่ถาด มีผ้าผืนสีเหลืองมัดรอบถาดสี่มุมชนกันทูน¹² ไปวัด คนส่วนใหญ่จะทูนวางมือคือไม่เอามือจับถาด

2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด-แก่-เจ็บ-ตายหรือวัฏสงสาร

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ในสมัยก่อนชุมชนแถบบริเวณวัดท่าลิพงและบริเวณใกล้เคียง ยังมีประเพณีการเกิดหรือการคลอดบุตรแบบดั้งเดิมตามที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งนิยมเกิดกับ “หมอดำแย”¹³ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดก็มีหลายขั้นตอนซึ่งเยาวชนสมัยนี้น้อยคนนักที่จะรู้ในเรื่องนี้ จึงขอเล่าถึงขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การตั้งท้อง การฝากท้อง การทำคลอด การอยู่ไฟ การดูแลทารกแรกเกิด การขึ้นเปล อาหารและการดูแลตนเองของแม่ลูกอ่อน ฯลฯ ตามลำดับ ดังนี้

การตั้งท้อง ผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นวัยเจริญพันธุ์ เมื่อแต่งงานอยู่กินกันใช้ชีวิตแบบคู่ผัวตัวเมียไปได้สักระยะหนึ่ง ถ้าไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีปัญหาผิดปกติฝ่ายหญิงก็จะตั้งท้อง สมัยที่ยังไม่มีอนามัยหรือโรงพยาบาลจะสังเกตจากการขาดประจำเดือนหรือที่เรียกว่า “เลือดขาด” แล้วรอจนเห็นท้องป่องนูนขึ้นมาอย่างชัดเจน ผู้หญิงเมื่อรู้ว่าเริ่มตั้งท้องแล้วก็จะระมัดระวังตนเอง คอยประคับประคองดูแลรักษาลูกในท้องของตนเป็นอย่างดี ฝ่ายผู้เป็นพ่อก็เฝ้าคอยดูแลเอาใจใส่ในวันที่ลูกน้อยจะเกิดมาสัมผัสโลก ต้องคอยลุ้นอยู่ตลอดเวลาว่าจะได้ลูกเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย

การฝากท้อง เมื่อตั้งท้องได้ 7 เดือน จะต้องไปฝากท้องกับหมอดำแย วันไปฝากท้องจะต้องนำของ**ตั้งราด** ประกอบด้วย หมาก 3 คำพร้อมพลู 3 ดอกพร้อมเทียน 1 เล่ม เงิน 3 บาท มะพร้าว 1 ลูก ข้าวสาร 1 ป้อย¹⁴ ด้ายขาวดิบ 1 ริ้ว เมื่อนำคนท้องไปฝากกับหมอดำแยแล้ว หมอดำแยตั้งราดทั้งหมด หมอดำแยจะให้ต๋อยมะพร้าว ถ้ามะพร้าวแตกร่วงหล่นง่าย แสดงว่าจะคลอดง่าย แล้วให้หยิบเอาไปหนึ่งซีก จะหยิบซีกไหนก็ได้ วันเดียวกันนี้หมอดำแยจะเหยียบให้ตามวิธีการของหมอดำแย มีการเหยียบและแปรท้องให้ โดยสังเกตว่าเด็กหันหัวไปทางไหนก็จะแปรท้องเพื่อให้เด็กหันหัวปกติ

¹² การทูน คือ การนำเอาสิ่งของไปเทินตั้งไว้บนศีรษะ

¹³ หมอดำแย คือ คนที่มีความรู้มีความสามารถช่วยทำคลอดให้คนคลอดได้

¹⁴ ป้อย คือ ภาชนะตวงข้าวสารรอกหม้อ นิยมทำกับกะลามะพร้าว ชูตให้เกลี้ยงขัดให้เรียบเงา

การทำคลอด(เกิด) ของหมอต้าแย เมื่อครบกำหนดจะเกิด ผู้เป็นแม่จะมีอาการหนักท้องน้อย เริ่มเจ็บๆหายๆ เรียกว่า “เจ็บหมุยๆ” ท้องน้อยมีอาการเจ็บหน่วงๆหนักๆ เจ็บเหมือนจะปัสสาวะ อุจจาระแต่ไม่ใช่ เมื่อเริ่มมีอาการอย่างนี้จะต้องรีบไปตามหมอต้าแย หมอต้าแยจะคลำท้องดูว่าเด็กจะคลอดแล้วหรือไม่ ถ้าถึงเวลาเกิดแล้วหมอต้าแยจะช่วยจนกว่าเด็กจะคลอดออกมา แต่ก็มีไม่น้อยเหมือนกันที่มีปัญหาแม่คลอดลูกออกมาไม่ได้ สุดหนทางที่หมอต้าแยจะช่วยได้จนต้องตายทั้งแม่และลูก เรียกว่า “ตายทั้งกลม” ส่วนผู้ที่คลอดปกตินั้น เมื่อเด็กเกิดออกมาแล้วจะให้คนไปต้มน้ำร้อนเพื่ออาบให้แม่และเด็ก

การดูแลทารกแรกเกิด เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว หมอต้าแยจะล้างปากเด็กเพื่อเอาสิ่งที่อยู่ในปากเด็กออกมา แล้วตัดสายสะดือเด็ก การตัดสายสะดือจะใช้เรียวไม้ไผ่ที่ผ่าบางๆ เพื่อป้องกันบาดทะยัก วิธีการตัดสายสะดือต้องผูกสะดือด้วยด้ายขาว 3 ครั้ง แล้วตัดสะดือด้วยเรียวไม้ไผ่ จุ่มขี้เถ้ากลางไฟที่สะดือเด็ก อาบน้ำให้เด็กด้วยน้ำอุ่นพร้อมกับแม่ เรียกว่า “อาบสุ่ม” แล้วให้หาตะไคร้มาตัดท่อน ตีปลายให้นิ่มๆ จุ่มน้ำผึ้งรวง แล้วเอามาแตะที่ในปากเด็กเพื่อให้เด็กดูดน้ำผึ้ง เพื่อช่วยป้องกันชางและล้างคอเด็กให้สะอาด เอาขมิ้นมาถูกับกันเียน¹⁵ เพื่อทาฝ่ามือฝ่าเท้าของเด็ก ป้องกันเด็กเป็นยาด¹⁶ เมื่อเด็กเกิดออกมาแล้ว พ่อจะรีบไปตัดหนามยับเยียวมาใส่ไว้ใต้ถุนบ้านที่แม่เด็กนอน โดยว่าคาถา “ตัดสะ”¹⁷ เพื่อป้องกันผีกระผาดูเลียดเด็ก เอาสากตำข้าวมาขวางประตูไว้บนบ้าน แล้วเอากะสอบมาปูขวางไว้อีกทีเพื่อป้องกันผีกระขึ้นมานบนบ้าน

การดูแลแม่ลูกอ่อน

ก้อนเส้า : การอยู่ไฟหลังคลอด เมื่อแม่คลอดลูกแล้วหมอต้าแยจะอาบน้ำอุ่นให้ เรียกว่า “อาบสุ่ม” แล้วให้ “หมกก้อนเส้า”¹⁸ นำมาห่อผ้าประคบที่ท้องของแม่เพื่อช่วยให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น การใส่ก้อนเส้าต้องใส่สามวันสามคืน นอนบนบ้านก่อไฟสุ่มไว้ใต้ถุนบ้านหรือใต้เตียงนอนหรือนอนบนแคร่ ก่อไฟไว้ใต้แคร่ที่นอน การอยู่ไฟแม่ต้องอาบน้ำอุ่น 2-3 วัน เข้า-เที่ยง-เย็น โดยเริ่มจากครั้งละ 15 หมา¹⁹ แล้วเพิ่มขึ้นครั้งละ 5 หมา จนครบ 3 วัน หลังจากนั้นอาบวันละ 2 เวลา เป็นเวลาหนึ่งเดือน



ก้อนเส้า : อุปกรณ์อยู่ไฟ

¹⁵ เนียง คือ ภาชนะใส่น้ำที่ทำด้วยดินเผา

¹⁶ ยาด คือ อาการไม่สบายของเด็กแรกเกิด ในสมัยก่อน

¹⁷ ตัดสะ หมายถึง

¹⁸ หมกก้อนเส้า คือ การเอาก้อนหินขนาดโตพอสมควร นำมาเผาไฟ

¹⁹ หมา คือ ภาชนะสำหรับตักน้ำดื่มหรือจาก

กล้วยน้ำว้า พริกไทยและอาหารสร้อน : เมนูแม่ลูกอ่อน แม่ลูกอ่อนจะกินน้ำอุ่น กินอาหารพวกปลาช่อนแห้งปิ้ง กินกับพริกไทยดำป่น ประมาณ 1 เดือน ถ้าจะกินแกงก็ต้องเป็นแกงคั่วพริก ปลาที่ห้ามกิน คือ ปลาช่อนไซ ปลาชะโด ปลาดุก ปลาไหล ปลากระเบน ปลาช้ำขาว ปลาช่อ และห้ามกินดีปลีสด(พริกขี้หนูสด) ขนุน จำปา มะเขือเทศ มะเขือพวง ห้ามกินเห็ด 3 เดือน ห้ามกินหอย 7 เดือน ผลไม้ที่กินได้ คือ กล้วยน้ำว้าสุกเอามาอย่างเผาไฟก่อน มะละกอกินได้ ทั้งสุกและดิบ หัวปลีช่วยให้นมมีน้ำนมมากขึ้น ผักบุ้งแดงกินได้ แต่ผักบุ้งขาวกินไม่ได้



กล้วยน้ำว้า : เมนูแม่ลูกอ่อน

นวดข้าว 3 เลียง : ภายภาพบำบัดฉบับแม่ลูกอ่อน หลังจากแม่อยู่ไฟได้ 3 วันแล้วและเริ่มอาบน้ำเย็นได้แล้ว ให้นวดข้าวครั้งละ 3 เลียง เพื่อให้เอ็นร่วง เอาข้าวไปตาก แล้วย่นมาตำ เป็นการบริหารร่างกาย ทำให้มีน้ำนมไหลร่วงดีขึ้น ห้ามยกของหนัก ป้องกัน “ ดากล่อ ” หรือ อาการที่มดลูกหลุดโผล่ออกมานอกช่องคลอดเพราะมดลูกยังไม่เข้าอุ้ง

การขึ้นเปล เมื่อจะกระทำเมื่อเด็กเกิดได้ 3 วัน

การนำเด็กลงจากเรือน ทำวันเดียวกับวันขึ้นเปล หมอตำแยจะเอาเด็กไปตามบ้าน 3 หลัง และพูดคำว่า “พุทธังรักษา ธรรมังรักษา สังฆังรักษา” แต่ละบ้านจะให้ของขวัญ เช่น ขมิ้น เงิน 3 บาทเป็นสัญลักษณ์ว่าให้เงินทองแก่เด็ก เมื่อนำเด็กลงเรือนครบ 3 หลังก็นำเด็กกลับบ้านได้

2.2 ประเพณีแต่งงาน

การอยู่กินฉันท์สามีภรรยาของคนสมัยก่อนในชุมชนการะเกด มีส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่คล้ายกัน ส่วนที่แตกต่างในประเด็นปลีกย่อยเล็กน้อยก็มีบ้าง โดยได้รับฟังจากการสัมภาษณ์กลุ่มจากคนเฒ่าคนแก่หรือคนที่มีประสบการณ์ ประกอบด้วย นายวัน ทองเกตุ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 6 นายสมพิศ ทองเกตุ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 อายุ 54 ปี อยู่บ้านเลขที่ 247 หมู่ที่ 6 นายชวน ปรานสุข อายุ 71 ปี นางยี่ บวรณสาร อายุ 79 ปี นายจิว บวรณสาร อายุ 83 ปี สามีภรรยา อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 5 นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 8 นางคล้อย สังข์ด้วงยา อายุ 94 ปี บ้านเลขที่ 102 หมู่ที่ 8 นางประภา วันดาว อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 8 นางจวน ศรีสมโภชน์ อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 9 ทีมวิจัยได้สัมภาษณ์ท่านเหล่านี้เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2549 ได้ทราบถึงประเพณีการแต่งงานของชุมชนการะเกด มีดังนี้

ในยุคก่อนหญิง-ชายจะได้พบเจอกันในวัด ในการที่จะอยู่ร่วมกันแบบสามี-ภรณยานั้นอาจจะแบ่งวิธีการของการแต่งงาน เป็น 2 แบบ คือ การแต่งงานแบบวิวาห์เหาะและการแต่งงานตามประเพณี

สำหรับการแต่งงานแบบวิวาห์เหาะ แบ่งเป็นกรณี ดังนี้

- 1) บางคู่หนีตามกันไปเพราะพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เต็มใจรับเป็นเขยหรือสะใภ้
 - 2) ถ้าชายมาสู่ขอหญิงที่มีคนรักอยู่ก่อนแล้ว หญิงนั้นไม่เต็มใจที่แต่งงานด้วย หญิงก็จะหนีตามชายคนรักไป เรียกว่า "ตามผัว" ชาวบ้านจะพูดว่าหญิงนั้น "พาเหนียววิ่ง"²⁰ ทั้งคู่จะหลบหนีไปให้ไกล เพราะกลัวว่าพ่อแม่ฝ่ายหญิงอาจมาตามตัวลูกสาวกลับหรือส่งคนมาทำร้าย เมื่อฝ่ายชายมาขอขมา ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ก็อยู่กินกันไป ถ้าตกลงกันไม่ได้สองครอบครัวนี้ก็โกรธเคืองกันตลอดไป มีบางรายที่ได้รับการให้อภัยจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงเมื่อมีหลานตัวเล็กๆ น่ารักน่าชัง มีบ้างที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ยอมให้อภัยถึงขั้นตัดแม่ตัดลูก เพราะทำให้เสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล พ่อแม่ญาติพี่น้องได้รับความอับอาย ถ้าใครรู้จะพากันซุบซิบนินทากันทั้งหมู่บ้าน
 - 3) หญิงบางคนหลงรักชายข้างเดียว หญิงก็จะหนีพ่อแม่ตามชายไปอยู่ด้วย ก็เรียกว่า "ตามผัว" เช่นเดียวกัน วิธีนี้ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงเรียกร้องให้ฝ่ายชายรับผิดชอบ ฝ่ายชายอาจจะมาแต่งงานให้ตามประเพณีแต่แต่งงานแล้วไม่อยู่ด้วย เรียก "แต่งส่ง"
 - 4) การแต่งงานแบบ "ลากหญิง" คือ ชายรักหญิง แต่หญิงไม่รักตอบก็ดูไป แล้วพาหญิงไปอยู่ที่ครอบครัวฝ่ายหญิงไม่สามารถตามพบ ถ้าพบอาจถูกทำร้ายหรือถูกฆ่า คู่นี้อาจจะอยู่ด้วยกันได้โดยที่ฝ่ายชายให้พ่อแม่มาขอขมาหรือถ้าอยู่ด้วยกันไม่มีความสุขก็ต้องมีอันเลิกร้างกันไป วิธีดังกล่าวทั้งหมดไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมเพราะถือว่าขัดประเพณีอันดีงามจะถูกคำครหาติฉินนินทา ครอบครัวได้รับความอับอาย
- สำหรับการแต่งงานตามประเพณีหรือที่เรียกในท้องถิ่นว่า "ไหว้เมีย" หรือ "กินเหนียว" นั้น²¹ หญิงชายที่แต่งงานกันถูกต้องตามประเพณีมักเกิดจากความเห็นชอบของผู้ใหญ่ บางคู่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่แต่งงานกันเพราะผู้ใหญ่จัดหาให้หรือในปัจจุบันเรียกการ "คลุมถุงชน" นั่นเอง ครอบครัวที่มีลูกชายหลังจากที่ลูกได้บวชเรียนแล้ว พ่อแม่จะพยายามหาเมียให้ลูกบ่าว²² ถ้าพ่อแม่เห็นว่าสาว ๆ ภายในหมู่บ้านไม่เหมาะสมก็จะฝากให้ญาติมิตรหรือคนที่เคารพนับถือช่วยแนะนำหญิงสาวหมู่บ้านอื่นให้
- ลักษณะของหญิงสาวที่ตีความเหมาะสมที่จะเป็นสะใภ้ ในสมัยก่อน ต้องการงานดี นิสัยดี มีลักษณะแม่บ้านแม่เรือน จนหรือรวยไม่สำคัญ วิธีที่จะหาผู้หญิงดีมาเป็นลูกสะใภ้ นั้น นอกจากให้คนที่นับถือช่วยหาจากหมู่บ้านอื่นแล้ว มีวิธีการดูลักษณะหลายวิธี แต่วิธีที่เด่น คือ ฟังเสียงตำเครื่องแกง ถ้าเสียงดังมากไม่ดีเป็นคนหยาบ ถ้าเสียงเบาเป็นคนดีเรียบร้อย

²⁰ พาเหนียววิ่ง หรือ พาข้าวเหนียววิ่งหนี เพราะปกติเวลาแต่งงานเจ้าภาพจะต้องเตรียมทำขนมข้าวเหนียวไว้เลี้ยงญาติที่มาร่วมงาน ข้างเหนียวถือว่าเป็นขนมสิริมงคล ฝ่ายหญิงเป็นคนเตรียมขนมชนิดนี้ เชื่อว่าให้คู่แต่งงานรักกันเหนียวแน่น

²¹ ศัพท์ท้องถิ่นฝ่ายชาย เรียกว่า "ไหว้เมีย" ศัพท์ท้องถิ่นฝ่ายหญิง เรียกว่า "กินเหนียว"

²² ศัพท์ท้องถิ่นใต้เรียกลูกชาย คล้ายกับภาคอีสานเรียกลูกชายว่า บักहां หรือ เรียกลูกสาวว่า อีหล่า

ลักษณะของชายที่เหมาะสมเป็นลูกเขย คือ การงานดี ยิ่งถ้าเป็นนักเลง มีเพื่อนมาก รู้คน ลักขโมย เป็น ขอลูกสาวบ้านไหน พ่อแม่ฝ่ายหญิงเต็มใจให้ เนื่องจากหากได้ลูกเขยที่นักเลงเป็นโจรจะไม่มีใครกล้ามาขโมยทรัพย์สิน คนทั่วไปจะยำเกรง เป็นที่พึ่งของพ่อตาแม่ยายและญาติๆ ได้ ขณะที่ผู้ชายที่เรียบร้อยไม่เที่ยวเตร่ ไม่คบเพื่อน ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ (บุหรี) ไม่นักเลงมักจะพาลูกสาวเขาไม่รอด พ่อตาแม่ยายพึ่งพาอะไรไม่ได้ อึ่งคำว่าลักขโมยเป็นนี้ไม่ได้มีความหมายแบบลักขโมยที่เข้าใจแบบคนในยุคปัจจุบัน คนที่ลักขโมยในยุคนั้นมักจะเป็นคนใจกว้างรู้ผิดรู้ถูก มีวิชาความรู้ ไม่ใช่คิดแต่เอา “แบ่ง” และใช้กำลังเบียดเบียนแบบความหมายของนักเลงทั่วไปในสมัยนี้

เมื่อหาหญิงสาวที่ถูกใจได้แล้ว จะให้ลูกชายไปดูตัวนางสาว(หญิง) การดูตัวนี้ส่วนใหญ่ต้องดูช่วงเทศกาล หรือในงานมหรสพ เช่น การแสดง หนังตะลุง มโนราห์ งานวัด สมัยก่อนแสดงตอนกลางวัน สาวๆ มีโอกาสมาเที่ยว มีวิธีจีบสาวของฝ่ายชายอย่างหนึ่งคือ ไปอยู่ที่ใต้ถุนบ้านของหญิง ใช้ไม้แห้วขึ้น ไป บริเวณที่ผู้หญิงอยู่(แยงหญิง) ถ้าผู้หญิงเห็นและพอใจฝ่ายชายก็จะทำเป็นออกมาดู ถ้าไม่พอใจจะพูดจาเสียดสีหรือพูดจาตำหนิหรือแหย่ไม่กลับลงมา

ฝ่ายชายเมื่อพอใจฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปถามฝ่ายหญิงว่าจะตกลงหรือไม่ ฝ่ายหญิงจะขอเวลาปรึกษาลูกสาวและญาติๆ ประมาณ 3 วัน แล้วมาฟังข่าว ถ้าตกลงจะนัดวันแยบ คือ การสู่ขอและตกลงกันว่าจะคิดสินสอดเป็นเงินทองเท่าไร จะหมั้นก่อนหรือจะหมั้นพร้อมแต่ง และข้อตกลงอื่นๆ ขึ้นมาแยกแยบ ใช้แม่ขัน(ขันขนาดใหญ่) ใส่ของ เช่น หมาก พลุ จำนวนคือ เช่น 3,5 หรือ 7 ห่อผ้าสะพายไปบ้านเจ้าสาว วันแยบต้องเป็นวันดี เดือนดี มักเป็นช่วงขึ้นแรมจะดีมาก

วันที่ดีที่ตรงกับงานมงคล คือ วัน พุธหัสบดีและศุกร์

เดือนดีมีเดือนสี่ เดือนหก เดือนเก้า เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง และเดือนยี่ ข้างขึ้น ใช้คู่ ข้างแรม ใช้คู่(ไม่ค่อยนิยมใช้ข้างแรม)

ถ้าฝ่ายชายรับข้อเสนอของฝ่ายหญิงและมีความพร้อมก็จะนัดวันแต่งเลย ฝ่ายชายอาจจะขอเวลาปรึกษาคครอบครัวและญาติๆ ก่อน ค่อยมาส่งข่าว เงินตกหรือเงินสินสอดสมัยนั้นประมาณ 30 บาท 50 บาท 300 บาท บางหมู่บ้านมีฐานะหน่อยประมาณ 1,500 บาท 2,000 บาท 3,000 บาท ไม่เกิน 10,000 บาท เมื่อตกลงกันบางรายผู้ใหญ่จะเอาชื่อ-วัน-เดือน-ปีเกิดของทั้งสองคนไปบูน หรือดูนาศ สมพงษ์ว่าดวงทั้งคู่สมพงศ์กันหรือไม่ ถ้าบูนแล้วไม่ดีก็เลิกกันไป ช่วงที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะแต่งงานหรือมีพิธีหมั้นแล้ว พ่อแม่ฝ่ายหญิงยังไม่อนุญาตให้ฝ่ายชายไปมาหาสู่ แต่จะมีบางครอบครัว ที่ให้ฝ่ายชายไปทำงานที่บ้านฝ่ายหญิงเรียกว่าทำงานอาสา เพื่อดูความขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ส่วนระยะเวลาจากวันที่ขอจนถึงวันที่จะแต่งงานต้องไม่เกิน 1 ปี

พอรู้วันแต่งงานจะมีการดูฤกษ์ยามของการยกขันหมากจากยามปาไลมา(เหมือนยามอุบากอง) ว่าเวลาใดดีเวลาใดไม่ดี วันที่นิยมแต่งงานคือวันพุธหัสบดีและวันศุกร์ ส่วนวันจันทร์ไม่นิยมเพราะถือว่าวันจันทร์เป็นวันนอน ถ้าแต่งไปฝ่ายชายจะตาย แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้จะมีการแก้เคล็ดคือก่อนยก

ชั้นหมากไปแต่ง ให้เจ้าบ่าวนอนเสียก่อนแล้วค่อยยกชั้นหมาก คืบก่อนวันแต่งงานจะไม่ให้ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายออกนอกบ้านเพราะโบราณว่าเนื้อหอม งูเงี้ยว สัตว์ต่างๆ ได้กลิ่น อาจจะเข้ามาทำร้ายหรือจะมีอันตราย พอถึงวันแต่ง ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียม สิ่งของที่นำไปให้แก่ฝ่ายหญิง เช่น หมาก พลุ เงิน ทอง ขนม ผลไม้ ตามที่ตกลงกันได้ แต่ที่ขาดไม่ได้ คือ กล้วย 3 หวี อ้อย 3 หรือ 5 หรือ 7 ท่อน มะพร้าวอ่อน 3 ลูก ส้มโอ 3 ลูก และไก่วัดด้าม 1 ตัว(ไก่ตัวผู้ทั้งตัว ไม่ต้องตัดหัว) ชั้นหมากสำคัญที่ต้องยกไปในวันแต่ง มี**ชั้นหมากหัว คอ คาง** ชั้นหมากที่จัดเสร็จแล้วเมื่อวางไว้ที่ใด ห้ามเคลื่อนที่จนกว่าจะถึงเวลาฤกษ์ ดียกชั้นหมาก ครั้นถึงเวลาจะให้เจ้าบ่าว เป็นผู้ยกชั้นหมากให้ผู้หลักผู้ใหญ่ที่มาช่วยถือชั้นหมาก โดยจะยกชั้นหมากหัวก่อน ผู้ที่จะถือชั้นหมากหัวมักเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่สังคมยอมรับ ครอบครัวยู่กันมีความสุข ฐานะมั่นคงมีเงินทอง ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ลูกหลานเป็นคนดี ห้ามมิให้แม่หม้ายถือ ถัดจากชั้นหมากหัวเป็นชั้นหมากคอและชั้นหมากคาง ตามด้วยสิ่งของอื่นๆ เจ้าบ่าวจะมีเพื่อนบ่าวหนึ่งคนหรือสองคน ถือ พานใส่หมากพลุ

เมื่อถึงฤกษ์ยกชั้นหมากออกจากบ้าน หน้าขบวนชั้นหมากจะมีคนแกะถือเขียนหมากเดินนำ ยิ่งป็นให้สัญญาณ ส่วนบ้านเจ้าสาวจะกางร่มไว้ที่หน้าบ้าน มีภาชนะใส่น้ำ(สมัยก่อนถนนหนทางเป็นดินโคลน) เจ้าบ่าวที่เกิดความกลัวไม่มั่นใจประหม่า ช่วงที่แต่งตัวจะมีหมอมมาทำพิธีลงยันต์เสื้อผ้า เอาหมากจุกพก(ใส่ที่ชายพก) 3 คำเพื่อเจ้าบ่าวจะมีกำลังใจดีขึ้น

การแต่งตัวของบ่าว-สาวสมัยอดีตนั้น ทั้งบ่าวและสาว นุ่งผ้าจุกกระเบน ที่เป็นผ้าทอมือที่ทำกันเองในครอบครัว เจ้าสาวจะมีผ้าสไบเป็นผ้าแพร 2 แถบคาดเฉียง ก่อนขบวนใกล้ถึงบ้านเจ้าสาว จะมีเพื่อน หรือญาติ ฝ่ายเจ้าสาว มากันหลักประตู เจ้าบ่าวจะไปบ้านเจ้าสาวได้ต้องให้ค่าผ่านประตู เมื่อได้รับค่าผ่านประตูก็จะปล่อยให้เจ้าบ่าว ผ่านไปบ้านเจ้าสาวได้ เมื่อขบวนชั้นหมากถึงประตูบ้านเจ้าสาวมีคนล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เมื่อคนแก่คนเฒ่ามาจูงมือเจ้าบ่าวขึ้นเงิน(เรือน) เจ้าบ่าวนั่งรออยู่ด้านนอกก่อนสำหรับเงินทองสินสอดต่างๆ ที่เจ้าบาวนำมานั้น จะมีผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว**มาตรวจของเสียหาย** คือ การตรวจว่าสินสอด เช่น เงิน ทอง ที่นำมาเป็นสินสอดครบตามที่ตกลงกันหรือไม่ จะมีคนแก่ซึ่งเป็นญาติของฝ่ายเจ้าสาวมารอรับชั้นหมากนำเข้าไปในห้อง ซึ่งมีเจ้าสาวอยู่ ญาติๆ จะจัดแบ่งสิ่งของในชั้นหมาก โดยแบ่งให้ฝ่ายเจ้าบาวน้อยกว่าของฝ่ายเจ้าสาว ส่วนชั้นหมากหัวเก็บไว้ 3 คืบ แล้วให้คนแก่คนเฒ่าทำพิธีแก่ บางคนนำชั้นหมากหัวไปแก้ที่วัด ส่วนไก่วัดด้ามจะใช้เช่นตายาย เสร็จแล้วผ่าซีก ซีกที่มีหัวไก่คืบจะส่งกลับให้ฝ่ายเจ้าบ่าว

ส่วนเจ้าบ่าวจะมีคนเฒ่าคนแก่นำไหว้พระ สมัยนั้นไม่นิยมนิมนต์พระในงานแต่งงาน แต่จะมีคนเฒ่าคนแก่ทำหน้าที่แทน มีการให้ชยันโต มีคนแก่ๆ ของทั้งสองฝ่ายนั่งขนานเจ้าบ่าวคนละฝ่าย เจ้าบ่าวกราบหมอน โดยที่บนหมอนจะกองหมาก 9 คำ วางเป็น 3 กอง กองละ 3 คำ ให้เจ้าบ่าวใช้มือขวาปิดกองทางซ้ายมือลงบนพื้น (หมากกองทางซ้ายเป็นของฝ่ายเจ้าบ่าว) มือซ้ายกวาดกองทางขวา(กองทางขวาเป็นของฝ่ายเจ้าสาว) แล้วใช้มือทั้งสองกวาดกองตรงกลาง(ของตัวเอง) ข้ามเหนือหัวเจ้าบ่าวไป

ทางด้านหลังญาติๆ ก็จะเก็บกัน ต่อจากนั้นคนแก่ฝ่ายเจ้าสาวจะพาเจ้าสาวออกจากห้องมาให้เจ้าบ่าว บางทีให้เจ้าบ่าวไปจูงเจ้าสาวออกมาจากห้อง บ่าวสาวมานั่งคู่กัน กราบพระ คนแก่คนเฒ่าใช้ผ้าไหว้ (ส่วนมากสีขาว) คลุมบ่าวสาว มีความหมายว่าขณะนี้คนทั้งสองเหมือนคนคนเดียวกันแล้ว พ่อแม่เฒ่าของสองฝ่ายให้ชยันโต(ให้พร) ใช้น้ำมนต์ประพรม จะมีสิ่งของมาให้บ่าวสาวหีบเลี้ยงทายเป็น เช่น รวงข้าว หิน มีด เงิน ทอง เข็ม และด้าย ให้หีบคนละอย่าง เพื่อเลี้ยงท้าวว่าจะอยู่ด้วยกันได้หรือไม่) ตัวอย่างที่อยู่กันได้และไม่ได้ เช่น

- ฝ่ายสาวหีบมีดฝ่ายบ่าวหีบหิน
- ฝ่ายสาวหีบข้าวฝ่ายบ่าวหีบเงิน
- ฝ่ายสาวหีบเงินฝ่ายบ่าวหีบทอง
- ฝ่ายสาวหีบเข็มฝ่ายบ่าวหีบด้าย
- แต่ถ้าหีบได้รวงข้าวกับมีด หมายความว่าอยู่ด้วยกันไม่ได้ เป็นต้น

หลังจากเลี้ยงท้าวแล้ว เจ้าสาวยกอาหารหวานคาว(12 อย่าง) มาเคนให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเปิดฝา เจ้าบ่าวใช้นิ้วมือหีบอาหารแต่ละอย่างโดยเวียนตามเข็มนาฬิกา(เวียนขวา) พอครบ 1 รอบ เอาอาหารใส่ปาก เวียนจนครบ 3 รอบ เจ้าสาวป้อนอาหารให้เจ้าบ่าวด้วย ตอนนี้อย่างๆ ทั้งสองฝ่ายจะหยอกล้อเจ้าบ่าวเจ้าสาวเป็นที่สนุกสนาน ต่อจากนั้น เจ้าบ่าวจะคืนสำหรับแก่เจ้าสาว เจ้าสาวส่งพานที่มีผ้าคลุมใส่ หมา ก พลุ บุหรี่ให้เจ้าบ่าว เมื่อเจ้าบ่าวหีบของในพานแล้ว จะใส่เงินกลับลงในพานเป็นค่าเสื้อผ้าที่เจ้าสาวเตรียมให้เจ้าบ่าว 1 ชุด ถ้าเจ้าสาวไม่พอใจจำนวนเงินก็จะเลื่อนพานกลับไปให้เจ้าบ่าวใส่เพิ่มจนเพียงพอ

หลังจากนั้นก็ให้ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายและเลี้ยงอาหารญาติๆ ขนมหีบที่บ้านเจ้าสาวที่ขาดไม่ได้คือขนมที่ทำจากข้าวเหนียว ขนมถั่ว(กินกับเหนียว) บัด(ข้าวต้มหาง) ขนมคอมพิวเตอร์ ข้าวเหนียวมีความหมายว่าความรักของทั้งสองคนจะเหนียวแน่นเหมือนข้าวเหนียว(จึงเรียกการแต่งงานของผู้หญิงว่ากินเหนียว) มีบางรายที่เจ้าบ่าวพาเจ้าสาวไปเหยียบบ้านของตนในวันแต่งงาน แต่ต้องกลับมาบ้านเจ้าสาวใหม่ในวันนั้น

กลางคืนมีพิธี**เรียงสาดเรียงหมอน** โดยคนแก่คนเฒ่าจะปู “สาดจุด”²³ และวางหมอนของเจ้าบ่าวที่นำมาจากบ้าน เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งบนสาด คนแก่คนเฒ่าจะเอาสาดเวียนรอบทั้งสองคน พร้อมให้ชยันโต(ให้พร) การนอนของบ่าวสาว ผู้หญิงนอนทางซ้ายผู้ชายนอนทางขวา ตรงกลางวางขันน้ำมนต์มีลูกขันเล็กๆ ลอยอยู่จนครบ 3 คืน เจ้าบ่าวต้องอยู่บ้านเจ้าสาว 3 วัน 3 คืน บางคู่ที่เพื่อนๆ ชอบสนุกพอดกกลางคืนก็จะมาแกล้งปล่อยมดแดงให้เข้าไปในห้องของบ่าวสาวบ้างหรือก่อไฟใส่ไข่ไก่ ใส่ดีปลี (พริก) ให้บ่าวสาวฉุนหมั่นไม่ได้หลับนอน

²³ ภาษาท้องถิ่น “สาดจุด” คือ เสื้อที่สานด้วยต้นกระจุต

ระยะ 3 วันนี้จะทำขนมต้ม ขนมขี้มอด ที่ขาดไม่ได้ คือ กลัวยสุกตัดหัวตัดก้น ให้เจ้าสาวพาเจ้าบ่าวไปไหว้ญาติๆ ของตน เป็นการแนะนำให้เจ้าบ่าวรู้จักญาติๆ ฝ่ายญาติจะให้พวกของใช้ในครอบครัว เช่น ชัน หม้อ ถ้วย เงิน และอื่นๆ เพื่อได้นำไปใช้ในครอบครัวใหม่ เมื่อครบ 3 วัน เจ้าบ่าวจะพาเจ้าสาวกลับไปไหว้พ่อแม่ที่บ้านของตน เรียกว่า “พาไปไหว้พ่อแม่ผัว” พ่อแม่เจ้าบ่าวจะรับไหว้เจ้าสาวมีการล้างเท้าให้เจ้าสาว ญาติๆ ให้เจ้าสาวเดิน วางเงิน ทอง รวงข้าว หิน ให้เจ้าสาวหยิบของเสี่ยงทาย

- ถ้าหยิบเงินทองหมายถึงเป็นผู้รู้จักเก็บหอมรอมริบ

- หากเก็บรวงข้าวเป็นแม่บ้านที่ดี

ในวันนี้ต้องเอาขันหมากหามาคืนบ้านเจ้าบ่าวด้วย เจ้าสาวต้องอยู่บ้านเจ้าบ่าว 3 คืน ระยะนี้เจ้าบ่าวจะเอา ต้ม (ข้าวเหนียวห่อด้วยใบกะพ้อ) ใส่หม้อหิ้ว พาเจ้าสาว ไปไหว้ญาติๆ ของตนตามที่ต่างๆ ญาติก็จะให้ของใช้พวกถ้วย ชาม เมื่อครบ 3 วันแล้ว จึงค่อยตกลงกันว่าจะอยู่บ้านของพ่อแม่ฝ่ายใด

ประเพณีดังกล่าวมีในสมัยก่อนๆ สมัยปู่ ย่า ตา ทวด หรือก่อนหน้านั้น มีอยู่อย่างหนึ่งที่ยัง คงถือปฏิบัติตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน คือ บ่าวสาวต้องไม่เป็นเครือญาติกัน ถ้ารู้ว่าเป็นเครือญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะไม่ยินยอมให้แต่งงานกัน

ปัจจุบันประเพณีการแต่งงานของชุมชนวัดท่าลิพง บางอย่างยังคงมีอยู่ บางอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามกระแสของสังคมยุคใหม่ ตามเทคโนโลยี ขั้นตอนใดที่บรรทัดได้ก็บรรทัดตัดตอนให้กระชับ แต่ที่มีเพิ่มขึ้นเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมายคือ การจดทะเบียนสมรส ส่วนที่อยู่กันก่อนแต่งงาน หรือ จดทะเบียนสมรสกันโดยพ่อแม่ไม่รู้เหมือนในเมืองที่เจริญๆ นั้น บ้านเรายังไม่มีให้เห็น ถือว่าเป็นส่วนที่ดีมากๆ ที่ชุมชนของเรายังไม่มีใครทำให้พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ต้องบดสีอับอายเพราะจะถูกเพื่อนบ้านนินทาไม่จบสิ้น คนชุมชนวัดท่าลิพงยังยึดมั่นการ **เข้าตามตรอกออกทางประตู** กันอยู่นอกจากนี้ในชุมชนวัดท่าลิพงยังมีความเชื่อที่คนแก่เฒ่าสอนลูกหลานเกี่ยวกับการปฏิบัติในการครองเรือนหรือการใช้ ชีวิตประจำวัน เช่น

- ผู้หญิงต้องนอนต่ำกว่าผู้ชาย
- ผู้หญิงจะเอาขาวางพาดผู้ชายไม่ได้เป็นการไม่ให้เกียรติไม่เคารพ
- หญิงต้องตื่นก่อนนอนที่หลัง
- อย่าร้องเพลงหรือผิวปากในครัว ผู้หญิงจะมีผัวแก่ ผู้ชายจะมีเมียแก่ เป็นต้น

2.3 ประเพณีการทำศพ

คนเราเกิดมาต้องตายทุกคน บ้างก็ตายแก่ บ้างก็ตายอ่อน(อายุน้อย) สาเหตุในการตายก็แตกต่างกันไป บ้างก็เป็นลมตาย บ้างตกล้ำตาย บ้างถูกแทงตาย บ้างยิงตาย(ตายโหง) เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ญาติฯ ต้องประกอบพิธีทำศพตามประเพณี

จากคำบอกเล่าของนายวัน ทองเกตุ อายุ 77 ปี อยู่บ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 6, นายจิว บวรณสาร, นางยี่ บวรณสาร อายุ 89 ปีและ79 ปีตามลำดับ อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 5 เล่าว่า สมัยก่อนเมื่อมีคนตายในบ้านไม่มียาฉีดศพจึงไม่ไว้ค่างคีนจะต้องรืบนาศพออกจากบ้าน ศพที่ตายเพราะโรคห่าหรือโรคติดต่อจะใช้วิธี**ศพค่าง**(ค่างไว้บนต้นไม้) เป็นการเก็บศพไว้ทำศพแห้ง หากจะทำศพสดแต่กลัวขาดทุนทรัพย์หรือตรงกับฤดูหน้างานตรงกับฤดูทำนาก็จะเก็บศพไว้ทำช่วงที่ว่างงานหรือรอไว้เมื่อมีเงินพอ ในหมู่บ้านมีเรื่องเล่าให้ฟังว่า ศพที่ไปค่างไว้พอเริ่มเน่ามีปลาไหลพันต่อๆ กันเป็นเกลียวขึ้นไปกินศพ ตั้งแต่นั้นมาผู้เล่าบอกว่าไม่กล้ากินปลาไหลอีกเลย ลักษณะของศพจะถูกห่อด้วยเสื้อกระจุต มัดด้วยหวายหรือเชือก บางศพห่อด้วยนาต(ไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่กรงหรือพันด้วยหวายหรือย่านเชือก) หามศพด้วยไม้ไผ่เป็นลำไปค่าง(แขวน)ที่ป่าไผ่ในบริเวณป่าในวัดและไม่มีการสวดเพราะไม่ค่อยมีพระ ไม่มีการทำพิธีใดๆ นานไปศพเน่าเปื่อยเหลือแต่กระดูก ลูกหลานจะไปเก็บมาทำพิธีที่บ้าน

ศพเด็กและศพที่ตายโหงมักจะนิยมฝังที่เปรวหรือสุสาน ส่วนคนที่มีฐานะจะฝังในบริเวณบ้านของตน โดยต้องเลือกวันดีเช่นกัน ไม่ฝังหรือเผาวันพุธ ศุกร์และอาทิตย์ ถ้าไม่รืบนาศพที่จะจัดงานศพก็จะเก็บศพไว้ก่อน จะไม่เผาหรือฝังวันทับทิมเดือน (วันกับเดือนเป็นตัวเลขเดียวกัน เช่น เดือน 1 ขึ้น 1 ค่ำ เป็นต้น) จึงค่อยทำพิธีศพต่อไป ขั้นตอนพิธีศพมี รายละเอียดตามขั้นตอน คือ

เริ่มจากการ**อาบน้ำศพ**ด้วยน้ำธรรมดาและตามด้วยน้ำมะพร้าว หวีผม ทางแบ่ง แต่งตัวให้ศพเปลี่ยนเสื้อผ้าโดยใช้เสื้อผ้าที่คนตายชอบใส่ประจำหรือเสื้อผ้าที่ใหม่ๆ ใส่เหรียญสตางค์ในปาก

ขั้นตอนมา คือ **นำศพบรรจุใส่โลงและบำเพ็ญกุศลศพ** ถ้าตายวันพุธ จะไปใส่โลงวันรุ่งขึ้น เพราะถือตามโบราณว่าตายวันพุธไม่ให้ใส่โลง โลงทำจากไม้ที่มีอยู่ในบ้านตนเอง บ้านญาติหรือเพื่อนบ้านช่วยกันทำ ลักษณะของศพจะใส่หมากพลูดอกไม้ในมือทั้งสองที่พนมมือประสานกันหรือไหว้ไว้ที่หน้าอก มีการทิ่ม(ตำ)ใบชมพู(ใบฝรั่ง) ปนกับขี้เถ้าหรือถ่านรองไว้ในโลงเพื่อช่วยดูดซึมน้ำเลือดน้ำหนองที่เน่าเสียออกจากศพ ห่อศพด้วยสาตจุตให้กลม นำฟาก 7 ซี่ (ไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่ๆ นำมากรอง เรียงกันห่างๆ พันด้วยเชือกหรือเถาวัลย์ ถาย่านต่างๆ ที่พอหาได้ เรียก “กรองฟาก” วิธีการกรองฟากมีเคล็ดลับว่า หางเชือกที่กรองเสร็จแล้ว ถ้ามีหางเชือกเหลืออยู่ ห้ามพันสอดย้อนกลับเชือกกันว่าถ้ากรองเชือกทวน ฝิจะกลับบ้าน วิญญาณจะมาหลอกลอน ทำให้รบกวนคนที่อยู่ข้างหลัง ม้วนทับศพอีกที ใช้สาตห่อพันอีกครั้งเป็น 3 ชั้น บางรายก็มีแค่ 2 ชั้น เอาสาตจุตวางทับซ้อนอีกที นำศพวางลงไป เมื่อปิดฝาโลงแล้วคลุมด้วยผ้า โลงศพวางไว้ที่ชายคาบ้าน จัดอาหารให้คนตายไว้ข้างโลงศพ เวลาไปวางมักเคาะโลงบอกให้มา กินอาหารเชื่อว่าผู้ตายจะได้กิน นิมนต์พระ 4 รูปมาสวดทุกคืน ขณะพระสวดญาติจะเคาะโลงบอกให้

ฟังพระสวด ส่วนใหญ่จะไว้ศพไม่เกิน 3 คืน เพื่อนบ้านจะนำสิ่งของที่ตนมี เช่น ข้าวสาร พริก ผัก ต่างๆ เครื่องแกง และอื่นๆ มาช่วยงาน ผู้ที่มานงานศพจะใส่เสื้อผ้าสีอะไรก็ได้ มีการเลี้ยงอาหารญาติพี่น้องเพื่อนบ้าน เมื่อถึงกำหนดเผาหรือฝัง ลูกๆหลานๆ จะช่วยกันหามไป มีพระนำหน้าศพ 1 รูป เป็นผู้นำทางบางที่เรียกว่าเบิกทางโดยมีพระสงฆ์ 4 รูปเดิน 4 มุมของโลงสวดไปตลอดทางจนถึงที่จะเผาหรือฝัง

ในขั้นตอนการเผาศพ ก่อนถึงวันเผา เจ้าภาพจะจัดเตรียมพื้นวางรองไว้ระหว่างเสาที่ปักไว้ 4 เสาเรียก "สามเส้า" เป็นที่วางและเผาศพ เมื่อหามศพไปถึงเปรวหรือสุสาน มีพิธีพระ(ไม่จำกัดจำนวน) คนที่มาช่วยเผาศพจะนำพื้นจากบ้านไปเอง ศพจะวางบนกองพื้น มีคน 2 คนยืนข้างโลง เอาผ้าคลุมโลงออก เปิดฝาโลง จับสาดที่รองศพอยู่คนละมุม ข้างเดียวกัน แล้วมัด (สะบัด) สาดเพื่อให้ศพพลิกคว่ำ ใช้ก้อน หรือไม้มัดกระดานใต้โลงออก(เพื่อให้เผาได้สะดวก) ส่วนผู้ที่มาช่วยเผาศพจะหาไม้เล็กๆ ไปเสียบกับไม้ซึ่งห่อด้วยตอหมากหรือใบเตย ซึ่งเจ้าภาพตัดเป็นท่อนๆ เตรียมไว้ให้เพื่อนำไปจุดไฟที่เจ้าภาพก่อไว้ (จะไม่ต่อไฟจากคนอื่น) คนเผาคนแรกควรเป็นพระหรือผู้มีอายุใส เมื่อไฟชุมหรือไฟติดลูกโซน) จะมีคนข้างโลงข้างละคน คนหนึ่งม้วนผ้าคลุมโลงแล้วโยนข้ามเปลวไฟที่เผาศพไปให้คนอื่นอีกข้างหนึ่งรับ โยนกลับไปมา 3 เที้ยวอย่าให้ผ้าตกดิน เมื่อครบจึงมัดผ้า ทุกคนจะรอกจนกว่าจะมีการชักไฟ (ไม้พื้น) ออกจึงจะกลับได้ ก่อนเข้าบ้านต้องล้างหน้าล้างมือล้างเท้าให้สะอาดเสียก่อน



เมรุที่เตรียมไว้เผาศพในเมษายน

วันรุ่งขึ้น ญาติๆ ของผู้ตายจะไปดับธาตุตั้งแต่ก่อนกาข้ามหรือเวลาก่อนนกกากออกไปหากินนิมนต์พระมาด้วย 1 รูป ทำพิธีดับธาตุ โดยใช้จอบกวาดกระดูกและขี้เถ้ามากองรวมกัน ราดน้ำให้ไฟที่ยังติดอยู่จนมอดสนิท จัดกระดูกและเถ้าให้มีรูปร่างเหมือนคน ใช้ผ้าขาวคลุม พระทำพิธีชกมหาบังสุกุล ญาติๆ จะเก็บกระดูกหรือสิ่งของผู้ตายที่ไฟไหม้ไม่หมดไปไว้บูชา บางคนพบเหรียญ พื้น กระดุมเสื่อ เชื่อว่าผู้ตายต้องการจะมอบไว้ให้แก่ผู้พบ แต่บางคนก็ไม่พบอะไรเลย

การทำศพในชุมชนวัดท่าลิพงของเราระยะหลังๆ ศพไม่ว่าจะตายมาจากที่ไหน จะนำกลับมาทำที่บ้าน ยังมีความเชื่อว่าถ้าตายโหงไม่เอาโลงวางในตัวบ้านจะวางหน้าบ้าน ส่วนศพที่ตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บหรือตายด้วยความชราจะนิยมทำศพกันที่บ้าน บางคนว่าถ้าเอาศพไปไว้วัด กลางคืนจะเหลือแต่ลูกหลานคนใกล้ชิดไม่กี่คนดูวังเวง ถ้าศพไว้ที่บ้านจะมีคนมาอยู่เป็นเพื่อนมาก เล่นหมากรุกบ้าง ดูโทรทัศน์บ้าง ดูซีดีบ้าง ผู้ชายทั้งแก่ทั้งหนุ่มจับวงคุยกันพร้อมมีเหล้าดื่ม บางงานมีการเล่นการพนัน เจ้างานเก็บเบี้ยทิวหรือค่าต่ง อย่างน้อยก็เป็นทุนสำหรับการจัดงาน คนเหล่านี้ช่วยให้เจ้างานมีเพื่อนเกือบตลอดทั้งคืน เจ้างานอุ่นใจ นักเลงดื่มนักเลงเล่นก็พอใจ

ปัจจุบันนี้ ประเพณีการทำศพเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ทุกวันนี้มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากมาย มีเต็นท์สำหรับวางศพ มีโลงแอร์ และทุกสิ่งทุกอย่างมีให้เช่า แม้คนฐานะไม่ค่อยดีแต่เมื่อถึงเวลาจำเป็น อาทิ จัดงานศพก็กลัวคนนินทาว่าซี้ดซี้ดเห็นยวก็ต้องหีบยืม แล้วนำมาใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายกลายเป็น **คนตายขายคนเป็น** คนมีฐานะดีหน่อยงานศพจะใหญ่มาก มีหนังตะลุง เพลงบอก ภาพยนตร์ มีการลั้มวัว(ฆ่าวัว) ควาย หมู ศพไว้หลายคืนก็จะได้รับคำชมจากชาวบ้าน พฤติกรรมนี้เป็นความนิยมที่ไม่เหมาะสมกับฐานะของตนนำคิดว่าแนวทางการจัดงานแบบนี้ ถึงเวลาที่ชุมชนบ้านเราจะเปลี่ยนทัศนคติในการฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่าย ยึดความพอดีให้มากที่สุด แล้วหรือยัง

นอกจากการทำพิธีศพแล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำพิธีศพที่คนในชุมชนถือปฏิบัติกันมา เช่น

- ศพต้องหันหัวไปทางทิศตะวันตก
- ไม่ใส่โลงวันพุธ
- ไม่ให้แมวดำข้ามศพ
- ไม่เผาศพวันทับทิมเดือน
- พ่อแม่ไม่เผาลูก
- เอาเงินเหรียญใส่ปากศพเป็นเสบียง
- คนท้องไม่ควรไปงานศพ
- ไม่ทำศพหามเดือน(ข้ามเดือน)
- บ้านที่มีเด็กถ้ามีศพผ่านจะป้ายหน้าผากเด็กด้วยมีดหม้อ(ดินหม้อ)
- ไม่รับดอกไม้อันธจากมือคนอื่น
- ปัจจุบันยังมีความเชื่อว่าไม่เผาตัวหนังสือที่เขียนนามสกุลของผู้ตายด้วย

3. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษ

3.1 การรำโนราโรงครู

ข้อมูลการรำโนราโรงครูนี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์ นางสุนีย์ ราชสีห์ อายุ 50 ปี อยู่บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 4, นางสมหมาย ดีเป็นแก้ว อายุ 57 ปี อยู่บ้านเลขที่ 300 หมู่ที่ 6,นางละออง สุดเอียด อายุ 61 ปี อยู่บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 4,นางหนูศักดิ์ แนมจันทร์ อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 4, นายเอียน ไทรทอง อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 57 หมู่ที่ 4 ดังนี้

คนสมัยรุ่นชวดทวดปู่ตายายทวดหรือคนแก่เฒ่าในอดีตมีความเชื่อมีการเคารพนับถือมีพิธีกรรม ที่สืบทอดกันมายังลูกๆหลานๆ รุ่นแล้วรุ่นเล่า เช่น บรรพบุรุษของบางครอบครัวจะนับถือ ครูหมอโนรา เป็นการแสดงความกตัญญู โดยครูหมอโนราที่ นับถือกันมีประมาณ 20 ท่าน คือ พระยาถมน้ำ พระยาอุยไฟ จอมเฒ่า จอมโหนด ตาหลวงคง ตาหลวงเหมียน ตาหลวงง่าย ไช้หินนอน ขุนพรานญา

พราน แม่ศรีมาลา นางแซนอ่อน นางภาเมาคีลัน ย่านวน ตาพราน ตาหลวงเพชร หลวงทา หลวงท้าย
วัง หลวงไกรทอง หลวงคง การทำพิธีรำโนราโรงครู จึงเป็นการแสดงความกตัญญูต่อครูหมอ โดยการ
บวงสรวงด้วยสิ่งของต่างๆ อาจจะทำกันทุกๆปี หรือ 2-3 ปี ทำครั้งแล้วแต่ความต้องการ มีความเชื่อว่า
ถ้าไม่มีพิธีบวงสรวงครูหมอเหล่านี้อาจทำให้เกิดภัยพิบัติกับครอบครัวลูกหลาน วงศาคณาญาติได้

เครื่องรำโนราโรงครู (บนบ้าน)

1. กระสอบবাদ 2 กระสอบ ภายในใส่ข้าวสาร ตรงกลางกระสอบใช้ด้ายริ้วแบ่งเป็น
จับเป็นริ้วใส่ด้วยไ้วตรง กลางด้ายริ้ว ในถ้วยมีหมากพลู 3 คำ เงินবাদ 3 บาท
2. กล้วย 3 หวี
3. อ้อย 5 ท่อน
4. ข้าวที่ลืบสอง 1 ที่ พร้อมด้วยขนมลูกใหญ่ 3 ลูก
5. ถ้วยขวัญ ในถ้วยขวัญมี กล้วย อ้อย ถั่ว งา ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า
6. หมากพลูเพดาน 9 คำ
7. แป้งจันทร์ หวี กระຈก
8. ชันน้ำมนต์ (ข้างชันใช้ด้ายดิบพันรอบชัน , ใบเฉียงพร้าว)
9. ผ้าถุงผู้หญิง เสื้อ ผ้าสไบ 1 คู่ ผ้าถุงผู้ชาย พร้อมด้วยผ้าชุบหรือที่เรียกภาษาภาค
กลางว่าผ้าขาวม้า 1 คู่
10. หัวหมู (จำนวนเท่ากับที่บนเอาไว้)
11. มะพร้าวอ่อน 3 ลูก
12. ส้ม (ส้มชนิดใดก็ได้)
13. หมอน 1 ใบ
14. ผ้าขาวเพดาน
15. ผ้าปูวางของ 1 ผืน
16. เทียน 9 เล่ม (จัดเล่มใหญ่ไว้ 1 เล่ม ซึ่งต้องจุดไว้บนเรือน/บ้านตลอดช่วงการทำพิธี
และต้องคอยระวังไม่ให้ไฟเทียนเล่มนี้ดับ)

เครื่องรำโนราโรงครู (บนศาล)

1. กระสอบবাদ 1 กระสอบ (ภายในใส่ข้าวสาร ตรงกลางกระสอบใช้ด้ายริ้วแบ่งเป็น
จับเป็นริ้วใส่ด้วยไ้วตรงกลางด้ายริ้ว ในถ้วยมีหมากพลู 3 คำ เงินবাদ 3 บาท
2. กล้วย 3 หวี
3. อ้อย 5 ท่อน
4. ข้าวที่ลืบสอง 1 ที่ พร้อมด้วยขนมลูกใหญ่ 3 ลูก

5. ถ้วยขวัญ ในถ้วยขวัญมี กล้วย อ้อย ถั่ว งา ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า
6. ชันน้ำมันต์ (ข้างชันใช้ด้ายดิบพันรอบชัน ,ใบเฉียงพร้าว)
7. ผ้าถุงผู้หญิง เสื้อ ผ้าสไบ 1 คู่ ผ้าถุงผู้ชาย พร้อมด้วยผ้าซอบ 1 คู่ (เหมือนบนบ้าน)
8. มะพร้าวอ่อน 3 ลูก
9. ส้ม (ส้มชนิดใดก็ได้)
10. เทียน 9 เล่ม
11. หมอน 1 ใบ สาด 1 ผืน
12. หมากพลูเพดาน 9 คำ(เทียน 9 เล่ม)
13. ผ้าขาวใช้เวลากราบครู 1 ผืน ผ้าขาวปูกราบครู 1 ผืน ผ้าขาวนุ่งกราบครู และซื้อ 1 ผืน ผ้าขาวคลุมซื้อ 1 ผืน ผ้าขาวพาดบา 1 ผืน
14. ไก่ 1 ตัว
15. ผ้าขาวเพดานเป็นของโนรา

ทั้งนี้ จากตัวบ้านของเจ้าภาพจะขึงสายสิญจน์มายังโรงโนรา

การทำโรงโนรา แล้วแต่ว่าจะตกลงแบบใดอาจจะใช้ กว้าง 9 ศอก ยาว 9 ศอก มุงด้วยจาก 7 เหลิงๆ ละ 7 จับ คลุมด้วยแสลง ให้มิดโรง (มิดคือเต็มหรือมองไม่เห็นโรง ที่ที่ยกโรงโนราโรงครูแล้วจะไม่ยกบ้าน) การทำโรงจะไม่ทำข้ามคืน เมื่อทำโรงเรียบร้อยแล้ว ต้องระวังไม่ให้สัตว์ชนิดใดๆ เข้าไปได้

ขั้นตอนการรำโนราโรงครู โนราเข้าโรงในวันพุธ ก่อนเข้าสู่พิธีโนราใหญ่หรือหัวหน้าคณะมโนราห์ที่มีความรู้จะตรวจตราความถูกต้องของข้าวของต่างๆ ที่นำมาบวงสรวงและทิศทางตำแหน่งของสิ่งของต่างๆ ว่าวางไว้ถูกที่หรือไม่ เช่น ศาลที่อยู่บนโรงโนราตั้งทางทิศตะวันออก ท้องถิ่นเรียกว่า “ปละออก” เมื่อถึงฤกษ์ยามดีจะเรียกลูกหลานทุกคนที่อยู่บนบ้าน หรือที่ใดๆ ลงจากเรือนมาเพื่อร่วมทำพิธีเชิญครูด้วย โนราใหญ่จะนำ



ผ้าขาวพาดบา หันหน้าไปทางศาลที่ตั้งและเริ่มว่าบท**เชิญครู** ต่อจากการเชิญครู จะเป็นการ**กาตครู** โนราใหญ่จะว่าบทกาตตาลวงที่เคารพนับถือทุกองค์ เมื่อเสร็จจากการกาตครูแล้ว จะเป็นการ**กราบครู** โดยนำลูกหลานทุกคนที่อยู่ในโรงพิธี เสร็จกราบครูแล้วก็ถึงเวลาที่เรียกว่า**เชื้อ** หรือการ**เชื้อเชิญครู**หมอมโนราที่ทำพิธีบวงสรวงให้มาเข้าทรง โนราใหญ่จะให้ลูกหลานที่ตั้งใจจะให้ครู



หมอที่เคารพนับถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาเข้าทรงเอาผ้าขาวคลุมหัวไว้ ทั้งลูกหลานที่ยังคงอยู่บนบ้านหรืออยู่ในโรงพิธี ส่วนโนราใหญ่ก็จะว่าบทเพื่อเชื้อเชิญครุหมอจนครบทุกองค์ จนกว่าท่านจะมาเข้าร่างทรงของลูกหลานคนใดคนหนึ่ง เชื่อว่าคนที่ใจอ่อนเป็นร่างทรงได้ง่ายคือคนเกิดวันจันทร์ หรือคนที่วันครุหมอชอบทรง เวลาจัดพิธีนี้ เพื่อนบ้านใกล้เคียง ที่ทราบว่าจะได้จะมีการทำพิธีรำครุหมอโนรา หรือ รำโนราลงครุจะขึ้นชอบเพราะนานๆ จะได้เห็นอย่างมากที่สุดก็ปีละครั้งเดียวเท่านั้น เจ้าภาพบางคน ทำทุก 2 ปี หรือ 3 ปี แล้วแต่สะดวก ดังนั้นการทำพิธีรำโนราลงครุจะมีคนมาดูเป็นจำนวนมาก ทุกคนตั้งใจจะดูว่าครุหมอโนราจะเข้าร่างทรงที่ลูกหลานคนใดที่หนึ่งร่วมอยู่ในโรงพิธี แต่ปรากฏว่า ไปเข้าทรงลูกหลานที่อยู่บนบ้าน อาการที่เห็นคือตัวสั่นเข็ม และจะเดินตามด้ายสายสิญจน์ลงจากบ้านมาที่โรงพิธี ลูกหลานก็จะพูดคุยกับร่างทรงหรือจะได้ถามอะไรก็ได้ที่อยากจะถาม ถ้าเป็นการ**แก้เหมย**(แก้บน) จะมีการรำ 12 บท ตัดดับจาก 7 ดับ การรำโนราโรงครุนี้ จะเข้าโรง(พิธี) กันในวันพุธ รำ 1 คืน กับ 1 งาม²⁴ และโนราจะออกวันพฤหัสบดี เรียก **รำคำครุ** ถ้าเป็น**โรงครุใหญ่** รำ 3 วัน 3 คืน

3.2 ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ

จากการศึกษาข้อมูลและเรียบเรียงโดย อ.กนกวรรณ หนูทับ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบของชุมชนวัดท่าลิพงว่า

วันสารทเดือนสิบ เป็นการทำบุญกลางเดือนสิบของทุกปีเพื่อนำเครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภคไปถวายพระ เป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วที่ไปเกิดเป็น “เปรต” ภาษาชาวบ้านว่า “เปรต” หมายถึง ผู้ที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากวิบากแห่งบาปกรรมที่ตนได้ทำไว้ในเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่อตายไปจึงตกนรกเป็นเปรต อดอยากยากแค้น คนข้างหลังหรือลูกหลานจึงต้องทำบุญอุทิศให้ปีละครั้งเป็นการเฉพาะ

ประเพณีทำบุญเดือนสิบหรือวันสารทเดือนสิบจึงเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านในเขตชุมชนวัดท่าลิพงได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาว่าในปลายเดือนสิบวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 พ่อแม่ปู่ย่าตายายและพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่มีบาปตกนรกซึ่งเรียกว่า “เปรต” จะได้รับการปล่อยตัวจากพญายมให้ขึ้นมาพบลูกหลานและญาติพี่น้องของตนในเมืองมนุษย์ และให้กลับไปอยู่ในเมืองนรกดังเดิม ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงจัดให้มีการทำบุญประเพณีขึ้นตั้งแต่วันแรม 13 ค่ำ เดือน 10 ไปจนถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้องตลอดจนถึงบุคคลอื่นๆ ที่ล่วงลับไปแล้ว

²⁴ งาม เป็นมาตรฐานช่วงเวลาแบบท้องถิ่นภาคใต้ หมายถึง ครึ่งวัน ในที่นี้ รำหนึ่งงาม คือ รำครึ่งวัน

การทำบุญสารทเดือนสิบเป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางด้านจิตใจของผู้ที่ปฏิบัติที่มีต่อบรรพชน อันเป็นค่านิยมที่สำคัญของชาวชุมชนวัดท่าลิพงและชุมชนทั่วไป ทุกคนมีความรู้สึกว่างานบุญนี้มีความสำคัญมาก เมื่อใกล้วันทำบุญเดือนสิบทุกครอบครัวต่างก็เตรียมข้าวของให้พร้อมเพื่อทำบุญผู้ที่จากภูมิลำเนาไปอยู่ที่อื่นหรือไปทำงานต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับบ้านเกิด เพื่อมาร่วมงานประเพณีโดยทั่วหน้า พ่อแม่ปู่ย่าตายายที่อยู่ที่บ้านก็จะตั้งหน้ารอคอยการกลับมาเยี่ยมบ้านของลูกหลาน บ้านใดที่มีลูกหลานมากจะรู้ได้จากวันเทศกาลทำบุญเดือนสิบนี้เอง การทำบุญเดือนสิบจึงเป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดการชุมนุมของเครือญาติได้อีกทางหนึ่งด้วย

การเตรียมการของชุมชนเพื่อทำบุญเดือนสิบ ในสมัยก่อนทุกครอบครัวจะนิยมทำขนมลา โดยการทอดขนมลากันเองทุกครอบครัว ขนมลาที่ทำกันนั้นจะต้องเตรียมแบ่งกันเอง ต้องใช้เวลานานในการเตรียมอุปกรณ์ในการทอดลา ต้องเตรียมน้ำมันมะพร้าวที่ทำกันเองจากการเคี้ยวกะทิจนได้น้ำมันมะพร้าว เตรียมน้ำผึ้งตาลโตนด(น้ำตาลที่ทำจากน้ำหวานของตาลโตนด) น้ำผึ้งจาก(น้ำตาลที่ทำจากน้ำหวานของจาก) เหล่านี้เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านจัดทำกัน ต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ในการทอดลาไว้ให้ครบ เมื่อถึงวันทอดลาจริงๆ มักจะช่วยกันหลายๆ คน ทอดลากันไปพลางบ้างก็นำเรื่องสนุกสนานมาเล่าสู่กันฟัง ถือเป็นการรวมญาติรวมมิตรช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในสมัยก่อนรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันเพราะต่างก็ได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันต่างจากสมัยนี้ที่ทุกคนเอาแต่ความสะดวกสบาย มีเทคโนโลยีก้าวหน้า การทำขนมลาก็ไม่ยุ่งยากเหมือนสมัยก่อนมีแบ่งสำเร็จรูปจำหน่าย การทอดลา也不需要เตรียมอะไรมากนัก มีแม่ค้าทำขายกันมาก จึงไม่ค่อยเห็นการทอดลาแบบเก่าๆ ให้เห็นอีกแล้ว นอกจากการทำขนมลาแล้ว ต้องทำขนมพอง ขนมเทียน ขนมเบ็๋ง ขนมบ้า ขนมรู่ และขนมอื่นๆ อีกหลายอย่าง

ขนมต่างๆ ที่เตรียมไว้เหล่านี้ แต่ละอย่างจะมีความหมายแทนสิ่งของต่างๆ เพื่อนำไปให้แก่บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น

- ขนมลา ใช้แทนเสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องนุ่งห่ม
- ขนมพอง ใช้แทนแพข้ามฟาก
- ขนมบ้า ใช้แทนลูกสะบ้าใช้ทอยเล่น
- ขนมรู่ ใช้แทนเครื่องประดับ ตุ่มหูและกำไลข้อมือ
- ขนมจู้จุน ขนมสาวหาย ขนมเบ็๋ง ใช้แทนเงินทองของมีค่าต่างๆ เป็นต้น

ก่อนถึงวันทำบุญวันสารทเดือนสิบ ในสมัยก่อนนั้น ก่อนถึงวันทำบุญวันสารทเดือนสิบ ที่เรียกว่าทำบุญใหญ่ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน สิบนั้น ชาวบ้านในเขตชุมชนวัดท่าลิพงและในเขตใกล้เคียงจะนิยมนำขนมพอง ขนมลา ไปให้ผู้สูงอายุที่นับถือเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งถือเป็นประเพณีที่ดั่งามที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานแล้ว คนเฒ่าคนแก่บ้านใดที่ลูกหลานนำขนม

พองขนมลามาให้มาก ๆ ถือว่าเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความนับถือมากเป็นพิเศษ ส่วนคนเฒ่าคนแก่ก็จะเตรียมผลไม้หรือของฝากไว้ตอบแทนให้ลูกหลานพร้อมกับให้ศีลให้พรลูกหลานที่น่าขอมาให้ ส่วนปัจจุบันนี้ยังมีการนำขนมพองขนมลาไปให้แก่คนเฒ่าคนแก่เหมือนกันแต่น้อยกว่าในสมัยก่อนมาก อาจเป็นเพราะไม่ได้ทำขนมลากันหรือเพราะลูกหลานไม่ค่อยได้อยู่บ้านหรืออาจจะเป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำลงหรือเพราะสังคมแปรเปลี่ยนไปจึงเห็นการนำขนมพองขนมลาไปให้คนเฒ่าคนแก่น้อยลงในทางกลับกันจะเห็นว่างสังคมปัจจุบันนี้คนสูงอายุที่อยู่ที่บ้านจะเป็นฝ่ายเตรียมหา พอง ลา และขนมเดือนสิบต่าง ๆ ไว้รอลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นที่กลับมาในช่วงเดือนสิบ

การจัดหมรับ ในวันทำบุญเล็กและทำบุญใหญ่จะมีการจัดหมรับหรือสำหรับ โดยการนำขนมลา พองและขนมต่างๆ จัดเตรียมเป็นหมรับตกแต่งให้สวยงามนำไปทำบุญที่วัด ในการจัดหมรับนั้นมักจะจัดเฉพาะครอบครัวหรือจัดร่วมกันในหมู่ญาติและจัดเป็นกลุ่ม ภาชนะที่ใช้จัดหมรับใช้กระบุงหรือเข่งสานด้วยตอกไม้ไผ่ หรืออาจจะใช้พานทองก็ได้หรือใช้ถาด กะละมังก็ได้ การจัดหมรับจะจัดเป็นชั้นๆ ดังนี้

1. ชั้นล่างสุด จัดบรรจุสิ่งของประเภทอาหารแห้งลงไว้กันภาชนะ
2. ชั้นที่ 2 จัดบรรจุอาหารประเภทพืชผักที่เก็บได้นานใส่ขึ้นมาจากชั้นล่างสุด
3. ชั้นที่ 3 จัดบรรจุสิ่งของประเภทของใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ชั้นที่ 4 จัดบรรจุและประดับประดาด้วยขนม อันเป็นสัญลักษณ์ของสารทเดือนสิบเป็น

หัวใจของหมรับ ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมกง(ขนมไข่ปลา) ขนมบ้า เป็นต้น ขนมเหล่านี้มีความหมายในการทำบุญซึ่งขาดมิได้ เพื่อให้บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับไปแล้วได้นำไปใช้ประโยชน์

การยกหมรับ วันทำบุญเล็กและทำบุญใหญ่แรม 1 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านจํานำหมรับที่จัดเตรียมไว้ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลพร้อมกับญาติๆ โดยนิยมนำไปทำบุญที่วัดที่เคยเฝ้าบรรพชนของตน หรือที่วัดที่เก็บกระดูกของบรรพชนหรือที่วัดที่บรรพบุรุษของตนนิยมนำมาทำบุญ พร้อมกับนำภัตตาหารไปถวายพระด้วย เรียกวันนี้ว่า “วันยกหมรับ”

การฉลองหมรับและการบังสุกุล วันแรม 1 ค่ำ ไปจนถึงแรม 15 ค่ำ ซึ่งเป็นช่วงวันสารทจะมีการทำบุญเลี้ยงพระและบังสุกุล เป็นการรับบรรพชนที่เชื่อว่าการปล่อยมาจากเมืองนรก ส่วนในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 จะเป็นวันส่งบรรพชนและญาติพี่น้องให้กลับไปเมืองนรกนับเป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่าหากไม่ได้ทำพิธีกรรมในวันนี้บรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วจะไม่ได้รับส่วนบุญส่วนกุศล ทำให้เกิดทุกข์เวทนาดด้วยความอดอยาก ในเรื่องนี้บางท้องถิ่นเล่าว่า เมื่อญาติพี่น้องที่ล่วงลับไม่เห็นญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่มาทำบุญอุทิศถึงตน เมื่อถึงเวลาที่ตองกลับก็กลับนรกด้วยมือที่ว่างเปล่า ในขณะที่คนอื่นหอบข้าวของเต็มไม้เต็มมืออย่างอึมอึมเบิกบาน มักจะเกิดความน้อยใจเสียใจเดินร้องไห้คร่ำครวญอย่างน่าเศร้าสลดสังเวชใจ ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะกลายเป็นคนอกตัญญูไป

การตั้งเปรตและการชิงเปรต เสร็จจากการฉลองหมรับและถวายภัตตาหารแล้ว จะ “ตั้งเปรต” ในสมัยก่อนนิยมนำขนมอีกส่วนหนึ่งไปวางที่ลานวัด โคนไม้ใหญ่หรือกำแพงวัด ส่วนในปัจจุบันมักจะทำ

ที่ตั้งเช่นทำเป็นศาลาหรือแคร่ไม้ยกสูงเพื่อให้ชนมนำมาตั้งนั้นไม่สกปรก การตั้งเปรตเป็นการแผ่ส่วนกุศลให้เป็นสาธารณะทานให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่ไม่มีญาติหรือญาติไม่ได้มาร่วมทำบุญให้ ให้บรรดาเปรตเหล่านั้นได้มารับเอาส่วนบุญส่วนกุศลด้วย เมื่อถึงเวลาที่กำหนดชาวบ้านก็จะแย่งชิงชนมนที่ตั้งเปรตไว้ เรียกว่า “ชิงเปรต” ถือว่าผู้ที่ได้กินชนมจากการชิงเปรตจะได้บุญ

การตั้งเปรต ก่อนตั้งเปรต ชาวบ้านจะจุดธูปเทียนอธิษฐานให้เปรตได้มารับเอาส่วนบุญกุศลสิ่งของที่นำมาตั้งมีทั้งขนมพอง ขนมลาและขนมต่างๆ ผลไม้ ข้าวสวย อาหารคาวหวานที่ใส่ถุงไว้ ข้าวสาร อาหารแห้ง หมากพลู เงิน เป็นต้นเพื่อส่งไปให้เปรตได้มารับเอาไป

ในวันทำบุญวันสารทเดือนสิบนั้น เมื่อชาวบ้านได้นำปิ่นโต หมรับ ส่วนคนที่ไม่ได้จัดหมรับมาจากบ้านก็จะนำขนมพอง ขนมลาและสิ่งของต่างๆ มาจัดรวมกันที่วัด โดยทางวัดจะจัดเตรียมภาชนะสำหรับใส่ไว้ให้ จากนั้นจะนำปิ่นโตไว้ที่พระภิกษุหนึ่ง นำหมรับไปวางในที่ตั้งหมรับ นำดอกไม้ธูปเทียนไปวางในถาดเพื่อบูชาพระรัตนตรัยและนำเงินใส่ไว้ในบาตรเพื่อบูชาพระเทศน์ เรียกว่า “บูชาธรรม” ส่วนเงินสำหรับบังสุกุลบรรพชนนั้น ชาวบ้านจะนำไปใส่ไว้ในบาตรอีกบาตรหนึ่ง การบังสุกุลนั้นจะบังสุกุลในช่วงบ่าย หลังจากพระภิกษุสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลแล้วและชาวบ้านที่มาทำบุญได้ร่วมกันรับประทานอาหารเที่ยงเรียบร้อยแล้ว



ในการบังสุกุลบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วนั้น นิยมนำกระดูกที่บรรจุไว้ในโกศมาบังสุกุล บางครอบครัวนำทั้งกระดูกและภาพถ่ายมาบังสุกุล บางครอบครัวได้นำเอากระดูกของบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วมาบรรจุไว้ใต้ฐานพระพุทธรูปที่นำมาวางไว้ในวัดแล้วจึงไม่ต้องนำมาจากบ้านอีก บางคนไม่มีทั้งกระดูกและภาพถ่ายก็จะเขียนชื่อใส่กระดาษนำไปทำพิธีบังสุกุล เมื่อเสร็จแล้วก็นำกระดาษนั้นไปเผาไฟ ส่วนการกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่บรรพชน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุเป็นต้นแบบ ต้นเสียงกรวดน้ำ เพราะคนรุ่นหนุ่มๆ สาวๆ สวดบทกรวดน้ำยาวๆ ไม่ค่อยได้ จึงมักจะเห็นว่าการกรวดน้ำแต่ละครั้งจะมีการจับมือจับเสื้อผ้าต่อๆ กันกับคนที่สวดบทกรวดน้ำได้ เป็นความเชื่อว่าถ้าเรากรวดน้ำไม่ได้เราจะได้พลอยผู้ที่กรวดน้ำได้ด้วย

3.3 ประเพณีสงกรานต์

สมัยก่อนเรียกว่าวันว่าง คือ วันที่ 12-13 เมษายน หลังจากทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับที่วัดเสร็จไปแล้ว ลูกหลานจะมารวมกันที่บ้านพ่อแม่-พ่อแม่แม่-ปู่ย่า เพื่อนำน้ำหอมลอยดอกไม้โปรดน้าขอพรพร้อมกับนำผ้าห่มผ้าใหม่ไปให้ หลังจากนั้นจะอาบน้ำให้ท่านพร้อมกับให้ท่านได้สวมใส่เสื้อผ้าชิ้นใหม่ ประพรมน้ำหอมและจัดแจงสำรับกับข้าวคาว-หวานให้รับประทาน จากนั้นลูกหลานก็จะเล่นน้ำเป็นที่สนุกสนานไปถึงค่ำ

สรุป จากตัวอย่างประเพณีที่ทีมวิจัยได้ศึกษาและร้อยเรียงไว้ข้างต้นจะเห็นว่า ประเพณีแต่ละอย่างล้วนแต่มีบทบาทในการทำให้ผู้คนในชุมชนให้ได้เข้ามาพบปะสังสรรค์ ทำให้ความสัมพันธ์มีความกลมเกลียวรักใคร่กันมาก ทั้งในกลุ่มคนที่เป็นเครือญาติและกลุ่มคนที่อยู่ร่วมในชุมชน อย่างไรก็ตามทุกวันนี้เด็กรุ่นใหม่ กลุ่มวัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้น้อยลง ทั้งด้วยความไม่เข้าใจถึงเบื้องลึกของประเพณีและการให้ความสนใจกับกิจกรรมตามกระแสภายนอกมากกว่า

การละเล่นของคนชุมชนการะเกดในอดีต

1. การเล่นเชื่อพระยาหงส์

จากการให้ข้อมูลของนางเรียง จงไกรจักร อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 9, นางศิริบุรณ์ จันทวิโรจน์ อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 9 และนายสิน สองแป้น อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลการะเกด สรุปว่า การเล่นเชื่อพระยาหงส์เป็นการเล่นกันภายในหมู่บ้านแทบทุกหมู่บ้านในตำบลการะเกดจะเล่นช่วงวันว่าง(สงกรานต์) ในเวลากลางคืน

บรรพบุรุษในอดีตมีความเชื่อว่าพระยาหงส์เป็นเทพองค์หนึ่งที่สถิต อยู่ในอากาศไม่ทราบว่าจะอยู่วิมานชั้นใด มีความเชื่อที่เล่ากันต่อๆ มาว่าเทพองค์นี้ชอบสนุกโดยเฉพาะการร่ายรำแสดงท่าทาง เวลาจะเชิญให้ท่านมาเข้าทรงในร่างของใคร ต้องเลือกคนที่เกิดในวันที่ใจอ่อน เช่น คนเกิดวันจันทร์ วันพุธ หรือวันศุกร์ วันอื่นๆ เชื่อว่าเป็นวันแข็ง คนที่เกิดวันแข็งจะเชื่อหรือเชิญให้มาลงทรงไม่ค่อยสำเร็จ

วิธีเล่น

เลือกคนที่เกิดวันจันทร์มา 1 คน จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ คนที่เหลือนั่งล้อมเป็นวงให้คนที่เลือกไว้นั่งพับเพียบกลางวง หัวหน้ากลุ่มที่เล่น เรียกว่า **หมอเฒ่า** หมอเฒ่าจะให้คนที่นั่งกลางวง ประนมมือหันหน้าไปทิศตะวันตก แล้วว่าคาถา**ปิด(ประ)ตุลม** โดยลูปตั้งแต่หัวตลอดมาจนถึงปลายเท้า 3 ครั้ง เมื่อครบ 3 ครั้งแล้ว เป่าลงบนหัวเป็นการป้องกันไม่ให้เทพองค์อื่นหรือภูตผีอื่นๆ เข้าแทรก 3 ครั้ง ให้ปิดตาทำสมาธิเหมือนหลับ หมอเฒ่าจะเอาผ้าขาวคลุมหัวคนทรง พันด้วยด้ายขาว 3 รอบ ต่อจากนั้นหมอเฒ่าและคนอื่นๆ ที่นั่งรอบวงจะเชื่อ(เชื่อเชิญ) พร้อมๆ กันเพื่อให้พระยาหงส์เข้าทรงร่าง

ตัวอย่างทำนองเชื่อพระยาหงส์

พระยาหงส์เหอ เชิญเจ้ามาลงในดงขี้เหล็ก เล่นเสียแล้วเมื่อยังเด็กๆ อีหลิวตีัวพา
พระ ยาหงส์เหอ หงส์เหือ

พระยาหงส์เหอ เชิญเจ้ามาลงในดงลูกพ้อ ถือไม้เท้า คอนพร้าวรอกจ้อ อีหลิวตีัวพา
พระยาหงส์เหอ หงส์เหือ

ทำนองที่เชื่อพระยาหงส์จะว่าต่อกันอย่างไรก็ได้ แต่ต้องว่าเหมือนกันและพร้อมกันจนกว่าพระยาหงส์จะเข้าทรงร่าง เมื่อพระยาหงส์เข้าทรงร่างคนทรงจะมีอาการตัวสั่น สั่นมากขึ้น มากขึ้น จนผ้าขาวที่คลุมหัวหล่นลงมา คนที่เล่นบอกว่า **"ทรงแล้ว"** หมอเฒ่าก็พูดว่า **"ทรงๆๆ"** คนทรงจะล้มนอนยัก

นางย(นอนนางยหลัง) ไม่พูดอะไร ปิดตาเลียด (ปิดตาสนิท) ผู้เล่นจะสั่งให้ร้องรำทำเพลงหรืออะไรก็ได้ (ระหว่างที่พระยาหงส์เข้าร่างทรงอยู่ห้ามเรียกชื่อร่างทรง เพราะถ้าออกชื่อเมื่อใด พระยาหงส์จะออกจากร่างทรงทันที) ผู้เล่นนอกวงจะร่วมร้อง รำ ทำ เพลงกับร่างทรงด้วย มีการเคาะกะลา เคาะไม้ กระป๋อง ทำ จังหวะดนตรีเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเห็นว่าคนทรงเหนื่อยมากแล้ว หมอเฒ่าหรือผู้เล่นก็จะออกชื่อ (เรียกชื่อ)คนทรง คนทรงจะรู้ตัว พระยาหงส์ก็ออกจากร่างทรง ถ้ายังต้องการเล่นอีกก็จะเปลี่ยนร่างทรง

นายสิน สองแป้น อายุ 81 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 7 ต.การะเกด อ.ดีดผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 เล่าว่าการที่พระยาหงส์เข้าร่างทรงเป็นความจริงเพราะได้ประสบมาด้วยตัวเอง ตอนนั้นผู้เล่าร่วมเล่นอยู่ด้วย ร่างทรงเป็นคนตาบอด พอพระยาหงส์เข้าทรงทำได้เหมือนคนตาดี

การละเล่นชนิดนี้นั้นความสนุกสนาน ความรัก สามัคคีของคนในหมู่บ้าน อุปกรณ์ที่นำมาใช้จะเป็นของพื้นบ้านที่หาได้ง่ายๆ

2. การเล่นอุบลูกไก่

ข้อมูลการเล่นอุบลูกไก่ได้จากการสัมภาษณ์นายหนึ่งประทีป จงไกรจักร อายุ 58 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46/1, นายวัน ทองเกตุ อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 267, นายเลือนยศ ขุนนวล อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 20/1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2549 เล่าว่า

การเล่นอุบลูกไก่ เป็นการละเล่นโบราณของคนชุมชนการะเกด เล่นกันทุกหมู่บ้านในช่วงวันว่าง เล่นเวลากลางคืน เป็นการเล่นที่เน้นการใช้สติปัญญา ความจำ การฟัง การสังเกตและความสนุกสนาน

วิธีเล่น

แบ่งคนเล่นเป็น 2 ฝ่ายๆ ละเท่ากัน หญิงหรือชายก็ได้ แต่ละฝ่ายไปอยู่ที่ของตน มักใช้ใต้โคนต้นไม้ใหญ่ที่ห่างกันพอสมควรอย่าให้เห็นกัน ให้ฝ่ายแรกทุกคนเดินไปดูว่าฝ่ายตรงข้าม มีใครบ้างและอีกฝ่ายก็จำให้ได้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีใครบ้าง เมื่อหมดเวลาในการจดจำฝ่ายตรงข้ามแล้ว ก็ให้ทั้งสองฝ่ายกลับไปที่เดิมของตน ผู้เล่นแต่ละฝ่ายจะมีฟี่เลี้ยงไก่ 2 คน ที่เหลือเป็นลูกไก่ เริ่มเล่น แต่ละฝ่ายจะให้สมาชิกคนหนึ่ง(ลูกไก่)เอาผ้าคลุมหัวให้มืด ฟี่เลี้ยงไก่จะหิ้วปีกลูกไก่ของตนปีกละคนมาพบกันที่จุดแบ่งเขตกึ่งกลาง ฟี่เลี้ยงไก่จะถามฝ่ายตรงข้ามว่า "มาแต่ไหน" อีกฝ่ายก็ตอบ เช่น "มาแต่โพธิ์ไม้ร้อง " ฝ่ายที่ถามบอกว่าเมื่อมาจากโพธิ์ไม้ร้องก็ขอให้ไก่ขันขึ้น คนที่คลุมหัวเป็นลูกไก่ก็ทำเสียงขัน คล้ายเสียงไก่ (พยายามทำเสียงอย่าให้อีกฝ่ายจำได้ว่าเป็นเสียงใคร) ว่า "คกซี่ก้างขี้ด " ฝ่ายฟี่เลี้ยงไก่ก็จะถามว่าลูกไก่ตัวนี้คือใคร ฟี่เลี้ยงฝ่ายตรงข้ามก็ต้องเอ่ยชื่อโดยสังเกตน้ำเสียงที่ขัน เมื่อตอบเสร็จลูกไก่ก็จะลุกขึ้นเอาผ้าคลุมออก ถ้าถูกต้องฝ่ายตอบชนะ อีกฝ่ายก็จะถามฝ่ายตรงข้ามเช่นเดียวกัน ถ้าตอบถูกทั้งสองฝ่ายเท่ากับเสมอกัน นำลูกไก่กลับไปอยู่ที่ของตนได้ ถ้าฝ่ายใดตอบผิดก็ต้องเสียลูกไก่ตัวนั้นให้ฝ่ายตรงข้ามไปครั้งที่ 2,3,...ก็ทำเช่นนี้ จนหมดคนทั้งสองฝ่าย สุดท้ายนับดูว่าฝ่ายไหนได้คนมากกว่าก็จะเป็นผู้ชนะ

ผู้เล่าเล่าแบบขบขันว่า มีอยู่ครั้งหนึ่งหนุ่มสาวในหมู่บ้านเล่นอุบลูกไก่ ปรากฏว่า ลูกไก่ตัวหนึ่งหายไ้(เพราะมีชายหนุ่มจากบ้านอื่นมาเอาตัวลูกไก่ไป) นี่อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ การเล่นอุบลูกไก่ในชุมชนบ้านเราปัจจุบันไม่มีหลงเหลืออยู่แล้ว

3. การเล่นตีจับ

ตีจับเป็นการละเล่นที่ในอดีตนิยมเล่นช่วงวันสงกรานต์ เป็นการละเล่นที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ใดๆเลย เล่นเป็นกลุ่ม ส่งเสริมให้ร่างกายแข็งแรง เกิดความสามัคคีสนุกสนาน ผีกลั่นลมหายใจ

วิธีเล่น

แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายๆ ละเท่าๆ กัน มีเส้นแบ่งเขตตรงกลาง ทั้งสองฝ่ายแยกไปอยู่คนละฝากของเส้นแบ่ง หันหน้าหากัน อยู่ห่างกันประมาณ 15-20 เมตร ผลัดกันเป็นฝ่ายรุก-รับ ครั้งแรกให้หัวหน้าของทั้งสองฝ่าย มาเสี่ยงทายว่าฝ่ายใดจะได้เล่นก่อน เมื่อได้ฝ่ายที่เล่นก่อนแล้ว ฝ่ายที่เล่นคนหนึ่ง จะเดินหรือวิ่งไปยังแดนของฝ่ายตรงข้าม ขณะที่เดินหรือวิ่งไปออกเสียง

"ตี.....ตี..... "

อย่าให้ขาดเสียง พยายามไปแตะตัวสมาชิกของฝ่ายตรงข้าม ใครถูกแตะ แปลว่า "ตาย" ต้องพยายามแตะให้ได้ทีละหลายๆ คน เพื่อให้ฝ่ายตรงข้าม "ตาย" ให้มากที่สุด ส่วนฝ่ายตั้งรับ เมื่ออีกฝ่ายตีเข้ามาเพื่อจะมาแตะตัว ต้องพยายามรวมตัวกัน จับตัวคนตีไว้ให้ได้ อย่าให้หลุดมือ ถ้าคนตีถูกจับ เสียงตีขาดแปลว่าคนตี "ตาย" ดังนั้นคนตีต้องกลั่นลมหายใจ ออกเสียงตีให้ยาวอย่าให้ขาดเสียง ถ้าแตะตัวใครไม่ได้และลมหายใจที่กลั่นไว้ใกล้จะหมดต้องรีบวิ่งกลับเข้ามายังแดนของตนก่อนที่จะถูกจับตัว ถ้าคนตีถูกจับตัวแต่สามารถหลุดออกมาแล้ว กลับเข้ามายังแดนของตนโดยที่เสียงตีไม่ขาด คนที่จับตัวคนตีทุกคน "ตาย" คนที่ "ตาย" ทุกคนต้องออกจากการเล่น ฝ่ายใดสมาชิกหมดก่อน หรือ "ตาย" หมดถือว่าฝ่ายนั้นแพ้หรือถ้าการเล่นไม่สิ้นสุด ก็ตัดสินจากสมาชิกฝ่ายไหนเหลือมากกว่าเป็นฝ่ายชนะ ปัจจุบันการเล่นตีไม่มีให้เห็นแล้ว การเล่นตีนี้ ต้องมีไหวพริบ ความสามัคคี ความอดทน ความแข็งแรงของลมหายใจ

4. การเล่นฟาดทิง

การเล่นฟาดทิง เป็นการละเล่น ช่วงวันว่างเทศกาลสงกรานต์ คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่จะเล่นกันตอนกลางคืนที่วัดหรือบริเวณใกล้ๆ บ้าน

วิธีเล่น ชีءวงกลมความกว้างใหญ่พอประมาณกับจำนวนคนที่ จะมาร่วมเล่น คนมาก วงใหญ่ หน่อย คนน้อย วงเล็กตามความเหมาะสม เลือกคนที่จะเป็นกระทิง(ทิง)หนึ่งคน คนที่เหลืออยู่รอบๆ ภายในวงกลม คนที่เป็นทิงอยู่กลางวงเป็นตัวแทนกระทิงมีสี่เท้าใช้มือทั้งสองค้ำไว้กับพื้นดิน แทนเท้า 2 ข้าง ทิงต้องเหวี่ยงเท้าไปมาเพื่อฟาดให้ถูกคนรอบๆ วง คนที่อยู่รอบวงต้องคอยหลบหนีอย่าให้ทิงฟาดถูก

แต่ต้องวิ่งหลบอย่าให้ออกนอกวง คนใดถูกฟาด ต้องเปลี่ยนมาเป็นทิง อยู่กลางวงแทนเมื่อทิงฟาดหมด ไม่มีใครเหลืออยู่ คนที่เป็นทิงเมื่อฟาดได้คนเป็นทิงแทนแล้วออกนอกวงนั่งพักผ่อน ดูคนอื่นเล่นต่อไป

การเล่นความสนุกสนานอยู่ที่ทิงพยายามที่จะฟาดคนใดคนหนึ่งให้ได้และสมาชิกคอยวิ่งหลบหนีไปมาเพื่อหลบหลีกไม่ให้ถูกฟาด และมีข้อจำกัดว่าหลบอย่างไรอย่าให้หลุดออกไปนอกวงด้วย การแต่งกายในการเล่นทิง สมัยก่อนไม่ค่อยมีกางเกงนุ่ง การเล่นฟาดทิงจะนุ่งผ้าขาว แบบปั้นเดียว เหมือนโจท กระเบนแต่ผ้าต้องนุ่งกระชับกับตัวให้ทะมัดทะแมงสะดวกในการที่จะเป็นทิง ไม่ใส่เสื้อ การนุ่งผ้าขาวม้าแบบนี้เหมาะกับการเคลื่อนไหวร่างกายได้คล่องแคล่ว ใช้ทำฟาดไปฟาดมาสะดวก

5. การเล่นข้างข้ามห้วย

เล่นได้ทั้งชายและหญิง ชายนิยมเล่นมากกว่าหญิง ส่วนมากเป็นวัยรุ่น หรือเด็ก

วิธีการเล่น ผู้เล่นประมาณ 5-10 คน จับฉลาก หรือเสี่ยงทายว่าใครจะเป็นคนที่ถูกเลือกเพียง 1 คน คนนี้ จะเป็นห้วย ให้ข้าง (สมาชิกคนอื่น) ข้าม โดยระดับความสูงของห้วยจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนี้

ระดับความสูงที่ 1	คนเป็นห้วยนั่ง(ต่ำสุด) ยึดเท้าทั้งสองข้างไปข้างหน้า
ระดับความสูงที่ 2	คนเป็นห้วยนั่งใช้สันเท้าข้างหนึ่งวางซ้อนบนปลายนิ้วเท้าของเท้าอีกข้างหนึ่ง
ระดับความสูงที่ 3	นั่งท่าเดิม ยื่นแขนข้างหนึ่งออกไป ใช้นิ้วแตะปลายเท้าไว้
ระดับความสูงที่ 4	ใช้แขนที่เหลืออีกข้างหนึ่ง ให้นิ้วมือแตะบนหลังมือของครั้งที่ 3
ระดับความสูงที่ 5	คนเป็นห้วยยืนก้มตัว ให้นิ้วมือสองข้างเท้าพื้นไว้
ระดับความสูงที่ 6	ห้วยยืนก้มหัวลง

ตั้งแต่ระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 6 ข้างแต่ละตัวต้องกระโดดข้ามระดับความสูงของห้วยให้พ้น โดยไม่กระทบส่วนใดส่วนหนึ่งของคนที่เป็ห้วย ถ้าถูกส่วนใดส่วนหนึ่งหรือข้ามให้พ้นตัวห้วยไม่ได้หมายถึง ไม่สามารถข้ามห้วยไปได้ คนนั้นก็ต้อมาเป็นห้วยให้สมาชิกคนอื่นเป็นข้างข้ามบ้าง

ความสูงระดับที่ 1-4 เป็นความสูงที่ข้างสามารถข้ามได้อย่างสบายมาก พอถึงความสูงระดับที่ 5 อนุญาตให้ใช้มือทั้งสองค้ำหลังของห้วยได้ ระดับความสูงที่ 6 ให้ใช้มือค้ำบ่าคนที่เป็ห้วยได้

การเล่นชนิดนี้ เน้นความแข็งแรงของร่างกาย คนเป็นห้วยต้องมีความแข็งแรง เพราะพอถึงระดับที่ข้างใช้มือค้ำบนตัวห้วยถ้าห้วยไม่แข็งแรงพอห้วยจะล้มลงเสียเอง คนที่เป็นข้างต้องมีร่างกายที่แข็งแรงพอที่จะกระโดดข้ามเพื่อนไปโดยไม่ให้อวัยวะถูกส่วนใดส่วนหนึ่งของห้วย หรือข้ามแล้วไปติดอยู่ได้ คนที่เป็นข้างและสามารถข้ามห้วยได้ทุกครั้ง ตัวเองไม่ต้องให้เพื่อนกระโดดข้ามเลยเป็นผู้ชนะ การเล่นข้างข้ามห้วย เด็กสมัยนี้ไม่รู้จักเพราะไม่มีการเล่นมานานแล้ว

สรุป

จากการละเล่นพื้นบ้านในอดีตจะเห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เหล่านี้ แสดงถึงความเชื่อ การใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผีก็เขารู้ปัญญา และเกิดความสามัคคีกลมเกลียว ผีก็การเข้าอยู่ร่วมสังคมให้รู้จักกอบกู้ วางแผน รวมถึงรู้จักสังเกตด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชนวัดท่าลิพง

บรรพบุรุษของคนชุมชนการะเกดมีความเชื่อมากมาย บางความเชื่อยึดถือปฏิบัติกันมาหลายอายุคนเพราะปฏิบัติแล้วทำให้เกิดความสบายใจรู้สึกเป็นสิริมงคลตนเองกับครอบครัว ความเชื่อเหล่านี้ บางสิ่งบางอย่างยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน บางอย่างก็สูญหาย บางอย่างยังคงเชื่อกันเพียงบางกลุ่ม ทั้งนี้ อาจจะแบ่งความเชื่อออกเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

1. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่”

ทั้ง 12 หมู่บ้านในเขตชุมชนการะเกด มีความเชื่อคล้ายคลึงกันว่า ถ้ากระทำการใดซึ่งเป็นการไม่ให้ความเคารพ เช่น พุดจาตุญตต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้นั้นจะมีอันเป็นไปต่างๆ นานา ความเชื่อเหล่านี้มีมาตั้งแต่อดีต ผู้ใหญ่จะตักเตือน สอนลูกหลาน เพราะเกรงว่าเด็กๆ อาจพลดพลังไปลบหลู่โดยไม่เจตนา จึงต้องหมั่นพราสอนอยู่เสมอ ปัจจุบันบางอย่างค่อยๆ สูญหายไป บางอย่างก็ยังคงเหลืออยู่ แต่ละหมู่บ้านจะมีความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์คล้ายกันและแตกต่างกันไป ดังนี้

1.1 ทวดการะเกด(คนจีนเรียก “ทวดหลากัง”)

ตั้งอยู่หมู่บ้านที่ 5 ตำบลการะเกด นางลิ้ม ปากแดง อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 5 เล่าว่า ทวดนี้เป็นหัวเข้ เมื่อก่อนในคลองชะอวด-ปากพนัง(ปัจจุบันเรียก แม่น้ำชะอวด-ปากพนัง) มีจะเข้จำนวนมาก ชาวบ้านที่พายเรือหาปลาในลำคลอง กลัวมาก เพราะเคยมีคนเล่าว่าจระเข้เคยคาบคนที่พายเรือในคลองไปหลายคนแล้ว เวลาจะออกหาปลาในคลองต้องบนบานทวดเสียก่อนว่าอย่าให้มีอันตราย เดิมที่ทวดตั้งอยู่ริมคลองข้างบ้านนายถิ่นซึ่งตอนนี้เสียชีวิตแล้ว

ต่อมานายไต้ โวจนอธิกุลและนายริน นานพ้ง คิดจะย้ายที่ตั้งทวดมาอยู่ที่ริมถนนหลวง จึงจุดธูปบอกกล่าวหรือ “กาด” ทวดบอกว่าจะย้ายไปตั้งที่ใหม่ แล้ววิ่งจากที่เก่ามาตั้งบนทางลา(ทางที่ใช้เพื่อเข้าออกร่วมกันเพราะบ้านอยู่ไม่ถึงถนนไม่ถึงคลอง) ทำครั้งแรกด้วยไม้ ต่อมาชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5 นำหัวจระเข้ไปยังเมืองจีน แล้วทำรูปปั้นเป็นคนจีนนำกลับมา(บางคนบอกว่ารูปปั้นนั้นยังมีร่องรอยของหัวจระเข้อยู่) ชาวบ้านหมู่ที่ 5 นับถือทวดการะเกดมากเพราะเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์ ใครมีทุกข์ร้อนอะไรก็จะไปกาด(บนบานหรือบอกกล่าว)



กับทวด เวลาภาคคนไทยจะใช้วิธียกมือไหว้ส่วนคนจีนนิยมทอดเบี้ย เมื่อสิ่งที่บนขอทวดได้สำเร็จ ต้องแก้บน ปัจจุบันใช้แก้บนด้วยข้าวสาร นำไปถวายวัด ทางวัดจะนำไปให้ชาวบ้านที่ขัดข้อง (ยากจน) ปัจจุบันนี้บริเวณที่ตั้งทวดไม่มีอะไรให้เห็นอีกเลย

นายไล่ โจนอิทธิกุล อายุ 92 ปี บ้านเลขที่ 19 เล่าให้ฟังถึงความศักดิ์สิทธิ์ของทวดการะเกดที่ประสบมาด้วยตัวเอง คือ ป้าราย ซึ่งเป็นเมียของลุงไล่เจ็บหนัก ลุงไล่ไปไหว้ทวดการะเกดแล้วทอดเบี้ย (เบี้ยทำจากรากไม้) อธิษฐานว่า ถ้าป้ารายไม่ถึงกับต้องเสียชีวิตก็ขอให้โยนเบี้ยแล้วตกลงมาหางายทั้งสองอัน ปรากฏว่าเบี้ยคว่ำ ต่อมาป้ารายก็เสียชีวิตจริง อีกเรื่องหนึ่งคราวนี้เกิดกับตัวลุงไล่เอง ลุงไล่ใช้หนักมากมีคนเอาดวงชะตาลุงไล่ไปดูกับพระ พระบอกว่าคนอื่น ๆ ไม่ต้องไปช่วยเขา(ลุงไล่) มีคนใหญ่คือทวดการะเกดช่วยรักษาดูแลอยู่แล้ว ลุงก็ไม่เป็นอะไรจริงๆ เหมือนกัน ต่อมาก็หายไข้ ทั้งๆ ที่ตอนนั้นญาติ และลูกๆ จัดเตรียมโลงศพไว้แล้ว ลุงไล่บอกว่าท่านเป็นเป็นตัวจักรสำคัญคนหนึ่งที่ช่วยทำศาลาทวดการะเกด(หลากัง)

รายที่ 2 คือ ป้าหลับ ทองเกต อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 333 หมู่ที่ 5 เล่าว่า วัวที่เลี้ยงล้มป่วย บนบานทวดการะเกดให้ช่วย ปรากฏว่า วัวหายไข้ ป้าหลับจึงแก้บนด้วยการเอาเงินไปใส่โกร่ง (โกร่งคือหีบหรือภาชนะใส่เงิน) และข้าวสาร ปัจจุบันชาวบ้านหมู่ที่ 5 ก็ยังนับถือ เคารพ บูชาในทวดการะเกด ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่

1.2 ตาขุนดำตาขุนแดง

นางอิน แซ่หลู อายุ 65 ปี อยู่บ้านเลขที่ 78 และนางสมนึก คะเนสม อายุ 55 ปี อยู่บ้านเลขที่ 39 พร้อมด้วยนางลิ้ม ปากแดง อายุ 65 ปี อยู่บ้านเลขที่ 90 ทั้ง 3 ท่าน เป็นคนหมู่ที่ 5 เล่าว่า ประมาณ 200-300 ปีมาแล้ว ชาวบ้านในหมู่ที่ 5 เขาจะบวชลูก ชาวบ้านมาช่วยงานทำต้มเพื่อนำไปในวัด บริเวณที่ตั้งไฟต้มเป็นจอมปลวก ต้มกันทั้งคืนต้มก็ยังไม่สุก ก็เลยต้องเลื่อนไปต้มที่อื่น ชาวบ้านพูดกันว่าที่บริเวณปลวกอยู่นั้นศักดิ์สิทธิ์ ก็กินไม่รอบๆ ที่ปลวกอยู่ ปัจจุบันทำเป็นศาลาแล้ว ลูกหลานคนใดเดือดร้อนก็จะไปจุดธูปบอกกล่าวหรือภาด หรือจะใช้วิธีทรง คนทรงคือนายเขียน แซ่หลู อายุ 65 ปี โดยมีค่าครู ใช้เงิน 99 บาท ดอกไม้ 9 ดอก ธูป 9 ก้าน เทียน 9 เล่ม หมากพลู 9 คำ ใครต้องการให้ทรงเรื่องอะไร รับทรงทุกวันเว้นวันพระ

นางชบา มากชุมพล อายุ 47 ปี บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 3 เป็นอีกคนหนึ่งที่มึประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับตาขุนดำตาขุนแดงเล่าว่า วัวที่เลี้ยงไม่ทราบว่าเป็น อะไรมีอาการชักมดรูมกัด้ที่ตาจนวัวล้มลง ผู้เล่าไปภาคตาขุนดำตาขุนแดง ต่อมาวัวก็หายดีขายได้ราคาด้วย

1.3 สระน้ำหมู่ที่ 6

ในอดีตคนรอบๆ ชุมชนวัดท่าลิพง เชื่อว่าสระน้ำขนาดใหญ่ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดริมแม่น้ำปากพ่อง-ชะอวด ศักดิ์สิทธิ์ใครเจ็บไข้ไม่สบายเอาน้ำในสระนี้ไปดื่มก็หายได้ นายพรัด จันทรแก้ว อายุ 77 ปี อยู่บ้านเลขที่ 200 หมู่ที่ 6 ปัจจุบันบ้านอยู่ใกล้วัดและใกล้บริเวณสระน้ำใบนั้น เล่าว่า ผู้เล่าพร้อมด้วยอดีตเจ้าอาวาส คือหลวงปู่จับ เคยเห็น **โสมบัติ** ที่อยู่ในสระกลิ้งขึ้นมาอยู่ปากสระ พอเห็นคนมาใกล้จะกลิ้งกลับลงไปในสระตามเดิม (ปัจจุบันสระน้ำดังกล่าว ถูกปรับพื้นที่เป็นพื้นราบแล้ว)

1.4 ทวดสีหลวง

คนที่อาศัยอยู่ใน หมู่ที่ 9 ที่เรียกว่าชาวบ้านนาเคารพนับถือ ทวดสีหลวงว่าศักดิ์สิทธิ์มีอภินิหารย์ ตั้งแต่สมัยก่อน ถ้าใครถูกลบหลู่จะทำเพศอย่างแรง เช่น เสียดวง วิ่งจุ่น (วิ่งจุ่น) เหมือนคนบ้า ปวดหัวมาก หรือที่เคยร่าเง็กก็จะซึม ต้องขอโทษหรือต่อน้ำรูปเหมือน อาการดังกล่าวจึงจะหายไป ขณะนี้ชาวบ้านหมู่ที่ 9 ยังนับถืออยู่ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน จากเอกสาร ประวัติบ้านนา และ หนังสือของโรงเรียนบ้านนา สำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษานครศรีธรรมราช บันทึกไว้ดังนี้

บรรพบุรุษชดบุกเบิกได้สร้างศาลเพียงตาให้เป็นที่ตั้งสถิตของ "ทวดสีหลวง" ซึ่งถือกันว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายนานาประการ (ตามความฝัน) จากเอกสาร **บันทึกปูทวด** บันทึกไว้ว่า ทวดสีหลวงบ้านนามีกายทิพย์ สำแดงให้เห็นในสองลักษณะคือ **กายทิพย์ 1** เป็นรูปร่างใหญ่มีหงอน มักจะออกรักษา คุ้มครองความปลอดภัยให้ผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านให้เห็นเป็นประจำ แต่ไม่ทำอันตรายใคร **กายทิพย์ 2** มีสภาพเป็นเทพธิดา โฉมงามวัยใสเสื้อผ่าแขวนห่วงใจกระเบน ทวดสีหลวง ชอบศิลปินประเภท หนังสือ และมนิราห์ เป็นชีวิตจิตใจ สังเกตได้จากยามใดที่มีนกลอง (หนังสือ มนิราห์) นำคณะเดินทางผ่านหมู่บ้านนี้ หากไม่บรรเลงดนตรีถวายศาลาทวด จะเกิดอาเพศขึ้นทันทีทันใดในลักษณะต่างๆ ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ จนกว่าจะบรรเลงดนตรีถวาย จึงจะออกเดินทางไปด้วยความปลอดภัย ตั้งแต่นั้นมา บรรดานักเลงเมื่อผ่านทางนี้ต้องบรรเลงดนตรีถวาย บางคนถึงกับมาตั้งโรงแสดงถวาย 1 คืน ก่อนเดินทางต่อไปแสดงที่อื่น ทวดสีหลวงจึงเป็นที่สักการะกราบไหว้ขอพรมาจนถึงปัจจุบันยังไม่มีวันเสื่อมคลาย



นายจ่าย ชูจ่าย อดีตผู้ใหญ่บ้านของที่นี่ เล่าให้ฟังว่า ทวดสีหลวงเป็น**งูบองหลา** ชาวบ้านหมู่ที่ 9 นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ แต่ตัวผู้เล่าเองไม่เชื่อ วันหนึ่งผู้เล่าขอยืมปืนยาวของเพื่อนบ้าน เข้าไปในป่าระหว่างทางต้องผ่านทวดสีหลวง ผู้เล่าพูดว่า ทวดมาขวางทางเดิน ภูไม่นับถือ แล้วใช้ปืนยิงไปที่ทวดปรากฏว่า ปืนตกลงมาแตกเป็นเสี่ยง ผู้เล่าตกใจมาก เอาปืนไปคืนเจ้าของ เจ้าของถามว่าทำไมปืนจึงเป็นเช่นนี้ ผู้เล่าเล่าให้ฟัง เจ้าของปืนบอกว่า "มึงขาดหุ้नแล้ว ไปพูดอย่างนั้นได้อย่างไร ท่าน

ศักดิ์สิทธิ์ ใครๆก็รู้กันทั้งนั้น มึงไปขอโทษท่านเสีย " ผู้เล่าต้องไปขอขมาลาโทษว่าจะไม่ดูถูก และจะนับถือท่านตลอดไป ตั้งแต่นั้นมา ผู้เล่าจะออกเดินทางไปไหน จะทำอะไร ก็จะกาบบอกให้ทวดคุ้มครองป้องกันทุกครั้ง

1.5 ทวดเจ้ายา

ทวดเจ้ายาตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ปากบางเตย ปัจจุบันอยู่ใกล้บ้านนายสมหมาย สุดเอียด ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ นางห่อเนี่ยว คงเรืองและนายนิยม ทองนอก เล่าว่า ในคลองชะอวด-เชียรใหญ่ มีกระแซ้ 1 คู่ เป็นใหญ่ในบรรดากระแซ้ที่อาศัยอยู่ในลำคลอง เรียกว่า "ทวดเจ้ายา" หากใครอยากให้เห็นทวดก็ออกชื่อว่าลูกหลานอยากจะชมอยากจะดูก็จะปรากฏให้เห็น แต่ไม่ได้ทำอันตรายใคร ผู้คนนับถือว่าเป็นมีความศักดิ์สิทธิ์ควรกราบไหว้จึงสร้างศาลาให้อยู่เพื่อขอความปลอดภัยในการเดินทางโดยใช้เส้นทางน้ำโดยชาวบ้านจะกาบหรืออธิษฐานออกชื่อทวดเจ้ายาช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัย ทุกวันนี้ยังออกชื่อกราบไหว้กันอยู่

1.6 ศาลหลวงตันไทร

ศาลหลวงตันไทร ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 11 จากคำบอกเล่าของนายเต๋อิม อุดมั่ง ชาวบ้านหมู่ที่ 12 เล่าว่า เดิม ยังไม่มีศาลหลวง บริเวณนี้ในอดีตเป็นป่าทึบลึก เนินสูง มีต้นไทร ต้นพ้อ ต้นโหนด(ต้นตาลโตนด) หวาย ช่อย อยู่ในหย่อมเดียวกัน มีสัตว์หลากหลาย ไม่มีทางเดินเข้าไป คนจะเข้าไปต้องคุดห่อข้าวสาร(เตรียมข้าวสาร) และน้ำเข้าไปเป็นเสบียงเพราะป่าลึก คนเก่าคนแก่เล่าให้ฟังอีกต่อหนึ่งว่า สัตว์ที่ถูกนายพรานไล่ยิงจะวิ่งหนีเข้าไปบริเวณตันไทร คนตามเข้าไปก็หาสัตว์ไม่พบทำให้เกิดความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของตันไทรบดบังไว้ไม่ให้เห็นก็เลยมีคนบุกเข้าไปเพื่อหาของดี บางคนอยากน้ำ(หรือน้ำ) เลยเจาะพื้นดินหาน้ำในดิน น้ำที่ไหลออกมาใส ชิมดูมีรสจัดสนิท แต่น้ำบริเวณรอบๆ น้ำเปรี้ยว



นายจำปา ถนนแก้ว ลูกหลานของอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12 เล่าเรื่องที่ประสบมาด้วยตนเองว่า ตอนนั้นเป็นฤดูแล้งจัด เกิดไฟไหม้ป่าบริเวณป่าพรุเสม็ด ลูกหลานไปจนถึงบริเวณตันไทร ซึ่งบริเวณนั้นเป็นต้นหญ้าแห้งๆ สูง เดินเหยียบจะกรอบ แต่ไฟไม่สามารถลามเข้าไปถึงตันไทรได้ ผู้เล่ายังอัศจรรย์ใจว่า น่าจะมีอะไรที่ลึกลับ ซึ่งตนก็บอกไม่ถูกว่าคืออะไร

ผู้ที่เข้าไปบริเวณตันไทรพวกแรกๆ คือ พระสงฆ์ โดยเฉพาะท่านเอี่ยมปัจจุบันท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดบางเนียน ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ท่านเป็นพระที่ประชาชนเลื่อมใสมาก และชาวบ้าน 5-6 คน เข้าใจว่า น่าจะเข้าไปชุด ค้นหาของดี(ของขลังศักดิ์สิทธิ์) เพราะตอนที่หน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกระเถิบเข้าไปสำรวจพื้นที่เห็นพื้นดิน ถูกชุดเป็นหลุม นับสิบๆ หลุม ผู้เล่าคนเดิมบอกว่าตอนที่เข้าไป

ใหม่ ๆ เห็นดิน เป็นดินทราย มีเปลือกหอย จำนวนมาก เช่น เปลือกหอยนางรม หอยมุก กระดองหมี หอยแครง หอยแวน หอยเล็บควาย จึงน่าจะเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่าบริเวณแถบนี้เดิมน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของทะเลมาก่อน ใกล้เคียง บริเวณต้นไทร จะเป็นป่าพรุเสม็ด มีสัตว์มากมาย เช่น ลิง ค่าง เม่น ช้าง ชว่น้ำ มาก สัตว์ป่าต่างๆ หนีน้ำขึ้นมานบนเนินสูงแล้วเกิดล้มตาย เพราะพบเห็นกระดูกสัตว์จำนวนมากด้วย ปัจจุบันสัตว์เหล่านี้สาบสูญไป เหลือแต่พวกลิงหางยาว ประมาณ 400 ตัว บริเวณป่าข้างข้าม (ทิศเหนือของต้นไทร) แต่ไม่มีใครทำร้าย

“จากต้นไทร” มาเป็นศาลหลวงต้นไทร

จากการให้สัมภาษณ์ของ นายสำราญ(ไข) หนูดำ ผู้ดูแลศาลหลวงต้นไทรตั้งแต่ปี 2545 พบว่า เมื่อมีโครงการพระราชดำริเข้ามา ประมาณ พ.ศ. 2538 ก่อนที่โครงการนี้จะเข้ามา บริเวณนี้เป็นป่าพรุ ป่าสงวนแห่งชาติของบ้านท่าช้างข้าม ม. 11

พ.ศ. 2538 โครงการพระราชดำริได้ให้เจ้าหน้าที่นำเครื่องจักรกลเข้ามาขุด เจาะ ตัด ถางป่า เพื่อให้ได้ขนาดกับความกว้างยาว ในการทำคลองพระราชดำริ แต่ปรากฏว่าต้องมีอันเป็นไป เช่น เครื่องจักรไม่สามารถทำงานได้ เครื่องยนต์ดับและคนขับเครื่องสติเสียบ้าง บ้างก็มีอันล้มหายตายจาก สุดท้ายความสามารถที่จะทำงานต่อไปได้ หลังจากนั้นก็มีบริษัท เข้ามาดำเนินการต่อ แต่ก็ไม่สามารถทำงานได้เหมือนเดิมอีก งานจึงถูกทอดทิ้งไประยะหนึ่ง

16 ก.พ. 2545 นายจำรูญ พลายด้วง ได้รายงานกราบบังคมทูลในหลวง ถึงอุปสรรคในการทำงานต่างๆ ในหลวงท่านจึงโปรดให้เว้นบริเวณนี้และอนุรักษ์ไว้ และให้สร้างศาล โดยหน่วยงานซึ่งเป็นตัวแทนพระองค์นำสถาปนิกมาออกแบบ

19 ก.พ. 2547 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาทรงงานและวางศิลาฤกษ์

29 ต.ค. 2547 สำนักพระราชวังมาตั้งศาล ปัจจุบันเรียก ศาลหลวงต้นไทร หลังจากมีศาลหลวงฯ ประชาชนทั่วสารทิศหลั่งไหลมาบูชา และสักการะศาลหลวงต้นไทรวันหนึ่งๆ ไม่ต่ำกว่า 100 คน ในอดีตบริเวณนี้เมื่อถึงหน้าน้ำมาก น้ำจะท่วมเป็นเวลาแรมเดือนทำให้ไร่ นา สัตว์เลี้ยงเสียหาย

ในอนาคตอันใกล้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของอำเภอเชียรใหญ่ ชื่อของตำบลเกาะเกิดของเราจะถูกเอ่ยถึงในฐานะเป็นที่ตั้งของศาลหลวงต้นไทร นำมาซึ่งความภาคภูมิใจมาสู่บ้านเกิดของเราแน่นอน

2. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อคนในแต่ละโอกาส

1. วันพุธไม่น่าศพบรรจุโลง ปัจจุบันความเชื่อนี้ยังมีอยู่ทุกหมู่บ้านในชุมชนเกาะเกิด
2. เอาเงินเหรียญใส่ปากศพ เพื่อคนตายได้นำไปใช้ (ปัจจุบันก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่)
3. ไม่เผาศพวันพุธและวันศุกร์ เพราะเชื่อกันมาว่าวันพุธเป็นวันเนาวันเปื่อย (ยังคงมีอยู่)
4. ห้ามนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะคนตายหันหัวศพไปทิศตะวันตก

5. ไม่เผาศพวันทับทิมเดือน ทับทิมเดือน หมายถึง ช้างขึ้นช้างแรมที่ตรงกับลำดับของเดือน เช่น ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6, แรม 9 ค่ำเดือน 9, ขึ้น 5 ค่ำเดือน 5 เป็นต้น
6. ไม่ให้แมวดำข้ามศพ ถ้าแมวดำข้าม ศพจะเฮี้ยน
7. จัดหาอาหารใส่ภาชนะวางไว้ใกล้โลงศพ (คนที่ตายจะได้กิน)
8. ขณะพระสวดศพ จะเคาะโองบอกว่าให้ฟังพระสวด (พบพระตอนตายได้ไปสู่สุคติ)
9. การเผาศพ ป้ายชี้นำไปเผารวมกับศพ แต่นามสกุลจะไม่เผา เหตุผลคือยังมีพ่อ หรือ แม่ ญาติ พี่น้อง ลูกหลานยังใช้นามสกุลนี้อยู่
10. ญาติหรือผู้ที่ไปร่วมเผาศพหลังจากเสร็จพิธี หรือวางดอกไม้จันทน์แล้ว จะยังไม่กลับต้องรอให้ดับปะหระอชัไฟออกจากเตาเผา ก่อน โดยสมมุติเอาว่าการชัไฟออกคือการสิ้นสุดของการเผา (เป็นกลอุบายให้มีญาติหรือผู้ไปร่วมเผายู่เป็นเพื่อนกันหลายๆคนเจ้าภาพจะได้ไม่เจียบเหงา)
11. หลังจากการไปเผาศพ ก่อนเข้าบ้านต้องล้างมือล้างเท้าบางคนเอาน้ำล้างหน้าด้วย (เป็นกลอุบายให้รักษาความสะอาด เพราะป่าช้าเป็นที่ไม่สะอาดอย่างยิ่ง เชื้อโรคอาจจะติดตัวมาด้วย)
12. ถ้าหลังจากเผาศพ จะมองเป็นภาพต่างๆ ถ้ามองเป็นรูปคน ทำนายว่าผู้ตายจะไปเกิดเป็น คนอีก
13. ของที่เหลือจากการเผาศพ เช่น ฟันปลอม กระดุมเสื้อ เครื่องหมายต่างๆ ลูกหลานคนไหน พบมีความหมายว่าผู้ตายต้องการจะมอบไว้กับผู้พบ
14. คนที่จะบวช หรือแต่งงานในคืนวันสุกดิบ ห้ามออกนอกบ้าน เพราะเนื้อหอมจะถูกสัตว์มีพิษ ต่างๆกัด หรืออาจจะได้รับอันตราย (คงกลัวว่าจะมีการแต่งงานหรือบวช)
15. พระที่ต้องการจะสึก ต้องเลือกวัน ดีคือ วันขึ้น แรม ถูกโฉลกกัน ถ้าสึกวันไม่ดี จะมีอัน เป็นไปต่างๆนาๆ (ความเชื่อนี้ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน)
15. คนที่เป็นหม้าย ไม่ให้ถือหัวขันหมาก กลัวว่าบ่าวสาวจะอยู่กันไม่ยืด
16. แม่หม้ายที่จะแต่งงานใหม่ จะทำพิธีกันตอนค่ำไม่บอกแขกหรือให้เอิกเกริก (ความเชื่อนี้ ยังคงเหลืออยู่บ้าง)
17. ชายหญิงแต่งงานใหม่ หญิงให้นอนทางซ้าย ชายให้นอนทางขวา หญิงไม่ให้นอนสูงกว่าชาย หญิงห้ามเอาเท้าวางพาดผู้ชาย ถือว่าเป็นการไม่ให้ความเคารพ

3. ความเชื่อเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ ได้แก่

1. มองคนเป็นโรคตาแดง ถ้าแลบลิ้นให้คนตาแดง จะไม่ติดโรค

2. เห็นคนที่เป็นโรคเรื้อรัง ห้ามหัก ถ้าหักเริ่มจะลุกลามมากแต่ถ้าเกิดหักไปแล้วให้แก้เคล็ดด้วยการพูดว่า ไม่พริ้ว(ไม่เป็นไร)
3. คนที่เป็นโรคเรื้อรัง ห้ามกินข้าวมากกว่า 1 จาน (ห้ามตักข้าวเพิ่ม) ถ้าต้องการกินมากเท่าไรก็ให้ตักทีเดียวให้พอ ถ้าตักเพิ่ม เรื้อรังจะลุกลาม

4. ความเชื่อว่าด้วยโชคลาภ สิริมงคล และนิมิตในด้านดี ได้แก่

1. เวลากวาดขยะในบ้านให้กวาดจากหน้าบ้านไปหลังบ้าน(กวาดเงินทองเข้าบ้าน)
2. พิธีกวาดบ้าน ก่อนสร้างบ้านใหม่ ทั้งนี้การกวาดบ้าน คือ เชิญผู้ที่มีความรู้ทางไสยศาสตร์ มาทำพิธีปัดรังควาน ไถ่ญาติผีปีศาจและสิ่งเลวร้ายที่สิงสถิตบริเวณที่จะปลูกบ้าน) ถ้าไม่ทำพิธีนี้ก่อน สร้างไปแล้ว อาจจะอยู่ไม่ได้ ได้รับความเดือดร้อนต่าง ๆ นานา ยังถือปฏิบัติกันอยู่บ้าง
3. วันเพ็ญตรงกับวันจันทร์เชื่อว่าเป็นวันดี ชาวบ้านเรียกเพ็งวันจันทร์ ถ้าได้เงินให้เก็บไว้ทำขวัญตุ๊ก เชื่อว่าเงินทองจะไหลมาเทมา แม่ค้ามักจะหาซื้อกระเป๋าสตางค์เงินในวันนี้ เชื่อว่ากระเป๋าสตางค์เงินจะมีเงินเข้ามามาก ถ้าวันนั้นฝนตกให้เอาภาชนะไปวางกลางหา(นอกชายคา) รองรับน้ำฝนไว้ น้ำฝนนี้นำมาใช้ดื่มกินหรือใช้ทำน้ำมนต์ถือเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์
4. ต้นไม้ที่เป็นสิริมงคลกับบ้านสมควรปลูก เช่น ต้นมะยม(จะมีคนนิยมชมชอบ) ต้นยอ (คนจะยกยอ) ต้นรัก (คนจะรัก)
5. เสาวภูมิ(เสาใหญ่กลางบ้าน) เป็นที่อยู่ของผีบ้านผีเรือน ซึ่งเป็นผีที่ช่วยปกป้องรักษาคนในบ้าน ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข เจ้าบ้านจึงมักเอาผ้าสีผูกไว้
6. ต้นไม้ใหญ่ทุกต้นมีเทวดา(เทพารักษ์) อาศัยอยู่ จึงนิยมเอาผ้าต่าง ๆ ผูกไว้
7. ป๋อย ที่ตักข้าวสวไปหุงทำด้วยพรก (กะลา) ที่มีตาเดียว หากใครมีไว้เชื่อว่าจะร่ำรวย ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง
8. บ้านทุกบ้านมีเจ้าที่เจ้าบ้าน (ผีบ้านผีเรือน คือ ปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้ว) ช่วยปกป้องรักษาคนในบ้าน เวลาจัดงานต่างๆ ในบ้านจะต้องตั้งขนมโค ขนมลาหรือของกินอื่นให้เจ้าที่ เจ้าบ้านหรือผีบ้านผีเรือน โดยการภาด(บอก/ประกาศ) ให้ท่านได้กินก่อน แล้วคนค่อยกินทีหลัง

5. ความเชื่อว่าด้วยสิ่งอุปาทนและนิมิตในด้านร้าย ได้แก่

1. ห้ามขอยืมเงินหรือทวงหนี้ตอนเช้า ถ้าเป็นแม่ค้าพ่อค้า เชื่อว่าถ้าเงินออกจากกระเป๋าสตางค์ตั้งแต่เช้าแล้ว วันนั้นจะขายของไม่ได้ ถ้าเป็นคนอื่นๆ เชื่อว่าวันนั้นเงินต้องออกจากกระเป๋าสตางค์

2. วันพระเสด็จ(ประเพณีชักพระ) ถ้าพระเสด็จวันอาทิตย์จะเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ปีนั่นฝนจะตกหนัก
3. ไม่ผิวกปากในบ้าน การผิวกปากในบ้านเชื่อว่าเป็นอุบาทว์
4. ห้ามนอนเอามือก่ายหน้าผากเพราะจะทำให้เป็นคนเจ้าทุกข์
5. ต้นโดน(ประดู่) ไม่ควรปลูกในบริเวณบ้าน เชื่อว่าไม่ดี จะโดนหรือมีเหตุร้ายต่างๆ กับคนภายในบ้าน
6. ไม่ควรปลูกต้นลำทมบริเวณบ้าน(จะระทมใจหรือไม่มีความสุข) หากจะปลูกให้ปลูกในวัด โรงเรียน สถานที่อื่นๆ ได้
7. ถ้าได้ยินเสียงหมาหอนหลายคืนติดกัน จะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น อาทิ มีคนตาย
8. นกฮูกมาเกาะบนหลังคาบ้านที่มีคนป่วย ถือว่าไม่ดีเป็นลางร้ายว่าคนป่วยจะตาย
9. ไม่นิยมปลูกต้นมะละกอบริเวณหน้าบ้าน เชื่อว่าจะก่อให้เกิดเรื่องเลวร้ายต่างๆ

6. ความเชื่อเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน_ได้แก่

1. ข้อปฏิบัติสำหรับ/ต่อเด็กเล็ก

- หลังดวงอาทิตย์ตกดิน ห้ามเด็กๆ เล่น ซ่อนหา ผีจะพาไปซ่อน แล้วหาไม่พบ (เวลาว่างจาก เทวดา)
- เวลามีคนหามศพผ่านบ้านที่มีเด็กเล็กๆ ให้เอามือหม้อ(ดินหม้อ) ป้ายที่หน้าผากเด็ก
- เชื่อว่าเด็กเล็กๆ จะมีแม่ซื้อ ถ้าเด็กนอนเปลจะเอาแม่ซื้อแขวนในเปลไม่ให้เด็กตกใจ
- ห้ามเด็กๆ เล่นเงาตนเองเวลากลางคืน เวลานอนหลับจะนอนสะดุ้ง ผันร้าย (สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้ามีแต่ตะเกียง บ้านเรือนไม่ค่อยสว่าง การเล่นของเด็กทำให้ผู้ใหญ่รำคาญ)
- เด็กอ่อนๆ เวลาจะพาไปนอนค้างคืนที่อื่นต้องเอาดินที่บ้านไปด้วย เด็กจะไม่ร้อง

2. ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ใหญ่ทั่วไป

- ผู้หญิงร้องเพลงในครัวจะได้ผัวแก่ ถ้าเป็นชายจะได้เมียแก่(เป็นอุบายให้มีสมาธิในการหุงหาอาหาร ถ้าผู้หญิงร้องเพลงเพลินหุงข้าวอยู่ ข้าวอาจจะแฉะ เป็นต้น)
- ถ้าไม่ต้องการให้ฝนตกเวลาถึงบ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ ให้เอาต้นตะไคร้ไปปลูก โดยเอารากตะไคร้ขึ้นบนพื้นดิน
- ห้ามเย็บผ้าในตัว(เย็บผ้าขณะที่สวมใส่อยู่ อาจเกิดอันตราย)

- ห้ามเชกหัวเด็ก กลางคืนเด็กจะปัสสาวะรดที่นอน
 - ไม่เอาจวกดักแกง เชกหัวเด็ก เด็กโตขึ้นจะหาคุณไม่ได้ (คนสมัยก่อนโมโหลูกหลาน ขณะทำครัว หาอะไรไม่ทันก็ใช้จวกที่อยู่ในมือ เชกหัวเด็ก จึงต้องห้ามไว้)
 - ห้ามตัดผมวันพุธ(วันพุธเชื่อว่าเป็นวันเนาวันเปื่อย)
 - ไม่ตัดเล็บกลางคืน ถ้าใครตัดเล็บเวลากลางคืน อายุจะสั้น (เชื่อว่าเป็นอุบาย ป้องกันไม่ให้เกิดอันตราย เมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้า กลางคืนใช้ไฟหรือตะเกียงไขเปิด ถ้าตัดเล็บแสงสว่างไม่พอจะโดนเนื้อ ทำให้ได้รับบาดเจ็บ) ความเชื่อนี้เชื่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน
 - ไม่ตำครกเปล่า(ในครกไม่มีอะไร) นมจะยาน
 - ห้ามปัสสาวะบนจอมปลวกเพราะจะทำให้ลูกไข่(อันตราย) บวม
 - คนเลี้ยงแมว ให้สังเกตว่าแมวตัวใดกินลูกตัวเอง แมวตัวนั้นอุบาทว์ อย่าเลี้ยงไว้
 - ต้นไม้ที่ผูกใจ²⁵ ห้ามกินผลจะทำให้พุงพอง(ท้องป่อง)
 - ก่อนจะปลูกบ้านใหม่ ต้องมีพิธีกวาดที่ (กวาดคือการทอมนต์คาถาไล่สิ่งชั่วร้าย ให้ออกไป)
 - เวลาเกิดราหูอมจันทร์ ต้องตื่นขึ้นมาช่วยจันทร์ให้พ้นจากราหู โดยการตีเกราะ ตีไม้ เคาะระฆัง ตีกระบอกไม้ไผ่ ตีปี่บ กะละมังหรือยิงปืน ให้ดังๆ และร้องว่า “ช่วย จันทร์ เจ้าเหอ ชี้เหอ คายเหอ” เพื่อให้ราหูตกใจออกจากดวงจันทร์ ใครไม่ช่วย จันทร์จะมีเหตุ เช่น ถ้ามีปืน ปืนจะยิงไม่ออก หรือไม่แม่นยำ คนมีพระจะนำพระมา ปลูกเสก หญิงมีครรภ์ต้องเอาเข็มมาลัดผ้าที่หน้าท้องไว้ กันไม่ให้ถูกจันทร์
 - เวลาซักผ้าอ้อมเด็ก ห้ามบิดผ้าเพราะเด็กจะเมื่อย แล้วบิดตัว (เหตุผลน่าจะทำให้ ผ้าขาดเร็วขึ้น)
 - ห้ามตากผ้านอกบ้านกลางคืน เพราะผีจะเอาผ้าที่ตากเช็ดปาก (ผ้าตากกลางคืน ไม่มีแสงแดดผ้าจะเปื่อยเร็ว)
1. ข้อปฏิบัติสำหรับคนที่นับถือเครื่องรางของขลัง
- ห้ามลอดราวตากผ้า ถ้าลอด เครื่องรางของขลังจะหมดความศักดิ์สิทธิ์
 - ห้ามกินปลาที่ยังมีไม้ตัก หรือเชือกผูกติดอยู่ ถ้ากิน คนที่เป็นศัตรูจะรู้ ความลับของตนหมดต้องเอาไม้ตักออกหรือแกะเชือกออกก่อน
 - ห้ามกินแกงที่ใส่ผักหลายๆ ชนิดรวมกันหรือที่เรียกว่าแกงส้มสาม ถ้ากินแกง ส้มให้กินแกงส้มที่ใส่ส้มชนิดเดียว

²⁵ ใจ คือ กะลาตัวผู้เจาะรู กำกับด้วยคาถา ผูกเชือกแขวนไว้บนต้นไม้ที่มีผล เพื่อต้องการให้ผู้อื่นมาลักขโมย

7. ความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าวหรือแม่โพสพ

ท้องที่ตำบลเกาะเกิดเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการทำนาข้าว ทั้งเพื่อเป็นอาหารในครัวเรือนและหากมีจำนวนมากก็จะส่งขายยังตลาด จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพหรือเทพธิดาผู้คุ้มครองข้าวซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มิบุญคุณกับมนุษย์ที่ยังต้องกินข้าวเป็นอาหาร จึงมีข้อระมัดระวังอยู่หลายประการ ที่จะเป็นการทำร้ายหรือจบบ้างต่อแม่โพสพ ทั้งนี้หากปฏิบัติหยาบคายกับท่าน ผู้ที่ทำเช่นนั้นมักจะเพาะปลูกลำบากไม่ได้ผลหรือไม่มีมั่นคงเรื่องอาหาร ภาษาถิ่นเรียกว่า “ขวัญข้าว” กริยาที่ไม่ควรทำ ได้แก่

1. ต้มไข่โดยใส่รวมลงในหม้อหุงข้าว
2. ร้องเพลง และ พุด เวลาเรียข้าวจากท้องข้าว หรือเรือนข้าว หรือ เรือนข้าว
3. พุด และ ร้องเพลงขณะกินข้าว
4. ค้างทัพพีในหม้อข้าว
5. เวลาดำข้าว ถ้ามีข้าวหกอออกมา ควรเก็บกับมือที่ละเมียด ห้ามใช้เท้าเขี่ย ต้องเก็บเมล็ดข้าวทุกเมล็ดให้หมด ไม่ให้เหลือ

8. ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์

8.1 การใช้เวทย์มนต์คาถาทำ

ในอดีตชาวบ้านในชุมชนบ้านเกาะเกิด มักเชื่อในเรื่อง เวทย์ มนต์ คาถา คนแก่ๆ มักได้ความรู้เกี่ยวกับเวทย์มนต์คาถา จากบรรพบุรุษแล้วสืบทอดกันมาเรื่อยๆ คนเจ็บป่วย เสกด้วยคาถาก็หาย เช่น คนเป็นโรคตาแดงไปหาหมอ(คนที่มีมนต์คาถารักษาโรค) หมอจะรักษาด้วยคาถา ผู้ชายอยากให้ผู้หญิงมาหลงรักก็เป่าเสกด้วยมนต์คาถา เวทย์มนต์คาถามีบทบาทในอดีตมาก ซึ่งมีทั้งคุณและโทษ

คนสมัยก่อนจะกลัวมากเรื่องมนต์คาถาถ้าคนมีความรู้ทางด้านนี้นำมาใช้ในทางที่เป็นโทษ เช่น ทำให้คนที่เคยสนุกสนานร่าเริงกลายเป็นคนเงียบไม่พูดจากับใคร ทำให้ผู้หญิงที่ผู้ชายแอบหลงรักรักผู้ชายคนนั้นแม้ว่าเดิมแล้วผู้หญิงไม่มีความรักให้ แต่หากเมื่อตนเองไม่สมหวังก็จะไปหาหมอทางเวทย์มนต์ ให้ทำให้ผู้หญิงคนนั้นหาคู่ไม่ได้ใครมาสู่ขอก็จะไม่ตอบตกลง ทำให้หญิงสาวนั้นอยู่เป็นโสดจนแก่เฒ่าไปเลยก็มีหรือบางทีก็ทำให้เหมือนคนขาดหุ่น²⁶ ไปเลยก็มี บางรายก็ทำของ²⁷ ตัวอย่างเช่น ทำลงในขนมจีน ถ้าคนที่เป้าหมายไปกินขนมจีนจะถูกของทันที พ่อแม่จึงมักบอกลูกสาวว่าจะกินอะไร ให้ระมัดระวังให้มากเพราะกลัวจะโดนของ ผู้เขียนเคยได้ยินเขาเล่าให้ฟังว่า แม้แต่นายหน้าตະလຸງ มโนราห์หรือศิลปินต่างๆ ที่มีชื่อเสียงประชันกันที่ไรชนะทุกที คู่แข่งจะไม่พอใจก็จะว่าจ้างให้หมอเวทย์มนต์ ทำของ หน้าตະລຸງเมื่อถูกของเสียงจะแหบแห้งว่าบทกลอนหนึ่งไม่ได้ พอมีการประชันกันก็จะแพ้ ดังนั้นนายหน้าหรือมโนราห์มักจะหาของดีไว้ป้องกันตัว ไม่ให้ถูกของ(โดนยาสั่ง) เป็นต้น

²⁶ สติไม่สมประกอบ

²⁷ เวทย์มนต์คาถาที่เสกลงในอาหารที่กิน

8.2 การเสก

นายหนังประทีป จงไกรจักร อายุ 58 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46/1 และนายเคี่ยม ทองมี ชาวหมู่ที่ 12 เล่าให้ฟังว่า การเสก(ปลุกเสก) คือ การใช้มนต์คาถาอย่างหนึ่ง หมอที่มีคาถาสามารถเสกให้คนเป็นอะไรได้หลายๆ อย่าง เช่น เสก ให้เป็น ตัวต่อตัวแตน เหล็กชูด(กระต่ายชูดมะพร้าว) มดแดง วัวชน พระยาหงส์ เป็นต้น

วิธีการปลุกเสก คือเมื่อคนที่ต้องการเล่นมารวมตัวกันแล้ว ปากกักันว่าจะให้หมอเสกเป็นอะไร วิธีการจะคล้ายๆ กันคือ ต้องว่าคาถาปิดตุลมเสียก่อนทุกครั้ง

ตามความเชื่อแล้ว ประตุลมมี 6 จุด คือ หัวแม่มือซ้าย-ขวา, หัวแม่เท้าซ้าย-ขวา, ซ้ายโครงซ้าย-ขวา, เวลาหลับ วิญญาณไปเที่ยวจะออก ทางซ้าย เวลาตื่นวิญญาณ เข้าทางขวา

- **จะเชื่อพระยาหงส์** หมอจะเรียกอาสาศมัครให้ออกมาข้างหน้าแล้วว่าคาถาเพื่อ " ปิดตุลม" (ปิดทวารทั้ง 9) เพื่อป้องกันไม่ให้มีอำนาจลึกลับอื่นเข้ามาแทรกซ้อน แล้วสั่งให้อาสาศมัครทำสมาธิ ทำใจให้สงบ หลังจากนั้นหมอเสกก็จะว่ามนต์คาถา ร่ายทรงหรืออาสาศมัครก็จะแสดงอาการร้อน รำ ทำเพลงอย่างสนุกสนาน

- **เสกตัวต่อตัวแตน** หลังจากทีหมอว่าคาถาแล้ว คนที่เป็นอาสาศมัครหรือร่ายทรงก็จะเที่ยวจิก ต่อย คนที่นั่งรอบข้าง เหมือนกับตนเป็นตัวต่อ ตัวแตนจริงๆ

- **เสกมดแดง** เมื่อหมอว่าคาถาเสร็จ คนทรงจะขึ้นไปไต่ตามกิ่งไม้หรือทางมะพร้าวเป็นเหมือนมดแดง ตัวเบาเหมือนตัวมดแดง

- **เสกให้เป็นวัวชน** หมอจะเขียนชื่อวัวดำที่มือข้างหนึ่งของอาสาศมัคร อีกมือข้างหนึ่งเขียนชื่อวัวแดง พอหมอเสก มือทั้งสองที่มีชื่อวัวอยู่จะชนกันเหมือนเป็นวัวจริงๆ (คนชอบพนันวัวชน ให้หมอเสกเขียนชื่อวัว ที่จะมีการชนกันใน 1-2 วันข้างหน้า ดูว่าตัวไหนแพ้ชนะ จะได้นำไปใช้ในการพนัน)

การเสกนี้มีข้อห้าม คือ ขณะที่ร่ายทรงถูกมนต์คาถาของหมอ และทำอาการต่างๆ อยู่ ห้ามเรียกชื่อของร่ายทรง ถ้าเรียกชื่อจะ "บัต"(สะบัดหรือเลิกทรง) ทันที การเสกเป็นการเล่นที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว

สรุป

จากประเด็นเรื่อง วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่คนชุมชนวัดท่าลิพงถือปฏิบัติอยู่มากมายนี้ พบว่าสิ่งที่คนชุมชนวัดท่าลิพงนับถือมีอยู่มากมาย ทั้งสัตว์และสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ บรรพบุรุษของตระกูลและเทพอารักษ์ที่มีอำนาจด้านการปกป้องคุ้มครอง ทำให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชาวชุมชนวัดท่าลิพงสัมพันธ์กับธรรมชาติซึ่งเป็นที่พึ่งพาและเป็นที่มาของการดำรงชีวิต เป็นที่น่าสังเกตถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ฯ ต่างซึ่งมีอยู่ในพื้นที่ซึ่งคนเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องคุ้มครอง แสดงให้เห็นในยุคแรกๆ คนได้พยายามจัดการความสัมพันธ์ในรูปแบบของการอยู่อาศัยและเคารพต่อผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่แต่เดิม อย่างให้เกิดความวุ่นวายมากที่สุด การอยู่อาศัยร่วมกับป่าและสัตว์ต่างๆ ยังก่อให้เกิดการละเล่นเพื่อความสนุกสนานต่างๆ มากมาย และมีการสืบทอดการประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเคารพนับถือต่อสิ่งนั้น

บทที่ 6

ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมกับการดำรงอยู่ของชุมชน

ชุมชนตำบลเกาะเกิดเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่รู้จักของชุมชนทั้งใกล้และไกลมานานแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ามากมายเหล่านั้นสามารถเลี้ยงทุกชีวิตในชุมชนของตนเองและยังแบ่งปันไปยังชุมชนอื่นๆ เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตอย่างสุขสบาย โดยเฉพาะป่าพรุผืนใหญ่ที่เปรียบเสมือนคลังของทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า ทรัพยากรทุกอย่างมีความเป็นมาและเกิดการเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุต่างๆ ที่น่าสนใจและศึกษา ซึ่งที่มิวิสัยได้ศึกษาค้นคว้าสอบถามจากแหล่งเรียนรู้ จากผู้เฒ่าผู้แก่ผู้รู้เรื่องราวเหล่านี้ในอดีตจนถึงปัจจุบันแล้วนำมารวบรวมเรียบเรียงสรุปไว้เพื่อให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจซึ่งจะได้กล่าวไว้เป็นเรื่องราวๆ ดังต่อไปนี้

สภาพพื้นดิน

สภาพพื้นดินในตำบลเกาะเกิดพอจะแบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ **ส่วนที่ 1** เป็นเขตพื้นที่ดินเหนียว อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1,2,3,5,6,9,10 และหมู่ที่ 4,7 บางส่วน **ส่วนที่ 2** เป็นเขตพื้นที่ดินเปรี้ยว อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 7,11,12 และหมู่ 4,8 บางส่วน และจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับดิน แบ่งตามลักษณะของดิน ได้ดังนี้

1. ดินเหนียว มีเนื้อละเอียด เก็บน้ำได้ดี และได้นาน มักมีสีเหลืองนวล เหมาะในการเพาะปลูกทำนา
2. ดินเปรี้ยว เป็นดินที่มีความเป็นกรดสูง เนื้อดินร่วนซุย เกิดจากการทับถมของใบไม้ หญ้า เป็นดินในป่าพรุ
3. ดินย่น เกิดจากการทับถมของใบไม้ หญ้า หลายๆ ชั้น เป็นดินหยาบที่ยังอ่อนตัว ได้ดินมีน้ำบนดินย่นจะมีหญ้างอกขึ้นหนาแน่น
4. ดินชายเลน มีลักษณะเป็นดินเหลว ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่คลื่นในแม่น้ำลำคลองกัดดินเข้ามาริมฝั่ง บางส่วนเกิดจากดินที่มากับน้ำจากท้องทุ่งที่ไหลลงแม่น้ำลำคลอง ดินชายเลนจะอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง ทั้ง 2 ฝั่ง จะเห็นดินชายเลนตอนน้ำลงมากๆ ปัจจุบันดินชายเลนเหลือน้อยลงไปมาก สาเหตุมาจากไม่มีเรือแล่นไปมา ไม่มีคลื่นกัดดินเข้าชายฝั่งและพื้นดินริมฝั่งยังรูกล้าลงไปลำคลอง
5. ดินโคลนตมมีลักษณะเป็นดินอ่อน เหลว พบเห็นในพื้นที่ดินเหนียว

สภาพพื้นที่ทั่วไป รูปแบบ และการใช้ทรัพยากร

สภาพพื้นที่ของตำบลเกาะเกิด ที่มีวิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ โดยแบ่งตามสภาพของพื้นที่จากธรรมชาติ คือ สภาพพื้นที่ที่เป็นที่ราบเป็นที่ตั้งบ้านเรือน และสภาพพื้นที่ที่เป็นป่าพรุ ทั้งนี้แบ่งเป็นประเภทการใช้ทรัพยากรจากคำบอกเล่าของคนเกาะเกิดออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. รูปแบบและการใช้ทรัพยากรของครัวเรือน/เอกชน

ส่วนใหญ่หมายถึงสภาพพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือน-ที่นา-ไร่-สวน ที่มีวิจัยได้รวบรวมจากคำบอกเล่าของนายกิ่ง ดิษฐรักษ์ อายุ 79 ปี นายวิน ชูเชิด อายุ 83 ปี นายเพิ่ม ชุนนำ อายุ 82 ปี นายจ่าย ดีชู อายุ 79 ปี นายสิน ชูมา อายุ 90 ปี นายจิว อายุ 81 ปี นางยี่ บวรณสาร อายุ 79 ปี นายไผ่ แซ่ลิ้ม อายุ 92 ปี และนางหลับ ทองเกตุ อายุ 80 ปี ซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่ ว่า สภาพพื้นที่ของหมู่ที่ 2,3 และหมู่ที่ 5 เมื่อก่อนจะมีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นที่ราบ เป็นป่าโปร่ง หรือที่เรียกว่า ป่าไผ่ มีต้นไม้ขึ้นบ้าง มีพันธุ์ไม้ต่างๆ ขึ้นเป็นหย่อมๆ มีที่โล่งเตียนบ้าง จะแตกต่างกันตรงที่หมู่ที่ 3 จะมีต้นไม้ว่า ไม้พิกุลหอมมาก ส่วนหมู่ที่ 5 มีต้นการะเกด และชาวบ้านได้นำชื่อพันธุ์ไม้มาเป็นชื่อบ้าน ดังได้กล่าวไว้ในเนื้อหา วัดและชุมชน แล้ว พันธุ์ไม้อื่นๆ ก็มีไม้ตะเคียน ไม้เียน ต้นคล้า ไม้กระ ตันลาน ไม้ไผ่ สำหรับต้นไม้ที่ขึ้นริมลำคลองมี ต้นจิก ลำพู ต้นจาก โกงกาง แสม พื้นที่ดังกล่าวชาวบ้านใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน อีกส่วนหนึ่งจะเป็นที่ทำกิน เป็นมรดกตกทอดไปถึงรุ่นลูกหลาน

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ชาวบ้านจะตัดต้นไม้มาทำบ้านเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ ในพื้นที่ที่จับจองเป็นของตน ซึ่งก็มีไม่มากนัก และก็ไม่มีการปลูกทดแทน เพราะชาวบ้านต้องการพื้นที่ สร้างที่อยู่อาศัยทำนา เพาะปลูก ป่าไม้จึงค่อยๆ หดไป ต่อมาเมื่อชาวบ้านใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ทำนา เพาะปลูกพืชผักต่างๆ ข้าวและผักที่เหลือจากบริโภคก็นำไปจำหน่ายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนต้นจากและไผ่ลาน ชาวบ้านจะตัดไปจากมาเย็บจาก และไผ่ลานมาเย็บกระแฉ่ง จากและกระแฉ่งใช้มุงหลังคา จากนิยมมุงที่อยู่อาศัย ส่วนกระแฉ่งนิยมมุงสิ่งปลูกสร้างเล็กๆ ไม่ถาวร ทำขึ้นไว้ใช้เองและจำหน่าย ปัจจุบันการเย็บจากและกระแฉ่งยังคงทำกันอยู่บ้างแต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากต้นจาก ต้นลานลดน้อยลง ความนิยมในการใช้งานก็น้อยลงด้วย พอป่าไม้หมดไปในช่วงหลังๆ ถ้าใครจะสร้างบ้านเรือนหรือใช้ไม้ก็ต้องหาซื้อจากร้านค้าซึ่งนับวันจะแพงขึ้นเรื่อยๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงหันมาสร้างที่อยู่อาศัยและบ้านเรือนที่ทำด้วยคอนกรีต

สัตว์ป่าที่พบเห็นในบริเวณพื้นที่ ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ในสมัยก่อนมีชะมด ลิง ค่าง กระเจิง งู ตะกวด ไก่เถื่อน(ไก่ป่า) เสือซึ่งนานๆ จะพบเห็นสักครั้ง) จะเห็นได้ว่าป่าแถบนี้ จะไม่มีช้างซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่ เหมือนป่าในพื้นที่ของ หมู่ 4,7,8,11 และ 12 เพราะบริเวณนี้เป็นป่าโปร่งไม่อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าที่มีมากที่สุด คือ ลิง ป่าบริเวณวัดการะเกด ในหมู่ที่ 5 ชาวบ้านยืนยันว่าวัดการะเกดสร้างก่อนวัดท่าลิพง เพราะผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่าชาวบ้านในละแวกนั้นไปวัดการะเกดกันเพราะวัดท่าลิพงยังไม่มี ในป่านี้มี

ลิงแสมฝูงหนึ่งอาศัยอยู่ ลิงฝูงนี้เชื่องมาก จำฝูงเป็นลิงรูปร่างใหญ่มาก ชื่อว่า "อ้ายทอก" มีนิสัยขี้เล่น ชอบหยอกล้อคนที่ผ่านไปมา โดยเฉพาะผู้หญิงมักโดนอ้ายทอก ถอกไข่หลอก แลบลิ้นปลิ้นตา และเอามือไปดึงผมเล่น เด็กผู้หญิงกลัวอ้ายทอกไม่กล้าเดินไปบริเวณนั้นคนเดียว การตัดต้นไม้ทำลายป่าเพื่อประโยชน์ตามทีกกล่าวมาแล้วทำให้สัตว์ป่าต่างๆ หดไปด้วย ชาวบ้านได้ล่าสัตว์ เพื่อทำเป็นอาหารบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ เมื่อหมดปากก็หนีไปอยู่ที่อื่น ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีพวกตะกวด งู และสัตว์เลื้อยคลานเล็กๆ

พื้นที่ของหมู่ที่ 6 จากคำบอกเล่าของนายวัน ทองเกตุ อายุ 77 ปี ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เล่าจากประสบการณ์จริงที่ส่วนมากรู้เห็นมา ว่าตอนนั้นตนเองยังเป็นเด็กอยู่ เดิมมีครอบครัวของนายอิม ทองเทพ มาจับจองที่ดิน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ริมถนนด้านทิศใต้ตั้งแต่วิถีคลองขึ้นมา และอีกครอบครัวคือครอบครัวของนายเลียบก็ได้เข้ามาจับจองที่ดินเหมือนกัน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ริมถนนทางทิศเหนือจากลำคลองขึ้นมา **นางห่อเนี่ยว คงเรือง** คนในพื้นที่อีกคนหนึ่ง มีอายุ 76 ปี ช่วยเล่าเสริมต่อว่า ตอนนั้นพื้นที่ของหมู่ที่ 6 โดยทั่วไปยังคงเป็นที่รกร้าง บริเวณริมแม่น้ำลำคลองจะเป็นป่าค่อนข้างสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้หลายชนิด ได้แก่ ต้นเนียนน้ำ ต้นรัก ต้นจิก ต้นจาก ต้นไผ่ ส่วนพื้นที่กลางทุ่งที่อยู่ถัดขึ้นไปจะเป็นพุ่มไม้เตี้ย มีต้นไทร ต้นเหมร หญ้าคา หญ้าคามีมากบริเวณที่เป็นโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง สัตว์ป่าที่พบมากที่สุด คือ ลิง นอกจากนั้นก็ค่าง กระรอก มูฮัง (ตัวชะมด) กระเจง กวาง นก และสัตว์เลื้อยคลานต่างๆ สำหรับข้างจะมาหาอาหารกิน เมื่อชาวบ้านเข้ามาอยู่กันมากขึ้นรวมตัวกันเป็นชุมชน ได้มีการหักล้างถางพงเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พอเวลาใกล้ค่ำประมาณ 17.00 น. ชาวบ้านจะเป่าอูด²⁸ ให้ข้างกลัวไม่กล้ามากินพืชผักที่ปลูกไว้

สำหรับข้างนั้น ตั้งแต่ปี 2497 หลังจากที่ข้างตัวหนึ่งถูกยิงตายที่บ้านสามตุ พื้นที่หมู่ที่ 8 มีการแบ่งเนื้อข้างแบ่งปันกันกินด้วย ชาวบ้านก็ไม่เห็นข้างอีก ข้างโขลงนี้น่าจะเป็นข้างโขลงเดียวกับข้างที่เดินทางผ่านตำบลเค็ง อ.ชะอวด พืชที่ตำบลเกาะเกิดเชื่อมต่อกับพืชมณฑลเค็ง จากคำบอกเล่าของนายชื่น จันทร์ศรี อายุ 87 ปี ซึ่งเป็นคนที่นี่เคยนับจำนวนคว่าข้างโขลงนี้มีถึง 84 ตัว

นางแจ่ม บุญช่วย อายุ 86 ปี นายเจิม บุญช่วย อายุ 84 ปี ได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หัวถนน หมู่ที่ 6 ชื่อที่ดินในพื้นที่หมู่ที่ 6 ไร่มากมายและต่อมาได้บริจาคที่ดินส่วนหนึ่งให้กับทางราชการ เพื่อสร้างเป็นตลาดนัด สร้างสถานีตำรวจภูธร และทางสาธารณสุขภายในหมู่บ้านบางสาย ส่วนครอบครัวของนายทิพย์ จงไกรจักร ได้ซื้อที่ดินจากนายลับ ส่วนนายหนังสือซุมได้ซื้อที่ดินจากนายเลียบมาอยู่ก่อนตนเอง ต่อมามีคนจีนย้ายจาก หมู่ที่ 5 มาค้าขาย เนื่องจากมีคนไปมามากจะไปปากพ่องจะไปชะอวดหรือจะไปนครก็มาขึ้นรถลงเรือกันที่นี่

²⁸ อูด ทำจากเขาควาย ตัดปลาย ใช้เป่าเป็นสัญญาณบอกเหตุ เวลาเป่าจะมีเสียงดังไปไกล การเป่าอูดใช้ได้หลายโอกาสแล้วแต่ข้อตกลง เช่น เป่าอูดเวลามีเรือพ่อค้ามาแวะจอดขายของ ชาวบ้านได้ยินจะรู้ว่ามียาของมาขาย พี่เลี้ยงเด็กจะเป่าอูดเมื่อเด็กร้องไห้ไม่ยอมหยุด ผู้เป็นแม่ซึ่งไปทำนาไปไกลจากบ้านมากนักได้ยินเสียงอูดจะรีบมาให้นมลูกทันที

นายวัน ทองเกตุ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 อายุ 77 ปี เป็นคนในพื้นที่ เล่าให้ฟังเกี่ยวกับถนนสายใหญ่ คือ สายนคร-สงขลา ว่า เมื่อประมาณปี 2486 **นายจำลอง พลเดช** นายอำเภอหัวไทร ได้ติดต่อ **กำนันเหง้า อักษรทิพย์** อดีตกำนันตำบลการะเกด ให้เป็นผู้รับผิดชอบขอที่ดินของชาวบ้านระหว่างเขาบาทกับการะเกดซึ่งกำนันเหง้าก็ทำได้สำเร็จเพราะกำนันเหง้าเป็นคนใหญ่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือและเกรงขาม เมื่อขอที่ดินได้ก็ปักเขตถนน โดยส่วนที่เป็นถนนกว้าง 8 เมตร คิวถนนข้างละ 4 เมตร เป็นที่ขุดคูอีกข้างละ 4 เมตร รวม 24 เมตรแล้วกำนันเหง้าได้เกณฑ์คนขุดถนน กำหนดให้ครวเรือนละ 5 เมตร ให้ขุดดินเป็นคูน้ำขึ้นดินขึ้นมาถมเป็นถนน การขุดดินในสมัยนั้นยังคงใช้จอบ เสียม และใช้คนขนดินขึ้นมาไว้บนถนน โดยไม่ได้อาศัยเครื่องทุ่นแรงแต่อย่างใดเลย ส่วนมากทำกันจนเสร็จ มีบางครอบครัวที่ไม่เสร็จตามกำหนด คือ ครอบครัวของนายช่วง นาพ้าง หมู่ที่ 3 (สาเหตุที่ขุดไม่เสร็จเพราะนายช่วงมีลูกสาวมาก) นายช่วงได้ออกปาก (วานคนให้ช่วย) เพื่อนบ้านให้ช่วยขุดถนนถึง 2 ครั้งได้แกววเลี้ยงคนไปถึง 2 ตัวจึงจะเสร็จ เมื่อชาวบ้านขุดเสร็จ ทางราชการก็ได้ดำเนินการต่อ เป็นถนนดิน มีโคลน ส่วนพื้นที่ที่เป็นหัวถนน(บริเวณใต้สะพานในปัจจุบัน) มีลักษณะเป็นทอน เรียกว่า “ทอนข้าง” หรือ “ท่าข้างข้าม” เป็นที่ลึกมาก กำนันเหง้าจับพวกที่เล่นการพนันได้แล้วไม่ส่งทางราชการ พอถึงตอนนี้ นายวันเล่าว่าตอนนั้นตนเองยังเป็นเด็กได้เล่นส่บ้า และถูกกำนันเหง้าจับ จึงโดนทำโทษ ร่วมกับผู้ใหญ่คนอื่นๆ ที่ถูกจับ ให้ไปตัดต้นไม้ริมคลองแล้วตัดเป็นไม้ยาวคันละ 1 วา กำนันเหง้าให้เรือของตนเองไปบรรทุกไม้ เอาไม้มาถมที่ทอนข้างเพื่อรองพื้นถนน (เป็นภูมิปัญญาของกำนันเหง้าที่เขาไม่มารองพื้นก่อนถมดิน ทำให้ถนนเกิดความแข็งแรง) ส่วนดินข้างบนชาวบ้านขุดจากสระแดงแง้ ขนมาถมจนตื้นเขิน การทำโทษในสมัยนั้นจึงเป็นประโยชน์ต่อสังคม และได้ใช้ถนนดินกันมาหลายปีและสร้างสะพานถาวรเชื่อมลำคลอง(บริเวณท่าข้ามข้าง) เมื่อ พ.ศ.2511 สำหรับถนนดินที่ชาวบ้านใช้กันอยู่เป็นถนนลาดยางเมื่อปี 2516 อย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้



สภาพของทอนข้างหรือท่าข้างข้าม

ในปัจจุบัน (ใต้สะพานการะเกด มีซากเรือ)

1.1 ทอน : ทางน้ำไว้จอดเรือ

ทอน ถือว่าพื้นที่รูปแบบหนึ่งที่มีการใช้แบบปัจเจกหรือส่วนตัว มีลักษณะขนาดเล็กและสั้นกว่าลำบาง อาจจะเกิดเองตามธรรมชาติหรือมีการขุดขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดเรือส่วนตัว เมื่อก่อนแต่ละบ้านจะมีเรือใช้ ไม่ว่าจะไปหาปลา หาไม้ หรือจะไปมาหาสู่กัน ก็มักจะใช้เรือส่วนตัว บ้านใครอยู่ติดกับแม่น้ำลำคลองก็อาศัยจอดเรือไว้ที่หน้าบ้าน ส่วนบ้านที่อยู่ห่างจากแม่น้ำลำคลองก็จอดเรือในทอน เพราะถ้าอยู่ไกลตาอาจจะไม่ปลอดภัย ทอนจึงไม่เป็นที่รู้จักของคนมากนักเพราะเหตุว่าเป็นทางน้ำที่ใช้ส่วนตัว ทอนเท่าที่รู้ๆ กันก็มี

- ทอนลำพู ทอนหม่อมดั่ง ทอนอีกลาง ทอนอ้ายต่าง อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 12
- ทอนเสม็ด อยู่ในหมู่ที่ 7 ทอนนี้เมื่อก่อนชาวบ้านใช้เป็นทางเข้าไปตัดไม้ในป่าพุ โดยใช้เรือเล็ก

ปัจจุบันทอนเหล่านี้ไม่มีให้เห็นอีก เป็นเพราะว่าชาวบ้านเลิกใช้เรือจึงไม่ได้ใช้ทอน ทอนจึงขึ้นขึ้นไม่เหลือแม้แต่ร่องรอย

2. รูปแบบและการเข้าใช้ทรัพยากรส่วนร่วม

2.1 ทรัพยากรร่วมในระดับชุมชน

1) สระน้ำ : แหล่งที่มีเรื่องราวเล่าขานกันมาน่าสนใจในชุมชน

แหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้ดื่มกินร่วมกัน คือ สระน้ำที่ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านช่วยกันขุดโดยไม่รับค่าจ้าง ที่ดินที่ตั้งสระอาจจะเป็นที่หลวงหรือที่สาธารณะ หรือที่ส่วนตัว ที่ชาวบ้านให้หรือบริจาคแต่เป็นการให้ด้วยปากเปล่า เพราะคนสมัยก่อนมักพูดคำไหนคำนั้น คือเป็นคนรักษาคำพูด สระที่ขุดมีขนาดใหญ่พอจะให้น้ำขังเพื่อใช้กันในชุมชน แต่ละสระมีประวัติความเป็นมาน่าสนใจมาก

1.1) **สระนางวัง** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ชาวบ้านเล่าว่า สระแห่งนี้ชาวบ้านช่วยกันขุดในที่ดินของยายช่วย (ปัจจุบัน นายพลเชื้อจาก นางเขียน หลานยายช่วย) ที่ได้ชื่อว่า สระนางวัง เพราะบริเวณสระมีต้นสั้ใหญ่อยู่ต้นหนึ่งมีหญิงสาวนั่งอยู่บนต้นไม้นี้ เพื่อเฝ้าระวังทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในสระเป็นจำนวนมาก แต่พอนางเห็นคนจะกระโดดลงไปสระทันที ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “สระนางวัง” ปัจจุบันถูกถมจนขึ้นขึ้น ชาวบ้านเล่าว่า คนที่คิดถมสระนั้นมีอันเป็นไปคือถูกยิงตาย

1.2) **สระเลียบ** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ที่ชื่ออย่างนี้ เพราะมีต้นเลียบขนาดใหญ่อยู่ริมสระ นายคล้อย แซ่แก้ว ชาวบ้านที่นั่นเล่าว่า ต้นเลียบนี้ใหญ่ขนาด 7 คนโอบ ยอดเลียบและผลใช้รับประทานได้ จึงเรียกชื่อสระตามต้นเลียบ ปัจจุบันไม่มีต้นเลียบแล้วเพราะโค่นล้มไปเมื่อปี 2484 สระเลียบอยู่ทางทิศใต้ของวัดทากิการามประมาณ 500 เมตร ชาวบ้านหมู่ที่ 4 ใช้น้ำดื่มกินและอาบ ได้กำหนดข้อตกลงในการใช้น้ำกันเองว่า ถ้าจะใช้น้ำสำหรับอาบให้ตัดใ้ฝภาชนะจะเป็นโคม(กะละมัง) หรือถัง แล้วนำไปอาบให้ห่างจากขอบสระ (เหตุผลถ้าใกล้สระกลัวน้ำที่อาบแล้วไหลกลับลงสระทำให้น้ำสกปรก) นางละออง สุดเอียด นางหนูภักดี แนมจันทร์ นางหนูช่วง ชูเดช ช่วยกันเล่าเสริม ว่าน้ำในสระนี้ไม่เคยแห้ง แม้ว่าในสระน้ำมีปลาอาศัยอยู่บ้าง แต่ชาวบ้านบอกว่า ปลาในสระห้ามเอาไปกิน หากใครกินจะขึ้นช้ำกลากตามตัว ซึ่งก็ไม่มีใครกินปลา ตรงนี้ที่มิวิจัยคิดว่าเป็นกลอุบายให้คนกลัวเพราะหากมีการจับปลากิน น้ำจะสกปรก และน้ำไม่พอใช้ เมื่อก่อนในช่วงเดือน 6 ของทุกปี ชาวบ้านจะตกแต่งขอบสระอย่างสวยงาม ด้วยการปักธงสี แล้วทำบุญฉลองสระ ชาวบ้านบางคนนำเงินใส่โกร่ง(โกร่งคือกระปุกออมสิน แต่ในที่นี้หมายถึงโพรงที่โคนต้นเลียบ) และไม่ได้สนใจว่าใครจะเอาเงินนี้ไปไหน(นายคล้อย บอกพร้อมกับเสียงหัวเราะว่า “ตอนฉาน (ฉาน หมายถึง ผม คำแทนตัวเองเวลาพูดกับผู้อื่น) เป็นเด็กเคยลักลวงเงินในโกร่ง

ไปซื้อขนมกินเลย” นายคล้อยยังเล่าต่อว่า พ่อแม่ของเขา คือ นายอัน นางปุย เคยเห็นเท(ไห) สมบัติ ขึ้นมาที่ขอบสระ แต่พอเห็นคนจะกลิ้งลงสระหายไป และเรื่องนี้นายคล้อยยืนยันว่าจริง เพราะตอนที่ ตนเองประสบอุบัติเหตุพลัดรถ ปี 2542 นอนพักอยู่ที่บ้าน นอนครึ่งหลับครึ่งตื่นได้ฝันว่า มีคนห่มจีวรบอก ให้ไปเอาไหสมบัติในสระโดยให้โยนเชือกในล่อนไปที่ต้นไม้ซึ่งอกอยู่กลางสระแล้วจะคล้องไหขึ้นมาให้ แล้วนำไปถวายวัด แต่ต้องไปก่อนกาข้าม(เวลาเช้าตรู่เพราะกาเป็นสัตว์ขยันออกหากินแต่เช้า) นายคล้อย นอนลืม ตื่นค่อนข้างสาย นึกในฝันได้ รีบอาบน้ำ กินข้าวแล้วไปที่สระ ทำตามในฝัน แต่ก็ไม่ได้อะไรเลย มาคิดได้ว่า “อ้อ! ที่เป็นอย่างนี้เพราะตนเองผิดเรื่องเวลา เพราะมาเอาตอนตี 9” (เวลา 09.00 น.) นาย คล้อยว่า คราวนั้นถ้าได้ไหสมบัติซึ่งภายในมีของแดงของขาวอย่างละครึ่ง (ของแดง หมายถึง ทอง ส่วน ของขาว หมายถึง เงิน)เอาไปขายแล้วรวยไปเลย ปัจจุบันชาวบ้านยังคงใช้น้ำในสระนี้และได้มีการขุด ลอกเมื่อ ปี2547

1.3) **สระหนองเต่า** สระนี้อยู่ในที่สาธารณะริมถนนนคร-สงขลา ระหว่างหลักกิโลที่ 42 กับ 43 ระหว่างตำบลการะเกด กับตำบลเขาพระบาท มีขนาด กว้าง 20 เมตร ยาว 20 เมตร ที่ตั้งชื่อเช่นนี้ เพราะมีเต่ามาก การใช้ประโยชน์และข้อตกลงก็เหมือนกับสระเลียบ ริมสระมีต้นโพธิ์ใหญ่ ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านตั้งศาลไว้เคารพบูชา เวลาเจ็บไข้ไม่สบายหรือของหาย ชาวบ้านจะนำ หมาก พลุ ฐูป เทียน มา ไหว้แล้วบ่นว่าให้หายไข้หรือได้ของคืน ปรากฏว่า คนไข้หายจริงและของก็ได้คืนจริง เวลาแค้นก็เอา หมากพลุ ฐูป เทียน หรือจะเป็นเหล้าไก่หัวหมู มาแก้ขึ้นอยู่กับตอนบน ส่วนวันที่มาแก้บนก็ตามที่ตกลงไว้ ตอนที่บน นายคล้อยว่าศักดิ์สิทธิ์จริง คือ นายดับ นางเปี่ยม สร้างบ้านอยู่ใกล้สระต้องการขยายทางเข้า บ้านให้กว้าง ได้ถมขอบสระแล้วปักไม้รื้อไว้เป็นเขต เมียเกิดเจ็บพุ่ง (ปวดท้อง) โดยไม่รู้สาเหตุ พอหาคน มาทรงจึงได้รู้ว่าเพราะถมสระ ก็ได้คุ้ยดินและถอดไม้ที่ปักเขตออกจนเหมือนเดิม อาการเจ็บพุ่งก็หาย ทราบว่าปัจจุบันได้ขายบ้านขายที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นเสียแล้ว และน้ำในสระนี้ก็ไม่เคยแห้งเหมือนกัน ชาวบ้านยังคงใช้น้ำมาจนถึงปัจจุบันนี้

1.4) **สระเกาะทอด** อยู่ในพื้นที่หมู่ 1 ได้ตั้งชื่อสระตามชื่อบ้านในที่สาธารณะ ชาวบ้าน อาศัยเป็นน้ำดื่มมาใช้ ในการใช้น้ำชาวบ้านตกลงกันเองว่า ห้ามนำสัตว์เลี้ยงลงไปกินน้ำในสระ ปัจจุบัน สระยังมีแต่ไม่ใช้น้ำแล้ว ชาวบ้านใช้น้ำฝนและน้ำประปามีคลองส่งน้ำตัดเลียบสระ

การใช้น้ำสำหรับดื่มกิน นอกจากในสระน้ำแล้วชาวบ้านบางแห่งใช้น้ำในลำคลอง ตามบึงในทุ่ง นา โดยเฉพาะชาวบ้านหมู่ที่ 1,2 **นายกั้ง ดิษฐ์รักษ์** ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ 2 บอกว่าต้องใช้น้ำคลอง เพราะ ไม่มีน้ำที่อื่นให้ใช้แต่น้ำคลองในสมัยก่อนยังปลอดภัยปราศจากสารพิษ ชาวบ้านจะตักน้ำคลองใส่ตุ่ม โถง และภาชนะอื่นๆ ตอนที่น้ำขึ้น เพราะจะได้น้ำใส พอเริ่มเข้าสู่ช่วงที่น้ำเค็มจะขึ้นถึง ชาวบ้านจะเตรียม เก็บน้ำไว้สำหรับดื่มให้เพียงพอ ส่วนน้ำอาบนำใช้ก็ต้องใช้น้ำเค็ม(การสังเกตน้ำว่าจะเริ่มเค็มแล้วหรือยัง นอกจากชิมดูแล้ว ดูที่น้ำจะใสขึ้นน้ำมีแสงเรืองคล้ายแสงหิ่งห้อย) พอถึงหน้าน้ำเค็ม อาบน้ำก็ไม่ได้แรงตัว บางคนมีเม็ดขึ้นตามตัว แต่ต้องทนเพราะไม่รู้จะหาน้ำที่ไหนมาอาบ มาใช้ ต่อมาเมื่อชาวบ้านใช้สารเคมี

น้ำในแหล่งน้ำก็เริ่มมีสารพิษปนเปื้อนและไม่ปลอดภัยที่จะนำมาดื่มกินจึงมีการขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ แต่ก็มีเฉพาะครอบครัวที่พอมีฐานะ หลายครอบครัวก็แค่ขุดบ่อน้ำออกเท่านั้น มีการสร้างภาชนะสำหรับเก็บน้ำฝนไว้ดื่มกิน **นายเนียน ช่วยยก นายไมตรี ปานแก้ว** ชาวบ้านหมู่ที่ 1 บอกว่าปัจจุบันชาวบ้านหมู่ 1 มีน้ำประปาในหมู่บ้านใช้ โดยอาศัยน้ำจากบางแก้ว หนานา น้ำตมจากนาและสระเคมีไหลลงบาง ทำให้น้ำประปาพลอยข้นไปด้วย ที่ร้ายกว่านั้นน้ำประปายังมีสารพิษเจือปนด้วย แต่ชาวบ้านมีความจำเป็นต้องใช้และใช้น้ำฝนเป็นน้ำสำหรับดื่ม

2) ลำบาง : แหล่งเส้นทางเข้าสู่ชุมชนหาปลา ทางระบายน้ำและเส้นทาง

นอกจากสระน้ำที่คนในตำบลการะเกดได้ใช้ประโยชน์แล้ว ยังมีลำบางซึ่งเป็นทางน้ำขนาดเล็กแยกจากแม่น้ำชะอวด-ปากพนังเข้าไปในพื้นที่ของชุมชน ในสมัยก่อนชาวบ้านอาศัยลำบางไปมาหาสู่กันโดยใช้เรือขนาดเล็ก ในลำบางจะมีน้ำขึ้น-น้ำลง ผูกปลาเข้าตามน้ำขึ้นไปในบางด้วย ชาวบ้านจะคอยดักเอาปลา เวล่าน้ำลงโดยใช้ไซดัก เวล่าน้ำขึ้นก็ใช้ขอ ทงเบ็ดหรือวางกวด ปัจจุบันหลายลำบางตื้นเขินไม่ได้ใช้ประโยชน์ บางลำบางได้เปลี่ยนเป็นคูคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร แต่ลำบางที่ยังคงสภาพยังใช้ประโยชน์อยู่ก็มีบ้าง โดยเฉพาะปลาก็ยังพอหาได้ แต่ส่วนใหญ่ได้ใช้น้ำในการเกษตร ลำบางมีมากมายเท่าที่รู้จัก จำนวน 30 บาง คือ

2.1) บางแก้ว อยู่ทางทิศเหนือของตำบลการะเกด อยู่ติดกับวัดใน(ตอนนี้เป็นวัดร้าง)เป็นบางที่แบ่งเขตแดนระหว่างหมู่ที่ 1 ของตำบลการะเกดกับหมู่ที่ 1 ของตำบลท่าขนาน บางแก้วไปสิ้นสุดที่ปลายมาบ ช้างบ้านผู้ใหญ่เหือง ทองสงโสม อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 เมื่อก่อนชาวบ้านใช้เรือพาย เรือถ่อ เรือหางยาว แล่นไปมาหาสู่กัน ปัจจุบันยังมีสภาพเป็นบาง มีการขุดลอก 2-3 ครั้งแล้ว สร้างประตู ปิด-เปิด น้ำ มีถนนและสะพานคอนกรีตผ่านตัดบาง ซึ่งเป็นถนนลาดยางที่แยกจากถนนใหญ่ สายนคร-สงขลา ไปยังบ้านสระแก้วหรืออีกชื่อว่า บ้านบางแก้ว



2.2) บางปอ อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 เมื่อก่อนใช้เป็นทางระบายน้ำลงคลอง ปัจจุบันตื้นเขิน ไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.3) บางหอยโข่ง อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ในสมัยก่อนใช้เป็นทางระบายน้ำ และใช้สัญจรไปมาในชุมชน

2.4) บางยี่ว อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2,3 อยู่หลังโรงเรียนวัดบางยี่ว ปัจจุบันยังมีลักษณะเป็นบางอยู่ แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ น้ำยังขึ้น-ลง ถึงมีสะพานคอนกรีต นักเรียนได้ใช้เส้นทางนี้เดินมาโรงเรียน

2.5) บางไทรทอง(หลังวัดไทรทอง) เป็นบางที่แบ่งเขตพื้นที่หมู่3 กับหมู่ที่5 ปัจจุบันยังมีลักษณะเป็นบาง น้ำขึ้น-ลงถึงใช้ประโยชน์ซักน้ำเข้านาข้าว

2.6) **บางบ้าน** เป็นบางแบ่งเขตหมู่ 5 กับหมู่ 6 ปัจจุบัน ดินเดิมแต่มีสภาพเป็นลำบางให้เห็น ใช้ประโยชน์เป็นทางระบายน้ำ มีถนนสายหัวถนนการะเกด-บางแก้วตัดผ่าน

2.7) **บางหอไตร** อยู่ในพื้นที่วัดท่าลิพง ปัจจุบันมีการถมบางส่วนแต่ยังคงมีร่องรอยให้เห็นอยู่บ้าง

2.8) **บางพลายาทอง** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 6 บริเวณตรงข้ามโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงทางทิศตะวันออกห่างจากถนนเข้าไปประมาณ 0.5 กิโลเมตร ที่ชาวบ้านเรียกว่า บ้านพลายทอง หรือบริเวณป่าช้าจีน ปัจจุบันไม่มีร่องรอยให้เห็น

2.9) **บางทองมาก** อยู่ติดกับ ฌาปนสถานวัดท่าลิพง แบ่งเขตพื้นที่ หมู่ที่ 6 กับ 7 ยังคงมีร่องรอยให้เห็น น้ำขึ้น-ลงถึง มีถนนสายการะเกด ท้ายทะเลตัดผ่าน

2.10) **บางปลิง** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 เป็นบางสั้นๆ อยู่ข้างวัดแจ้ง ปัจจุบันเป็นบางปิดและดินเดิมไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.11) **บางเหม็ด** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 เมื่อก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพรุ และเป็นทางสัญจรภายในชุมชน

2.12) **บางท่อน** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

2.13) **บางเตย** อยู่ในพื้นที่หมู่ 7,8 ปัจจุบันมีการขุดลอกใช้น้ำในการเกษตร

2.14) **บางหมก** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

2.15) **บางลานควาย** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 แยกจากบางเตยมีการขุดลอก ปัจจุบันสร้างประตูละบายน้ำ

2.16) **บางบาย** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 มีถนนที่แยกจากถนนใหญ่สายนคร-สงขลาตัดผ่าน ปัจจุบันมีการขุดลอกน้ำไหลออกป่าพรุท่าช้างข้าม

2.17) **บางริน** แบ่งเขตหมู่ 11 กับ 12 ที่เรียกชื่อเช่นนี้เพราะมีต้นผักกรีนมาก ปัจจุบันดินเดิมไม่ใช้ประโยชน์ มีถนนสายในหมู่บ้านตัดผ่าน

2.18) **บางกุ่ม** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในบางมีกุ่มมากมาย จึงเรียกว่าบางกุ่ม

2.19) **บางชุมแสง** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 สมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพรุ ปัจจุบันยังคงใช้เป็นทางระบายน้ำและเก็บกักน้ำไว้ใช้

2.20) **บางเหมงราม** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 12 ที่ได้ชื่อเช่นนี้ นายจำปา ถนนแก้ว เล่าซึ่งได้ฟังคุณพ่อเล่าให้ฟังว่า ชุมรามซึ่งเป็นชาวปากพนังพาพระมาติดไม้ไปทำวัด และได้มาพักแรมตั้งค่ายพักที่นี้ ปัจจุบันมีการขุดลอกมีถนนตัดผ่าน

2.21) **บางจิก** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพรุ แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพราะดินเดิม

2.22) **บางอ้ายค่าง** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำและเก็บน้ำจากป่าพรุ ปัจจุบัน
ตื่นเงิน

2.23) **บางขอนแก่น** อยู่ในเขตบ้านสุขสมบุญ ในพื้นที่หมู่ 12 บางนี้มีขอนไม้ขนาดใหญ่ขวาง
เรือผ่านไม่ได้ เลยตั้งชื่อว่า บางขอนแก่น ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพรุ และเก็บน้ำเพื่อการเกษตร
ปัจจุบันก็ยังคงใช้น้ำเพื่อการเกษตร

2.24) **บางเก้ง** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 บางนี้มีปลาชี่เก้งมาก ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพรุ
และเป็นทางสัญจรไปมา ปัจจุบันขุดในโครงการคลองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2.25) **บางรัก** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ยังคงใช้ประโยชน์ แต่ยังไม่ได้ขุดลอกมีถนนตัดผ่าน

2.26) **บางหม่อมด้าง** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำและเก็บน้ำเพื่อการเกษตร
ปัจจุบันตื่นเงิน

2.27) **บางขี้หมู** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างชาวบ้าน
ตำบลเกาะเกิด กับ ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด ปัจจุบันบางขี้หมูยังมีสภาพเป็นบางใช้เก็บกักน้ำเพื่อ
การเกษตร

2.28) **บางรักใหญ่** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 มีต้นรักขนาดใหญ่ที่ปากบาง 1 ต้น ในสมัยก่อนใช้ระบาย
น้ำและเป็นทางสัญจรไปมา ปัจจุบันยังคงใช้เก็บกักน้ำเพื่อการเกษตร

2.29) **บางรักนุ้ย** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ที่ปากบางมีต้นรักนุ้ยอยู่ 1 ต้น ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำ
จากป่าพรุ ปัจจุบันตื่นเงินไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.30) **บางเคร็ง** อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพรุ แบ่งเขตแดนระหว่าง
อำเภอเชียรใหญ่กับอำเภอชะอวด และเป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างตำบลเกาะเกิดกับตำบลเคร็ง

2.2 ทรัพยากรร่วมระดับลุ่มน้ำ

1) แม่น้ำชะอวด-ปากพนัง : สายน้ำแห่งชีวิต

เนื่องจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ตั้งแต่ หมู่ที่ 2,3,5, 6,7, และ 12 ติดต่อกับแม่น้ำชะอวด-
ปากพนัง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง และไม่ไกลจากริมลำคลองมากนัก
สมัยก่อนชุมชนริมลำน้ำจะมีความเจริญมาก ใช้เรือเป็นพาหนะสัญจรไปในที่ต่างๆ ทั้งเรือขนาดเล็กและ
ขนาดใหญ่การค้าขายขนส่งสินค้าก็ใช้เรือส่วนมาก มีเรือยนต์ขนาดใหญ่ แล่นขึ้น-ลงจาก อ.หัวไทร ไปยัง
อ.ชะอวด ทุกวัน โดยจะขึ้น-ลง เป็นเวลา จะแวะทำน้ำที่สำคัญๆ เช่น ที่ทำน้ำหัตถนการะเกิด มีการขน
ถ่ายสินค้า และให้คนโดยสารขึ้น-ลง ที่ทำน้ำแห่งนี้จะมีร้านขายอาหาร ร้านน้ำชา กาแฟ เสียงแม่ค้าหาบ
เร่ร้องเรียกขายขนมกันแซ่ เรือจะจอดที่น่านพอสสมควร เพื่อให้คนที่โดยสารมากับเรือได้รับประทาน
อาหารกัน ขณะที่เรือยังจอดอยู่ผู้คนจะเดินกันขวักไขว่ ส่งเสียงพูดคุยกันอึงมี่ แต่พอเรือได้เวลาออกจาก
ท่า ผู้คนก็แยกย้ายกันไปคนละทิศคนละทาง เหลืออยู่บ้างก็เจ้าของร้านและลูกค้าบางคน ส่วนทำน้ำอื่นๆ
ถ้ามีคนโดยสารจะขึ้น-ลงก็เรียกหรือบอกเจ้าของเรือให้แวะ นอกจากเรือยนต์ ชาวบ้านใช้เรือส่วนตัว

ขนาดเล็กบรรทุกสินค้าเร่ขายกัน โดยพ่อค้าที่มาขายของจะแวะจอดตามท่าน้ำ ใช้ชุดเปาเป็นสัญญาณบอกให้ชาวบ้านออกมาจับจ่ายใช้สอยกันซึ่งมีของที่จำเป็นทุกอย่าง และชาวบ้านยังใช้เรือบรรทุกข้าวของ เช่น ข้าวเปลือก ไม้ฟืน ไปขายที่ปากพ่อง้าง สะอวดบ้าง ตามแต่ที่ว่าไหน ราคาจะดีกว่า ชาวบ้านได้อาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลองใช้และดื่มกิน และยังเป็นแหล่งสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีปลาต่างๆ มากมาย ทั้งปลาน้ำจืด ได้แก่ ปลากดหนวดยาว ปลาช่อน ปลาชะโด ปลาเสือ ปลาเม่นและปลาน้ำกร่อย (น้ำกร่อยคือช่วงที่น้ำทะเลขึ้นถึงปนกับน้ำจืด น้ำจะกร่อยคือเค็มเล็กน้อย) จะมีปลากระบอก ปลาฉลาม ปลาเขือ กุ้งทะเล ขึ้นมากับน้ำเค็มด้วย โดยเฉพาะกุ้งก้ามกราม **นายไฉ่ แซ่ลิ้ม** อายุ 92 ปี เป็นชาวบ้าน หมู่ที่ 5 เล่าว่า สมัยตนเองยังหนุ่ม ได้ชวนเพื่อนๆ ลงไปหากุ้งไม่นานก็ได้กุ้งขึ้นมามากมายหลงได้เตมึ้นสาต(เสือ) แบ่งกันกินไม่หมดพาไปแลกเลี้ยงข้าวที่บ้านนา(หมู่ 9) การหาปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ ชาวบ้านจะไม่มีแบ่งเขตพื้นที่ในการใช้ทำประโยชน์กัน ใครจะหาด้วยวิธีใดที่ไหนหาได้มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัว วิธีหาปลาในสมัยนั้นมีหลากหลายวิธี เช่น ยกยอ รว เบ็ด ทอดแห ลากอวน ลอยหลอม ดักไซ ลอยกั๊ด ทงเบ็ด แต่ละครอบครัวมีอาหารและข้าวปลาสมบูรณ์ตลอดปี ชาวบ้านอยู่กันอย่างสุขสบาย เรียบง่าย อย่างเศรษฐกิจพอเพียง



ราว พ.ศ. 2537 พื้นที่ท่าน้ำ ได้กลายเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เหลือที่ไว้สำหรับท่านาบางส่วนเท่านั้น โดยเจ้าของที่ทำเองบ้าง ให้คนอื่นเช่าที่บ้าง และขายที่ให้กับนายทุนบ้าง(ที่ดินในช่วงนั้นราคาสูงมาก) การเลี้ยงกุ้งทำรายได้เป็นอย่างดีให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านที่ไม่มีทุนเลี้ยงเองก็รับจ้างเลี้ยงให้คนอื่น ซึ่งรายได้ดีพอสมควร หลายครอบครัวมีฐานะดีขึ้น แต่การเลี้ยงกุ้ง มีการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง ส่งผลให้สัตว์น้ำต่างๆ ลดลงเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเดือดร้อนที่เคยทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวอยู่กับการหาสัตว์น้ำ โดยเฉพาะ ปลา กุ้ง มารับประทานและขายเพิ่มรายได้ก็ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น คนในชุมชนต้องหาซื้อปลาจากที่อื่นมารับประทานกัน แต่มาระยะหลังการเลี้ยงกุ้งประสบกับภาวะการขาดทุน เพราะกุ้งที่เลี้ยงตาย ราคากุ้งไม่แน่นอน ต้นทุนสูง อาชีพนี้จึงค่อยๆ เลิกกันไป ตอนนี้มืออยู่บ้างไม่กี่บ่อ รัฐบาลได้ยื่นมือเข้ามา ช่วยเหลือ โดยให้เปลี่ยนสภาพบ่อเลี้ยงกุ้งเป็นเกษตรกรรม ชาวบ้านจึงหันมาปลูกปาล์ม ปลูกสน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ความอุดมสมบูรณ์กำลังจะกลับคืนมาในอีกรูปแบบหนึ่ง

เมื่อปี 2548 สภาพน้ำในแม่น้ำสะอวด-ปากพ่อง้าง เริ่มใสสะอาด หลังจากทำอาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำกำลังจะหมดไป สัตว์น้ำต่างๆ ก็คงจะเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ จนเพียงพอความต้องการในไม่ช้านี้ แต่ชาวบ้านเชื่อว่าต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าทุกอย่างจะกลับมาเหมือนเดิมซึ่งเป็นเวลาที่ทุกคนรอคอย

2) ป่าพรุ : ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าน่าหวงแหน

พื้นที่ตำบลเกาะเกิดโดยเฉพาะหมู่ที่ 4,7,8,11 และ 12 มีลักษณะเป็นที่ราบ และที่ราบต่ำ บางแห่งเป็นที่ลุ่ม ที่ราบโดยทั่วไปจะเป็นที่โล่งเตียน มีพุ่มไม้เตี้ยๆ ต้นไม้ขนาดใหญ่มีน้อย ชาวบ้านที่เข้ามาตั้งรกรากได้จับจองที่ดิน และแผ้วถางต้นไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทำนา ทำสวน ชาวบ้านอยู่กันเป็นหย่อมๆ เป็นชุมชนเล็กๆ เมื่อมีความเจริญขึ้น จากชุมชนเล็กๆ จึงกลายเป็นชุมชนใหญ่อย่างปัจจุบันนี้ มีผู้คนจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ ทวดฝั่ง จันทรศรี ซึ่งชาวบ้านตำบลเค็ง อำเภอยะยงต์ ปัจจุบันท่านเสียชีวิตไปแล้วหลายปี เคยเล่าว่า พี่ๆของท่านก็มาอยู่ที่นี่หลายคน สำหรับบริเวณที่เป็นที่ราบต่ำ และที่ลุ่ม เรียกว่า “พรุ” มีลักษณะเป็นป่าพรุที่กว้างใหญ่ อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชุมชนแห่งนี้ พรุ จะมีน้ำขังเกือบตลอดปี



ป่าพรุที่ตำบลเกาะเกิด เรียกว่า “ป่าพรุท่าช้างข้าม” ป่าพรุแห่งนี้เต็มไปด้วย ต้นไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำนานาชนิด ต้นไม้ มีไม้เสม็ดขาว(มีมากที่สุด) ไม้ตะเคียนทอง ไม้ตะเคียนทราย(ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ไม้ตะลุมพอก ไม้ยาง ไม้หว้า ไม้ไทร ไม้เตี้ย ไม้แรก ไม้ทุ้มพระ ไม้สักพรุ โดยไม้แต่ละชนิดถูกนำมาใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ไม้หลาวโอน(บางทีก็เรียกไม้หลาโอน) ต้นทำฟากปูบ้าน ทำระแนงมุงเบื่อง โคนกาบที่มีลักษณะเป็นแผ่นกว้างใช้ทำหมาดักน้ำ(หมาในที่นี้ไม่ใช่ สุนัขที่เป็นสัตว์ แต่เป็นเครื่องใช้) ต้นไม้ใหญ่ๆ เหล่านี้ปัจจุบันไม่มีแล้ว เหลือแต่ไม้เสม็ดขาวและไม้เสม็ดขุนเท่านั้น

- ไม้เสม็ดขุน มีลักษณะ เปลือกแดงและบาง มีผลคล้ายน้ำดอกไม้(ชมพู) แต่ขนาดเล็กกว่ารับประทานได้)

- พวงเถาวัลย์ ย่านลิเภา หวายน้ำ ใช้ทำเชือกผูกเครื่องจักสาน ทำเชือกล่าสัตว์ วัว ควาย

- หวายลิง ใช้กรองไซ ทำตอกบิดมุงหลังคา เย็บจาก เย็บกระแซง ผูกปรีอ รากลอน(รา-กลอน คือ ผูกกลอน)

- หวายซี่ไก่ ทำไซ ช้อง ไซทน สะกี้(บั้งกี้) หิงวัว²⁹ ผูกขอบเจ็ย สุ่ม แตรง ตรอม³⁰

- ย่านลำเท็ง ยอดใช้ปรุงอาหาร ย่านใช้กรองไหมริ(หรือซัง) ฟันเชือก ลำเท็งยังใช้เป็นยาสมุนไพรได้ด้วย

²⁹ ซึ่งพันหวายเป็น 3 เกลียว ยาวประมาณ 50 ซม. ปลายข้างหนึ่งผ่านเป็นปมเพื่อให้หลุดจากจุกวัว วัวที่ใส่ขาเป็นลูกวัวที่กำลังจะถึงนม แต่ยังล่าด้วยเชือกไม่ได้

³⁰ แตรง คือภาชนะสำหรับใส่ปลา ตรอมทำเป็นที่ให้แม่ไก่ออกไข่และฟักไข่ มีฟางข้าวรอง เพื่อให้อบอุ่น และป้องกันไข่แตก

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดทรัพยากรธรรมชาติในพร

ต้นเสม็ด เป็นไม้ที่มีมากที่สุดในป่าพรุท่าช้างข้าม ไม้เสม็ดชอบขึ้นในที่น้ำขังหรือที่ดินขึ้นน้ำ
 2 ชนิด คือ ไม้เสม็ดขาวและไม้เสม็ดชุน แต่ป่าพรุแห่งนี้มีไม้เสม็ดขาวมากที่สุด ไม้เสม็ดขึ้น
 นตามธรรมชาติ เจริญเติบโต ได้อาศัย ดอก ใบที่ร่วงหล่นลงไปทับถมและกลายเป็นปุ๋ยให้กับตัว
 ของ มีน้ำหล่อเลี้ยงอย่างเพียงพอ ช่วยให้ต้นเสม็ดโตวันโตคืน เมล็ดพันธุ์ตกหล่นกลายเป็นต้นใหม่
 ภายหลังเป็นป่าเสม็ดให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ เดิมไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเข้าไปใช้
 นี้ได้ตามความต้องการและทุกเวลา นอกจากคนในชุมชนแล้ว ยังมีคนจากชุมชนใกล้เคียงมาตัด
 ไปใช้เพราะไม้เสม็ดมีจำนวนมากมาย ไม่มีการปิดป่า(ห้ามตัดไม้) การตัดไม้เสม็ดมักจะทำกัน
 ทั่วหมู่บ้านหรือฤดูฝน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม-มกราคม เพราะสามารถใช้เรือบรรทุกไม้ หรือ ผูกเป็น
 มาตามลำน้ำ

การตัดไม้เสม็ดชาวบ้านจะตัดต้นที่มีขนาดตามการใช้ประโยชน์ ถ้าต้องการทำเสาบ้านจะเลือกตัดต้นขนาดใหญ่ ทำซื่อ ทำแป ปลูกขาน ตัดต้นที่มีขนาดเล็กลงมาน้อยและต้นที่เล็กๆ ลงไปอีกก็นำมาทำที่เลี้ยงสัตว์หรือทำรั้วบ้าน ส่วนของไม้ที่เหลือจากใช้ประโยชน์ดังกล่าวแล้ว อาจจะเป็นส่วนที่คัดงอ หรือไม่ได้ขนาดตามต้องการจะไม่ทิ้งเปล่า แต่ชาวบ้านจะนำมาทำเป็นไม้พินหรือเผาถ่านทำเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม ซึ่งถ้านำไม้เสม็ดมาเผาถ่านจะได้ถ่านดีเป็นรองจากไม้โกงกาง ส่วนนอกของเปลือกเสม็ดมีลักษณะเป็นแผ่นบางๆ นำมาคลุกกับน้ำมันยางแล้วห่อด้วยด้านในของต้อหมาก(ต้อหมากคือส่วนโคนของกาบหมากเป็นแผ่นกว้าง) ทำเป็นได้ ใต้ใช้จุดไฟให้แสงสว่างในเวลากลางคืน ชาวบ้านมักจะจุดใต้ไว้ที่หัวบันไดบ้าน หรือนอกตัวบ้าน เพื่อให้แสงสว่างแก่คนที่เดินมาทำธุระในเวลากลางคืน หรือจุดใต้ให้แสงสว่างเพื่อตำข้าว การจุดใต้เพื่อใช้แสงสว่างต้องคอยเชียวี่ใต้ที่เผาไหม้หมดแล้วออก ถ้าไม่เขี่ยออกจะทับส่วนที่กำลังเผาไหม้ ทำให้แสงสว่างน้อยลง หรืออาจดับหากมีลมพัด ใต้อาจแบ่งเป็นชั้นเล็กๆ ทำเป็นเชื้อไฟก่อไม้พินหรือถ่านได้อีกด้วย ระยะเวลาไม้เสม็ดนิยมนำไปทำเป็นเสาเข็ม ทำรายได้ให้กับชาวบ้านอีกทางหนึ่ง

ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากไม้เสม็ดเป็นเวลานานหลายปี ต้นเสม็ดขนาดใหญ่เริ่มลดน้อยลง ชาวบ้านจึงจับจองป่าเสม็ดเป็นเจ้าของ โดยมีเครื่องหมายล้อมไว้มีการปลูกไม้เสม็ดเป็นแนวแบ่งเขต ป้องกันไม่ให้ผู้อื่นบุกรุก ทางราชการก็ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือทำกรรมสิทธิ์ให้แต่อย่างใด ที่ที่จับจอง เหล่านี้คนอื่นเข้าไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ นอกจากเจ้าของอนุญาต ซึ่ง เป็นข้อตกลงร่วมกันและถือปฏิบัติกัน มา การจับจองใครจะจับเท่าไรก็ได้ แต่ผู้ที่จับจองส่วนมากมักจะเป็นผู้นำของหมู่บ้านหรือคนใหญ่คนโต คนใหญ่ คือ คนที่มีอำนาจหรือเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านส่วนคนอื่นที่เข้ามาอยู่ที่หลังขอแบ่งปัน จากผู้ที่จับจองไว้มากๆ ซึ่งก็แบ่งให้โดยไม่คิดราคา

จะเห็นว่าคนสมัยก่อน เป็นคนดีมีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันและกัน แต่พอมันคน เข้ามาอยู่มาก ที่ดินก็ได้มีการซื้อขายกัน การถือครองที่ดิน เรียงตามลำดับก่อนหลัง คือ ใบเหี้ยบบ่่า การจับจอง สค.1 นส.3 (โฉนดครุฑดำ) นส.3ก นส.3 ทางอากาศ (โฉนดครุฑเขียว) และโฉนดครุฑแดง ปัจจุบันยังมีอีกอย่าง คือ สป.ก.

ส่วนไม้เสม็ดที่อยู่ในป่าลึกๆ และที่อยู่ทั่วไปนับวันยิ่งเหลือน้อยลงทุกที เนื่องมาจากการเพิ่มของ จำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านบุกรุก เผาถางป่า เผาป่าหาเต่า ทำเป็นพื้นที่สร้างที่อยู่อาศัย ปลูกผัก ทำนา ขุดบ่อเลี้ยงปลา แต่ละปีถูกไฟป่าเผาทำลายเสียหายก็มากมาย และสาเหตุอีกอย่างที่ทำให้ ป่าไม้เหลือน้อยลง คือเมื่อ ปี 2505 เกิดลมพายุพัดทำให้ต้นไม้ใหญ่ๆ ล้มเกือบหมด ซึ่งเป็นที่มาของ**ไม้ นอนไฟ**³¹ ชาวบ้านไปขุดพบโดยบังเอิญ เพราะจริงๆ เขาต้องการตัดไม้เสม็ด เขาเลว่าไม้ที่อกบน พื้นที่ไม้นอนไฟ มีขนาดใหญ่เอามาทำเป็นเสาเรือนได้(เป็นการบอกระยะเวลาของไม้นอนไฟ) ชาวบ้าน มีวิธีเอาไม้นอนไฟขึ้นมา โดยใช้แหลนแทงลงในดิน แทะไปเรื่อยๆ พอเสียงดังก็ๆ แน่นๆ เป็นทางยาวก็ ช่วยกันขุดดิน 2 ข้างแนวไม้นอนไฟ พอขุดไปขุดไปน้ำก็ออกมาทำให้ไม้นอนไฟลอยขึ้นมาสามารถเอา ไม้ได้ง่าย ไม้นอนไฟที่ขุดพบมีไม้ตะเคียน ไม้คานบุตร

- ไม้ตะเคียนได้นำมาทำเครื่องเรือนทุกประเภท
- ไม้คานบุตร นิยมเอามาทำสากตำข้าว สากตำจุต และทำด้ามขวาน ด้ามพั่ว

ถึงแม้จะมีการปลูกทดแทนบ้างก็ไม่ทันกับความต้องการในการใช้ประโยชน์ ปัจจุบันเหลือเนื้อที่ ป่าพรุประมาณ 28,886 ไร่ และทางราชการจัดสรรเป็นที่ สปก. เสีย 10,200 ไร่ ที่เหลือประกาศเป็นเขต ป่าสงวน ห้ามตัดไม้ ห้ามล่าสัตว์บก ชาวบ้านบอกว่าเคยเข้าไปในป่าพรุเมื่อประมาณ 4 - 5 ปีที่แล้ว (ประมาณ ปี 2544) พบสัตว์ป่าที่ยังมีมากที่สุด คือ ลิง มีประมาณ 300-400 ตัว ปี 2549 หน่วยพิทักษ์ รักษาป่าและหน่วยพิทักษ์รักษาสัตว์ กรมป่าไม้ ได้เข้ามาดูแลไม่ให้ผู้คนเข้าไปลักลอบตัดไม้และทำลาย สัตว์ ชาวบ้านยังสามารถหาสัตว์น้ำได้ซึ่งทางราชการไม่ได้ประกาศห้าม ปัจจุบันไม้เสม็ดที่ยังเหลือมี

³¹ ไม้นอนไฟ หมายถึง ไม้ยืนต้นที่ยังมีชีวิตที่ล้มด้วยสาเหตุใดก็ตามแล้วฝังอยู่ในน้ำ ในดินเป็นเวลานาน

ขนาดเล็กๆ และแน่นอนเมื่อป่าพรุถูกทำลายไม่ได้หมดไปแค่ต้นไม้เท่านั้นแต่ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอื่นๆ ก็ถูกทำลายไปพร้อมๆ กันด้วย

3.2 พังگان : ที่ดอนในพรุ

นายจำปา ถนนแก้ว ชาวบ้านหมู่ 12 นายพา นิตยป์ราณ ชาวบ้านหมู่ 11 นายสิน สองแป้น นายคล่อง สามแก้ว และนายนิยม กสิพล ชาวบ้านหมู่ 7 เล่าให้ฟังว่า บริเวณป่าพรุซึ่งเป็นที่ตั้งศาลหลวงต้นไทรในปัจจุบันนี้ เดิมเรียกว่า พังگانผุด (พังگان เป็นที่ดอนในพรุ ไม่ค่อยมีต้นไม้ใหญ่ แต่จะมีหญ้ามาก จึงใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ พวก วัว ควาย) พังگانผุดมีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ รอบๆ พังการผุดมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น

มีเรื่องราวเล่าสู่กันฟังมากมายที่เกิดขึ้นในบริเวณพังگانผุด คนที่ถูกฆ่าตายมักจะนำมาฝังไว้ที่นี้ สัตว์ที่ถูกตามล่า ถ้าหนีมาอยู่บริเวณนี้ก็จะรอดชีวิตและไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใด ถ้าคนยิงหันปากบอกปืนมาทางต้นไทรแล้วยิงไม่ประทุ . ในเรื่องนี้นายพา นิตยป์ราณ ยืนยัน ว่าเป็นเรื่องที่ประสบกับตนเอง และบริเวณนี้จะไม่เกิดไฟลุกไหม้ ชาวบ้านเล่าว่า เมื่อประมาณ 70 ปีก่อน (ราวปี พ.ศ. 2479) เกิดไฟไหม้ป่าพรุ พอไฟลุกลามถึงบริเวณต้นไทรไฟก็ดับอย่างน่าอัศจรรย์ โดยที่ไม่มีใครมาดับ อีกเหตุการณ์หนึ่งเป็น



รองฯ จรุง อักษรทิพย์ ชี้สภาพของพังگان

เรื่องเคราะห์สลด นายสมุทร นายคล้อย ชาวบ้านหมู่ที่ 4 เล่าว่า ตอนนั้น กำนันเห่ง นายไข และเพื่อนบ้านอีก 2-3 คน ไปล่าสัตว์ในบริเวณต้นไทร การล่าสัตว์ป่าต้องซุ่มเงียบเพื่อไม่ให้สัตว์ป่าแตกตื่นแล้วหนีไปที่อื่น คนล่าขึ้นไปนั่งห้าง³² โดยแยกย้ายคนละที่ พอเห็นสัตว์แล้วจึงยิง เกิดเหตุการณ์ที่น่าเชื่อแต่ก็ต้องเชื่อ คนล่าสัตว์คนหนึ่งเห็นกวางเดินเขารำๆ มา ได้ยิงปืนไปที่กวางตัวนั้นทันที พอกวางล้มลงได้ไปดู อนิจจา!

ปรากฏว่า เป็น นายไข ที่ไปด้วยกันถูกปืนนอนตายอยู่ (ไม่รู้จะอะไรมาดลจิต ดลใจจนเกิดเหตุร้ายขึ้น) และราวปี พ.ศ.2488 เกิดไข้ห่าหรืออหิวาห์ ระบาด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปเข้าฝันชาวบ้านว่า ให้ไปเอาเครื่องยาที่บริเวณต้นไทรไปต้มกิน³³ ซึ่งมีเปลือกไม้ เต๋อยปล้อง เต๋อยชุมพร ต้นจิกนา เขียดผู้ เขียดเหมียว ไม้รักเขา ต้นปรัง หวายลิง ข่อยแดง ข่อยธรรมชาติ นำไปต้มแล้วกินน้ำ กินแล้วก็หายไข้จริง การไปเอาเครื่องยาในป่าพรุ ชาวบ้านบอกว่าจะฟรีเขาก็ได้ ฟรี หมายถึง เก็บมาเฉยๆ ไม่ทำอะไร หรือจะออกซื้อถือเสียสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บอกให้ก็ได้

³² ห้างในที่นี้ หมายถึง ที่ซุ่มดูสัตว์ สร้างโดยเอาไม้วางพาดบนปางไม้สูงๆ มุงด้วยใบไม้พอจะนั่งได้ ไม่ใช่ห้างสรรพสินค้า

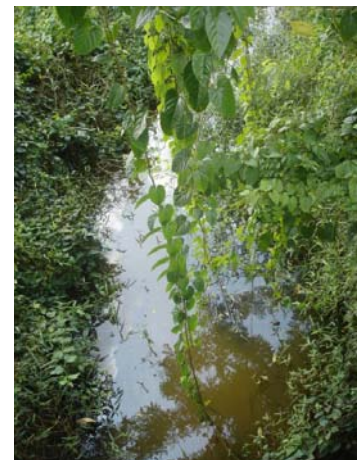
³³ เป็นที่น่าสังเกตว่า ต้นไม้หลายชนิดที่ขึ้นอยู่บริเวณต้นไทร มักจะเป็นไม้ที่ชอบขึ้นในที่ดอนหรือที่เขา น่าแปลกที่มากองขึ้นในที่ลุ่มได้

นายสำราญ หนูดำ ผู้ดูแลต้นไทร พุดให้ฟังว่า ในปี พ.ศ. 2538 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้บริษัทที่รับเหมามาขุดคลองตามโครงการพระราชดำริขึ้นในพยุหะ โดยนำเครื่องจักรมาขุด แต่พอขุดมาถึงบริเวณต้นไทร เครื่องจักรไม่ยอมทำงาน คนขับเครื่องจักรบางคนที่จะพยายามขุดต่อก็ล้มตาย คนขับเครื่องจักรกลัวไม่มีใครกล้าขุดเพราะกลัวเหตุการณ์ที่ร้ายแรงจะเกิดกับตนเอง จนในที่สุดได้มีหนังสือขึ้นทูลเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ พระองค์มีรับสั่งให้ขุดอ้อมต้นไทร และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลหลวงขึ้นบริเวณต้นไทร เมื่อ วันที่ 29 ตุลาคม 2547 เรียกว่า **“ศาลหลวงต้นไทร”** ใช้งบประมาณ 5,000,000 บาท (ห้าล้านบาท) เรียกว่า **คลองชะอวด-แพรกเมือง** มีความกว้าง 150 เมตร ลึก 5 เมตร ยาว 27 กิโลเมตร ตั้งต้นจากแม่น้ำชะอวด – ปากพญิง ที่หมู่ 12 ผ่าน หมู่ 11 อ้อมผ่านต้นไทร ไปสิ้นสุดที่บ้านแพรกเมือง อำเภอหัวไทร ศาลหลวงต้นไทรอันศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งเด่นตระหง่านอยู่นี้ ชาวบ้านเชื่อว่า ต้นไทรนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชนและคนชุมชนอื่นๆ ทั้งใกล้และไกล แต่ละวันจะมีคนมาบวงสรวง แก้วกันกันไม่ขาด โดยเฉพาะวันอังคาร วันเสาร์มีคนมากเป็นพิเศษ เฉลี่ยวันละไม่ต่ำกว่า 100 คน นายสำราญได้บอกถึงผลดีที่ชุมชนได้รับจากการขุดคลองแห่งนี้ว่า เมื่อ ปี 2548 น้ำท่วมหนัก โดยเฉพาะในพื้นที่ อ.หัวไทร เขียวใหญ่ ชะอวด น้ำท่วมขังพื้นที่เรือกสวนไร่นาของชาวบ้าน ตนเองได้ดูระดับน้ำขึ้นสูงถึง 82 เซนติเมตร ที่บริเวณต้นไทร แต่พอเปิดประตูน้ำที่แพรกเมือง ภายใน 2-3 วัน น้ำได้ลดลงเป็นปกติ ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อนตอนที่ยังไม่มีคลอง น้ำท่วมนานเป็นเดือนๆ ทำให้พืชผลไร่นาเสียหายหมด



3.3 เม : แหล่งซ่อนตัวของปลา

ลักษณะในป่าพรุที่เป็นที่ลุ่มเป็นแอ่งน้ำชาวบ้านเรียกว่า **เม** ซึ่งมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำที่มีต้นไม้ล้อมรอบและมีต้นไม้บางต้นล้มพาด ตรงโคนต้นเป็นโพรงเป็นที่หลบซ่อนของปลาตัวใหญ่ๆ ซึ่ง เม บางแห่ง ประกอบด้วยบึงหลายๆ บึง เมที่ชาวบ้านรู้จักมีหลายเม ในพื้นที่ของหมู่ที่ 7 มีเมมดคัน เมนางนวล เมหน้าคอก เมโพรงแซ่ เมแม่ใหญ่ เมโนรา ในพื้นที่ของหมู่ที่ 11 มีเมซอนเปียก เมหนองเมา เมโพรงแซ่ และในพื้นที่หมู่ 12 มีเมเจ้ายแตก เมเมา เมคล้า การไปเมเหล่านี้ ชาวบ้านจะไปทางปากเมง บางคนเรียก ปากเมชู แต่ปัจจุบันเรียกเหมือนกันว่า ปากเมง(เมง ไม่ใช่ชื่อ เม แต่เป็นทางที่จะไปเม) ในช่วงน้ำท่วม หรือตลอดเวลาที่น้ำในป่าพรุยังไม่แห้งจะเป็นเวลาที่ปลาเจริญเติบโต ขยายพันธุ์ กระจายกระจายอยู่ทั่วไป ช่วงนี้ชาวบ้านอาจจะหาปลาด้วยการลอยกีด ตกปลา แต่ก็ได้ปลาไม่มากนัก พอน้ำลดพื้นที่ในป่าพรุทั่วไปเริ่มแห้งปลาเหล่านี้ก็จะไปรวมตัวกันอยู่ตามแอ่ง



น้ำหรือเม เมจึงเป็นเหมือนบ้านขนาดใหญ่ของเหล่าปลานานาพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันในช่วงเวลาที่คนยังไม่ได้จับปลา ปลาตัวใหญ่ก็กินปลาตัวเล็กๆ เป็นอาหาร (มันเป็นกฎของธรรมชาติที่เป็นเช่นนี้) ทำให้ปลาในเมมีปลาตัวใหญ่มากกว่าปลาตัวเล็กการจับปลาในเมต่างๆ ในบริเวณป่าพรุไม่มีการหวงห้าม หรือมีเจ้าของจับจองห้ามใครจับ เข้าใจและตกลงกันโดยอัตโนมัติว่า ใครจะจับเอาก็ได้ แต่ถ้าให้ได้ปลามากๆ ต้องจับปลาในหน้าแล้งเพราะเมแห้ง ชาวบ้านก็รู้ว่าถึงเวลาแล้วที่พวกเขาจะได้ไปเอาปลามาไว้กินกัน ชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงจะชวนกันไปหาปลาเป็นกลุ่มๆ ประมาณ 5-6 คน หรือมากกว่านั้น คด (ภาษาท้องถิ่นหมายถึงนำหรือเตรียม) ข้าวห่อไปกันตั้งเช้ากว่าจะกลับก็เย็น พวกเขานำเครื่องมือหาปลาติดไม้ติดมือกันไปด้วย คือ ถ้าน้ำในเมมีมากก็ใช้ขอ ถ้าน้ำในเมเหลือน้อย ก็ช่วยกันวิดจนแห้งโดยใช้โพงวิด โพงนี้ทำจากبيبผาคึ่งبيبริมเข้าหากันเล็กน้อยใช้ไม้กลมขนาดเท่าข้อมือค้ำยันภายในแนวขวาง อีกอันหนึ่งยาวกว่าพาดไปยังส่วนปลายให้เหลือจากโพงเป็นด้ามสำหรับจับ ส่วนที่ไม่ทั้งสองพาดกันจะผูกด้วยเชือกให้แน่น ไม้สองอันนี้เรียกว่าไม้โกกกา การวิดจะใช้กโพงขึ้นอยู่กับปริมาณของน้ำในเม จะตั้งโพงบริเวณเชิงรางหรือส่วนที่ลึกที่สุดของเมเพราะเวลาวิดน้ำจะไหลมารวมกันที่นี้ พอวิดน้ำเหลือเล็กน้อยเรียกว่าน้ำตกขอบ น้ำตกขอบจะดูจากส่วนปลายหนองหรือเมเริ่มแห้งสามารถจับปลาได้บางส่วน พอวิดแห้งก็ชวนกันจับปลา ได้ปลาเป็นกระสอบๆ ตัวที่ใหญ่ที่สุดเรียกว่า “แม่หนอง” ปลาที่แต่ละคนจับได้ อาจเอามารวมแล้วแบ่งกัน หรือไม่ก็ต่างคนต่างจับเอาเอง ขึ้นอยู่ข้อตกลง ไม่มีการชิงเส้นชิงวาหรือการกะเกณฑ์ว่าต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น บางครั้งจับปลายังไม่หมด มีดค่าเสียก่อน อาจจะหวนกลับมาจับอีก เรียกว่า จับนอ หรือไม่ก็ชาวบ้านกลุ่มอื่นมาพบเห็นเสียก่อนก็จับปลาเอาไปก็ไม่มีใครหวงห้ามหรือมีความผิดเพราะปลาไม่ได้เป็นปลาของใครแต่เป็นของทุกคน

วันแล้ววันเล่าที่ชาวบ้านไปหาปลาจนได้ปลาเป็นจำนวนมาก แต่ละบ้านนำปลามาตากแห้ง ทำเป็นปลาร้า ทำปลาหมัก ส่วนปลาตัวเล็กๆ นำมาหมักเกลือแล้วตากจนละเอียดทำเป็นเคยปลา ไว้กินได้เกือบตลอดปี

ต่อมาเมเริ่มตื้นเขิน เนื่องจากเมเป็นแอ่งน้ำตามธรรมชาติที่ไม่มีใครดูแล หรือขุดลอก จนในที่สุดก็เปลี่ยนสภาพ เมบางแห่งคงเหลือแต่ร่องรอยให้เห็นบ้างเท่านั้น บางแห่งก็พอจะมีน้ำขังอยู่บ้าง จำนวนปลาก็ลดน้อยลงไปมากทีเดียว ชาวบ้านจึงมีการขุดบ่อในเขตพื้นที่ที่จับจองไว้ และมีปลามาอยู่รวมกันมากเหมือนกัน ภายหลังคนจับปลาโดยวิธีใช้ยาเบื่อ ปลาตัวเล็กตัวน้อยโดนหางเลขไปด้วย ทำให้ปลายิ่งเหลือน้อยลงไปอีก ปลาบางชนิดก็สูญพันธุ์ไปเลย เช่น ปลาอึ่งเตี้ย ปลาหลด ปลาลำพัน ประกอบกับป่าพรุทั่วไปก็เริ่มตื้นเขินขึ้นด้วย ตอนนี้ชาวบ้านไปหาปลากันเป็นวันๆ ก็ได้ปลามาไม่กี่ตัวไม่คุ้มกับการลงทุนลงแรงไป แต่ก็ต้องดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีวิตกันไปวันๆ ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง

3.4 กระจุต : พืชส่งเสริมหัตถกรรมในครัวเรือน

นอกจากนี้ในป่าพรุยังมีพืชอีกชนิดหนึ่งที่ชอบขึ้นในน้ำ คือ กระจุต กระจุตจะงอกอยู่ทั่วไประหว่างต้นเสม็ด มีลำต้นกลม กลวงเป็นปล้องสีเขียว รากเป็นกระจุก มีดอกที่ปลายกลมน้ำตาล มีขนาดเท่าหลอดกาแฟและเล็กกว่า สูงสุดประมาณ 2 เมตร กระจุตมีมากบริเวณเมจูด หรือเมอิน ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ชาวบ้านจะถอน แล้วนำมาตัดโคนตัดปลายแล้วคลุกดินตมเหลว ตากแดดจนแห้ง



คัดเลือกขนาดดอกหรือเส้นให้เท่าๆ กัน ตัดจนเป็นเส้นแบนๆ มาระยะหลัง ใช้วิธีมัดด้วยเครื่องจักรให้เส้นแบนนำไปสานสาน(เสื่อ) หรือกระสอบ ไว้ใช้ในครัวเรือนและขายให้ชุมชนอื่น ในสมัยก่อนนิยมใช้กันมาก เสื่อใช้ ปูนอน ปูรองนั่ง เวลามีคน(แขก)มาที่บ้าน เด็กที่เป็นลูกเจ้าของบ้านจะนำเสื่อมาปูให้แขกนั่งพร้อมเชี่ยนหมาก น้ำ 1 ชัน (เป็นประเพณีการต้อนรับแขกในสมัยนั้น) ซึ่งเด็กๆ ในสมัย

นั้นจะปฏิบัติกันเมื่อมีแขกมาที่บ้านโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่เตือน เพราะได้รับการสั่งสอนมาก่อนแล้ว ปัจจุบันเสื่อกระจุตยังมีใช้กันอยู่บ้าง แต่ชาวบ้านต้องหาซื้อกระจุตหรือเสื่อกระจุตจากที่อื่น เพราะกระจุตในป่าพรุหมดไป เนื่องจากถูกทำลายไปพร้อมๆ กับป่าไม้และไม่มีการปลูกขึ้นใหม่

3.5 ช้างป่าพรุ : โขลงผู้เป็นเจ้าของดินแดนพรุใหญ่ในอดีต

เรื่องราวเกี่ยวกับช้างในป่าพรุ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก ซึ่งคนในชุมชนตำบลการะเกดสมัยนี้ไม่คิดว่าพวกเราที่เคยเป็นเจ้าของ ช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ที่ใหญ่ที่สุดมาก่อน และเราคงจะเสียดาย หากไม่ได้รับรู้เรื่องราวจากนางสาวพิน นพนัง อายุ 84 ปี ซึ่งเกิดที่บ้านปากเมงู ได้เล่าเกี่ยวกับบริเวณนี้ว่า **คุณพ่อกลิน นพนัง** บอกว่า แผ่นดินที่เราอยู่ทุกวันนี้เป็นพังการสูง เป็นที่ดอนประมาณ 20 กว่าไร่ น้ำไม่เคยท่วม มีลำมาบกั้นเป็นเขตทางใต้ระหว่างพังการ กับ เม (ป่าพรุท่าช้างข้าม) มีพรุป่าลูกเด็กอยู่ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันได้ขุดเป็นอ่างน้ำ จนป่าลูกเด็กสูญไป ส่วนทางทิศใต้เป็นเมจูด หรือ เมอิน ทางทิศตะวันตกเป็นเมหนองขวน บริเวณพังการนี้เป็นที่พักของช้าง กวาง และหมูป่า บุคคลแรกที่มาปลูกหญ้าเลี้ยงควาย เลี้ยงวัว คือ ทวดชู ทวดทรัพย์ ซึ่งเป็นทวดของพ่อกลิน นพนัง ต้องต่อสู้กับช้าง หมูป่าที่มาทำลายข้าวกล้าอยู่เป็นประจำ พังการนี้อยู่ปากทางลงเม เพราะทวดชูเข้าอยู่ครอบครอง จึงเรียกชื่อว่า “ปากเมงู” ปัจจุบันเป็น“ปากเมงู”

นางสาวพิน เล่าต่อว่า ที่ดินบริเวณนี้เป็นดินเปรี้ยว น้ำเปรี้ยว ทำนาไม่ขึ้นข้าว (ทำนาไม่ได้ผล) ต่อมาดินค่อยดีขึ้นปลูกข้าวได้ แต่ตอนกลางคืนช้างขึ้นมากลายข้าวกล้าทุกคืน จะต้องเรียกเพื่อนบ้านมาช่วยไล่ช้าง จุดคบเพลิงด้วย ทางมะพร้าวแห้ง กระจุตแห้ง หาเขาควายมาทำเป็นอู่อปาร้องเอาเสียงอู่อเข้าช่วย ช้างฝูงนั้นมีประมาณ 50 กว่าตัว เวลาเก่อนคำช้างจะออกจากป่ามายืนรวมกลุ่มให้เห็นเกือบ

ทุกวัน นางสาวพิน เล่าว่า วันหนึ่ง**คุณพ่อคง บุญแก้ววรรณ**(ปัจจุบันอายุ 94 ปี) อยู่บ้านนบพดล หมู่ที่ 4 กำลังพายเรือจะข้ามมาบมาที่หน้าของฟอกลิน นาพั้ง หัวหน้าโขลงช้างเห็นเข้าตะลุมไต่เกือบจะถึงเรือ พ่อคง บุญแก้ววรรณ หยุดเรือแล้วชักน้ำใส่ช้าง ทำให้ช้างหยุด ชูงวง ร้องอูม แล้วหันหลังกลับ เมื่อ



ได้มาถาม พ่อคงก็เล่าตรงกับ นางสาวพิน ทุกประการ และถามพ่อคง ถึง การใช้คาถาอาคมที่หยุดช้างได้ ได้รับคำตอบว่า **พ่อแก้ว บุญญา** ซึ่งเป็นหลวงตาสอนว่า “ถ้าเจอช้างให้รีบหนีไปทางใต้ลม เพราะช้างรับกลิ่นเร็ว แต่ถ้าจวนตัวเข้าจริงๆ ให้พูดว่า “ท่านท้าวจงอยู่กินให้สบายเถิด อย่าได้รังแกทำอันตรายซึ่งกันและกันเลย ท่านท้าวจงอย่าทำลายข้าวปลาอาหารของข้าพเจ้าเลย ข้าพเจ้าไม่เคย

ประมาทล่วงเกินท่าน” ปรากฏว่า ทำนาต่อแดนกับของญาติพี่น้องที่ถูกช้างกินข้าว แต่ของพ่อคงไม่เคยถูกช้างลักลากลากเลย พ่อคงยังเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับช้างให้ฟังว่า ช้างรวมกลุ่มกันเป็นโขลงเวลาเดินทางหัวหน้าจะเดินนำและลูกน้องจะเดินตามเป็นแถว จะเห็นรอยเดิน 2 รอย เท่านั้น แสดงว่าช้างเดินขำรอยตัวหน้าเพื่อความปลอดภัย ทางไหนที่ช้างเคยเดินจะเดินทางเดิมไม่เปลี่ยนเส้นทาง

นายจำปา ถนนแก้ว อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 125 หมู่ที่ 12 ได้เขียนหลักฐานซึ่งแสดงว่า มีช้างอาศัยอยู่ในป่าพรุท่าช้างข้ามจริง ซึ่งตนเองได้ฟังจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ ดังนี้

1. การตั้งชื่อป่าพรุ ว่า “ป่าพรุท่าช้างข้าม” เพราะถ้าไม่มีช้างก็คงไม่เอาคำว่าช้างเข้ามาเกี่ยวข้อง
2. คลองช้าง ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 7 เป็นทางช้างเดินข้ามป่าพรุเป็นประจำ โดยช้างจะเดินทางไปหากินจากทุ่งหญ้าแห่งหนึ่งไปยังทุ่งหญ้าอีกแห่งหนึ่ง จึงทำให้เกิดเป็นคลองช้างขึ้นดังกล่าว
3. ทางช้าง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ข้ามพระหว่าน พังการหัวขา กับ บ้านไสขาว ทาง คือ ถนนทุกวันนี้
4. พรุ หรือ เมช้างยึก มีเรื่องเล่า นายดำกับนางกลิ้งสองผัวเมียไปหาปลาพบช้างโขลงหนึ่ง นายดำนางกลิ้งวิ่งหนี ช้างไล่ตาม ทั้งสองคนจึงวิ่งหนีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้
5. หนองช้างเล่น อยู่หมู่ที่ 10 เพราะถ้าเด็กๆ ไปเล่น คงเรียกว่า หนองเด็กเล่น แต่นี่ช้างไปเล่นน้ำจริง
6. ดอนช้างตาย อยู่ที่ตำบลท่าขนาน ระหว่างพฤษภาคมกับคชกรรมราช ที่เรียกอย่างนี้ เพราะมีช้างไปตายที่นี่
7. ตาเปี้ยดำ เป็นคนชาวควนยาว ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด ในฤดูน้ำท่วม ตาเปี้ยดำแกเอาหัวมันบรรทุกเรือมาดมาเต็มลำเรือ เพื่อจะมาแลกข้าวที่ตำบลการะเกด พอถ่อเรือมาที่บ้านไสขาวจะผ่านพรุที่มีพังการ ก็พบโขลงช้าง โขลงช้างทำร้ายตาเปี้ยดำจนเสียชีวิต เรือก็ถูกช้างเหยียบจนพังยับเยิน

เหลือแต่หัวเรือเท่านั้น นายจำปาบอกว่าตนเองยังได้เห็นหัวเรื่อนั้นเลย แต่ทุกวันนี้ไม่เห็นเสียแล้ว เพราะหัวเรือโดนไฟเผาไปพร้อมไฟไหม้พรุ

8. ต้นไม้เสม็ดแดง หรือ มาบแดง อยู่หมู่ที่ 12 (มาบ หมายถึง ทางน้ำที่ไหลผ่านพังการ ในมาบ หมู่จะขึ้นรกมาก เช่น จุดหนู) เหตุการณ์นี้คุณปู่ของนายจำปา คือ นายเกิด ถนอมแก้ว อดีตกำนันตำบลกระเกต คนก่อนจาก กำนันแห่ง เล่าให้คุณพ่อขึ้น ถนอมแก้วฟัง คุณพ่อขึ้นได้เล่าให้นายจำปาฟังอีกทีหนึ่ง ว่า คุณปู่เกิดเป็นคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่หมู่ที่ 12 (สมัยที่ไม่แยกมาจากหมู่ที่ 7) เมื่อพ.ศ. 2445 เหตุที่เรียกว่าเสม็ดแดง หรือ มาบแดง เพราะนายแดง ซึ่งเป็นคนจีน เขาเรียกว่า โกแดง ย้ายมาจากหมู่ที่ 5 ปีนั้นเกิดเหตุการณ์ หนองน้ำในป่าพรุแห้ง ชาวบ้านในละแวกนั้นได้ชวนกันไปหาปลาในพรุ คุณพ่อขึ้นเล่าว่า เมื่อก่อนใครที่พูดสปรมาทช้างก็มักจะโดนเข้าจริงๆ เล่าว่า พ่อคนถามโกแดงว่าไปหาปลาในพรุไม่กลัวช้างหรือ โกแดงตอบว่า “ไม่กลัว ถ้าพบก็คงจะได้เล่นกับเรา” กลุ่มของโกแดงมี 7 คนได้เข้าไปหาปลาในพรุ เมื่อแต่ละคนหาปลาได้คนละหาบตะวันก็พาย ทุกคนก็หาปลาขึ้นจากพรุเดินผ่านทุ่งหญ้าใกล้กับมาบ พบช้างโขลงหนึ่งกินหญ้าอยู่ชายป่า โขลงช้างเห็นกลุ่มคนของโกแดงหาปลาอยู่ก็วิ่งกรูกันเข้ามา แต่ละคนวิ่งหนีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ เหลือแต่โกแดง ช้างตัวจ่าโขลงใช้วงจับไม้หาปลาของโกแดงไว้ ช้างตัวอื่นๆพยายามเข้ามาทำร้ายโกแดง แต่จำฝูงได้กีดกันไม่ให้เข้ามา ลูกโขลงก็แยกย้ายเข้าป่าไป ฝ่ายโกแดงตกใจกลัวจนตัวสั่น ปากก็ร้องว่า “พระบาทช่วยด้วยๆ” ร้องเช่นนี้อยู่เรื่อยๆ จ่าโขลงก็ได้เองวงอุ้มโกแดงไปที่มาบแห่งหนึ่งซึ่งมีต้นเสม็ดใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ช้างใช้ตีนย่ำหญ้าจนเตียนและเป็นหลุม ช้างวางโกแดงให้นั่งในหลุมแล้วถอนหญ้าปิดช้างออกเดินกินหญ้าบริเวณนั้น เมื่อช้างหันมาเห็นโกแดงกระดุกกระดิก ก็กลับมาถอนหญ้าปิดอีก ช้างทำอยู่เช่นนี้หลายครั้ง จนโกแดงตั้งสติได้ไม่กระดุกกระดิก ช้างก็ออกห่างไปเรื่อยๆจนหายเข้าไปในป่า โกแดงรีบวิ่งหนีเพื่อเอาตัวรอด จึงตั้งชื่อต้นเสม็ดนั้นว่าเสม็ดแดง และชื่อมาบว่า มาบแดง



9. คลองช้างใหม่ อยู่ตำบลเขาพระบาท

10. ท่าช้างข้าม อยู่ที่หัวถนนหมู่ที่ 6

11. ไทรหัวช้าง อยู่หมู่ที่ 12 เป็นที่ที่ช้างถูกยิงตาย 2 ตัว ที่นั้นมีต้นไทรขนาดใหญ่ 6 คนโอบ 2 ต้น ได้หักโค่นเสียหายเมื่อเกิดพายุ พ.ศ. 2505 นายจำปา บอกว่า ช้างได้ตายไปประมาณ 11 ตัว ส่วนใหญ่ถูกยิงตาย พอถามว่า ชาวบ้านเขายังช้างกันทำไม ได้รับคำตอบว่า ไม่ได้ยิง เพราะต้องการเอางาหรือเอาน้ำกิน แต่เพราะ ตอนกลางคืน ช้างได้ออกมากินข้าวในนา กินกล้วย อ้อย ที่ชาวบ้านปลูกไว้ แม้แต่ข้าวที่เก็บเกี่ยวไว้บนท้องหรือฉางแล้ว ช้างก็ยังล้วงเอาไปกิน ชาวบ้านช่วยกันไล่ด้วยคบเพลิง หรือยิงด้วยธนูไฟ ธนูไฟนี้ทำจากไม้ไผ่ทำเป็นคัน ไขหวายเป็นสายธนู ลูกธนูทำด้วยดินเหนียวแล้วตากให้แห้ง เอาไยมะพร้าวหุ้ม จุดไฟแล้วยิง จะมีแสงไฟกระจาย ทำให้ช้างกลัวและหนีไป และบางตัวก็โดนยิงตาย

นายจำปาบอกว่า ช้างตัวสุดท้ายที่ถูกยิงตาย ผมยังจำติดตาอยู่จนทุกวันนี้ คือ เมื่อ พ.ศ. 2497 ถูกยิงตายที่บ้านตะเคียนดวน ตอนนั้นผมยังเป็นเด็กไปยืนดูเขาเฉยๆ (ภาษาท้องถิ่น หมายถึง หัน) เนื้อช้างกับขวาน ที่ต้องเฉยเพราะเนื้อช้างเหนียวมาก แล้วแบ่งปันเนื้อกันกิน ผมก็ได้กิน มันเป็นช้างที่เดินมาตัวเดียวและเป็นตัวสุดท้ายที่พวกเราเห็น เพราะช้างตัวอื่นๆ ทั้งโขลงหนีไปอยู่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่า ทราบภายหลังว่าช้างโขลงนี้ไปอยู่ที่ทุ่งพืด เขตตำบลหนองหาด อำเภอชะอวด อยู่ระยะหนึ่งก็หนีเข้าป่าใหญ่ ทุกวันในป่าพญิงไม่มีช้างอยู่อีกเลย

ในบริเวณป่าพญิงยังมีพญิงๆ เรียกว่า “พญิงช้าง” ที่เรียกอย่างนี้ เพราะ มีโขลงช้างเดินทางมาหากิน ส่วนทางที่ช้างเดินกลายเป็นทางลึก กว้าง ยาว มีลักษณะเป็นลำคลอง ชาวบ้านเรียกว่า “คลองช้าง” คลองช้าง เชื่อมจากพังการลานควายไปถึงทุ่งท่าชา หมู่ที่ 7 คลองช้างเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากน้ำไม่เคยแห้งแม้จะเป็นหน้าแล้งก็ตาม แต่พอหน้าแล้งน้ำเหลือน้อยลง ชาวบ้านจะไปหาปลา ด้วยการ ยกยอ ทงเบ็ด ทอดแห นอกจากนั้นชาวบ้านในชุมชนยังใช้คลองช้างเป็นเส้นทางคมนาคม โดยใช้เรือพายขนาดเล็กไปมาหาสู่กันและใช้เป็นทางเข้าไปทำประโยชน์ในป่า หลังจากที่ช้างหมดไป คลองตื้นเขินขึ้น ในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านช่วยกันขุดลอกเพื่อให้เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ

3.6 ตาอินทอง ตาอินแก้ว และยายซีเขียว : ผู้คุ้มครองพรุ

ยังมีเรื่องราวที่เล่ากันมาว่า ในสมัยก่อนชาวบ้านที่เข้าไปในป่า ไม่ว่าจะเข้าไปทำประโยชน์ในเรื่องใด ก็มักจะบนถึงตาอินทอง ตาอินแก้ว และยายซีเขียว วิธีบนก็โดยออกชื่อด้วยเสียงเบาๆ หรือนึกเอาในใจก็ได้ ว่าช่วยคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัย ถ้าเอา วัว ควายไปเลี้ยง ก็ว่าอย่าให้โจรลักหรือสูญหาย และแก้บน ด้วยการจตุรปู เทียน ให้กินเหล้า กินหอม ส่วนยายซีเขียว แก้วด้วยขนมโคหรือขนมหวาน(พอแก่เสร็จก็ชวนกันกินเอง ถือว่ากินรอยเดน รอยขาน ไม่ค่อยเจ็บไม่ค่อยไข้) หากใครบนแล้วประสิทธิผลแต่ไม่แก้บน จะเป็นเหมรยปาก มีอาการต่าง ๆ นานา เช่น เจ็บพุงเจ็บเพาะ(เจ็บเพาะ หมายถึง เจ็บกระเพาะ) เจ็บหัวมัวตา ต้องแก้บน อาการที่เป็นจึงจะหาย ปัจจุบันความเชื่อนี้ลดน้อยลงไป อาจจะเป็นเพราะชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าน้อยมาก ประกอบกับความเจริญทางด้านวิชาการ ทำให้คนมีเหตุผลมากขึ้น

ปัจจุบันนี้ป่าพรุที่เราเห็นเป็นป่าพรุที่เสื่อมโทรม เพราะถูกทำลายด้วยน้ำมือของคนจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม และภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถป้องกันได้ ทำให้ทรัพยากรที่มีค่า ที่เคยอุดมสมบูรณ์ในป่าพรุลดน้อยลงไป และหลาย ๆ อย่างก็หมดสิ้นไปอย่างน่าเสียดาย ทุกคนที่เป็นผู้ถ่ายทอดหรือเล่าเรื่องราวเหล่านี้ให้พวกเราได้รับรู้ พวกเขาเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในสมัยที่ป่าพรุยังสมบูรณ์ และตอนที่ป่าพรุเสื่อมโทรม สังเกตจากการเล่าชาวบ้านจะเล่าเรื่องราวของป่าพรุในสมัยก่อนด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจและมีความสุข แต่พอเกิดการเปลี่ยนแปลงจนมีสภาพอย่างทุกวันนี้ พวกเขาจะเล่าด้วยความรู้สึกหวง

แทน และเสียตาย จึงอยากจะเชิญชวน และขอร้องให้คนรุ่นหลังทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ แม้จะยังเหลืออยู่ไม่มากนักก็ยังดีกว่าไม่เหลือเลย ขอให้ยึดคำขวัญที่ว่า “ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ชีวิต อย่าคิดทำลาย”

ดังนั้นหากเรามีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีค่าและเอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ถ้าต้องการให้อยู่คู่กับเราตลอดไป ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทุกคน ที่เกี่ยวข้องช่วยกันดูแล รักษา และอนุรักษ์ ด้วยความตระหนักและรับผิดชอบ

บทสรุป : ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร

จากการที่ระบบนิเวศทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพื้นดิน พื้นป่า พื้นน้ำ และสัตว์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ ส่งผลกระทบท่อวัด ชุมชน และวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ดังนี้

1. ผลกระทบในแง่ลบหรือผลเสีย

ผลกระทบที่มีต่อวัดและชุมชน เมื่อก่อนข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านมักจะนำลูกนำหลานมาทำบุญในวันเทศกาลต่างๆ อุ้มลูกงูหลานเดินเท้ากันมาตามคันนาหรือทางเล็กๆ ตามแนวป่าเย็นสบาย ไม่ต้องรีบร้อน มากันตั้งแต่เช้า กว่าจะกลับถึงบ้านก็บ่ายเย็น ทำให้ได้รู้จักทำบุญทำทานจิตใจอ่อนโยน อารมณ์แจ่มใส เยือกเย็น ว่างนอนสอยง่าย ไม่ไปเที่ยวเสเพลปฏิบัติไปในทางเสื่อมเสีย แต่พอการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป ขาดความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติชาวบ้านอยู่กันอย่างลำบาก แร้นแค้น อาหารการกินไม่สมบูรณ์ คนวัยทำงานมักทิ้งบ้านช่องไปหางานที่อื่นทำ ปล่อยให้คนแก่และเด็กอยู่บ้าน จึงไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดเข้าวา จะมาวัดสักทีก็ต้องโดยสารรถ ถ้าพาเด็กๆ มาด้วยก็สิ้นเปลืองค่ารถมากขึ้น และไม่มีใครเขาเดินเท้ากันเหมือนแต่ก่อน เพราะการเดินเท้าบนถนนลาดยางหรือถนนคอนกรีตที่ไม่มีร่มเงาของต้นไม้ทั้งร้อนและเหนียวกว่าจะถึง อีกอย่างต้องเร่งรีบเนื่องจากได้ทั้งบ้านหรือเด็กไว้ บางครั้งก็ให้वानลูกหลานช่วยขับรถมาส่งและมารับ ซึ่งเด็กก็ไม่ค่อยเต็มใจ เพราะไม่ค่อยชอบมาวัด พวกเด็กๆ เข้าใจว่าคนแก่ๆ เท่านั้นที่ควรจะมาวัดทำบุญ เด็กจึงมีเวลาว่างก็พาไปเที่ยวเตร่ มั่วสุมกับสิ่งไม่ดี จิตใจแข็งกระด้าง อบรมสั่งสอนยาก สร้างปัญหาให้กับสังคม



การเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศยังส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนอย่างมาก คือ ในสมัยก่อนที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งอาหารการกิน ทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกสบายที่ธรรมชาติมอบให้ พวกชาวบ้านมีการแบ่งปันข้าวปลาอาหาร และสิ่งของอื่นๆ กัน เช่น ถ้าบ้านใครไปวิดปลาในบ่อ หรือในหนอง ก็จะบอกเพื่อนบ้านให้ไปจับปลาเอามาแกงคนละมือสองมือ และถ้าใครไม่ได้ไปจับก็นำปลาที่ได้มาแบ่งให้ หากบ้านใครทำนาได้ข้าวมาก จะมีญาติๆ หรือ คนที่รักใคร่ นำ ผัก ผลไม้ หรือ

ของใช้ที่ตนเองมี นำมาแลกข้าวไว้กินโดยไม่ต้องซื้อ และถ้าบ้านข้างเคียงปลูกผักอะไร เพื่อนบ้านสามารถเก็บเอาไปกินได้ ไม่มีการดูว่ากล่าวกัน อยู่กันอย่างอบอุ่น รักใคร่ เคารพนับถือซึ่งกันและกัน เสมือนหนึ่งเป็นญาติแต่ทุกวันนี้ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เกิดความเห็นแก่ตัว ขาดน้ำใจ ไม่มีเวลาที่จะแบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่น ต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน ทุกอย่างตีค่าเป็นเงินไปหมด คำว่าเครือญาตินับวันจะเหินห่างกันไปทุกที

การเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศยังส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ ด้วยเช่นเดียวกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือเมื่อก่อนพอถึงช่วงที่ฝนตกมากเกิดน้ำท่วมตามท้องทุ่งที่ราบและที่ราบต่ำนานติดต่อกัน เป็นเดือนๆกว่าน้ำจะลดเป็นปกติเพราะมี คู คลองระบายน้ำน้อยมากน้ำไหลไม่ทันจึงเกิดการท่วมขัง ประเพณีการชักพระหรือลากพระ มักจะลากกันทางน้ำด้วย ลากผ่านท้องทุ่งที่ว่างเปล่าไม่เกิดการเสียหายแต่อย่างใด การลากพระทางน้ำปัจจุบันไม่มี แม้ฝนจะตกมากน้ำก็ไม่ท่วมขังมากพอ เนื่องจากมีระบบการระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว



ประเพณีการบวชก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยบวชพร้อมกันคราวละมากๆ 40-50 คนในช่วงจะเข้าพรรษา เพราะเมื่อก่อนป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์ไม่ต้องซื้อหากัน ปลาที่มีมากพอที่จะใช้เป็นอาหารได้ทั้งปี คนในวัยหนุ่มสาวยังประกอบอาชีพกันอยู่ที่บ้านได้ ไม่ว่าจะหาปลา หาของป่า ตัดไม้ฟืนหรือเผาถ่านขาย พอถึงวัยที่จะบวช พ่อแม่ก็นำลูกหลานมาฝากไว้กับวัดและบวชที่วัดพร้อมกันกลายเป็นประเพณีที่ทำกันในสมัยนั้น ปัจจุบันเด็กๆ มักจะไปเรียนหนังสือและทำงานกันที่อื่นเสียส่วนมาก เพราะอยู่บ้านไม่มีอาชีพให้ทำ ดังนั้นถ้าใครมีความพร้อมที่จะบวชก็ต้องลางานหรือหยุดงานชั่วคราว การที่จะนัดมาบวชพร้อมกันเหมือนเมื่อก่อนทำไม่ได้ ระยะเวลาการบวชก็ไม่กี่วัน ขึ้นอยู่กับงานและจำนวนวันที่ลาได้

ส่วนความเชื่อที่ว่าต้นไม้ใหญ่ๆ หรือต้นไม้บางชนิด เช่น ไม้ตะเคียนป่า มักจะมีผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือนางตะเคียนสิงสถิตอยู่ เดิมนั้นความเชื่อนี้ค่อยๆหมดไปเนื่องจากต้นไม้ขนาดใหญ่ และไม้ตะเคียนป่าเกือบจะไม่มีแล้ว และนี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ต้นตะเคียนหมดไปเร็วเพราะถึงแม้คนเฒ่าคนแก่จะบอกว่าอย่าไปตัดไม้ตะเคียน จะทำให้มีอันเป็นไปอย่างหนึ่งใดได้ เนื่องจากมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือมีนางตะเคียนรักษาต้นตะเคียนอยู่ หากคนรุ่นหลังยังมีความเชื่ออยู่ ต้นตะเคียนก็คงไม่หมด ปัจจุบันความเชื่อหลายอย่างชาวบ้านก็ยังเชื่อกันอยู่ ความเชื่อเป็นเรื่องของความรู้สึก เป็นเรื่องของจิตใจของแต่ละคน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อไม่ได้ทำให้ใครเสียหาย และไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน ดังนั้น “ถ้าไม่เชื่อก็อย่าลบหลู่”

2. ผลกระทบในแง่บวก หรือ ผลดี

การเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศไม่ได้ส่งกระทบในแง่ลบ หรือ ผลเสีย ด้านเดียว แต่ได้ส่งผลในแง่บวก หรือ ผลดีตามมาด้วย เช่น การตัดต้นไม้ ทำลายป่าไม้ หรือต้องถมทางน้ำก็ตาม จำเป็นต้องทำเพื่อความเจริญของชุมชนของบ้านเมือง การทำลายระบบนิเวศเพื่อการคมนาคม สร้างถนนหนทาง เชื่อมภายในชุมชนและชุมชนภายนอกก็ได้รับความสะดวกสบาย จะไปไหนมาไหนก็รวดเร็วทันใจ ทั้งประหยัดและทุ่นเวลา เพราะเมื่อมีถนนหนทางเกิดขึ้นมากมายแต่ละบ้านจะมีรถส่วนตัวใช้กัน ไม่ต้องเดินเท้าหรือใช้เรือเหมือนแต่ก่อนซึ่งถ้าหนทางไกลจะมีการพักค้างแรมกันระหว่างทาง เสียเวลาทำมาหากิน การขนส่งสินค้า หรือนำผลผลิตที่มีไปยังชุมชนอื่นๆ ก็ได้รับความสะดวก หนเวลาไม่เกิดการเสียหายหรือสูญเสีย ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อน ก็ใช้วิธีการหาบ คอน หรือทูน(ทูน คือ การเอาของวางเทินศีรษะ) ต้องเดินบนทางแคบๆ กว่าถึงร้านค้าหรือตลาด ส่วนชาวบ้านที่อยู่ริมน้ำก็ใช้เรือบรรทุกผลผลิต ซึ่งต้องใช้เวลามากพอสมควร กว่าชาวบ้านจะได้เงินสัปดาห์สัปดาห์ก็เหนื่อยกันแทบแย่ จะเห็นว่าความสะดวกสบายที่เรา มีถนนหนทางอันเกิดจากการที่ต้องสูญเสียธรรมชาติไปบ้าง แต่ก็เกิดผลดีตามมาและส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น

บทที่ 7

วิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาของชาวชุมชนวัดท่าลิพง

จากการศึกษา ประวัติวัดและชุมชนวัดท่าลิพง ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งทรัพยากรต่างๆ พบว่า คนในชุมชนได้เรียนรู้และปรับใช้ภูมิปัญญาต่างๆ จนก่อให้เกิดรูปแบบในการดำเนินวิถีชีวิตในอดีตที่น่าสนใจ ดังนี้

ปฏิทินชีวิตตามรอบฤดูกาลเพาะปลูก

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น นางเรียง จงไกรจักร์ อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 9, นายบัว สัตย์ศรี อายุ 89 ปี และนางหมูน สัตย์ศรี อายุ 87 ปี อยู่บ้านเลขที่ 55, นางพัน เรืองอ่อน อายุ 84 ปี อยู่บ้านเลขที่ 57, นางจวน ศรีสมโภชน์ อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 72, นางบุตร จันทวงศ์ อายุ 74 ปี อยู่บ้านเลขที่ 44, นายจ้าย ชูแก้ว อายุ 71 ปี อยู่บ้านเลขที่ 53 เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน นายคลาด บัวด้วง อายุ 72 ปี อยู่บ้านเลขที่ 65, และนางศิริบุรณ์ จันทวิโรจน์ อายุ 62 ปี อยู่บ้านเลขที่ 7 ทุกคนที่เอ่ยนามอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลกระแจะ ให้สัมภาษณ์ว่าได้ข้อมูลมาจากคำบอกเล่าของปู่ ย่า ตา ทวด แสดงให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนวัดท่าลิพงนั้นตั้งอยู่บนฐานของการพึ่งพาทั้งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มาจากการเรียนรู้ จนทำให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในวัย เพศ ที่แตกต่างกันซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละเดือน ดังนี้

เดือนอ้าย และเดือนยี่

ชาวบ้านจะปลูกผัก เลี้ยงเปิด ไก่ หมู เพราะข้าวในนายังไม่สุก ผู้หญิงจะทำงานบ้าน เช่น ทอหูก ทอผ้าไว้ใช้เอง ผู้ชายเลี้ยงวัว ควาย หาไม้ ฝ้าย ฟืน ไว้ใช้ทำอาหาร

เดือนสาม

ข้าวเริ่มสุก ทั้งหญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ เริ่มเก็บข้าวที่สุกก่อน การเก็บข้าวสมัยก่อนเก็บด้วยมือ อุปกรณ์ที่ใช้เรียกว่า **แกะ** (อุปกรณ์ในการเก็บข้าวของภาคใต้) ข้าวส่วนที่ยังไม่ค้อมตัวลง จะใช้ไม้ยาวๆ **ข่ม** ข้าวให้ล้มลงขนาดพอเหมาะที่จะยื่นเก็บได้สะดวก เก็บทีละรวง สอง รวง บางคนสามารถร่อนหน้าแกะได้ เก็บแต่ละครั้งได้เต็มหน้าของแกะ เมื่อเต็มกำมือ วางพักไว้ เมื่อเก็บใหม่ได้อีกเต็มกำมือ เอาข้าวที่วางพักไว้มารวมกัน ใช้ซังข้าวที่มีความเหนียว มัดให้รอบ พาดข้างสะโพก แล้ว**หักคอข้าว** ผูกมัด โดยหมุนข้าวให้แน่น ไม่ให้รวงข้าวหลุดออกจากกัน เรียกว่า **ผูกเลี้ยงข้าว** ถ้าผูกมัดไม่แน่นข้าวที่มัดหลุดจากกัน เรียกว่า **ผูกซี่ไก่อมนเทียน**



การเก็บข้าวจะเก็บตั้งแต่เช้าจรดเย็น จึงเก็บรวบรวมเสียงข้าวทั้งหมด แล้วนำกลับบ้าน ด้วยวิธีใส่กระสอบกระจุกดินสี่ระยะบ้าง หาบบ้าง เข็นด้วยวัวหรือควายบ้าง เมื่อไปถึงบ้านจะเก็บข้าวในโรงข้าว ซึ่งอาจจะอยู่ภายในตัวบ้าน หรือแยกจากตัวบ้านออกมา ช่วงกลางวันมีการตำข้าวเม่า การตำข้าวเม่าคือการนำเมล็ดข้าวเหนียวที่ยังไม่สุกเต็มที่มาคั่วให้พอร้อนๆ แล้วใส่ในครกไม้ ตำด้วยสากไม้ ให้เมล็ดข้าวแบนๆ ขณะที่ตำใช้ไม้กั้นหนึ่งคอยโยง(โยง คือคนหรือเชียว) ไม่ให้ข้าวติดกันครก เสร็จแล้วนำมาผัดเอาเกล็ดออกด้วยกระดิ่ง (เกล็ดคือเปลือกของเมล็ดข้าว)

เดือนสี่

เดือนนี้ข้าวสุกหมดทุกปีงา³⁴ (สำหรับการเก็บข้าวเจ้า มีการทำพิธีทำขวัญข้าว โดยจะเลือกข้าวต้นที่มีรวงสมบูรณ์ เมล็ดแน่น สวยงาม รวบไว้ 9 กอ ใช้ ด้ายขาวหรือด้ายสีผูก เชิญหมอบทำขวัญข้าว มาทำพิธี มีอาหารหวานคาว เช่น ขนมโค-ขนมขาว-ขนมแดง-ข้าว-แกง-น้ำ-หมาก-พลู-ใบกำข้าว(หรือใบเตาร้างก็ได้)-ดอกไม้-ธูป-เทียน เรียกว่า “ดับที่ 12” (จัดสิ่งของทั้งหมด 12 อย่าง) ใช้ไม้ท่อนทำเป็นหลักปัก 3 เล้า ถ้าไม่มีไม้ท่อน อาจใช้ไม้ตะขบแทนได้ แล้วทำพิธีเชิญขวัญข้าว พร้อมด้วยคาถากำกับว่า “พุทัง รัตตะนัง รัมมัง รัตตะนัง สังฆัง รัตตะนัง”

เมื่อถึงเวลาที่เก็บข้าว ข้าวที่เว้นไว้ 9 กอนั้นจะเก็บหลังสุด เมื่อเก็บที่อื่นหมดแล้วจึงจะเก็บข้าว นี้ให้ได้ 3 เลียง³⁵ เก็บไว้บนสุดตรงกลางของห้องข้าว³⁶ เมื่อต้องการจะเอาข้าวไปนวดเพื่อใช้หุง จะเอาข้าวเลียงอื่นๆมาผัดก่อน ข้าว 3 เลียงนั้นจะเก็บไว้เพื่อทำเป็นพันธุ์ข้าวสำหรับปลูกคราวต่อไป

เดือนห้า

หลังจากเก็บข้าวในนาเรียบร้อยแล้วจะเป็นช่วงของประเพณีอาบน้ำคนแก่ ในวันสงกรานต์ เดือนนี้ถือว่าเป็นเดือนว่าง-วันว่าง ในช่วงนี้ผู้คนจะหยุดการทำงานทุกชนิด ชาวบ้านจะเอาสากผูกไม้แขวนในครกไม้ที่ใส่น้ำ เอาด้ายผูก เรียก หยุดครก หยุดสาก มีความหมายว่า ไม่ทำงาน ที่เคยตำข้าวไว้กินก็ไม่ทำ(ข้าวที่ใช้กินในเดือนนี้ ชาวบ้านเตรียมไว้เรียบร้อยแล้วก่อนเดือนห้าแล้ว) มีการอาบน้ำเสกภูมิเปลี่ยนผ้าให้เสกภูมิใหม่ เดือนนี้ ถือกันว่า เป็นวันขึ้นปีใหม่(ปีใหม่ไทย)

วันที่ 13 เมษายน เป็นวันส่งเจ้าเมืองเก่า

วันที่ 14 เมษายน วันว่าง

วันที่ 15 เมษายน วันรับเจ้าเมืองใหม่

ในเทศกาลนี้ผู้คนจะสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ ลูกหลานที่อยู่ต่างถิ่น ไม่ว่าจะไกลแค่ไหนก็จะพากันกลับมาหา พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย อาบน้ำคนแก่คนเฒ่า และอาบน้ำเสกภูมิบ้าน กลางคืนพ่อแม่จะให้

³⁴ ปีงา เป็นคำท้องถิ่น หมายถึง แปลงนา

³⁵ เลียงเป็นลักษณะนามใช้เรียกข้าวที่มัดไว้ 1 มัด คือ 1 เลียง

³⁶ ห้องข้าว คือ โรงเรือนที่สร้างขึ้นสำหรับเก็บเสียงข้าวหรือข้าวที่นวดเสร็จแล้ว มักใช้เสากิ่งปูนกิ่งไม้ โดยล่างสุดเป็นปูนเพื่อป้องกันปลวก และกันผนังแน่นให้อากาศโปร่ง ฝนไม่สาด เข้ามาเพื่อป้องกันไม่ให้ข้าวขึ้นกินไป

ลูกหลานไปนอนกับ ปู่ ย่า ตาทวด เด็กๆ จะได้ฟังนิทานหรือสวด(อ่าน) หนังสือ จักรพรรดิฯ อาทิ รามเกียรติ์ให้ท่านฟัง กลางวันจะมีการละเล่นหลายอย่าง มีการหลามเหนียว³⁷ กันทุกบ้าน เพื่อนำไปวัด เพื่อรับเจ้าเมืองใหม่ด้วย

การละเล่น ในเดือนห้ามีหลายชนิด เช่น เล่นฟาดทึง เชื้อพญาหงส์ อุบลูไก่ ยันสาก เป็นต้น มีการว่าเพลงบอกตามบ้านทั้งกลางวันและกลางคืน ช่วงวันสงกรานต์หรือวันว่างจะห้ามขึ้นที่สูง เชื่อกันว่า วันว่าง(ว่างเทวดา) คือไม่มีเทวดาคุ้มครอง ปกปักษ์รักษา ดังนั้นการปีนป่ายหรือขึ้นที่สูง อาจได้รับอันตราย

ปัจจุบันในช่วงเดือนห้าหรือวันสงกรานต์ ยังมีสิ่งที่ยึดถือและปฏิบัติกันอยู่คือ ลูกหลานที่อยู่ไกลๆ พอถึงเทศกาลสงกรานต์ก็จะพากันกลับบ้าน คนที่มีครอบครัวก็ยกกันมาทั้งครอบครัว พี่ๆ น้องๆ ได้พบกัน ญาติสนิทมิตรสหายที่ไม่ค่อยได้เจอกัน ช่วงนี้เป็นโอกาสดีที่สุด บางบ้านก็อาบน้ำคนแก่ที่บ้าน คนที่มีญาติมาก ก็จะนัดเอาบ้านสักแห่งเป็นจุดรวม ทุกคนก็จะพากันมาทั้งลูกเล็กเด็กแดง คนหนุ่มคนสาว ได้เจอกัน พูดจาหยอกล้อ กันเป็นที่สนุกสนาน คนแก่คนเฒ่าก็พลอยมีความสุขที่ลูกหลานมาอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา บางแห่งก็ไปทำกันที่วัด เชิญชวนคนแก่ภายในหมู่บ้านมาพร้อมกันที่วัด โดยเฉพาะวัดท่าลิพง พอถึงเทศกาลสงกรานต์จะมีคนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง มาให้ลูกหลานได้อาบน้ำ(รดน้ำ) กันที่วัด แต่ละปีมีคนมาร่วมจำนวนมากมาย ทำให้คนแก่มีความสุขที่เห็นลูกหลานอยู่กันพร้อมหน้า มีความสุขที่เห็นการแสดงออกถึงความกตัญญู คนหนุ่มสาวก็มีความสุขที่เห็นพ่อแม่หรือปู่ย่าตาทวดหน้าตายิ้มแย้ม หยอกล้อลูกหลาน เด็กๆ ก็มีความสุขที่ได้เล่นกันสนุกสนาน

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงก็คือการละเล่นแบบเก่าๆ ที่ปู่ย่าตาทวดเล่นกันและการว่าเพลงบอกตามบ้าน ปัจจุบันสูญหายไปหมดแล้ว เดิมคนแก่เป็นลูกคู่เพลงบอกได้ ตั้งแต่การว่าเพลงบอกตามบ้านค่อยๆ สูญหายไป คนรุ่นหลังไม่ค่อยได้ฟังจึงเป็นลูกคู่เพลงบอกไม่เป็น โดยเฉพาะเด็กๆ ทั้งว่าไม่เป็นและฟังก็ไม่เป็นด้วย

วัดท่าลิพงมีความคิดที่จะนำการละเล่นเหล่านี้มาฟื้นฟู เพื่อให้เด็กๆ ลูกหลานของชุมชน เรา ได้เห็นได้สัมผัส การละเล่นแปลกตา ซึ่งเขาไม่เคยรู้จักไม่เคยเห็นและจะไม่มีโอกาสได้เห็นเลย เขาจะได้สัมผัสบรรยากาศที่แปลกใหม่จะเกิดความภูมิใจ ในประเพณีวัฒนธรรมเดิมๆ ของบ้านเกิด

เดือนหก และ เดือนเจ็ด

ฝนเริ่มตก แต่ยังไม่นาน ชาวบ้านเริ่มเตรียมไถนา โดยใช้วัวหรือควาย

เดือนแปด

เป็นเดือนพระเข้าพรรษา มีการ**คว่ดอก**(ข้าวตอก) เพื่อนำไปทำบุญที่วัด วิธีทำข้าวตอก คือ เอาข้าวเปลือกเหนียวหรือเมล็ดข้าวเปลือกเจ้าก็ได้ใส่ในกระทะ คั่วบนเตาไฟเพื่อให้เมล็ดแตก ขณะคว่เมล็ดข้าวจะปะทุแตกออกหลายทิศทาง ใช้กิ่งใบกระหรือกิ่งใบไผ่ที่มีใบมากๆ มาปิดไว้ หากเมล็ดข้าวยัง

³⁷ การทำข้าวหลาม

มีเปลือกข้าวติดอยู่ก็จะแกะออกให้เหลือแต่เนื้อข้าว เรียก**ข้าวตอก** ไม่นิยมนำมาเมล็ดข้าวเปลือกเจ้ามาคั่ว เพราะข้าวเจ้าปะทุเป็นข้าวตอกแล้วมีขนาดเล็กไม่สวย

ช่วงเข้าพรรษา ชาวบ้านจะพากันเข้าวัด เมื่อก่อนชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรเข้าวัดฟังธรรมกันมากกว่าปัจจุบัน ทั้งหญิงและชาย แต่มีผู้หญิงมากกว่า คนแก่มากกว่าหนุ่มสาว ตอนเช้าๆ จะมีการตักบาตร อย่างน้อย 3 วันแรกของพรรษา บางคน ข้าววัด ฟังธรรมตลอดเข้าพรรษาก็มี ปัจจุบันก็ยังคล้ายๆ กับในอดีต ชาวบ้านทำบุญตักบาตร เข้าวัดมากกว่าช่วงอื่นๆ ผู้ชายที่เข้าวัดฟังธรรมในช่วงพรรษาจะเป็นคนแก่คนเฒ่า ผู้หญิงก็เช่นกัน คนวัยทำงานจะใช้วิธี เข้าวัดฟังธรรมประมาณ 3 คืน

เดือนเก้า

เริ่มหว่านข้าวในนา ฝนตกมากขึ้น ปลายเดือน ข้าวเริ่มงอกเป็นต้นกล้าอ่อน

เดือนสิบ

มีประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นเดือนที่รวมญาติ ไม่ว่าจะไปทำงานอยู่ที่ไหน จะ กลับภูมิลำเนา เพื่อมาหาพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ไปทำร่วมกันที่วัด คนที่มีบรรพบุรุษอยู่ที่ไหนก็จะกลับไปทำที่นั่น มีการทำขนมเดือนสิบ เช่น ขนมพอง ขนมลา ขนมहु ขนมหั้ข้ม ขนมหั้ยน ขนมหั้บ (สะบ้า) ก่อนถึงวันสารทลูกหลานจะนำขนมลาไปให้ญาติผู้ใหญ่ และจะได้พกรั้กลับมา ปัจจุบันมีการทำขนมลาเฉพาะบางบ้าน บ้านที่ไ้ไม่ได้ทำก็ซื้อตามตลาดนัด มีแม่ค้านำ ลามาขาย แต่การทำบุญสารทเดือนสิบก็ยังมีมนต์ขลังเช่นเดิม บรรยากาศเดิมนั้ยังคงมีให้เห็นอยู่ มีที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการนิมนต์พระ ไปทำบุญกระตุกบรรพบุรุษที่บ้าน ต้องนิมนต์พระไว้แต่เนิ่นๆ เพราะคนเริ่มนิยมทำเช่นนี้กันมาก พระต้องจดบันทึกว่าบ้านใด นิมนต์วันใด ที่ไ้ค่า และ ขึ้นป้ายไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่เรียกว่าวันทำบุญใหญ่ ก็ยังไปทำบุญที่วัดกัน ในวัดจะแน่นไปด้วยชาวบ้าน ทั้งแก่ หนุ่มสาว และเด็กๆ

เดือนสิบเอ็ด

ฝนตกชุก ข้าวกล้างอกงาม ชาวบ้านจะถอนต้นกล้า เพื่อนำไปปักดำ มี ประเพณีทำต้ม (ข้าวเหนียวห่อใบพ้อ) ไปแขวนที่เรือพระ มีบางบ้านนำต้มไปแขวนคอวัว เพราะวัวมีบุญคุณช่วยทำงาน ช่วยในการทำนา เดือนนี้มีประเพณีลากพระหรือชักพระ ชาวบ้านจะไปลากกันทุกคน ถึงจะลากด้วยความยากลำบาก เพราะไ้ไม่มีถนน คนแก่ๆ สอนว่า ถ้าไ้ไปลากพระ **บาป** แม้จะลากไปตามทุ่งนา ผ่านนาไ้ใคร ถึงข้าวกล้าเสียหาย ก็ไ้ไม่มีไ้ใครว่า เพราะเชื่อว่าเรือพระผ่านนาไ้ใครเป็นสิริมงคล ข้าวสว่ยผลผลิตมาก

เดือนสิบสอง

น้ำในแม่น้ำชะอวด ปากพ่นั้ เต็มฝั่ง ชาวบ้านจะชวนกันพายเรือหรือแจว เรือไปหาไม้เสม็ดและไม้ไ้อื่นๆ ในเขตอำเภอชะอวด ตัดไม้ในป่า 3 - 5 คืน ไ้ไม้มาจำนวนมาก เวลาเอาไม้กลับมาใช้วิธีเอาไม้

วางซ้อนกัน ไม้หนักไว้ข้างล่าง ไม้เบาไว้ข้างบน ผูกติดกันเป็นแพ ลอยตามน้ำมา กว่าที่จะถึงบ้าน ประมาณ 2-3 วัน ไม้เหล่านี้ใช้ทำเครื่องเรือน ทำพื้น ทำถ่าน ไว้ใช้เอง

การทำนา : อาชีพดั้งเดิมของชาวชุมชนท่าลิพง

จากการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนวัดท่าลิพงที่เด่นชัดประการหนึ่ง คือ การหาเลี้ยงครอบครัว ด้วยอาชีพการทำนา การทำนาเป็นอาชีพที่คนไทยทั่วประเทศยึดทำกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ การทำนาของแต่ละท้องถิ่นก็จะคล้ายๆ กัน อาจจะมีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างอยู่บ้าง แต่เนื่องจากการทำนาของชุมชนการะเกด เป็นวิถีชีวิตซึ่งปฏิบัติกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ซึ่งจากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชน จากคำบอกเล่า นายวัน ทองเกตุ อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 6 นางเอียง เต็มเปี่ยม อายุ 70 ปี นายสมปอง บุญแก้ววรรณ อายุ 68 ปีบ้านเลขที่ 87 อยู่หมู่ที่ 8 เล่าให้ฟังเรื่องการทำนาในชุมชนการะเกดดังนี้

การทำนามี 2 ชนิด คือ

1. นาปรัง คือ นาที่ทำในที่ลึกล้ำน้ำไม่ขาด
2. นาหยาบ คือ นาที่ทำในที่ดอน รอน้ำจากฝน

สมัยก่อนชุมชนการะเกด ไม่ทำนาปรัง ทำแต่นาหยาบ พันธุ์ข้าวเจ้า ที่นิยมปลูกมีข้าวสีรัก ข้าวจังหวัด(ข้าวหนัก) ข้าวบัวซ้อน(ข้าวเบา) การเลือกพันธุ์ข้าวมักเลือกพันธุ์ที่ทนแล้ง ทนน้ำ คอรวงไม่เปราะ ไม่เป็นโรคง่าย ฯลฯ

ในสมัยอดีตประมาณกว่า 100 ปี การทำนามิ่ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน การไถนา ใช้วัวควายในการไถนา

อุปกรณ์ในการไถนา ประกอบด้วย วัว 1 คู่ และคันไถ ในชิ้นส่วนคันไถมีตัวคันไถ แยก แม่แยก ลูกแยก หางยาม หัวหมู ฆาน นกจอก ลิ้ม สายทาม สายบังคับวัว สายรัดคอวัว

อุปกรณ์การเก็บใช้ เกะ

ช่วงเวลาและขั้นตอนการทำนา

ช่วงเช้าเดือน 6 ฝนเริ่มตก ดินในนาโชน ชาวนาเตรียมตัวไถนา พอถึงวันที่จะไถนาโดยใช้วัวหรือควาย ถ้านาอยู่ไกลจะออกจากบ้านตั้งแต่เช้ามืด ต้องกินสั้อ(กินพอประทังความหิวไม่อิ่มมาก) ไปก่อนมักไปกัน 2 คน คนหนึ่งช่วยพาวัว อีกคนแบกคันไถ คนสมัยก่อนไถนาทั้งหญิงและชาย ไถครั้งแรกเรียก ไถตะ คือ ไถห่างๆ การไถนาจะไถเวียนซ้าย วัวที่มีแรงมากไว้ข้างใน ตัวแรงน้อยไว้ข้างนอก ภาษาที่ใช้สื่อสารกับวัวเพื่อให้รู้ทิศทางที่ต้องการ เช่น